ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у Суботу 22 Октобра 1894. БРОЈ 45.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

МОМЕ ДРАГОМЕ НАРОДУ!

Свемогући Бог, чији је свети промисао непостижим, позвао је у своје крило Мога и вашега најбољега Пријатеља и Покровитеља. Његово Величанство Цар АЛЕКСАНДАР III, послије тешке болијести, преставио се у Ливадији јучер, дана 20 октобра.

Ова тужна вијест поражује не само Мене и вас него сав свијет, све човјечанство, јер се Велики Покојник био родио за добро и мир свијета.

Човјека, миропомазаника Божјег, хисторија свијета не биљежи, који је као Он своје срце, свој живот, своје мисли, своје неизбројно оружје с већом вољом добру човјечанства посветио; а у исто доба хисторија Славјанства не познаје вјернијега носиоца и вршиоца мисли славјанске. Његово прегнуће и светост Његовијех тежња затупише кроз тринајест година цареванја мач-истребитељ у рукама тражиоца таште славе. За Њим се неће у црно обући сама Русија, само Православље, само ожалошћено Славјанство; за Њим ће се у црно завити свака људска душа, која вјерује у Бога, која љуби мир.

Црногорци! Ово страшно искушење, које постиже свијет уопште, а наносе Русију и Црну Гору, скопчану с Русијом једном славјанском мишљу, једном православном вјером и доброчинствима вјековнога покровитељства, претрпите као људи, као Хришћани. Част је човјечанству данас, част је роду славјанскоме, што роди онако великог Сина, као што би АЛЕКСАНДАР III. Част је и похвала великој Русији, што њен Цар би благи заштитник мира и добра свијета. Част је нама Црногорцима незаборавима и неоцјенима љубав и пријатељство Његово. Свак умире, Цар и сиромах; али благо томе ко воље добра на овој земљи учини! Благо души Великога Цара, јер нико не учини добра колико Он!

Црногорци! Овај је губитак страшан, неизмјеран за свакога, али не треба ни сјенке зебње да нам навуче за добро Русије и наше. Бог, који даје Цареве и Круне, увјенчава данас главу дичну младога Цара, Николу Александровића, круном Праотаца. Наш је народ славјански млад, бујан и напредан народ, али када наступе дани искушења мимо других народа зна се прибрати. Он ће се, Ја тврдо вјерујем, прибрати сада боље него икада уз младога Цара, да му велику задаћу и аманете Његовог блажене успомене Родитеља помогне извршити.

Црногорци! Што је био Цар Александар III. за Мене сви знате! Што Ја у Њега губим, то можете замислити! Но хвала Божјој Провидности, Цар Никола као достојни Син, вјеран Родитељскијем аманетима, Он ће Мени и Моме Сину задржати оно исто благоволење, љубав и покровитељство, у којој смо били код Богопочившег Његовог Родитеља.

Благословена буди успомена Великога Цара!

Да живи Цар НИКОЛА!

Да живи Русија!

НИКОЛА.

У Мојој Престоници Цетињу,
21 октобра 1894.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у понедјељак 26 октобра 1894. БРОЈ 46.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 5 ф., на године 3 ф., на четири године 1 ф. и 50 новчића.

На ЊЕМАЧКУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИКУ: на годину 10 франака, на године 10 франака, на четири године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у канцеларији економије књиговодства администрације „Гл. Црногорца“ на Цетињу, или отправницима земаља на овој страни пошиљке; а новац је предајте или г. Ђоре Рамадановићу, или г. агенту у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За остале ствари се, по прилици, може наћи на задњој страни.

ПАР АЛЕКСАНДАР III.

Под притиском тешке, монструозне жалости, расцијепаном душом, дрећућом руком, посвећујемо ове ретке ријечи Цару, којему сав свијет једнодушно пошту одаје.

Наше тоње молитве, које су се подизале к Престолу Вишњега са свијех стопе наших архова, осјећајнијех при сјајнијих ратника на часни крст и српску слободу молитве, о којима су се слијевале оне пјесме Српства нијесу биле услишане. Вољ је тако Свети Воља Онога, Који братску и племену Русију сваког пијева свијех спасе и благословима своје богато милости обасипа; Који је малу Црну Гору између мора латинства и исламства — једну сламку међу вијорима — кроз вјекове чувао, и данас је уздигао и учврстио непоколебљивијем стожером српскога народа. За то скрушено поклонимо се тој Светој Вољи, и ме Светоме Промислу, који не може судови ум постигнути!

Најљепше Мајестет, којим је Његово Високочанство наш узвишени Господар објавио Своме народу смрт Свога Великога Пријатеља и Покровитеља Црне Горе, најрјечитије тумачи великих губитак што је том смрћу претрпјела не само Русија и Црна Гора, но само цијело Словенство и по свему свијету раширено Православље, него и цијело човјечанство. А ко је боље могао сватити и оцијенити замашне врлине ума и срца, којима је Бог био обдарио Великога Цара? ко би је интимнијем сазнањем могао пратити велика дјела Његова до Његовог *једнаког вјерног Пријатеља?*

Александар III мало је царовао; али за тринајест година Он је човјечанству више добра учинио, него ниједан досадашњи Цар најдужим царовањем; а у ово доба Он је Русију, до њега на Западу мало цијењену, на такву висину угледа и моћи подигао, да јој данас западне велесиле дјелотворно признају првенство у свијету.

Тако првенство уживали је само Француска под Наполеоном I-ем; али је Наполеон I то првенство био Француској задобио проливајући при томе, рушећи срећу домаћу милионе људи, умножавајући невољу и уздисаје у читавом човјечанству; а Александар III стекао је Русији првенство отклањајући све то на ово доба суда! За то какав је противност Наполеон I према Александру III-ем, ког ће историја свијета славити као Анђела Хранитеља човјечанства!

Свјестан моћи стогодишњег свог одмог му народа; руководећи Генијем Словенства, који му је улијевао вјеру у коначну побједу мисли словенске; ступивши на престо, кад је Русија унутра била смућена западно-европ-ским елементом, а с воља у не-пријатељу учучала послиједњим бијесом [illegible], поштовао Вјеру и своме народу, и тијем је спојио интересе свијета са интересима Русије, а позва човјечанство са поносном словенскијем!

Тако у Русији завладаје потпуни унутрашњи мир и народно задовољство, кад у западнијем државама анархија тек отуде пријетити; и тројни савез нагуби своју пријашњу бахатост, тек се руско-француски савез отвори у Кронштату и Тулону, који отвори нови међународни положај у Европи, пренијевши тежиште свијех погледа у Петроград.

У тијем положају Балкан отуде с поуздањем гледати у своју будућност, особито Црна Гора, најјервија представница слободе и независности балканскијех народа.

А ко не зна, што је Александар III учинио посебно за Црну Гору, ову наслједницу к вјековног вјерног посвоја српске државне мисли? што би лично за срећно-владајућег душе-горског Господара, Краља Никоју? [illegible] при [illegible] мирно уклоп напредовања свакомонархичке државе, особито мале, у начелу, овда је Александар III Црну Гору обиловао вјечитијем дугом, спојивши Дом Савијех Романова са нашим срећновладајућим Домом тијесним кончом сродства, и лично Главу Дома Петровић-Његоша, нашег Узвишеног Господара, проглашивши пред цијелијем свијетом својим *једнакијем вјерним Пријатељем.*

У почетку овога вијека блажене успомене нарловачки Митрополит Стефан Стратимировић послао је меморијадум Цару Александру I, Благословљеноме, у ком га помиње, да обнови славно српско царство, јер Русија не може имати другог вјерног пријатеља. Историја деветнајестог вијека потврдјенила је тврдњу српскога Јерарха. И Александар III. при концу овога вијека, овим историјском здравицом свечано је признао, да нема другог вјерног пријатеља до Краља Никоје, свога доба првога Србина.

Ово признавање Великога Цара потекло је из душе великога братскога нам народа рускога, а остало је у његовом завјештању на престолу рускоме, што нам јамчи, да његова мисао неће пропанути. Руски Царски од вјекова штите Црну Гору, и Александар III увидио је да су његови Претци добро чинили, па је на томе путу још даље пошао. А његов племенити син, млади Цар Никола, који отуда на просто великијех Предака, као достојни син Великога Цара и великога народа рускога, биће вјерни чувар аманета Свога Родитеља и свјестан извршиоц Његовог завјештања.

То нас пријеђа у овом порову ужасноме; то удистручава суже на-[illegible] признања на гробу великог нашег Покровитеља; то нас веже двострукијем одношају према младоме Цару!

[illegible] је бесмртности уснулога Цара Александра III до потомнијех наших поколења!

Нека Бог штити Цара Николу!

ЦАРЕВ МОСТ.

Тихо, без свјетлости, довршила се у нашој отаџбини грађевина монументалног и великог народно-економског значаја.

Нишки мост јесте један од најдужијех и најбогатијех дјелова наше државе; а Нишки мост спобраћај новоосвојенијех херцеговачкијех крајева са великијем дијелом Црне Горе. Али рјечи, што тему водом нишкијем, нијесу довољне, не могу потпуно примити, него се слијевају у дно воде с југо-истоку, у Славе, те створе читаво језеро, преко кога се прелазило на лађама, што је врло споро ишло, на велику штету промета, особито између двију највећих наших трговачких средишта, Нишка и Подгорице, од јесени до пролећа.

Да се народу уштеди времена и новца, а наше муке и невоље, те да се олакшај тако велики олакшај, Његово Високочанство наредило је овога лета, да се по плану нишкијем Дра Слада зида мост преко тог језера, које ће можете већ сагрђеном колском пут са Нишкијем. И мост је, већ готов.

То је [illegible] 18 метара, а [illegible] 12 метара широк. Мост је широк 6 метара, а од средишта висте до лијева воде у дужини 600 метара подигнут је насип, који је при мосту висок 7½ метара. У самом насипу опет доћаде један мост су два отвора, ради воће слободе воде, што се слијевају са горњега поља. Од овога насипа до Нишкијем иде пут преко 4000 метара.

Ово бројева најрјечитије говоре о величини ове радње, у коју су уложили батаљони мулучкијем, сваки војник најмање до 25 дана, а било је батаљона, који су и мање радили; тако ово лијепо и корисно дјело остаје том најбољијем примјером, што се може учинити добром водом и удружењем силама.

Како већ настаје доба, када Славе мислуте, хитало се да се мост отвори промету; а важност грађевине и воће се лагано завршиа. Тако Његово Високочанство Господар са Његовијем Високочанством Краљем Наслједником и Његовом Свјетлости Краљевићем Марком, украбрен свјестима, које су за четири дана ово утјешније на Дивадије стигоше, на Дучи-дан послије подне пође пут Нишкијем са дипломатскијем тијелом и с великом пратњом, у којој су били између осталијех Г. Војвода Шваб Петровић, г. Др. Богићић наш министар правде, г. Војвода Ђуро Церовић, предсједник Великога Суда, г. потпуковник Самарова и г. прив. Пејо, заступник Н. С. Краљевића Марка, да лично тај акт изврши.

У Подгорици су се пратњи придружили Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан са својом пратњом, г. Војвода Илија Пламенац, наш ратни министар и г. Војвода Марко Миљанов. Мах Орја Дуга дочекали су Његово Високочанство г. Војвода Мијајло Нишки и Војвода Васо Пашић са водјетом бирачијех одборника из Подгорице, Шпера, Комана, Загарча и Шјеверовића. На Бјелетићима срели су Господара г. Војвода Петар Вукотић и Сердар Стојо Вукотић.

Његово Високочанство Господар са овим сјајним пратњом стигао је у Нишкијем 19 окт. пред вечер, дочекан клицањем мноштва одушевљеног народа пред чаршијскијем кошком под Требјесом. Већ сол самог мостa био је изашао у сусрет Његовом Високочанству г. Војвода Вујо Петровић са чиновницима и отмјенијем грађанима.

Вијом је била искићена чаршија и у први мрак осванулосмо. Улице до касне ноћи и сама ноћ била је пуна народа. У то је дошла војска мусаф пред кућу г. Даде Галијанина, у којој је био одсјо г. Артамонуле, царско-руски министар при Двору Његовог Високочанства, а касније „Вели Царја Храна.“ Сав народ голсјаа је стојао на ногама испред стана г. министра. Кад је музика престала реалијевати на бурни [illegible] „Живио Цар!“ [illegible] је музика одсвирала химну народну, а опет се подиже одушевљено клицање: „Живио Краљ!“ И наше моје музике свирале, што које бе добар свиј, најјесте, које су на путу стајале Његовом Високочанству из Дивадије опет су почеле најјачу слутњу будити.

У четвртак 20 октобра Његово Високочанство Господар са Узвишенијем Сапрогом, с дипломатскијем тијелом, и осталим господом, сви у најјачој пратњи, пријеђе пут моста, гдје је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит су четири свештеника, протодјаконом и дјаконом отпјевао одма осјешене молитве на мосту, које је бе нишки свештаник и великијем грађанима обавјешћијем дирекцијем; овдје мости стајаху војска и остали народ. Самијех војника беше је 4.500. Послије пријеђеног обредаЊегова Високочанство Господар изговорио је јасним гласом сладњу бесједу:

Црногорци!

Кад град Нишкијем паде у наше руке, — сви се сјећате — паде измучен, обгорен и већијем дијелом опљачкан од нашијех јуришна и топова, при од прада и гарнизона; он онда мислодаше као један славни убојитих, којему је борбе [illegible] [illegible] [illegible]

пати се и као пријеђни радник. Ми замашно напредујемо. Без сношаја, природно, постепено ступамо к изображењу и опитности, без попреде нашијех пранца и добријех обичаја од старине. У мало земаља Црногорац пропири се, стече и поља и градова, полепша опору природу, просјече планине, премости ријеке — Крстацом над Котором, Букованицом (предгорјем тврдога Лопћена), Границом, Ријечкијем странама, Царевијем-Лазом, Гарчем и тврдом Стубицом лете данас кочије широкијем и добријем путом. — Наш путник, наш кириџија, наша трговина нам мирно мали поноћи као у сред дана. Наше море, наше Српско море преко високог Сутормана везано је с нашијем богатијем Језером, дивнијем колескијем путом кроз изванредно чаробну природу.

Кад ја све то помислим, Ја сам радостан, Моји дични Црногорци! Ја не жалим ни Моје бриге ни Моје житје; не можте ни ви ваше жалити; наша је тековина велика; нам ће рад Господ-Бог благословити; — драга нам домовина цијета! Она ће брзо, — а запамте — захвалит Богу и њеној чудновитој особености, њеном гостопримству, њеном реду и дивоти — такмачити се са прослављеном Швајцарском, јер је као она лијепа горска колијевка слободнијех људи, јунака и приједнијех грађана. Она ће брзо к себи домамити богате трговце, путнике и љубитеље величанствености природе, који ће газе нашега гостопримства, реда, слободе и сигурности на ово крајево свијета разнијети.

Ах Моји дични Црногорци, Бог ве благословио, и наградио за све ваше трудове! С кажнијем задовољством и радошћу ви испуњате орце вашега Господара! Ја се поносим с вама! Синоћ остависте алат, а јутрос зором примасте ваше свијетло оружје у руке, да Ме оиђе срретете и поздравите. Јучер би Мој Црногорац прилежни радник, а данас је соколасти војник без страха и пријекора!

Ај, Ја се нанијех сад мало, нам се бојим, да ми се не рече да ласкам. Ал' коме да ласкам, и је ли Мени то потреба код толике ваше љубави и одности?! Ваша одност и вјера у Мене снага је ове земље и највеће јемство на њену бољу будућност!

Но сад да се повратим на предмет, који је нас оиђе сабрао. Рекох, чини ми се, мало пријед: „Ко учини приступачнијем град Никшићки у земаље злога времена и водеснијех поплава нечо ни?" При подаванијем бујицама водâ, сваки ће од нас у нин лијепи град моћи доћи, да ни снога опанка не скваси; а како Ми се пријед Мој мили народ патио, мучио, замрцавао покрај водâ и млоги се у њима давио!

Али укус, величина овога моста, који сад благословом наше уважене духовне Главе, велико је дјело. Мост на Пријеђени може се упоредити са којом му драго грађевином оне врсте, која се код нас и около нас од давнијех доба опадала. — Грађевина је ово наша. Послијех претходнијех потребитијех приправа, кулучећи по 23 дана, ни је оградиште о нашем хљебу, нашијем трудом; он је наша задужбина; он је наше дјело! Она помоћ новчана, коју сам Ја у-н. уложио, не чини Ме само учесником у подизању истог, него с вама дијелим и душевно задовољство са срећном окончана оне дивне радње, при којој се утркиваше са нашом живошћу и волом, како мудри и брижљиво шаљиваше Г. Предсједника Државног Савјета, Моја драгога рођака Бога, на које му срдачно захваљујем, тако и Државног инжинијера на и надзиратеља Милорја, а и свијех плаћенијех занатија, којима овом приликом укупно изјављујем моје задовољство.

Е ма сад браћо, остаје нам да овој грађевини дамо име, али име једно достојно и пјесе величине и уложеног ни труда. Који се Црногорац не сјећа са благодарношћу у души онијех важнијех ријечи, које цар Руски, АЛЕКСАНДАР III изрече лицем на Спасовдан 1889 у Споме Двору у Петерхофу, на изношење овога свијета, а на похвалу, славу и утјеху Црне Горе и Моју? Они великодушни Цар, браћо Црногорци, лежи болан! А Славјанство лебди данас над Њим. Наше су и молитве и вебиле крај Његове постеље. Нарав неки мали биће и остапуће на пада наше захвалности и љубави према Великом Болеснику и [illegible] ном, као „Н[illegible] Спасовдан" [illegible] што израдјујем [illegible] РЕВ МОСТ, у спомен Цара Александра III.

Да живе Црногорци, који га саградише!

Да живи Цар, којему се посвећује!

Кад је Уваженија говорила довршио своју бесједу из хиљада срца оридо се: „Живио Цар!" а музика засвира „Боже Цара Храни." Затијем је Његово Величанство Господар са г. Војводом Вујом Петровићем у колима прешао преко моста уз неизлуженије клицања: „Живио Господар!"

И тијем је свршен био чин освећења и отварања моста.

Његово Величанство се вратијем поврати се у свој конак, а послије малог одмора било је у Његовом присуству дефилирање војнчко. Његова Свјетлост Ђакон Мирко заповиједао је пред свијем батаљоном лукавачким. Послије дефилирања свега батаљона посједао је на опредјелене им куле трибе, које су биле прекрасно кићене средину мелне кића. Кнежевић Мирко сио је на трибу са свијем батаљоном. У то је дошао Ђ. В. Господар, обишао трибе, а сванулим кану прекрстише се: то су моте учинили сви војници, на стадоше сјећи мецина.

За Пилова Величанства био је приређен велики обед у сјећ г. Мата Катурића на истој ојаци. На обеду су били г. Митрополит, дипломатско тијело, и велика сеньеодостојника. Прву је здравицу подигао г. Артиромуле Његовом Величанству Господару. За тијем је устао Ђ. В. Господар и тронутијем гласом, изразом лица сумирног, узвратијем ријечима здравио Његовом Величанству болесном Цару Александру, и, окренувши се г. генералу Милиновићу и г. пуковнику Фетисбегу, свијем добријем сусједима. На то је устао г. генерал Милиновић и изговорио здравицу, — коју смо у ствари сво од ријечи до ријечи донијети:

„Моли Ваше Величанство, да ми дозволи, да моју ријеч проговорим, само ме срце учи. — Пуно Нам захваљујем што сте мене и моје дипломатско колегу почастили Вашим позивом на ову свечаности и тијем нам дали прилику, да видимо ту радну Вашега ума и труда Наших Црногораца. Овај велики мост, који је данас освећен, завршује овај лијепи велики пут, које ваше нова Опозиција са Мариновом Вером, новом Подгорицом, све то Ваше задужбине. Кудгод сио пролазили у свијетлости, видјели сио знамења Ваше радње: цркве, школе, путеве и моје вароши и градове. Малијем средствима Ви сте велике дјела свршили и тијем показали, да знате не само мачем освојити, него и мудријем умом створити и основати. Ваше Црногорци и сав свијет признаје Вас као храброг Јунака, знаменитог војсковођу, великог ријечника, мудрог законодавца и створитеља основних судствених и умјетничких дјела. И Ваше сусједе, особито аустро-угарске владе прати са пашијем и топлом жељом на успјех те ваше радње и друга своју руку у помоћ. Да Бог благослови те Ваше задужбине, да траје ријечнике Нама на славу и на усиљ мен. Да Бог Вас подиже много деце на срећу народа црногорскога, који Вас љуби и штује као свога малог оца и здравог. Живио Господар и Кнез Црне Горе. Никола I."

Ова је здравица учинила најљепши утисак на све присутне, и Његово Величанство изрушио је руку г. генералу у знак захвалности.

Међу тијем су војници на ојаци такођер напијали и весјелили се. У одушевљењу војника лукавачког батаљона носили су на рукама млађаног свог командира Ђ. С. Кнежевића Мирка ова сва трисе уз бурно клицање „Живио!"

Прво обједа учутио је г. Војвода Вуја овај телеграм Дру Сладу у Трогир: „Данас је освећен мост на Пријеђени у присуству Ђ. В. Господара Кнеза. Мост овај саграђен је по Вашем плану и напутству весма лијепо и величанствено. Али није он тек само спомен Ваше ријетке вјештине, но и залога наше искрене и вјечите захвалности Високој Царској Кући, која је Вас отправила на расположење Господарево." Др Сладе је одмах одговорио Господину Вуји сљедећом депешом: „Благодарим што ме моје сјетисте у вашем слављу. Веселим се што је градња моста по мојој основи изазвала задовољство Ђ. В Кнеза. Желим да и остале моје основе, по Ђ. Величанству начете, изазоре Његово задовољство."

У два сата био је обед свршен и Његово Величанство са Својим Уваженијем Сенсовима пошљетио се из вароши у свој конак над Требјесом, гдје га је у вечер стигла друга вијест из Ливадије, да се Његово Величанство Цар преставио. Код Његовог Величанства нашли су се у том часу г. министер Артиромуле и г. пуковник Самсонов. Ту је дирљив призор био најљепше туте и знамење...

У вароши се тијем није знало. На вијести телеграмске, које су приређивали на најмању вијест, народ је одговарао с поуздањем: „Али Бог може учинити чудо!" На тијем да Господар пређе у јутро рано пут Цетиња слегло се све грађанство под Требјесом, да испрати Господара, и ту се прва вијест дочула. Народ је погружен у туги као свијетлости чекао Господара. Кад је пашао Господар из конака многијема су суте удриле на очи.

Његово Величанство Господар био је под теретом највећег бола, и једва је могао изговорити опуштеном народу неколико дирљивијех ријечи, и усклинути: да живи млади Цар Никола! на што је народ одговорио усклицом: „Живио!" И одма се Господар са вратијем крену пут Цетиња. У јутро је већ било стигло и званично свјештење из Петрограда. Његово Величанство Господар сву ноћ није спио него је ноћ провео састављајући разне депеше случајне у великој жалости; а такођер је те ноћи саставио и манифест, који је издао тек је дошао у своју престоницу.

У повратку се ниђе нигдје заустављало, него четвит сата на Даниловграду под г. Филипа Петровића. Код Вешерског места грађанство подгорично у великом броју било је изашло да поздрави Господара; ту је Господар свјештено сходнијем ријечима тужну вијест, и усклинуо: Да живи Цар Никола! Народ је одговорио поздрављу вапе у вас: „Живио!"

У пет сата, послије десет питаве на вијеке, Његово Величанство стигло је у своју престоницу.

СРПСКИ ЛИСТОВИ У ЦАРЕВОЈ БОЛИЈЕСТИ

Виоградска „Српска Застава" донијела је ову објаву:

Заступник царско руског посланства у Београду овим објављује, да ће у сриједу, 12 октобра т. г., бити литургија и молебствије за оздравлење Његовог Царског Величанства Императора Сверуској. На ову побожну молитву царско руско посланство позива све нашијеће се у Београду руске поданике, а тако исто стања до надна и свима онима, који би желјели да се помоле Свемогућем Богу за оздравлење Његовог Царског Величанства.

На наставак:

Александар Александровић цар силне и велике Русије налази се на умору.

Ова шкрта вијест, основана на послиједњим извјештајима Лекара који се баш непрекидно крај постеље болног Александра III., прокуђала је у прошлу суботу из пјетоне Ливадије на сва четири стране свијета, задрмала је у основи све политичке кругове у Европи и дубоко дирнула и свеосјетила сва словенска племена. Обиљност ове вијести оцјењује се сада снагом кажа је она по значају своме. Сва европска гласила, и она која су данас водиле владајућих кругова страхују од могуће катастрофе. До прије неколико дана држало се за извјесно да ће цар Александар, најплеменитији суврмени владалац, преболјети искретну болест и да ће се на и постепено моћи опоравити у топлијем предјелима своје велике и силне Русије, којом тако мудро влади. Искретна болест од које цар Александар тако дуго и тешко пати од прије неколико дана опрешула је са свим на горе, тако да је сада нада изгубљена, да се сваког часа очекује страдоносна катастрофа на коју су дјевари [illegible] и сетоно [illegible] у Ливадији ово шкетеда тешко обољелог цара нададе се дала сва чланови породице његова, тако је прије два дана приспјела и невјеста руског престолонаслједника, принцеза Алиса да се, лако се јавља, у потпуној тишини, без сваког сјаја у надушем породичном кругу, крај постеље обољелог цара вјенча са престолонаслједником велике Русије. У тишини својим часовима цар је наредио да се ово извриши пред њим, да бар јести тиме у неколико олакша себи врло тешко стање своје.

Ово су кратко али тужне вијести које су до послиједња два дана стигле из Ливадије. Какве ће нам вијести донијети данашњи дан, — дај Бога да буду повољније од оних, јер то не желе само српски народ, то не желе само словенска племена, то желе, и то врло искрено, и они политички кругови Европе који нијесу баш најповољније расположени према цару Александру.

Сада, кад је цијела Европа у потпуном страху упрла своје погледе на болесничку постељу у Ливадији забијају у міродавној свјетској штампи праведне оцјене владавине цара Александра. Из главни лист „Daily News" вели: „Цар је својом мирољубивом политиком спасао толико људи, колико је Наполеон уништио"; а друга радикална лист „Daily Chronicle" вели: „Мирољубивост цара Александра није била задржана политичким обзирима, него потпуним хуманитарним мишљењем." Ових свједочења ваше у свим страјутима стекнивају без нама, Словенима, још нас наше увјеравају у оном што је један словенски лист у своје вријеме рекао, да је цар Александар риједак примјер племенитог и добродушног владаоца у словенској историји. Словенски народ богат је у историјским типовима силних и славом увјенчаних владалаца, али по добродушности, по љубави према народу, по схватању домаћих културних задатака, по поимању историјске народне идеје, руски цар Александар Александровић стоји као јединствени примјер.

У свим црквама православне велике Русије народ руски шаље данас топле молитве престолу свемогућег за здравље цара Александра; сви проповједници народа жеље искрено да се мирољубиви владалац опрости што прије тешке болестице, и да још дуже живи. Тим топлим молитвама, тим искреним жељама придружује се и српски народ са искреним жељом: да Бог милостиви спасе цара Александра, на срећу и благостање свога народа, и свога словенског племена.

Виоградски „Одјек" пише:

У неизвјесности се колеба цијела Европа. И пријатељи и противници Русије упрли очи у Ливадију, гдје тешко болује цар моћне Русије, Александар III. Одјекуо радни гласови у свијет продору, који час пријете, час слабе наду у оздравлење царевога болесника. У свим тужним и свечаним приликама, над оа и најопрезније лице мјеротво и удварање збуњене умјеше искрено сјенке смрти, испред праг вјечности, изјесно је највеће глорификација високога болесника ово јединствено свјешће, ово сложно признање и пријатеља и противника, да на болесничкој постељи у Ливадији бори се с неумитним удесом један силни владар, који је и као човјек и као државник упор највештије моралности, најчарније нарав тврдоће, најплеменитије човјечности и мирољубивости. Овакви осјећајима и одјеванма цио свијет прати радној смрјеле болести, која гроди животу Александра III; цио свијет се грчевито хвата за сваку славну удаљу, да ће дивовска снага болесникова моћи моћи савладати смртни удес, који се са мене у минтаг ухватио.

На велику жалост мора се истина прво у очи погледати и признати, да невољни изгледи бивају све мањи, да повоји на удаљу бивају све слабији.

Морамо се почети помирити и са горим изгледом, да ће у Ливадији можда ипак побједити — смрт!

Сад тек, пред опасношћу за живот Александра III, отварају се очи цијелом

...ијету, да у тренутку губитка виде оно, ...о се није свуда довољно опазило, дон... царев ред озарен био сјајом најмоћни... престола и бујношћу ријетког здравља. ...ди виде противника Русије, да су у ...ксандру III имали поштеног и миротво... противника, а пријатеља се још више ...рђују у увјерењу, да су у њему имали ...необичних и јјерних заштитника.

Нарочито Словенима високобни удес, ...ја пријети животу Александра III., исти... јасно, што је њима у опште Русија, а ...та им је посебица руски цар с оним ...ма, чиме пријеко седамдесет руског ...ара.

Непобитна је истина за сваког, који ...ма продубљења може гледати на сјајотоке ...ђа, да раскомадано Словенство, у ...ним приликама, у којима се које... његова племена налазе, једино обе... на Русију ...ја захвала, ако се о ...ним младима и правим нама год ра... виде од стране његових противника.

Ради примјера узимамо ...ске, које је чак у ...ској борби са Русијом, ...ше Пољске. Није за и сувише јасно, ...е Пољаке у Галицији и у Посен... чине одмјерима и дају привилегије само ...тога што је Русија ту. Нема се замисли... учи, да Русија буде сломљена, на чи... и просуди, да ли би Аустрија и Њемачка ...ле спрам Пољака сволиле обзире, коли... ...ја имају сада.

И сад тај Русија, која већ по себи ...ши ако заштита Словенству, стоји на ...лу цар, који као Александар III, умије ...јим приликама још јаче истаћи тај инте... руски утицај), сада је за свеког Сло... јасно шта му пријети болест руског цара. Пријети му непријатни штета, а ...тиће му мало у могућност, да ће примјер ...ксандра III наћи угледа и послије ...ста.

Александар III својом економичном ...ћом отворио је у Европи бар равно... ...ерну протежу оној сили, коју представља ...ија свака. Пријатељство између Русије ... Француске, које је Александар III, у ...ним тадовим тенденцијама, традицијама и ...фраусудама утврдио, успостојило је све ...ђе, да се не боје од продужења свога ...ата, који је обилазила Њемачка осо... Елзаса и Лотарингије, Аустрија осу... Босне и Херцеговине, Енглеска ...ом Египта. Александар III обазриво је ...ду у свих тлачених, да се неће о њима ...ити без њих и против њихових воља.

Данас, кад се у нашем главном храму ...ју молитве Богу за оздравлење Алек... III, ми свако да ће се тим молит... придружити цијела Србија и цијели ...ство. Међу нама ће се гнати Срби ...ерније обрадовати, ако те молитве ...ду услишене, јер знају Срби зна, да у Александру III има изузетна добротвора, ...ријатеља и заштитника.

Београд „Вечерње Новине" пишу:

По цијелој пространој империји сје... ...арности самодржца држе се молепствија ...а здравље и дуг живот његов. Знати да ...е болешљиве руског цара мора ући на ...ибљиво питање. Цар Александар III је ...ао оболио, па да булетини о његовом ...тању здравља нијесу баш повољни. Све ...штампа европска бави се посљедњих дана ...бјемљу и могућном смрћу његовом, а то ...ује, колико се много надје на тај ...ат, да једнога дана у Европи не буде Александра III.

Колико се изјавило ужасна болест ...ара, доказује Бисмарков орган, који ...ује ступца посвећује владавини Алек... III, чија је владавина била један ...ан година плодног рада у свима правцима ...ног живота, а био благодетан по ...р Европе. Александар III је човјек ...обичне карактера, до краја праведан, ...одлучан, храбар, паметан а при том „на... ...ојашњи Рус." Његова владавина донијела ...ја у Русији грдне успјехе на просјетном и ...ном пољу. Он је један цар руски, ...против кога се, смије се рећи, нијесу ...ремали завјере и атентати. Колико је ...ег народним и слободољубивим ...ма задобио љубав руског народа, ...ђада потврђује факт, што су нихилисте ...у Русији на свог програма избацили тачку ...ија иде против цара и његовог дома.

Скорашња владавина цара Александра ...ла је мирна и потпуно срећна, а што ...е европске рата које долазило има се ...хвалити само њему. Ти признају чак и ...ријатељи његови, који га мрзе и желе ...рт његову, али га поштују и диве се ...ним личним особинама. По знак цар ...ије једно јаких рука; он се спремао ...а свему евентуалности, о чему свједочи ...ка и умножена флота руска.

Што нарочито одликује овога сло... цара, то је породични живот. ...ледан примјер тренутног и честитог ...ота нас од владаоца оставио, а тиме ...е руски престо може износити у лицу ...ног господара.

Ми се Словени нарочито можемо ...ичити таквим мудрим владаоцом у толико ...ије, што је осједочена пријатељ Сло... а на то се Руси. Словени се имамо ...ивати његовим здрављем и дугим ...ом, јер цару Александру III срећна ...ијетна мисао валда нијесу помагала.

У толико јаче имамо страховати за смрт овог узорног владаоца, што има у нашој средини и таквих државина, којима је Словенство „шуша фреса и обмана."

Ваш о тога, што се руски император одликује таквим одличним особинама, непријатеља Русије, непријатеља Словена, непријатеља двојног савеза, којима је више стало до тиранија и до угушивања национализма — жудно ишчекују смрт великога и миротољубивога цара, који је за њих био Немесис и страшило. Нијесу невјероватни гласови, који од неколико дана круже и ерос питању, да је цар отрован. Јер ко познаје снажну конструкцију царску, ко познаје чврсто здравље, уредан и угодан живот, мора се, изненадити, да је цар могао тако изненадно обољети. Вјероватно је, да је цар отрован, и да се само заклињуће његовој снажној комплексији одржала у њему још која дан живот. У царској околини налазе се још елементи туђинштина, елементи чак и нихилизма, и не би било чудо, да је цар жртва сасвим злочинства и завјере. Дао Бог да то не буде истина и да дочекамо и ту радост да се цара Александра III чујемо гласове пуних наде на дуг живот, за чије здравлије да Бог да и наши своји биће остварени.

Нишка „Слобода" пише:

Болест цара руског Александра III-ег, потисла је у овај мах све политичке питања и необично залила нашу цијеле Европе. Политичари других европских, упиру своје погледе на Ливаділу, и с напрегнутом пажњом, прате сваку вијест о стању здравља царева. Ова сволика пажња објашњује се двојако: личним особинама царевим и политичким интересима. Миродубивост и одлучност царева карактера, који је био тако јасан и свјетао, одлика зна је знатно тегобе оружане европске ситуације. Његова жеља за одржавањем мира европског, изражене су тако одсудно и прецизно, да се није у предност дотоку, ни онда посумњало, кад је Император руски успјехом крунисао радње на сближају Русије и Француске, и две владина и свечана израза отрицањем политичким уоче... ...ма, на којима је у тишини рађено. Савез Француске и Русије, који је одржавао равнотежу тројном савезу, и над њим му чак и превагу давао, био је у пуном смислу те ријечи, редан успјех, који је гарантовао и обезбјеђивао мир Европи. И онда, кад се, под утисцима тако солоњеног савеза, успаничено јавио мјешане европске одјеке и тако дјелним предвиђањима, чиме су чинили на рачун могућности сукоба између држава двојног и тројног савеза; кад се приближавала убојна снага на на отоману и кијаде, но на мјешане војнике — мир европски био је далеко безбједнији и на сигурнијим основама, но доа се тројни савез са огромним силом подаљивао према усамљеној Француској и Русији. Може се рећи, да је мир Европе на коју се толико старало, онда био потпуно гарантован, кад је дипломатска радња спојила савез Француске и Русије.

Према свемо, јасно је, од колико огромних посљедица може бити изненадна исход царева болести. Тако колосална личност, поглавар државина, у чијим рукама стајала је судбина читавих народа и клавсно мир Европе, на свјетској постељи, мора изазивати пажњу и саучешће. У овом тренутку над се смрт и живот у моћној хватају у особи царевој ако би се надо Бог борба несрећно свршила — смрт би дубоко одјекнула у цијелој Европи и оставила празнину која би се, на тому молитвених догађаја, дуго осјећала.

Али нада на оздравлење царево још нијесу сасвим изгубљене. Цио словенски свијет, у тошим молитвама обраћа се Свемогућем Богу, и моли га да подари здравље моћном цару руском. Пријатељима, расомадаима и угњетени Словени, чије су наде на бољу будућност спојене са успјесима Русије, с животним учешћем прате гласове о стању здравља царева, осјећајуће дубоко бол што тако зла судбина прети у овом тренутку Русију и с њом цио словенски свијет. — Нада на оздравлење царево велике су, и то у толико веће, у колико су и уздања на Русију веће!... Нека би Бог чуо молитве, што му из наше толики бројни Словени: Да врати сјају Руса Александру III. подари здравље и дуг живот!

ДОПИСИ.

Лешковац, 10 октобра 1894. — (Свечано освећење новог лешковачког.) — Оваје благостање и срећа појединих народа састоји се у религији. Још у пристара времена ова се, да су људи само вјером у свемогућег Бога, долазили до свога спасења. Од постанка свијета па све до данас, нема је историја примјера да су и мали народи с вјером у Бога постајали велики — и да с таквом вјером спасавали су се људи од свакојех зла, које на човјека могу доћи; а о том ћемо се најбоље увјерити из св. Јеванђеља, ће видимо, да је на пријема душама које су имали вјеру у Бога — многа чудеса — ослобађа Спаситељ учиниво.

Сва сјала наша — све богатство душе — саме је онда благотворно и корисно, ако су људи добри срца, ако су напојени хришћанским љубављу према ближњима, ако су одушевљени за владаоца, за род и домовину — и, ако сему овоме без имаде користи и себичности желимо послужити. Ако овога, све то знаје, то богатство душе, користи ће нас у безмјеру собичност, која би нас збрисала са лица земаљског, ако што је много мање да и више народа збрисала; ово у предговору реох, јер вјера нам показује праву пут и блаженству — побуђује у нама наду и љубав с чиме постају нам душности наше миле — дане и спасоносне. —

Народ лешковачки врло је сиромашан — сиромаштву његовом узрок је само мјесто; земља му је доста слаба, која мало и има, и оно што има, није све његова својина него туђу за доходак дрži. Ово је под турским овај народ био, имао је једну малу привреду, у којој је могао нешто по 10—15 друга стати; али је су наше мјере измјерене нашу крвцу; по Турци на сваштина бранила су рајн крвне медјаше.

Пошто Његово Високочанство Краљ Никола ослободи ова крајева, овај народ једнако је жељно подиже нову кућу; али честе народне године нијесу им допустиле све до 1892 године. Те године увиде им се лијепа прилика, година добро поможе у земаљском роду, те у договору два села лешковачка (Доња и Горња Горица), позову помјерја Милоша Лепотића с њим погоде да им кућу сазда. Овај Лепотић много је кућа сазидао у Јужној Гори, па ако нијесу у лијепу удобному оставо, тако и ваљо није пошалио труда да му рад што лепше испаде. Храм је овај од тврдог материјала са врло лијепим прочелним високим од три спрата. Он је још лјетос оздјела био рано, али овај сиромашни народ није могао се посвјетосом ово до сад на редан бити.

У почетку овога мјесеца сад је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан прошао у Поље, да тамо освети новосоздигнути храм — народи и лешковачки, да сиромс и њиову кућу, јер ће над се повратити и му освештати, које лешковачки и учиниа. —

Његово Високопреосвештенство крене Пенера повратити се 17 о. м., и стигне у 10 сати пијутра у Мирошу Вороа, која послије подне пошље свештенства изјавјавати Учитељ Петровић са ђацима Кратки Пано... ...ма, па у ранцу ...ма ...ма и да ...ма се остаје ...ма. У уторак 18 октобра, тај дан прелази школа ...ске св. Петра Цетињског, из јутра прије 6 сати већ окрене народа пред станом очекивају над ће Г. Митрополит у њима сјести; и, тачно у 6 сати отпутоа Његово Високопреосвештенство преко Велерона мости у Лешковац, ће га је народ и главари пред кућом дочекао; а свештенци обучени у одијелима дочекали су Г. Митрополита са обичним почастима. Ушавши у св. храм, од свог срца помолио се Богу, обучио се у архијерејске одјежде, послије чега се отпочеле освећења у потпуној свечаности. За вријеме освећења звонила су звона, а народ са пријатељском побожношћу молио се Богу све до свршетка; на овај начин завршио се по обредима свете православне цркве освећење храма св. великомученика Георгија у Лешковцу.

При овој свечаности и при светој литургији присутан је био окр. судија г. Јован Живојин, многи народ из Лешковца и околних села ако и из Подгорице; а из Јужне рано већ је било дошао и цијевчко друштво „Бранко," које је својим пјевањем ову свечаност увеличало.

По свршетку свете литургије или ...ске молитве настављало се молетствије на спас и ослобођење данас болујућег цара руског Његовог Величанства Александра Александровића. На 11½ сати кренуло се из цркве, народ по малаву дубоко је Високопреосвештенат у руку и за тијем се приступило прирођеној трпези на којој бјеше разних пјесама, које су лешковачки приредили гостима, који су овој свечаности присуствовали. За ручком — при чаши вина изговорио се неколико здравица: најприје наздравио је г. Митрополит Његовом Високочанству Господару, послије — Његовом Високочанству Краљевићу — г. Јовану Живојину — Престолонаслједнику Краљу Данилу. — Један од присутних учитеља Војводи Пешком Краљу Миреу, послије којих пјевачко је друштво пјевало пригодне химне и српске патриотске пјесме.

Ето на овај начин свршила се свечаност, а додатном, што је у вријеме свете литургије тога дана рукоположен и произведен за свештеника ђакон Христо Поповић из истог села.

Јарија Радичевић, учитељ.

Сотоница, 20 октобра. — Дужност ми је да се неколико пратим срца племенитог карактера и рад пок. Јована попа Вукосављевића из Сотонића. Покојник свршио је основну школу у Врчлима 1884 год., полу-гимназију и богословску-учитељску школу на Цетињу 1891 год., са одличним успјехом и примјерним владањем.

Наше Министарство Просвјете видећи Јована потпуно спремна у учитељској струци, пошље га за учитеља трећег и четвртог разреда у Колашину, ће је дао године учитељовао; те је са својим отличним успјехом и владањем васпједочио оно мишљење које је надлежна просвјетна власт о њему имала. Прошле године по потреби државне службе буде послат за учитеља у примјерној нахији — општини Зубачкој — ће је ту дужност на опште задовољство просвјетне управе и општине Зубачке годину дана вршио, које свједоче утјешителна писма и телеграми тамошње општине, и честа питања о напјеватају за пријеме његове болјести.

Кад је ове године требало отворити школу Зубачку, Јован је — по наговору доктором — болесно од „тиса." Болест је заузела мах, а доктор бојазан г. Пера претсказао је будућност хрђаве страже. Родитељи, да не би пропустили све могуће средство одјеву га на Цетиње у бјежању ће су и потому исиру даде изгубили, јер је болјест била дошла при крају; и тако у наручју својих ојађених родитеља Јован испусти своју племениту душу младалачку 16 октобра о. г. у двије уре пред зором у најљепшем двојству своје живота у 26 година. Исти дан пред подне кренули су с њим с Цетиња. Види се да се у нас јако поштује просвјета, јер чујемо, како је наша интелигенција с Цетиња, великогуђе, господа и госпође учествовали спроводу до Цркве Греде; сувише пратили га: ђаци гимназије са својим професорима, основна цетињска школа са учитељима, који су новојцима и ђацима на свидуну положили. — На Ријеци Црнојевића — општина ријечка — положили је ђацима, јер је тужни спроводу стигао. Мртво тијело довезли су на Вир у двије уре прије, ће је чекало 100 Сотоница да приме мртво тијело свог. пок. брата Јована. Сутрн дан кренули су с њим зором у Сотонића и починули с њим у саборној цркви св. Јована, ће се је одма отпочела божанствена литургија, при којој су чинодјејствовали мет примјерних свештеника. Како примјерна поштују и љуба науку, могло се видјети по гомилама народа, које су на свију примјерних племена на жалост похитали. Код нас учитеља уживају велико поштовање у народу. Примјерни добро разумију важност науке, које им на похвалу служити може. С тијем закључак: да стара глупост нема мјеста; а то које код нас још, то су покајали још пред потоњом битком, кад не знају примјерно плаћа... ...ске своје школе. А како је Јован међу својим друговима љубав и пријатељ био, посједочило се те су учитеља: Сотоница, Бољевића и Пржеске школе са својим ђацима учествовали при свијелу, и положили му вијенце од стране школске младежи, а учитељ сотонићки изговоре је бесједу над новојјиним вечнорне. Врана покојног Јована и учитеља сахранили су га у гроб и предали матери земљи у поне... ...ђелник 17 о. м.

Ова нахија — да се зборимо о његовим родитељима — изгубила је једног вјалног младића, јер смо му душа двојна дани доста сиромашни у свладјивости, а просвјетна струка губи једног вјалног трудбеника на њиву школске наставе. Лака му српска земља. —

С овијем се исповјемо и оно што је свала увјумна глава стотинама пута доказала, и потврдила као истинито доказ, да је учитељски позив један од најтежих — упрка најтежи рад.

Учитеља присиљени у вријеме потоњег рата као људи оној вјеном вјером Христа и витрпостним навјечили су врлим родовима војска сјајуће непријатељске главе и гинуће. У вријеме мирно или мало које — од болјести од којих остала народ сваршала — умиро; јестина то је болјест имала наслоњена услед које болјести прије „вјетра" и „ветрна" своје натрпостне душе Богу предају. Цркогорска су учитеља велика трудбеника. Кроз би свини промислио, грдно се преварио, огрјешио би се пред Богом и својом савјешћу, но би све мученика нашег свјетио. Трудбеници су тако — а грјешиће се и владе ово говорећи — да их на прочих би требало оснаси свјетовати да мало улажу труда, грдно потискују своје здравља губећи они вон у гомилама сиромашне дјеце, а пребивајући у тако тијесним школским собама, да на мало мјеста многи немају по 1½ куб. м. с друга на друга слободног ваздуха на расположење.

О низовом труду свак се може увјерити, усиљеу и владају, ако буде имао прилике да прегледа да низове радове у реализоваим навјештајима потоњег деценијума, колико је корисна у тој струци учитеља по нашим школама, а још над се узме у обзир с малим се томновима сиромаси учитеља морају бирити: а то се све издржи с чврстом водом и енергијом наших младих учитеља, редећи по најновијем методу, и усавршавајући своје знања свакодневним читањем и савјесном педагогиком.

Цр...

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 25 октобра.

(**Смрт Царева.**) Одмах у вечер, 20 октобра, бечки „Кор. Виро" достанио нам је причу вијест, али за њу није нико знао осим Његовог Величанства. Тек сјутридан у јутро, пошто је дошло из Петрограда званично саопштење, велико мртвачко звоно у 9 сати огласило је смрт нашег великог Покровитеља. Грађани се стадоше купити по улицама и испред Двора на хрпице, сви поражени великом жалости, па се тако разилажаху непроговарајући. Све трговине затвараше се на миг. Такође све канцеларије, уреди и школе. Свакоме се на лицу видјела неописана жалост. — Погружено у понијерној туги грађанство дочекало је у великом броју Његово Високочанство Господара, на повратку из Нишића, пред Свјетлијем Двором. Његово Високочанство још из кола ослови Цетињане ријечима дирљивијем, пунијем бола и туге, на вашем поносом, да с нама заједно ускликну: „Живио Цар Никола!" — У суботу је изашао Највиши Манифест Његовог Високочанства поводом овог поражујућег догађаја, који се свуда читао, и који је уздизао духове и тјешио. — Издате су наредбе односно парастоса по свој држави и односно короте, која ће се носити до Божића. — Цио дан су исто остале затворене све канцеларије, школе и трговине. — У недјељу је била Архијерејска служба са парастосом за покој племените душе Великога Цара. Тужно свечаном обреду присуствовали су Њихова Високочанства, са свом својом Свјетлом Дјецом, великодостојанственици, царско-руски министар г. Аргиропуло, овдје присутни представници дипломатског тијела, и све чиновничтво, сви у великој паради са знаковима руских ордена и у короти. — Његово Високочанство Књагиња са Свјетлијем Књагињицама биле су све у црно, такође начелница дјевојачког института гђица Мертваго, гђа Самарокова и придворне госпође. Биле су такође питомице дјевојачког института старијех разреда, и ученике основне школе са својом учитељом, такође све у црнилу. Многобројно грађанство испуњало је велику манастирску и остале просторије уноволо. Прах манастиром је била упарађена чета војничка заједном заставом и знаковима короте на оружју. У вријеме је шталмир чинила чета перјаничка, такође заједном заставом и црнијем велом на оружју. — Ова привена церемонија дисала је свечаношћу и највишом тугом, која је одсијевала из сузних очи. — Послије богослужења Њихова Високочанства заустависла су се пред Свјетлијем Двором и ту се окупише сви великодостојници, придворне госпође, и представници дипломатског тијела; међу тијем се грађанство пуштало пред станом царско-руског посланства, заузевши сву главну улицу. Њихова Високочанства са свом Својом Свјетлом Дјецом и с великом пратњом упуте се у царско-руско посланство, гдје их је дочекао г. министар Аргиропуло, ком су изразили саучешће Своје и цијелог народа у тешкој жалости на преминулим Царем. Кад су се Њихова Високочанства повратила у Свјетли Двор, народ се стао разилазити у највећој тишини својим кућама. Отијешњи грађани и госпође походили су г. пум. Самарокова и начелницу дјевојачког института. — На Књажевском Двору и на руском посланству виђе се застава на по кошља са црнијем велом. — Јучер је био парастос у капели женског института, ком су присуствовали Његово Високочанство Књагиња, Њихове Свјетлости Књагињице Јелена, Ана и Ксенија, придворне госпође и бивше питомице овдје настањене.

(**Данаше.**) Његово Високочанство Господар већ је из Нишића телеграфом изјавио своје дубоко саучешће у жалости члановима Царске Куће и Његовом Величанству Цару Николи; мало за тијем је Њ. Високочанство примило депешу од Његовог Величанства, којом му јавља немјерену губитак; тако су се михове депеше укрстиле. Све депеше примљене између чланова Царске Куће и Ливаније и наше Владарске Куће пуне су најинтимнијех осјећаја. Особито се одликује депеша Њ. Ц. Високочанства Великога Књаза Владимира нежном срдачношћу. — Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан упутио је сљедећу депешу Његовом Високопреосвештенству Митрополиту Петроградском Палладију:

Цијела приморска поносна потресена жалосном вијешћу о смрти Цара Александра, својој старијој сестри, краљу руској прочо Вас подносе дубоко своје саучешће у великоме губитку, који краљ приморска у једнакој мјери осјећа заједно и руска, и моли Бога, да блаженој душу новопокојног Цара удостоји небеског царства.

Управитељ народне Цетиње г. Гардашевић, упутио је президенту Петрограда г. генералу де Валу у Петрограду сљедећу депешу:

Као Петроград, Цетиње плаче Вашег обожаваног Цара и Ујединитеља Великога Краља Горе, и управља своју старијој сестри братско и дубоко саучешће у жалости.

А генералу Рихтеру, адјутанту Њ. В. Цара у Ливаднји:

Престоница Краља Горе погружена у жалости и поражена од бола подноси сјајном Цару своје саучешће у жалости и моли Свемогућега за срећу и славу Његовог Царовања.

На ове депеше стигли су г. Гардашевићу ови одговори:

Врло дирнут нежним вашим Вашег Господства, журим се да саопштим престоници Петрограда симпатичне братске осјећаје, изражене од народа Цетиња.

Генерал де Вал.

Његово Величанство Цар захваљује на изразу туге и на жељама, што му је становништво престонице Краља Горе кроз Вас подијелило.

Генерал Адјутант **Де Рихтер.**

А предсједник општине петровске, г. Н.-Вулетић, упутио је предсједнику општине у Москви ову депешу:

Народ и Старјешине приморско-руске приморске Цетиње подносе своје дубоко учешће у великој жалости, што је снашла вашу прекоселану сестру, сестру Москву, од нечим своју по вјери, вјерности, одданости, славољубљу и покровитељству.

На ову депешу добио је г. Вулетић из Москве сљедећу:

Стара Москва у великој жалости народној надаје утјеху у том теадом расјећању, с којим се обратила и моје мајка драга сестра једнодушна и једновјерна престоница приморска Цетиње.

Предсједник општине **Руновићанин.**

Такође је начелница дјевојачког института Њ. В. Царици изјавила саучешће пијеног института, и од Њ. В. милостиви одговор добила.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

СМРТ ЦАРЕВА.

ПЕТРОГРАД, 19 октобра. — Булетин од јучер у јутро гласи: Стање Цареве осјетљиво се погоршало. Избацивања крви и силни кашаљ увеличали су се знатнијем, ограниченим лијевом плућом. Стање опасно.

ПЕТРОГРАД, 20 октобра. — Булетин синоћњи гласи: Кашаљ-цвиљу трајао течајем дана. Цар је имао приступ грознице. Температура 39—8; пуле 90 слабо; дисање отешчано; испљ. прио мали; велика слабост; стоп уновчаи се шатио.

КОПЕНАГЕН, 20 октобра. — По синоћњијем депешама директнијем из Ливаније, Цар је мало спавао, што га је неколико потријешило. Избацивање крви мање; а у осталом стање готово без промјене.

ЛОНДОН, 20 октобра. — На по зиву Царевића сјутра креће Престолонаследник са супругом управо у Ливаднју.

КЕЉН, 20 октобра. — По мјестима на Петрограда држаћи сви Цареви Велики Кнез Михајло Александровић провести зиму у Египту.

ПЕТРОГРАД, 20 октобра. — Булетин од 7 сати вечера гласи: Течајем дана Цар је имао: кашаљ и јенког плућа траје; дисање тешко; пуле слабије; у опште велика слабост.

ЛИВАДИЈА, 20 октобра у 9 сати у јутро. — Званични булетин гласи: Император провео ноћ без сна; дисање врло тешко; радња срца нагло опада; стање врло опасно.

ЛИВАДИЈА, 20 октобра. — Цар се преставио данас у два сата и 15 минута послије подне.

БЕЧ, 21 октобра. — Смрт Цареви учинила је дубоки потрес овдје, у Берлину, Паризу, Риму. Листови публицирају изванредна издања.

ПЕТРОГРАД, 21 октобра. — Цар се преставио у пуној свијести, давно у присуству све фамилије. Царица је била непрестано уз болесника. У 4 сата Цар Никола положио је заклетву у дворани пред у присуству Великијех Кнежева и дворанијех великодостојника.

ПЕТРОГРАД, 21 октобра. — Званично је публицирао манифест Цара Николе у ком изражује бол свој и свога народа дубљеноги, који неће заборавити да је свагда Русије у једнаству народа са Царем, и у неограниченој одности према Цару. У овоме тужном и свечаном часу долазе на срце, позивајући се на завјештај покојног Оца и закључе се пред Богом да ће га извршити, и да ће му бити једина виједа развијање мирно силе и славе драге му Русије, и благостање вјернијех му поданика. Манифест завјешује нежном, да народ положи заклетву вјерности Цару и Престолонаследнику Ђорђу Александровићу, који ће остати Престолонаследником док Бог благослови жегов брак са Принцесом хесенском Алисом једнијем сином.

БЕЧ, 22 октобра. — Депеше из свијех престоница јављају дубоко саучешће. Листови славе Цара као најмоћнијега покровитеља мира. Свуда нарочито саучешћем званичног свијета.

ПЕТРОГРАД, 22 октобра. — Дубока туга народа огледа се у тишини. Јучер је било богослужење у присуству министара и дипломатијех савјетника. Послије заупокојене службе сљедило је почетак заклетве вјерности Цару и Наследнику.

СОФИЈА, 22 октобра. — У сабрању министар предсједник саопштио је вијест о смрти Царевој, велећи да је наша дужност споменути се, да је покојник син Цара, ког бугарски народ памтиће својим ослободитељем, и да је покојник сам погинуо за слободу Бугарске. Сав свијет жали Цара као најмоћнијег заштитника мира, којим се Бугарска много користила.

БЕЧ, 23 октобра. — У капели руског посланства била је заупокојна служба у присуству Надвојвода Рајнера у име Кесара, Калиокија, свијех министара и дипломатског тијела.

ПАРИЗ, 23 октобра. — Предсједник намјере изјавио руском посланству дубоки потрес заступничког тијела од велике жалости, и жеље за срећу новога Цара.

СОФИЈА, 23 октобра. — Стојанов је саопштио многијема, да је Цар Никола милостиво одговорио на депешу саучешћа Принца Фердинанда.

КЕЉН, 23 октобра. — Принцеса Алиса јучер примила православље. Данас обручење претеча Цара са Алисом.

БЕЧ, 24 октобра. — Кесар је посјетио посланика Лобанова, изразивши саучешће у жалости поводом смрти Цареве. Наређена је короота четрнаестдјелна.

ПАРИЗ, 24 октобра. — Царица је одговорила захваљујући на депеше госпође Перије и госпође Карно.

ПАРИЗ, 25 октобра. — Јучер велике манифестације жалости за Царем Александром.

БЕЧ, 25 октобра. — По капелама руским у Берлину, Риму и Копенхагену заупокојне службе у присуству званичног свијета. Цар Вилхелм је лично присуствовао.

ЛИВАДИЈА, 25 октобра. — Царски двор ће кренути 8 нов. (и. к.). Присјеће у Петроград 13 ст.

СОФИЈА, 25 октобра. — По поуздане извора „Агенције" доноси је Гиро одговорио на депешу упућену му од Стојилова од стране владе и народа бугарског.

БЕЧ, 25 октобра. — Надвојвода Карл Лудвиг преставља ће Кесара на спроводу у Петрограду.

ПАРИЗ, 25 октобра. — Предсједник Казимир-Перијера и владу наступиће на спроводу у Петрограду намјеравајући посланство, у ком ће бити главни шеф војске генерал Бондефер и адмирал Жерве.

МОСКВА, 25 октобра. — Племство губерније московске тражило је допуштење, да држи почасну стражу на спроводу Цара Александра. Москва ће послати велику депутацију на спроводу у Петрограду.

ЈАПОНСКО-КИНАЈСКИ РАТ.

ЈОКОХАМА, 24 октобра. — Јапанци су узели Кингшонет Тајјенмен.

РИМ, 25 октобра. — Агенција Стефани доноси из Пекина, да је Кина тражио интервенцију сила да мир закључи, условом независности Кореје и ратног надомитета, што силе одреде.

ТЈЕНТСИН, 25 октобра. — Принц Хунг именован је за диктатора. Ликунгшанг увео је главну заповијед војске. Хинеки је добио заповијед да састави нову војску.

МАДРИД, 19 октобра. — Министарство дало оставку.

ЛОНДОН, 20 октобра. — „Рајтер" доноси из ауторизираног извора, да су сви гласови о женидби Царевићевој сасвијем неосновани, јер у актуелнијем приликама није било говора о женидби.

МАДРИД, 21 октобра. — Краљица је позвала 6 августа, да оствари кабинет.

БЕРЛИН, 22 октобра. — Рајхстаг је сазван 5 децембра (н. к.).

ПЕТРОГРАД, 22 октобра. — Поводом вјенчања Принцеса Алисе у православље било је у катедралној цркви благодарење.

МАДРИД, 23 октобра. — Краљица је усвојила листу новог министарства што је састављено Сагаста.

БЕЧ, 23 октобра. — Послашник у Паризу Хајно опозван је по жељи.

ПАРИЗ, 24 октобра. — „Тан" доноси да је Хомска влада одговорила на ултиматум Лемиј-де-Вилера изјавом, да ће се подложити само сили.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Под сваким теретом туге и бола, који притискује наша ојађена родитељска срца, услед смрти нашег милог и никад незаборављеног сина

ЈОВАНА

учитеља Зубчевог,

који се послије мјесечног боловања у цвјету (25 год.) своје младости, у дванаесој Недјељи на Цетињу 16 ов. мј. у вјечност преселио, јављамо ову на нас тужну вијест свима сродницима и пријатељима.

Уједно не можемо одољети, да овдје из дубине своје потресене душе јавно на захваламо: г. д-ру Мићановићу, г. д-ру Перу и г. д-ру Тасовцевићу, који се бриноше старају, да нашег милог Јована, наш чиј вид, смрти отиу; грађанству цетињском — чиновничтву, професорима и ђацима, који нам га од дванаесе Болнице до Цркве Гроде испратише; грађанству рајечком — свештенству, учитељима и ђацима, који га сретоше и на смртни му одар вијенак оставше; браћи Сотоњићима, који га на Нару пријеватише и до вјечне му куће донијоше, те га у присуству мноштва свештенства, учитеља и ђака школе брческе и сотоњске, као и осталог народа свију оне примјерне нашије мајке земље предаше. Именовасним, као и свим, који нам, телеграфски саучешће изјавише, на је вјечита хвала, јер тијем посвједочише: да им је на срцу наша жалост; да су нашу удавницу — нашег Јована поштовали, и тако нам у невољно тугу ублажиште.

Сотоњићи, 17 октобра 1894.

Ожалошћени:

Отац: поп **Лука Вуковићевић**; мајка: **Мара**; браћа: **Васо** и **Лука**; сестра: **Вукица**.

Уредник: **Др. А. Томановић**

Издавач: **Државна Штампарија.**

У штам. Држ. штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у понедјелник 31 октобра 1894. БРОЈ 47.

Излази суботом.

Цијена

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на пол године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За КОСОВО и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ на годину 20 франака, на пол године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата иде се у главним писарнама непосредно Министарству иностранних послова „Гл. Црногорца“ на Цетињу, или отправницама новина на овој другој страни; а оне је наручиоце међу се претплатити преко г. Пера Рушчића, кмета у Котору. Доноси се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по прогресу који изгуби на петит, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме погодити се.

ЦЕТИЊЕ, 29 октобра.

Његово Високанство Господар Кнез отпутовао је јучер пут Петрограда, да пријеђе на гроб блаженопочившег Цара Александра Александровића сузу искреног пријатељства и вјечите благодарности Своје и Свог Узвишеног Дома, — да буде тумач, како пред Његовијем Величанством Царем Николом II-им, тако пред братским нам народом рускиим, преголеме жалости цијеле Црне Горе за својим великодушнијем Покровитељем.

За вријеме отсуства Његовог Високанства Господара заступаће Га Његово Високанство Престолонаслједник Кнез Данило.

У пратњи су Његовог Високанства Господара: г. Војвода Божо Петровић, предсједник Државног Савјета; г. Аргиропуло, царско руски министар при Двору Његовог Високанства; г. Славко Вуковић, адјутант Његовог Високанства, и г. командир Матар Б. Мартиновић.

Његово Високанство укрцао се под Котор на свој параброд „Јарослав.“ и искрцаће се на Сењску Ријеку, одакле ће брзијем кћаком кренути пут Петрограда.

Најнови манифест Његовог Величанства Цара Николе II-ог гласи:

по милости Божјој

МИ, НИКОЛА ДРУГИ,

Цар и Самодржац Сверуској, Цар Пољски, Велики Кнез Финландски,

и т. д. и т. д. и т. д.

Објављујемо свијема вјернијема нашим поданицима, да је Богу Свемогућему угодно било по неисповједнимијем путовима Својима прекинути живот патрено љубљенога Родитеља Нашега, Господара Цара Александра Александровића. Тешка болијест није уступила ни лијечењу, ни благотворном поднебљу кримском, и 20 октобра Он је свршио у Ливадији, окружен уважененом Својом Породицом, на рукама Његовог Царског Величанства Царице и Нашим. Жалост Наша не може се исказати ријечима, али ће је схватити свако руско срце, и Ми вјерујемо, да неће бити мјеста у широкој царевини Нашој, гдје се неће лити тоње суза за Царем, Који је прије времена отишао у вјечност и оставио родну земљу, коју је Он љубио свом силом Своје руске душе, и за чије је благостање Он улагао све мисли Своје, не штедећи ни здравље Своје, ни живот. И не само у Русији, него далеко иза њенијех граница никад неће престати поштовати одјекати успомени Цара, у Ком [illegible] ријетке [illegible] и мир [illegible]

[illegible] Господ [illegible] Свемогући [illegible] Свој [illegible] Свој [illegible] Свој

...ђала. Цар Александар III. умре у 49 ој години живота свога!

Шта је руски народ, шта је Словенство изгубило у Александру III. то се још данас не да измјерити, јер се не може знати од шијех ће посљедице тај нагли догађај бити.

Према томе што је читава Европа убијеђена, што пријатељи и непријатељи Русије сматрају смрт цара Александра III. као најважнији догађај — даје се тај случај важност тога догађаја.

Руски народ, велико Словенство данас још није у стању чинити политичке ријешења, јер преобиљује велики бол на оним владаром на кога је руски народ, за кога је Словенство знало, да му је прави, искрени пријатељ. У том болу и Руси и Словени дају могу да се одају својим мислима о будућности Русије, о будућности Словенства. Ал у тијем тренутцима, као што и приватан човјек у жалосним догађајима у породици, не смије изгубити трезвеност, тако и Руси и Словени не треба и не смију осјећати, јер данашња и моћ Русије значај и снага увјешта Словенства, стоје на јачем темељу него да би смрт и најмлађега и најбољега владара могла тај темељ и пољудити, а камоли порушити.

Прошло је тринаијест година од оне ужасне катастрофе којој је жртвом пао Александар II. Та катастрофа дошла је сасвим изненада; као гром из ведра неба. Цар Александар III. дошао је на престо са ужасним утиском, са утиском: бомбама растворене тијела свога љубљеника оца. Русија је тада, једва три године иза берлинскога уговора била у врло несвјесним околностима. Послије крвавога источнога рата који је Русију ето хиљада војника и милиона и милиона новца стао — Русија се на берлинском конгресу нашла усамљена: читава Европа учинила је фронт против ње. Тада још разјарбљена Француска морала је на берлинском конгресу ћутати. Руси који су данашњим јунаштвом у срд саме међу свијетом и ледом велики Балкан пријешли и под зидине Цариграда дошли — горко су непуство учинили о непријатељству европских. Краљу руском ослобођену Бугарску, морали су Руси напустити туђем увјеру!

Биле су то сумрне погледи за Русију иза берлинскога конгреса, на вид је још у г. 1881. надошла страшна катастрофа са смрћу Александра II. било је узроке да буду забрнути и Руси и Словени. На иак и у оне доба непуштена, показало се да велика Русија стоји на чврстом темељу — оном темељу руске самосвијести, који се темељ показао необично и у оне доба иза је у г. 1812. Москва горела, па је ипак Русија на крају била побједилац.

И послије грозне смрти Александра II. отвори у Русији не само да нијесу пошле на горе, него су пошле на боље. Она струја самосвијести словенске која је почела под Александром II. још је у њеној мјери продужена под Александром III. Александар II. вид је у год. 1867. у Царском двору примио словенске госте, називо их је браћом свога народа, а Александар III. у свој горчини према непоузданим пријатељима назвао је Кнеза црногорскога Николу свијем једним искреним савјетником.

И то је оно што и данас при смрти Александра III. може да тјеши и Русе и Словене: да сами руски владар мора водити рачуна о словенској свијести руског народа и нијанса обзира сходне политике неће бити надри створити у Русији такову против словенску политику. Времена су за Русију прошла када су породичне везе са њемачким дворовима и начело легитимитета уливјавали на руску политику. Какви разлика у том обзиру између садашњости и прошлости у Русији! Цар Никола је био још побједник легитимитета и руска војска удала у г. 1849. у Угарску да би угушио побуњене „модјаре" мађарске њиховом легитимном, законитом владару, а о талијској борби Словена против Мађара нема ни спомена. Под царом Николом почела се тек претати идеја Словенства. Балкански Словени били су само „једноијерни" као и Грци и Румуни. О словенској узајамности било је једва трага у појединих учењака. Тек иза примјерога рата над се показала надмоћност европских одјајанија и над се показала потреба да Русија у самој себи, у свом словенском живљу потражи снагу и да даје снагу Словенству, почела се његовати словенска узајамност. Какви велики напредак послије примјерога рата! Под царом Александром II. пријатељи Словенства, Славенофили, надри су били већ да створе велику словенску демонстрацију на московској изложби и да приволе руског цара да прими словенске госте, као „браћу свога народа." Али та струја словенска ишла је све даље. Словенофили надри су били у Русији такову струју створити да су свијешћаји на читаве Русије, сиромах најодличнијих породица руских, питали у г. 1876. у Србију да помогну својој браћи. Непосредству словенска струја у Русији учинила је да је Русија отпочела велики источни рат, да је велика руска војска прешла Дунав, освојила Плевну и дошла пред зидине Цариграда. Под царом Александром III. те струја је јачала. Руски цар живо је осјећао за Словене, он расвјетлила са Њемачком и обраћа се Француској. Француза не само да прихваћају пријатељство Русије, него се одушевљавају за сваку руску у мјери, која се не да описати. Одушевљење Француза достигло је свој врхунац у величанственом дочеку руског адмирала Авелана.

Тиме је под Александром III. била створена жалосна нова ситуација. Русија не само да није била изолирана, она је постала најмјеродавнији фактор у европској политици. У рукама цара Александра III. лежала је тако рећи судба Европе, јер од Александра III. зависио је мир или рат Европе. И у том се баш показало, какву огромну снагу Русија представља. Ал у том лежало је и велико поштовање које су а пријатељи и непријатељи Русије Александру III. одавали — поштовање: да није лакомислено загазио у рат који би био од неизмјерних посљедица за читаву Европу. Огромна снага коју представљају Русија и Француска с јачке стране, с друге стране као умјетничка тројица, снага која би бар у прво вријеме у рат ову средину Европу — узрок је да је Европа са великим страхом гледала на тренутак, кад би се те огромне војске снаге сукобиле. Зато се управо поштовање у Европи обраћало великом руском цару Александру III. који и иако је више пута имао повода ради Бугарске да не изазивање одговори са снагом Русије, увијек се знао умјерити да не би мир европски био нарушен.

Александра III. више нема. Значи ли његова смрт: да је мир боље утврђен или значи да опасност будућега рата? Значи ли смрт Александра III. растварање пријатељства са Француском и обнову старога династичкога пријатељства са Њемачком?

Владавина цара Александра III. значила је еру протњемачку у Русији. Јесу ли томе повод биле породичне околности или права политика? Познате су интимне породичне везе Александра III. са данашњим двором. Царица руска коју је Александар III. тако нежно волио — била је данска принцеза и као такова била је васпитана у духу што влади на данском двору, а то ће рећи у духу непријатељском према Њемачкој. Но и иако су породичне везе могле имати утицаја на политику Александра III. главни стуб је била струја словенска у Русији осим тога још и неблагодарност Њемачке према Русији која се показала приликом берлинскога конгреса г. 1878. Све је то одлучивао државе Александра III.

Данас, струја на просто руска сина Александра III., Никола II. Хоће ли и овај руски цар слиједити стопама свога оца, хоће ли и он подржавати струју словенску у Русији? Или ће мијењати Њемачкој и обновити пријатељство са Њемачком?

Нови руски цар жени се са њемачком, хесенском принцезом. Хоће ли тим њемачка утјеха спочити у Русији? Може ли нови цар политику Русије промијенити?

Већ је Никола I. који је био најмлађе дјете свога зајеве рекао: Нара се Европа ако мисли да руски цар може све чинити што хоће. Никола I. је тим тако рећи да моћ „самодржца" Русије налази своје границе у вољи руског народа. У том и лежи значај словенскога царства. Руски цар је најмлађи господар свога народа, али и најмлађи слуга свога народа.

Зато држимо и имамо задубљо увјерење, да се то промјеном на руском престолу у политици Русије неће и не може промијенити. Но и над би било какве промјене, та би само могла бити у духу словенском, на корист Русије и Словенства.

Нараду се они, који држе да ако би се Русија преблиједила Њемачкој и са истом се споразумјела, да би то било на штету Словенства. Споразум са Њемачком, ако би га било, значио би за Русију слободне руке на истоку за цијену још даљега ширења Њемачке и анектирања њемачких провинција — чиме је Бисмарк већ пријетио у г. 1874.

Но ми држимо да је за владе Александра III. створен такав однос Русије према Француској, да Русија тај однос промијенити неће. Сви неће се огријешити о ову политику која је била иза свих оних дјела идеје његовог пок. оца. Уплиси на Њемачке могу хтјети да одврате младога цара од досадашње политике Русије, али струја у руском народу неће му дати да подлегне тим утицајима. Воља руског народа увијек је била и биће „чело" за руске владаре иако би се повели за данком противрусом и противсловенском политиком.

Данас су отвори такво развијање у Русији, да руска политика иде и мора ићи својим колосјеком. Данас на руском двору и они дворјани из њемачких балтијских провинција који су некад били свемоћни, те подржавали њемачку политику — данас плашају у словенској струји и одричу се свога њемства, те постају најжешћи Руси. Прави руски патриоти чак данас у великој доминирају на руском двору. То се види по неизмјерном утицају и огромном ауторитету кога има прокуратор руског синода, руских патриота, Побједоносцева, а скорим мора доћи вријеме кад ће и у великој руској политици познати патриота руски грофа Игњатијева, предсједника словенскога одбора — снага утицаја знати.

Отвори данас у Русији тако стоје да словенска мисао у свему доминира. Оно што се прије није дало на замислити, оно се збило. Велики князови руски жениле су се са црногорским сестрићкама. Тиме је дат доказ — а оно је вјаљуга нов. цара Александра III. — да Русија словенске владаре сматра као чланове своје шире породице.

Смрт цара Александра III. изазвала тугом Русију и Словенство. Но смрт Александар III. треба да је опомена руским патриотима, да продужују политички правац, којим је пок. Александар III. као Рус и Словенин ишао. Младом цару Николи II. као наслиједу осјећај пијетет према своме оцу да настави словенску политику свога незаборављеног оца.

Са тим надама, са тим осјећајима данас велика Русија одаје почту успомени Александра III. поздрављу новога цара руског ријечима руске химне: царствуй на страхъ врагамъ, царь православный, Боже царя храни!

* * *

Београдски „Одјек" пише:

Тужна вијест, која мало требова сузама вјенчаних и над њима очајничким ридањем вјенчаних о угашеним зрацима, о преврнутим удадама, о разорених сиромасима, о изгубљеним утјехама, та шалосна богиња плача, притиче нам данас у помоћ! Не тражимо твоју помоћ, да нам осјећаја будиш, да нам мисли расплодиш, да нас обавјештиш колико данас имамо разлога да тугујемо. Не треба нам за то твоја помоћ. Примјенимо те само на то, да нас научиш, како можемо бар приближно изразити ријечима мисли и осјећаја, што нам памет разапиње и срце пиже над прерано гробом Александра III

На смртничкој постељи лежи полумртви, који је до јуче био најмоћнији владар на свијету, чија је воља ријешавала о судбини човјечанства, чија је ријеч ваше важила него ма чија на земном шару, чија је мач покретао милијоне људи. Па иначе пред тим горостасним обореним величином мора да умукне свака пријатељска дјелатност, што је непотребна, свака противничка осуда, што је неумјесна. О Александру III. пријатељство никта не мора размислити у похвали, непријатељство никта не може размислити у похвали. Величина губитка, која је Русију, Словенство, цио свијет задесила, не мора се мјерити по годинама живота, коју је Александар III проживјевао као руски цар, него по узвишености врлина, којима се одликовао као човјек. Огромност силе и утицаја, којима је располагао, није угушила, као што обично бива, његове врлине, него су сасвим обратно његове врлине на срећу Русије и човјечанства упућивале његову силу. Несумњиво данас, да су врлине Александра III као човјека још мање биле него сила Александра III као цара најмоћнијег државе на свијету. И то је оно што нам болом душу пара, што нам суза на очију циједи, кад видимо смрћу оборену ту најјачу моралну силу, која је задахнивала најјачу физичку силу на земљи.

Човјечјим уму у обичним приликама тешко је и схватити величину моралних особина, које у најјачем свјетском богатству налазе ужитка само у вјерној породичне љубави, које најјачу војну силу на свијету могу да задаху најплеменитијом миродубивости.

Такве је био Александар III над чијим гробом сада свијет плаче. Најсјајнија звијезда није га засјијевала, најјача моћ није га ојачала, најсјајнија војска није га опила, највеће богатство није га заваљало.

Заиста нијесу за чим тужити и Русија, која је изгубила најузорнијег владаоца, и Словенство које је у њему имало најплеменитијег заштитника, и Српство које је сада остало без свог најмоћнијег пријатеља, и човјечанство које је у његовим врлинама имало залогу мира.

У свјетској историји ријетко се над сим на свијету сложило у искреној туги над гробом једног силног цара.

Александар III родио се 26 фебруара 1845 год., као други син цара Александра II пог је наслиједио на руском престолу 1 марта 1881 год., послије његове трагичне смрти. Његов старији брат царевић Никола умро је прије тога (12 априла 1865 год.) у Ници, и његова заручница Марија Феодоровна, данска принцеза Дагмара постаде жена Александра III. Свечано се крунисао у Москви 15 маја 1883 год. У прве велике радове племенитога цара дошао његова очинска брига спрам сељачког сталежа, ком је тереле олакшао и правно поправио знаменитим указом од 26 децембра 1881 год. За тим је сву своју пажњу обратио на то, да ранији руског народног духа, који је створио и проширио над седмином свјетскога копна најмоћнију државу на свијету, ослободи од помјетња и примјеса страних елемената, чији се утицај знатно осјетио био и у двору и у држави. У истом духу и правцу ослободио је Александар III руску политику од међународних веза, које је у свим затјешкоћама и чије су те веза имали тратови одвели били у Сарајевску ... умјешавајући да расчине, а не да ... тројецарски савез.

Велики задатак Русије, да у Азији шири моћ културе и руске ... нашао је у Александру III ... ступицама, који је поступним, ... радом придружио руској држави Мерв, Авал, Сарах, Пенђех и све веће ... до Памира, до Свјетскога Крова.

На ширењу руске народности и руске мисли порадио је Александар III ... упорношћу и у оним покрајинама руске државе, у којима је на рушевинама ... словенства туђинштина мах отела, ... је случај, н. пр., у балтичким областима.

Од велике економске болести, ... је Русију стало почела и доводила ... зависност од политичких противника, Александар III потпуно је своју државу ... јачао, те се Русија може данас похвалити добро уређеним финансијама и све ... економским успјешавањем, које сада ... извјесну независност доводе оне, од којих ... треће у том обзиру Русија зависи.

Убојна сила Русије, не само ... прије није стајала на високој ... висини, као сада, него данас ... за једно што приљежно толико у мјери ... уређењу напредовала колико под Александром III. Нарочито ратарија и ратна флота биле су предмет изјадничје ... пажње, те данас Русија има ... којом се, по признању самих противника ... нико на свијету не може мјерити, а ... ратном мору плови силна руска флота, ... оном мору, гдје је нарисао трактат ... био Русији сваку поморску силу.

Транссибирска желјезница, која је ... готова, и сибирска, која се гради ... су исполинска споменика владавини Александра III, који је тим заслужио ... који свијет обрадовају, да би се ... струјила култура и моћ руског ...

Пријатељски односаји између руског и француског народа, који је ... остварен у Кронштату и Тулону, ... је један од најмлађих успјешних ... Александра III. Здружене су тиме ... народа, те је спречена свачија ... јачих грабљивост, која је дотле ... цијепала и сутјела, одводећи их ... мрску заједницу. Александра III ... слуга је, што се сада, послије руске ... руске збратимљења, слабије народи, нарочито словенски, с основом могу ... да их неће више моћи просутати ... навала јачег туђина.

Али да останемо и мисли ... које би ово могли још дуго ... тиме још више сјајном Србину ... ђанати. Преко руске границе ... смрт Александра III није неће ... него Србину. Гдје год, и у ... приликама Србија живи, свуда је он ... моћ и љубав великог заштитника и ... творца свог, Александра III.

И мога више нема! Над ... гробом роди суза ... Срства ... роди суза над гробом правог српског ... јатеља!

Молитве срдачне благодарности ... дуго умукнути у српским ... Србији ће се свуда, јавно гдје може, ... гдје не смије, дуго и топло молити ... за покој душе Александра III. Увијек ... Срства над у овој тужној прилици ... вијујемо: Бог да душу прости Александру III!

* * *

Прашка „Политика" пише:

Што је био цар Александар ... народу, што у њему Русија губи — ... мого данас под притиском непосредне ... несреће измјерити! Исте високе врлине ... што су одликовале његов приватни ... биле су основ његовог јавног рада. Стр... моралношћу, хришћанским убјеђењем ... испуњен, он је схваћао задатак свог ... даревог позива у духу узвишеног ... тета. Строги чувар провођењем ... му права, његова је сва брига ... да буде добар отац своме народу. ... који у приватном животу није ... нијанса високе у узвишеју, који се ... стрести увијамо, био је као владар ... политичар сасвијем просто, сходно ... одлуци трајно и створио измјерена ... Он није имао на у политици стрести. ... није тешко ча сјајем спољашњег ... и његово државништво било је без ... љубавнијег побуда. Као отац свог ... тешко је упорном реформаторском ... унутра основе његовог благостања ... већа, и највеће од свијех добара, ... да сачува. Иако није један владар ... приједност мира цијенити, као Александар III. чија се сва политика основала ... увјерењу, да ратне рата не могу ... дити ни изазвати ни само побједе. ... посјеђивања одвратности од рата и ... већ славе у спољашњој политици ... се често као тромост и равнодушност. Али пажљивији посматрач није се ... тавној обмани предати ни прије Кронштата и Тулона. Није била природа Царева, ...

рукама у џепу пушта отвари да иду нако оку. За политику државну он се назад мало заустављао, и то му је био предмет истина тихе, али упорне радње. У тој тихој радњости он је много учинио, он је на основа реформирао дотадашњу руску политику, постављајући национални интерес на место туђих дворских утицаја, који су до тада важну улогу у руској политици играли. Он је увидио сву штету, што је отуда на Русију падала, што мена политика није била задахнута народњим духом, и условно је све што је у том обиру на путу стало. Финоћа и вештина, којом је Цар Александар један по један све конце преплео, који су везивали дворску и владајућу политику између Берлина и Петрограда биле високе, показују руку изванредног државника, и потпуни успјех овог трудног рада талента царевога има се тијем више цијенити, у колико је ту био један Бисмарк, кога је требало корак по корак, на дијете, удаљити. Већ у часу, када је цар Александар ступио на престо, надође могућност на доглед приближења између Русије и Француске, и то није нико оцјенио боље од Бисмарка. Отада је улагао овај државник све своје силе, да стане на пут томе пријатељству између Берлина и Петрограда. Цар Александар у толико му је на руку ишао, што је само одлагао и избјегао смотреношћу нако и спаванијадија од Бисмарка и приближењу са Француском. Али сад је ситуација на одлучни посљедни корак била дозрела, па се нашао Цар одважан муж, који се показао постојан и разборит у свом дјеловању, а одјета не би друкчије радио, да је и у овом посљедњем стадијуму имао посла са Бисмарком, а не са Кајзером.

Дали ће се наде испунити, што су се односе „противњемачког система“ политике Цара Александра у Берлину све гласније чуле, што се више очајно стало болесног Цара обилазити? Све што се у том обиру о Престолонасљеднику говорило није било осим пусто брбљање. У Русији и међу Русије до скоро никоме није на ум долазило, да ће Царевић Никола тако брзо на престо доћи, и за то нико није пазио, у ком правцу његови политички назори теже. За то се о њима ништа нијесмо у том обиру. Али цијо руски народ, који је данас погружен у жалости за својим Царем, неће останити у сумњи његовог сина о средствима и цијелима, који га само у трајном посједу грандиозног насљедства могу поставити, што му је отац са сјајном и јунском остварио и што се састоји у популарности, коју до сад ниједан подмладак Романова није уживао. Ову популарност стекао је Цар, који је на стијена бросвеа ало женско-надмоћне политике руске био, о чијем неокрутном упорству са Русије мисли, спуштајући се с болом срца и с надама и жељама около престола, на који Никола II ступа.

* * *

Виноградски „Дневни Лист“ пише:

Топле молитве је слала небу цијела Русија, сва Словенство, сви пријатељи руског народа и Словенства, по Богу бјеше угодно да, рано и прерано још, позове себи на истину свога угодника. Он је тихо ушао да живјо, окружен својом породицом, коју је толико љубио, оплакиван од великог народа своје огромне царевине, који га је обожавао; жалио без предела од цијелог Словенства, коме је он уздашица био; непрекидно ће суза за њим проливати и велики и племенити француски народ, који је у њему изгубио славенска изгубио, а жалиће за њим и сваки пријатељ европског мира.

Сав свијет га је поштовао због његова племенитости, непоколебливе стаљности. Словенство му је лежало на срцу и словенски народи, а у истом роду ми Срби изгубили смо у њему свога најсиромнијег пријатеља.

Оплакујући најсиромнија прерану смрт свога племенитога владара братскога нам руског народа, у коме смо и ми изгубили свога моћнога заштитника, помолимо се Богу над његовим гробом и надајмо се, да ће и његов син, нови император Никола II. поћи његовим стопама, да ће и у њему имати руски народ племенита и подузетна владара, Словенство свога заштитника, и пријатељи наши моћна славенства.

* * *

Загребачки „Србобран“ пише:

Цара Александра III жали за то сва Русија и мајка Славија, жали га сва Јевропа, која жели да ужива плодове мира; жали га човјечанство које зна да цијени овакве ријетке примјере добра и благости. Па нико да га не жали Сриство, које му је нка Руса најближе било? Та по крви био му је брат, по осјећају велики пријатељ, а по вјери једновјерник, заштитник Православља — цар православни; српском пјесмопјевцу пјесмопјевцу био је прави и најбољи пријатељ и српском краљу Александру пуна му братској... живот Црне Горе, уздашица Србије, под којим се сјајила кућа Његоша са кућом Романова — Сриство са Русијотом... која је за ослобођење Срба и Бугара 1877 заоденуо дјелом прилом дунавске војске, а од 1887 био спремам да пред свом војском за срећу ослобођеног мученика потегне мач из корица.

Сад су устра обишмила, рука усахла, али његов мач не паде у мрсна дубина; њега прихвати цар Никола II Александровић, прихвати га стотина милијуна Руса, који у један глас, са Сриством и Словенством, дају одушак недо) жалости, са рјечима: Вјечнија памјат Александру III Александровићу!!! Слава му!

* * *

Виноградске знамичне „Српске Новине“ пишу:

И над овако осјећа бол и тугу остали свијет, — онда смрт блаженопокојног цара Александра III тим више пробуђује истинску тугу и жалост међу нама, које, услед природних и историјских односаја, не можемо бити равнодушни према добром или злом удесу руског царског Дома и руске Империје.

Дијући овоме изразу, ми смо увјерени, да су наше рјечи и сувише слабе да изразе у колико је мјери и наш краљевски Дом и мјери му српски народ дубоко и из све душе потресен и ожалошћен вијешћу о смрти блаженопокојног цара Александра III. И наш краљевски Дом и мјери му српски народ искрено дијеле ову наш мјерну тугу и жалост, која је обуздала руски царски Дом и мјери царске поданика широм простране руске Империје. И ако у оволикој туги може бити какве утјехе, — онда је она у општем сјајности и жалости, којој је несумњивог израза дао сав образовани свијет.

Дао би милостиви Бог, да се ова снијета туга и бол руског царског Дома и народа руске Империје ублаже временом са мудром и сјајном наступајућом владавином достојног насљедника блаженопокојног цара Александра III — Његовог Величанства цара Николаја II.

* * *

Виноградско „Мале Новине“ пишу:

Цар Александар III с очинском љубављу погледао је и наш мали народ српски. Без дарме, без хвалисања и народа, тако рећи почујно од свијета, Цар Александар III учинио је Србији и Цијелој Гори многа и голема добра. Он је заслужио нашу пуну љубав, наше вјечито признање, нашу најтоплију благодарност.

Цар Александар III стекао је право да сви ми Срби пролијемо за њим искрену и топлу суву тугу и благодарност, и да му од срца дјиљемо:

Бог да те прости, залијо мајо, царе наш! —

* * *

Београдски „Трговински Гласник“ између осталога пише:

А ми, запрепашћени овом једином вијешћу и стојећи пред овим леденим јавом, која нам срце стеже, а руку мочи, ми искрено жалимо за овим неочекиваним губитком, ми искрено тужимо за овим непостојним човјеком и неадмашним владаром, а брижно погледамо шта може свијету донијети ова страшна смрт.

Преминули Господар православне Русије, и као човјек узор чистоте, и као владар узор савременства, и као Хришћанин узор човјекољубља, — он је давао примјер свима се јавити тек у његовима, примјер који нас, по рјечима нашега пјесника, данас може научити: „Како треба с бесмртношћу зборит.“ У најмањој болови, као и у највишој палати суверенској, у једном, као и у другом краљу пространога земнога шара, — рјеч свога неадмашног монарха је с љубављу дочекивана и с поштом саслушавана, а живот његов био је узорат и поучан примјер за све смртне, за силне и објесне, као и за слабе и потиштене.

И ми, који га прежаљујемо, ми који остајемо да му тек касније сву величину видимо, ми, вјеротно, не можемо знати за кога ће смрт ова бити тежа, већа губитак.

* * *

Београдска „Српска Застава“ између осталога пише:

Под јаким утисцима големе жалости која је, пред руског народа, притесла и сва словенска племена, тешко је описати и означити у појединостима колико је губитак наниијела смрт цара Александра у јаком роду братској нам Русији, па онда Јевропи а нарочито словенском племену. Све је то од тако великог значаја да се са неколико рјечи не да описати ни тачно означити. Владавина цара Александра од 1 марта 1881 до 20 октобра 1894 године својим мудрим правцем и врло плодним радом биће златним словима обиљежена у историји руског народа. У историји словенских племена Александар III биће јединствени примјер племенитости, добродушности и предамности своме народу и племену. Свјетска историја над јој доће ред да говори о владавини Александра III, о оно ме чиме је он користио своју државу и своме народу, о ономе чиме је стекао искрене симпатије у свих народа просвијетне Јевропе, учинивши то са необичном рјешитошћу, забављајући доба његове владавине као јединствени примјер међу владаоцима.

Цар Александар својом мудром и брижљивом управом у сваком погледу, подигао је Русију, за сразмјерно тако кратко вријеме, до правог благостања. За остале народе ван граница земље Русије Александар III, био је тако исто очинским бригама задахнут. Најмјеродавнија свјетска штампа оцијенила је и то овим значајним рјечима: „Цар је својом мародубивом политиком спасао толико људи, колико је Наполеон упропастио.“

Српски народ иначе је браћом осјећао према једновјерном народу руском. У владаоцу руског народа и српски је народ увијек гледао искреног заштитника своје вјере и правог православља, у њему је гледао искреног заступника својих правдених тежња! Према Александру III цио српски народ имао је највише поштовање и љубав.

Тугу и жалост која је данас свијуда руски народ спаси дубоким учешћем и цио српски народ.

Велика дјела Александра III славиће вјечно његово име.

* * *

Загребачки „Обзор“ пише:

Цијо је облак јучер застро словенско небо и цијело се је Словенство завило у црно. А шта не би? Умро је руски цар, дика и понос словенски. Болна је и тегобна задаћа напала данас наш лист, јер славимо, шта није могуће о цару рећи сад, што бисмо хтјели; сад, што бисмо морали рећи, сад, што нам срце каже.

Он је био самосвијестан Рус; то су до душе биле и наши његови претци, али они су били само Руси; ниједан од њих није био свијестан старога наслова руских владалаца: „Цар свију Словена.“ Александар III. бутао се је већ као прејестолонасљедник не само Русом, него и Словеном. Не треба томе других доказа, него да је од младости био пријатељ Аксакова, тога страшила Славофоба, бившега предсједника славенскога одбора у Москви, те се опћенито приписује Александрову наговарању и на наваљивању рат за ослобођење Бугара као словенскога племена.

Такови Руе још никада није сједно на пријестолу Романова.

Александар III у цијелој је просвијетљеној Јевропи останио утисак великога и човјека, који морално стоји на највишем степену. Словенски је владар умро — умро у часу, кад га Словени толико и тешко требају. Смрт Александра III је словенство је права несрећа. Александар III био је понос и дика Словена. Смрћу Александра III угаснула је најсјајнија звијезда на словенском небу, једна од оних звијезда, које састављају свјетлост свијета. На њему је Свемогући Бог утиснуо шаре трагове свога духа. Ранне његове врлоте у њем су сачинјавале складну цјелину, којој је тешко наћи једнако.

* * *

Спљетско „Јединство“ пише:

Настали је словенскога доброта гонија, чије је срце жарком љубављу обузимало све гране великог словенског стабла, пуцало и ћутило за напредак народности сродних његовој, не у себичне, освајачке сврхе већ у племенитој и узвишеној намјери и тежњи да Словене види у положају који их исо и бројем и умом и племенитошћу срља.

Оплакује га Русија, јер је у њему утјеловљена била самосвијест, понос, напредак њенин — јер је дио тај био моћан, срце исто, те слава мисао, сјајни осјећај били су свјетлом ума и прогнуће исто.

Оплакује га Словенство, горко ужаљено с губитка тако одличног члана, који је словенску снагу, понос, име тако високо држао, тако дјелотворно заступао.

Оплакује га Француска, прва између пријатељских држава на свијету, јер с њиме губи искрена, одана, поштена савјесника, пријатеља.

Сав га просвијетљени свијет оплакује, јер је с Александром I.I-им изгинула мрљавим прегалац и надахнитељ толиких просвјетних друштва и институција, искрени приврженик свих племенитијих идеја, поштени бранитељ и чувалац вјечнога мира.

И ми Хрвати, поносни што припадамо великом словенскому стаблу, изјављујемо искрену жалосницу суву над прераном смрти великог цара, искрено се жалимо са братским руским народом, те из дна разжалошћене душе своје „вјечнија памјат“ великом цару кличемо!

* * *

Загребачке полузваничне „Народне Новине“ пишу:

Његова искрена мародубивост била је потомних година најјачи сектор међународне политике, а то му народи и историја неће никад заборавити. Било је моменатa, кад је изгледало, да ће га намотиво Француске силонути на оружани сукоб, али он је остао у својој мародубивости велик, те умире објављајући вијенцем цара мирноносца. Његова је Русија била јача да дигне мач на обраду својих интереса у свакој непристојности, али кад те јаке Русије, није подносио, да се сукоби, до којих је долазило, заоштре тако, да би он могао дигнути мач. Чекао је спремно на све евентуалности, свјестан своје моћи, али сам у економичности својих политичких увјерења остао је чувар мира на срећу свих народа, колико год је у његовој близини било људи, за које би рат био остварење својих сјајних идеала. У том је његова величина, с тим ће остати спојена захвална успомена свих јевропских народа на његову владавину...

ФРАНЦУСКА У ЖАЛОСТИ

Још се није одазвала на земаљ опћа вијест и наша пошта човјеку, ако што се одаје блаженопочившем Цару Александру III. Наш лист је врло мали, да може све то покупити, те ћемо само донијети по депешама петрогр. „Новог Времена,“ како се у Француској осјетио губитак великога Цара.

И ако се у Паризу очекивала прва вијест, ад је стигла, изазвала је ужасни потрес. Просто жене плакале су. Сви у један глас узвикали су: „Какав ужасна несрећа!“ Одма у вечер предсједник републике г. Перије, дубоко ожалошћен, позвао је у руско посланство, гдје је остао бијну четврт сат. Министар-предсједник Дини телеграфирао је свијема представима, да се заставе на свијема државним зградама остану за по сопља с јарбијем временом у знак жалости. У руско посланство пријело је мноштво народа и сви угледнији политичари. Листови су изашли у јаком оквиру, у мјелости посвећени успомени Царевој. По свијем листовима смрт Царева усталасала је сву Француску до суза. „Soleil“ пише, да је Француска дужна Цару праву велику патриотску радост послије 1871 г., коју неће никад заборавити. С Русијом се и Француска обузује у кривду за Царем Александром. „Eclair“ пише, да ће тужна вијест допријети у сваки кутак Француске, и побудити све сиромахе и богате, демократе и конзерваторе, да се присјетдне жалости руског народа. Касаљевов „Рауг“ говори: „Небо је намијенио жестоки удар Француској, отргнувши јој Цара, кога је она љубила, и који је му љубио.“ „Jour“ говори, да је свијет лишен представника доброте, правде, силе, заштитности, и убијеног мушкарства. „Gaulois“ вели, да никада јавно изродичне и достојанства државна нијесу била свијесна у особи више уваженој. Никада се поштовање није тако потпуно одигравало; још није бивало, да Монарх отиче тако дубоку љубав свога народа и у исто доба поштовање својих противника. „Journal de Debats,“ истарђујући, да је Цар мало само срећу Русије и мир свијету, тврди, да је Цар посљедњи велику част Француској, сматрајући је достојном, да дијели његова чувства. Историја прикаже, да је покојни Цар не само чинио сам добра, него и друге потицао да га чине. „Libre Parole“ пише, да је Француска изгубила најбољега пријатеља, свјетски мир лишио се најтврдијег основа, човјечанство остало је без најплеменитијег свог сина. — У истом духу пишу сви листови, и сви уздамом гледају у будућност.

Данас (21 октобра) око 11 сати ујутро се гомиле народа около руске цркве и по околнијем улицама. Црква је била пуна. Протеју отиште, у цркву је дошао г. Казимир Перије са својом свитом; присуствовали су сви министри и цијело дипломатско тијело. Сви у шутњи чекаде. Послије богослужења предсједник републике са својом свитом и с министрима пошао је управо у Пантеон, да се поклони гробу Карнотовом.

Са свијех крајева Француске стижу у Париз вијешћа, како учествује народ у великој жалости. Заставе се вију у жалости не само по државним здањима, него и на приватним кућама, а у француске хотела путе су и руске заставе.

Кућа заступника и сенат, који су због прекида својих састанака били затворени, сазвати су нарочито 22 октобра, да одају пошту цару, и да изјаве жалост Француске. Предсједници заступничке куће и сената изговорили су значајне бесједе, које су чланови обе законодавне тијела саслушали стојећи, па су се сједнице затворили у знак жалости. Муниципални свијет парски учинио је то исто, одлучивши да пошље вијенац на гроб Царев.

У министарском засједању, нарочито сабраном у Јелисејском Двору, донесени су закључци, што треба даље чинити поводом Царева смрти. Сва свечана примања одложена су, а заставе ће се у жалости држати до дана погреба Царева.

* * *

Париска „Republique Française,“ коју је основао покојни Гамбета, а сада уређује чувени економиста Жиз Мелин, пише:

Кобни час је присио: Цар Александар III настао је са свјетске позорнице.

гдје је играо велику улогу и гдје је остављао невиђедним трас. Сва Француска је у срцу, и високо мјесто срце није искреније јаче пукало но данас. Не плаче она само великог Владара, великог државника, што наше на вјерности савезника само, него човјека племенитог карактера, који се знао у ово тешко доба, када свак тражи лавовско дио, отрести поштљивости, само да увиде у јевропске ствари мало правде. То је племенито срце, које је увело у своје руске ствари побјеђенијех, и које им је дао у тихоном моранју потребите доказе симпатије.

Његовом мешовитом и топлином, чим је обувао своје пријатељство и нама, одговорио је чисто нашему национадном осјећању. Манифестације у Кронштату и Тулону, свечаности у Паризу симпатирале су јаче савез двију народа него да сваки међународни уговори и дипломатски списи. Ми смо тако створени, и измијенит нас нијета не може; зијено понашање наше нас дира него ли и сама корист. И то иде наше пути и нашему срду, побједио нас је на вијеку.

На тој начин је Цар доказао да је у свте пријеме наше силна и добра душа, тако да је био један истинити и велики државник, који је био посвећен по провидности у све ствари своје доба, и који је разумио да се народи могу руководити само повјерењем и убјеђењем. Како је предобио свој народ, тако је и наш пријуно, силом правде и човјечности; он је наше постигао личнијем признањем него ли притиском интереса, те ужасне болјести, која је велику пријетила да ће заразити сву државу.

Он је умио остварити чудо, да Самодржац, апсолутни Господар државе, осуђен увиђајем да улијева страх у народе својим самим положајем, буде не само дубоко него обожаван. —

То је узрок, да ће његова дјела пренијети његов живот, и да ће наставити и послије његове смрти чинити свијету добра.

Он је уресао тако дубоку бразду, да његови насљедници, на коме они биле, немогу напустити тај правац; најједан од њих неће моћи, без велике глупости, но вратит се натраг и промијенити државну политику; јер би видио у исти час пред собом пријетећу сјен Александра III, и чијели одојећи народ.

То је јасно мислио руско, које се објелодањује на хиљаду начина, иако што смо видјали посљедње пута у посљедње вријеме. Оно није као код других народа на површини; оно продире до унутрашњости народа.

То учвршћује француско-руски савез, и без обзира на данашњу тугу, улијева вјеру у нашему будућност. Ми не сумњамо, да ће млади Цар нашда компромитирати славно и племенито насљедство, што је добио од Оца. Од свију великијех владара најмлађи није умро окружавајући себи славом и уваженјем, као његов отац; најмлађи није оставио свој народ сретнија, богатија, мирнија унутра, снажнија споља, и сигурнија у будућности.

Наш Цар Никола II и као је великога срца, да љуби свој народ, и Он зна да су Русија и Француска двије сестре наслијеђене, те ће се показати пред свијетом достојнијем насљедником непокодебљивога Александра III.

* * *

Денешње измјењене између Париза и Ливаније, не само да су пуне најсарденијех пријатељскијех осјећаја, него су и од великог политичког значаја. Особито денешње Вс. В. Цара Николе, управљене предсједнику републике г. Казимир-Перијеру, и ратном министру г. генералу Мерсијеру, учинили су у Паризу најбољи утисак.

ПО ОСТАЛИЈЕМ ДРЖАВАМА

У Лондону такођер је учинила велики утисак смрт Царева. Са високијех кругова оданости је изнесена тужна вијест. Наши [illegible] свештенци служили су за покој душе Царево. Лорд-мер у сједници лондонске општине изразио је најсимпатичније саучешће у великој жалости од стране грађана великобританске престонице. На четири владевина двора главни прозори су затворени. Изашла је наредба да водене музике нигдје не свирају. Руски посланик у Лондону примио је јавно саучешће на ово Мајестеа.

„Daily News" говори, да цио цивилизовани свијет учествује у руској жалости. Покојни Цар остављао је Русији мноштво савезника и не једнога непријатеља. „Times" вели да је сва политика Царева била проникнута и одушевљена необично високима и широкима осјећајима, и чврстим убјеђењем душности. „Morning Post" говори, да су само одрицање и одмјет душности било главне врте Царево. „Standard" уноси херојску личност и мужевство Покојника. „Daily Telegraf" говори, да је смрт Царева удар, који ће се одјекнути по свијем народима цивилизованог свијета.

Двор је обучен у дубоку жалост.

У Берлину и у Бечу такођер су од стране двора биле велике манифестације учешћа у жалости. У Италији по свијем државама [illegible] истакнуте су поставе на [illegible]. Карнотом.

У Данској и у Грчкој, већ се на себи разумије, да је учешће најјаче и најискреније. У Србији су изашли сви листови у црним оквирима; на многијем пристојнијем кућама виђу се црне заставе.

ДОПИСИ.

Бјелуш, 24 октобра 1894 године. — (Школа, година, здравље, приједлог). — Као помјесна школа ово је треће година, која нам је свој рад отпочела 16 септомбра. Тога дана био је родитељски скуп са племенским главарима, који су присутни били на молитву, која се држала над ученицима за напредак моралнонаставно-дидактичког свестраног образовања њиног подмлатка.

На свршетку скупа сви пошли смо у школу, ђе се је ранетирало све оно, што нам је нужно за школу, а ђеца старијих разреда одјекивала „У бој, у бој" на мјесто чуда се небројна гласови: за здравље наше дубљеног Господара, за напредак и срећу свог милог отачества.

Гајено се нама већ сви сабрали и у кућу увијели, ако и не ако прошле године, али није доше; — што нам је јефтино, сијеса са свијем досте; а тога у најбољем реду. — Надати се згодних прилика, да ћемо моћи нити год и зарадити.

Заиста у свим пријеним од почетка јесени није било у добром стању; био се је рано жестоком „тифуз", (тако названа болјешчина) те се је наше Министарство Унутрашњих послова побринуло, и послало г. дох. М. Радуловића, да прегледа заразну болјешст, те је енергично дошао, и свиу оваквијарну болесну кућу прегледавши средства, и напутио, што је учинило, те се је болјешст угушила.

Неких дана у овим планинама имали смо непогоде у промјенама, на нас 21. овог мјесеца пошли снег — врста свиу основу ше бијели од свијета; надати се лијепој зими, што ће нам служиво на општу корист.

А. Јовановић.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 26 октобра.

(**С Двора.**) На Митров-дан имендан Његове Свјетлости Књаженића Мирка било је благодарење у дворској капели; а сјутридан, 27 октобра, поводом годишњице срећног вјенчања Њихових Високочанства, било је благодарење у Вишњој Цркви. Ова два радостна дана наше Владарске Куће проведени су у највећој тишини.

(**Заупокојна богослужења.**) У четвртак, на дан Св. Арсенија, срп. архијепископа, била је у катедралној цркви архијерејска служба за покој племените душе Његовог Величанства Цара Александра Александровића, у присуству Њихових Високочанства Господара и Престолонасљедника, Његове Свјетлости Књаженића Мирка, државнијех великодостојника, и мноштва народа. — Данас је послије свете литургије, у дворској капели био парастос у присуству Њихових Високочанства Књагиње, Престолонасљедника, и цијелог Високочанственог Двора. Такођер су присуствовали државни великодостојници, г. Вурпел, царскоруски отправник послова, начелник дјевојачког Института гђица Мартмаго, и г. пуковник Сумарков са госпођом. — У исто доба у катедралној цркви држао је парастос Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан. Данас су држани парастоси за покој чисте душе Великога Цара по свој Црној Гори и по сеоскијем црквама. — Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Хаџи Сава у Оцињу, као што је држао молепствија за исцјелење Великог нашег Покровитеља, тако држи парастосе за покој његове племените душе. — У капели дјевојачког института држани су се парастоси сваки дан, осим имендана Вс. С. Књаженића Мирка и вјенчања Њихових Високочанстава, којима су присуствовали [illegible] Високочанства [illegible] Високопреосвештенство [illegible] Високости Краљевића Јелене, Ане и Ксеније.

(**Депеше.**) Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан, на саучешће свете црногорске цркве изражено Његовом Високопреосвештенству г. Палладију, Митрополиту Петроградском, добио је сљедећи одговор:

Свети сверуској Синод, с братском у Христу љубављу, примивши вијест тужној осјећаја свете црногорске цркве у великом губитку, што снађе цијелу православну цркву смрћу блаженопочившег Господара Императора Александра III. Заштитника и Покровитеља Православља, изражује Вашем Високопреосвештенству искрено признање за то саучешће у овијем данима тешке жалости, која нас постиже.

Палладије

Митрополит петроградски.

На изјаву саучешћа у големој жалости, што је отправио г. Вајо Гардашевић, управитељ престонице, од стране Цетињана професору петроградском, г. генералу де Валу, стигао је овај одговор од стране општинског преставништва руске престонице, управљен на г. Гардашевића:

Муниципалитет Петроградски изјављује особито осјећаје братскијех симпатија, што му је вашом Цетиње управила у часу тешког искушења, моли вас, да пред пријатељским становништвом будете тумач његовог дубоког признања.

Владимир Ратиев Режи-в

Предсједник општине петроградске.

(**Личне вијести.**) Г. Конте Саминиателли, краљевско-италијски министар — резидент при нашем Двору, на повратку из Рима, стигао је у нашу средину. — Г. Вурпел, секретар царско-руске легације, који је био у Дубровнику, стигао је; а г. др. В. Богишић, наш министар правде, отпутовао је у Дубровник.

ПОВОДОМ СМРТИ ЦАРА АЛЕКСАНДРА III.

Што наша горе изједном тама
Позре, и сјаш цијелом волоч?
Што срце леже туга пролама?
Што ијби се сада у св'јету б'јелом?
Што небо мјеша, по мени чиста
Нашијем Богу, сада се сврача?
Доњеснеше зиле што милогласне
Спопаше суве и горки плачи?
Што народ цио шепти се муте,
Уз шапат зијук нек лице суве?...
— Гавеоки крст св'јет свуђ су присути:
„Да Бог сад Цара силнога узе!"
Узор и дану ц'јелости Славља
Славјанског пољу, заштиту силну
Христова крста и Православља!
Да, Цара Царâ, те поли св'јета
У моћне руке држат је снио;
Остала поља, само не смета,
Те ц'јелом св'јету мир је дјелио!...
Прецјенуна Петра престо,
Славенски свијет које написа...
Ти путом Силног ниђ се мога —
Његова мач'о би Твоја мисâ!
Још славног Сина Ослободиоца —
Милиону робља Те живот даде,
Велики Сина великог Оца
Те путом славе срчати знаде!
Ej Царе Руски, Те Царе мио,
Што Богу ниђеде да Те понесе?
— Зар ниси свему вјеран Ти био,
Што ниси Славља и славе носи?!
Зар н'јеси вјерно чуо олтаре,
Продана славних све аманете?
Ах нуду свима да Тобом Цара!
За Тобом суде сумнит се нете..
Да ниси Цара за наше горе
Нашта чинио, до нашу главу
Нијесо: „вјерним јединим другом,"
Ти си нам дао сасвијетску славу!
Ах Царе Руски, ах Царе мио,
Што Богу ниђеде да те понесе?
Зар ниси свему вјеран Ти био
Што ниси Славља и славе носи?!

Поповић — Липовац

бригадир и адјутант Н. В.

СМРТ ЦАРЕВА.

БУДАПЕШТ, 27 октобра. — Заступничка кућа, осим пријеђе јесенје примила је предлог предсједника, да се изрази у поштовањем саучешће у жалости поводом смрти Цареве.

ЛИВАДИЈА, 27 октобра. — Тијело Цареве пренесено је из двора у цркву свечанијем церемонијалом. Мртвачку скрињу носили су Цар Никола, Престолонасљедник, Принц Никола грчки и Велики Књажеви. Послије богослужења народ је приступио да целива. Сутра рано одонде мртво тијело.

ПЕТРОГРАД, 28 октобра. — На сприход учествовало 75 особа високијех. Краљ српски Александар присуствовао лично, Престолонасљедник италијски заступао Краљу Хумберта, а Престолонасљедник румуњски Краља Карла. Чине се величанства на приреме у Петрограду и у Москви за дочек мртвог тијела Царева.

ПЕТРОГРАД, 29 октобра. — Велики Књаз Ђорђе Престолонасљедник, по савјету лекара, повратио се на Кавказ, да настави лијечење. Вино је свечано парастос у Исаијевској катедралној цркви у присуству дипломатског тијела и високостојанственика државнијех. Јучер по подне четири ратна брода довезли су мртво тијело Царево у Сомстопол. У пратњи Цар и Царица са Великијем Књаженима. Мртвачка скриња положена је у један вагон жељезнички; а у другом вагону висока пратња кренула је пут Москве.

БЕЧ, 29 октобра. — Предсједник општине бечке пренио је саучешће у име Беча посланику руском Лобанову.

КОПЕНАГЕН, 30 октобра. — Погреб Цареви одређен је 10 новембра.

ПЕТРОГРАД, 30 октобра. — Сприход Цареви присиено је синоћ у Варки и Харков. Сјутра долази у Москву. Свуда куда пролази држе се парастоси у присуству Цара и Великих Књажева.

ЛОНДОН, 30 октобра. — Вијести да Јорски присуствовање на погреб Царев.

МОСКВА, 31 октобра. — Вијеа са тијелом Царевијем приспио је у 10½ пред подне. Мртвачку скрињу дигли су Цар и Велики Књажеви. Сприход величанствен. Заустављено се испред четири цркве, гдје су се држали парастоси. Мноштво народа невјерујно. Улице су декоримане у цркве импосантно. Сприход је приспио на 1½ послије подне у катедралну цркву Архангелску, гдје је мртвачка скрња положена. Цар са члановима царске куће послије богослужења пошли су у Царски Двор. Народ приступа да целива Цара.

БИОГРАД, 27 октобра. — Инцидент с Италијом изравнат. Нови министар италијански брзо ће приспјети.

СОФИЈА, 27 октобра. — Сабрање је потврдило повјерење влади скоро једногласно.

РИМ, 28 октобра. — Конференција у Ватикану односно источнијех прилика закључена је.

КЕЛН, 28 октобра. — „Келн. Газета" доноси из Петрограда да ће се Цар оженити послије три мјесеца.

ХИРОШИМА, 31 октобра. — Јапанци су узели Кинхоа и Талиенван послије кратког отпора.

На знање.

10 октобра ове године нестало ми је **црногорски „револвер"** на мети дуванда **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао пронаћи или доказати, даћу му **20** талијера соћбине.

Цетиње, 16 октобра 1894.

Шпиро Милић Бјелица.

Уредник: Др. А. Томановић — Издаваоци: Државна Штампарија — У истој: Државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у понедјељник 7 новембра 1894. БРОЈ 48.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ у АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетиње, или отправништвима новина на које драго попту; а саме је најручније може се претплатити преко г. *Ђоре Рамадановића*, књиж. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузму на потпуна, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки даљи пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме попуштина се.

ЦЕТИЊЕ, 7 новембра.

У Пантеону великих и славнијех руских Царева данас се сахрањују земни остатци Његовог Величанства Цара Александра III. Прађедовске кости по гробовима Петропавловског храма још нијесу већег царског поноса, веће очинске радости осјетиле! А благословени гробови Цара Ослободитеља и блаженопочивше Царице Матере примају у родитељском загрљају гроб Сина свога, на који се изливају благослови не само цијеле Русије, цијелог Словенства, и цијелог Православља него и цијелог човјечанства!

Ми немамо ријечи да изразимо тешку жалост, што нам данас срце притиска. Жалост је та наша двострука. Прва је жалост братскога нам рускога народа, коју ми с њим нераздјељену осјећамо, исто као што смо учесници сваке његове радости, по срећи, по вјери, по светињем предањима наших предака, који су се у најдрњим часовима тјешили и самом мишљу, да у Русији Словен господује. Друга је жалост наша, која потијече са бујног извора благодарности наше према Великоме Покровитељу наше Отаџбине и наше Династије, према Великодушноме и тако Моћноме поузданоме Пријатељу нашега обожаваногa Господара Књаза Николе. Ако се узме пред очи она радост, што је и најнотоњу нашу колебу испуњала, што се по цијелом Сриству преливала, кад је Цар Александар у свом Двору, таман кад се навршивала петстогодишњица од пропасти царства српскога, подигао чашу Господару Црне Горе, чувару њивота косовских аманета, као јединоме своме искреноме пријатељу; и кад је ту једину своју историјску здравицу откривено свесом сродства између Царске и наше Књажевске Куће; ако се та радост може данас представити, да не идемо даље у нашу прошлост пуну доброчинстава великодушности Славнијех Предака Александра III-ег, — само би се тада могла представити и наша неизмјерна благодарност, из које потичу наше најискреније и најсрдачније сузе на тако рано гробу Његовом.

На дан овакве жалости, када се хладном и мрачном гробу предаје тако драгоцјен, тако добротворан, тако племенит живот Цара и човјека, из средине Његовог раја земаљскога, Његове Фаминије, у крилу које трудан и мисао наођаше одмора и јединог уживања на земљи, — с очи Његовог народа, ком је био посветио цијело царевање и сам живот, — с овога бијелога свијета, ком је толико добра учинио, над свијема Царевима: Словени изван Русије, а особито Срби, а међу Србима ми Црногорци, који смо највише поражени, и који Га једнодушно, од мора до Дунава, као оца оплакујемо, према великој жалости наодимо и саразмјерне утјехе.

У особи блаженопочившег Цара биле су оличене све врлине братскога нам народа рускога. Ко се не сјећа онога величанственога народног покрета по свој Русији за највишу српску ствар у потопљем нашем руту? Ко није пратио најхуманитарније подвиге и пожртвованја имућнијех руских сталежа, кад је Русија страдала од неродице и од колере? Коме није позната хуманитарност, која дише из руске књижевности? То велико руско срце било је у грудима Александра III, који, ослободивши престо руски од туђих уплива, даде маха и могућности том великом срцу да с престола рускога засине, да слободно влада.

Апотеоза, што цио изображени свијет чини Александру III-ем, у исто је доба и похвала руском срцу, руским човјечанским врлинама, руској пространој природи.

Александар III Јевропи је доказао, да се нема раштa бојати од Руства, него напротив да је оно може препородити и усрећити човјечанским својим врлинама.

Тако ми данас на гробу Александра III тјешимо се, прво, што његово велико срце није престало бити, јер оно биће у грудима стомилионог народа руског, биће на престолу рускоме у грудима Његовога Насљедника; и још се тјешимо, што је то руско срце са најмоћнијег престола на земљи задивило Јевропу, и принудило је, да му се поклони.

Али по оној Хомјаковској „у срцу љубав а у руци гром“, Александар III приправио је Русију тако, да громом у руци може правду у свијету дијелити. Ипак цио изображени свијет Њему одаје пошту као Цару мира.

То је оно што чини великa Александра III у свјетској историји, што је Русији дало првенство у свијету, што нам узвјева наде у словенску будућност!

У великој нашој туги данас, ми се имамо чиме тјешити; а ту утјеху приправио нам је опет Александар III!

Нека је благословен сваки час Његовог славног царевања!

ЦАР АЛЕКСАНДАР III.

(По „Н. Времену“.)

Цар Александар III узашао је на престо у веома тешким приликама. Русија се још није била опоравила у економском обзиру од посљедица тешког рата 1877—1878 г. и неродице од г. 1880, а у политичком обзиру трагична смрт Александра II открила је унутрашњи неред и изванредно опасно тумарање умова. Тада, дон је један дио руског народа био поцијепан фракцијама убрзанијем темпом за другом, други је дио исходио, да се иначе врло споро на путу напретка, а да је најбоље средство, да се стишају устаљесаних умови, уступци у либералном духу.

Цар Александар III, који је током много година, као Престолонасљедник, пажљиво посматрао, што се ради, познавао је добро стање ствари, да је себи могао саставити сасвијем опредјељена појам о великој и тешкој служби, што му је у дио пала. Тако је он схватио одма свој положај, и повео је државни брод онијем правцом, који је водио, да ће бити најкорисније за Русију.

Прије свега старао се да подигне ауторитет самодржавне власти, што је изјавио јасно у манифесту од 29 априла 1881 год., на коју је позван, да „утврди и уздржи за народно добро од сваких посјешаја!“ Ово је био програм његова славног царовања.

Русија се находила тада у стању врења. Реформе Александра II, убрзане једна за другом, и између себе сасвијем несагласне, створиле су сасвијем ново стање ствари, које је поколебало историјске основе руског живота, и требало је дугога времена, да се државни организам прилагоди новом режиму.

За двадесет и шест година било се подвргло све више или мање корјенитом врхању. Племство је било изгубило знатни дио својих политичких права и назорало се, поред свих жалбених мјера, кусу омладину; градска, земска, судска и универзитетска реформа дале су широку самоуправу елементима, који нијесу били још приготовљени, да се користују тијем правима; сељаци, добивши грађанска права и велико имање земља, били су остављени без потребитог надзора и руководђења. К ономе треба издоставати моћни уплив сасвијем новијех елемената: жељезнице, слободнога рада, опште војничке дужности, мање или више слободне штампе, идиосинкратуре, безразложнијех операција, слободног путовања иза границе и т. д. Сваки од овијех елемената уносио је у руски организам нову дозу узбуђења, и сваки је имао уплива нав, као да су десет љекара у исто доба лијечили болесника, и ако најбољијем, али јако дјеју ствујућим средствима.

Александар III видио је, да Русији није требало новог напрезања умова, ни новијех обећања, него хладнога прегледања онога, што се учинило, увиђања посљедоченијех недостатака, истребљења злоупотреба, које се нијесу биле смањиле него увеличале, усприке раширења образовања и јавности, а највише — подизања ауторитета власти.

У томе се смислу и стало радити: прегледао се положај градски, земски и судбени; и узете су мјере односно надзора за сељачку самоуправу, помоћу земскијех начелника, што је и између подигло. У корист интереса одијељенијех сталежа подигнуте су одијељене земаљске банке за племство и за сељаштво, издана су правила о најму сељачког и фабричког рада, уведено фабрично надзирательство, облакшана исплата откупљивања земаља и уређено питање о пресељавању. У духу подизања власти прегледан је универзитетски устав, и преобразовано ниже и средње школовање, предавајући право образовање православној цркви.

Унутрашње реформе Александра III биле су изведене на строго националном основу. Гдје се тицало чиретоће државног организма, није могло бити ријечи о попуштању сепаратистичким тежњама. Узевши за основ начело: „Русија за Русе,“ он је стао на пут веома опасном множењу земаљскијех посједа иностранаца у западној Русији, ограничио је јеврејску експлоатацију сељаштва, укинуо одијељену управу кавкаску од централне власти, настављо тврду руску политику у Пољској, почетку с половине шездесетијех година, и ако се измирио с Папом, коначно је уништио средњевјековне привилегије прибалтичкијех губернија, и започео преглед тако несагласнијех с јединством Русије и с руском историјом привилегије Финландије. Све је то било у корист руског јединства, на којим је Цар упорно тежио у свом царевању.

У економском и финансијском обзиру, усприкос великог страдања од неродице 1891 и осиромашења сељачког по унутрашњијем губернијама, с узрока што су се сељаци били без икаквог надзора и руководђења, Русија је учинила за вријеме царевања Александра III велике успјехе. Најважнији су били: ослобођење од иностране зависности односно индустрије, преуређење државног зајма с умањењем интереса, увођење дефицита у државном буџету, откупљење знатног дијела жељезница на рачун државни од приватнијех концесионера, преустројство државне банке, ограничење слободнога располагања са шумама, издање жељезничког законодавства и грађење сибирске жељезнице.

Ступивши на престо, циркуларном депешом 4 априла 1881, Цар је дао на знање иностранијем државама, да је позван, да „чува општи мир“, да „на Русији лежи прије свега брига о самој себи и само дуг обране части своје од опасности да је може одвратити од унутрашње радње“. У том је правцу радио за све вријеме свога царевања.

И ако би уздржање општега мира било довољно за славу Александра III у области спољашње политике, што је ту скоро тако рјечито засиједочио форд Розбери, [illegible] Русије у збору јевропских држава, који се био послужио угледом берлинског трактата. Постојано недоброжелательство Инглеске, преварно држање Аустрије у кримском рату и бујење пољског питања Наполеоном III бацило је Русију у наруџја Њемачке, и то пријатељство мало по мало постаде за Русију теретна зависност. Њемачка је сама знала, да Русија неће трајети ту зависност, и склонила је противу Русије тајни тројни савез.

Не гледајући на дубоко уважавање и сриједом Цару Вилхелму и на сродничке везе, на ни на традиције, које су биле прешле у крв руске династије, Цару Александру III пошло је за руком, да се ослободи од Њемачке, која је била завладала на континенту јевропском, на затијем да оствари стару завјетну мишљу руског образованог друштва — да утврди пријатељске односе с Француском, која је била остала усамљена послије пораза 1870.

Сад је свакоме јасно, да је у том тако плодотворном зближењу Русије са Француском иницијатива припадала Александру III, и да је он, осим зависти и такмичења других јевропских држава, морао одољети дубоком нерасположењу и неразумијевању и многих веома упливнијех државника француских, који су се по традицији односили према Русији с великим неповјерењем.

Пријатељство са Француском сасвим је паралисирало замисли тројног савеза, и на мјесто пријатње јевропском миру, наоружани од главе до пете савезници су зачели сјетну пјесму о благу мира.

Искрено и дубоко миротољубије Александра III није заустављало ширење руске силе. Завршивши с чашћу поход на Геок Тепе, и проучивши Инглезе и Авгашце под Кушком, покојни Цар знатно је раширио границе Русије заузећем Мерва, Сераска и Памира, и насилнијем подчињењем Букаре.

Са снажењем политичког положаја Русије ишло је усавршавање руске војске и руске флоте. Већ као престолонасљедник, Александар III није одобравао много нове уредбе гр. Милутина, и држао је у извјесном спору посљедњега са Кнезом Барјатинским страну овога. Лично учешће покојног Цара у источном рату, гдје је с чашћу завршиједан једном војском и учинио славни поход на Осман-пазар, Разград и Еска-Џума, још му је боље открило недостатке садашње војне уредбе руске војске. За вријеме његовог царевања била

је обраћена особита пажња на војну струку, и у том обиру учињени су огромни успеси: повећан је број војске, сваколики ратни алат, изграђене друге, и поједине тврђаве на западној граници, уведена душност војничка на Кавказу, измијењен план мобилизације, преоружавање извјесних војска, установљен недостајући корпус и т. д.

Такође су увиђени разумни реформи у војној флоти, коју је Цар из младости љубио, што је показао активнијем учешћем у освајању добровољне флоте 1877. Руске поморске снаге овијем су преобраћене, грађењем знатнијех великих и бројнијех ратнијех бродова, уједиствљењем црноморске флоте, побољшањем приморских објекта, грађењем Либавске ратне луке и извјесним другијим кориснијем мјерама.

Као човјек одликовао се Александар III мирнијем умом, отпорношћу и знањем од свега дубље истину. Ако је ко позивао да пије пред њим истину, или да је замаскира, за њега је изгубио његово повјерење.

Постојаност карактера пов. Цара такође је потврђена многим фактима. Он је искључио из руске војске бугарског принца Александра, пад се повјерљиво, да он радије интересе Русије, него је тежиште трајна привјерја за ослобођење бугарског народа. Ту строгост је он показао и према члановима Царског Дома.

Он је самостално промишљао о свим основним послу, и избјегавао је посредника, зато му нијесу мили били слушајни извјештаји. Он је сам истраживао истину, и настојао је, да му сви писци и молбенице, на њега упућене, у руке буду предате.

Он је драговољно примао све, који су заузимали на било колико виђенијем мјесту у служби, све учене и виђеније становнике, и с њима се просто мијешао, сваким оружајући руку. Француске госте у пратњи просвјетних посјетиоца поздравио је, што је он стојећи саслушао Марсељезу. Он је био идеално обраћаним домаћи човјек, избјегавајући је свакојаким сјај и непотребит раскош. Ово себе је желио видјети особе пуног повјерења; за те је сматрао што је више могао своју свату личну, које се прије састојала из стотина генерала и адјутаната.

Кад је ступио на престо, он није прешао у Зимни Дворац, него је остао у Аничковом, гдје је живио врло скромно још као Наслиједник. У Гачини, гдје је проводио неке дане годишње, живјо је као богати посједник; неке дане провео би у игри дјеце. Прави одмора налазио је у посјетама у скромном Константину, гдје је живио у свему као приватни човјек.

Све руско му је било мило. Он је пошао, послије Теодора и Михаила Александровића, од руских Царева носио руску браду. Мила му је била руска музика, нарочито је пратио руске листове, љубио је свакојаке, далеко осјеђе руским свакојакима, и потпомагао је особито руску сликарску и музику. Од иностранијех престола он је волио француску господу домаћину, и от душе се громко и добродушно смијао у комичним моментима.

Тридесет година трајног мира, владања разумног и тврдог у народном духу, а потрезном шкодом, да истрајеби ствари треба и утврди силу и добростања Русије, јесте основна резултат царовања Александра III, које ће историја уврстити у број најпоузданијех, најзаслужнијех, и најблаготворнијех у хиљадогодишњем животу руске државе.

ПОДИЗАЊЕ ДРЖАВНЕ ОБРАНЕ.

(Из „П. Времена.")

„Наше а мисо моја управљене су к мирном развитку народнога добростања; али прилике могу стати на пут мојим жељама и принудит ме на оружану заштиту државног достојанства." (Најмилости народа одјеком приморске ријечи од 9 маја 1886.)

Недуго наређење Александра III са времешћа карактеришу наш однос према миру.

Послије седамдесетијех година, које су пошасте са два велика рата (француско-пруски рат и рат 1877—78 г.), наступило је осме деценијум овога вијека, једини, у ком се није дала ни пристојанске војске у Европи. Прве двије десетиће овога вијека Европа је била потресена Наполеоновијем ратовима, завршенијем свјетјем сјевером. Свети савез није могао увјерити трајни мир. Ратови 1828—29 г., 1830—31, 1848, 1853—55, 1864, 1866, 1870—71, 1877—78 г., револуције у Бељгији, Пруској, Француској и Италији, показаће да ниједна десетиће није прошла без оружаног сукоба, усиљене уговора и свеза. Такве околности стварају давно је и даље повода војничким историчарима, да тврде, да је рат војна законита, да је она, што вишe, и потребита на усавршавање човјечанства, и да се народи налазе у непрекидном ратовању, те да на кратко раздобље мирно доба слиједи као на примирје, као на одмор, иза кога се борба опет наставља.

Било тако или иначе, знаје јасно видји покојног Цара и мјерама, што је предузео. Русија а с њом сва Европа, вјаровала се примирјем тешко готово 14 година, а ако к овијем додамо посљедње двије године царовања Александра II, и 10 година, т. ј. најдужим у тему XIX вијеку.

Те ако није дало дошло, мирно на војевања чиме се може бити задовољан, по многе касније, него за војску, била је потребита дуга и мирна радња, осим тога, у овој мирној епохи треба разликовати два разна периода, један дуги и веома умиривајући, и други краћи, од лета год. 1892 овамо, када се посред пресвјетлијех, свјетлијех отвориле жарке намјере двију моћних држава, Русије и Француске, да мир уздрмо на сваку цијену. Ово прво период до године 1892 био је слушан на Европу, немарним оствајањем рата и свакојаким политичким демонстрацијама. Овијема посљедњијема служиле су гвозденијем повјесом Елзас и Лотарингија с једне стране а Бугарска и Србија с друге. Осамдесетијех година осјећање угрожености националности самосвојбе било је још оштро, и тада се могло нада очекивати да пресе, одаде је имала слиједити велика борба, може бити, општа европска.

Ту је помогла постојаност Царева, мјетова отвореност и искрена жеља, да мир уздрже. Ова својства знатно су потпомогла ауторитет државите на јавно политичке Европе.

Увјерен на себе тешки труд слиједити за усавршавањем ратовања, Цар је био принуђен ради ауторитета Русије провести цио ред реформи у оружаним силама Русије. Јер народи много послијеже слушају гласе јачих. У томе обиру царовање Александра III спада у број најзначајнијех у руској историји. Реформе пов. Цара одликују се не толико промјенама у саставу сукопутне војске (оне су начеле биле су положене још за времена Александра II,) колико усавршавањем њенне организације, мјешовијем размјештајем по пограничним царовина, и побољшањем материјалног дијела.

У свијема прошлијема ратовима руска војска показивала је увијек у том обиру своје противника. У почетку минулог 1854 год. расположивши мјешовитим војске, Русија је имала у Криму, на главном бојишту, преко 50 хиљада, а да пријеме бројност ратовања примјеа војска, које се могла повећати на до 150 хиљада.

Напружање је било жестоко; само четири на сто имала су мушко оружје, дочим је она француско-енглеска војска била њим оружана. У прошлој турској војници показала су се ниже оружја недостатак у организацији руске војске, мобилизацији и напружању. Доводећи војску на бојишту и мјешајући концентрисане снаге је спорио, и давала само тако знатним противнику, као што су Турци, мјесто су се усиљили, али оружје на јавности уступало је њима турскоме. У мирно доба организација војске није била у тако важнијем јединицама, као што су корпуси.

Покојни Цар, видјевши себи тако високи и бјелог циљ, да одржава мир у Европи, са свим намјером обратио се и усавршавању обраде државе и стварању нових јој елемената. У том обиру нашао је себи ревносне помоћнике у особама генерала Милутина и начелника главног штаба генерала Обручева.

Не заустављајући се на детаљима, од којих многи имају сами по себи велики значај, рећи ћемо, да је у основним обраде дешала оштра мисао, да војска буде по могућности јака и готова на тачкама најопаснијема пространа државе. У општим чртама реформе се своде на слиједеће. Сва активна војска сједини је у корпусе једнике. Оружи, задржавајући свој досадашњи и административни значај, а новим дивизијама војске добили су и нови високи важни значај: оружи и ужичнијем и канцелијем границама састављају расквартирање војске; а унутрашњи оружи служе за чисто стратегијску резерву. Мобилизацијски план из корјена је прерађен. Ради успјешнога тока мобилизације и ради појачања обраде саграђено је на мало стратегијских путева и подигнута је фортификациона обрада; тврђаве Ковно, Осовец, Загрж, Варшава, Новогеоргијевск и Александров III; а старе тврђаве — Нижегород, Новогеоргијевск и друге преустројене.

У организацији војске друге линије, а тако и посаде по тврђавама учињене су знатне промјене. У општа положени су чврсти основи општом изједначењу и простоти. Тако сва регуларна кавалерија обрађена је у драгуне. Артиљерија и пјешачка војска добили су нови оружје, које по уступа оружју сусједа, и у општа на техничку страну била је обраћена особита пажња. Што се тиче бројног састава ранијех према оружја активне војске, мјесто је особите стрјелачке војске, коју чини и спеціјалне војске. Ово је све изазвала потреба усљед бројног и систематског мијешања ратних кавалних сусједа. Ова брига владина о обрани Русије на почетка је била продуженa са заиста отјаранијем раздражењем. Официјални органи мјешачке и аустро-угарске владе умиривали су умоне својих грађана измишљотинама о агресивнијем плановима руским; ствар је доводила до тога, да је официјални војни орган у Берлину стао повјерати опасност од мјера, што је Русија предузимала ради мира, него је дошао на страна руске војске листа одговор, у коме се доказивало, да опасности нема. Мирна властитост Царева задовољила је пријатеље и опасности: постали су се довјетали, и правда пријеђе рата све је више бјежаше. Уђутио је постојана свјест оружја, а сви стали говорити о сладости вјечитога мира.

Разјашњавајући руске сукопутне обраде, покојни Цар је осим тога још воспоставио поморску. Још од Катерине II није се мислио радити у тој области. Скоро године руски народ радости је слушао о поласку новијех ратнијех бродова. Сјајна приморска флота, настала у кримској рату, уништена је и руска слава ратна застала опет се није у дуги обновљенога Севастопоља. „Прошло је година, рочено је у највишој наредби, да је приморска флота, сјајним славне подвиге, принијела себе на жртву за добро Русије, проникнута духом на непобједивости бројеве Севастопоља. Сада та флота мјесто нова на радост дуго тугујућега за њом отачаства"... Успјех ове флоте збиља је било дјело у највишој мјери патриотизма.

Тако радња свеоп поуздана обраде велике Русије била је велико дјело, и на то се није штедјело ни труда, ни новаца, јер је Цар сматрао, да је Европа и сусједне државе на рат, да ју је могао убједити о користи мира, не имајући велику и добро организовану војску свету.

ФРАНЦУСКА И РУСИЈА.

Доносимо занимљиве депеше између Париза и Ливадије.

Тек је стигао француској влади извјештај, да се Александар III престиже. Предсједник републике г. Казимир Перије упутио је Великом Кнезу Владимиру слиједећу депешу:

Под утиском најтужнијем вијести о смрти Вашег Царског Величанства моје искрене сјаје. Високи Наслиједник Александар III показао је себе свјетлу будућности. Француска је изјавила своју вјерну и чврсту. На дубоко срце прослијеђе француске републике присјећивања се у Вашој туге и у жалости руског народа.

А Перије:

Одјеком ме у учествује у бјелу Вашег Величанства и с поштовањем изражавам Вам осјећаје моје дубоке жалости.

За тијем је предсједнику републике стигло ово саопштење лично од Цара Николе:

С тугом ми јављам велику субботу, што ме подијелио је и Русије у особе мога љубљеног Родитеља Александра, које се данас преставио.

Ја сам увјерен о сјећањима учешћу свога француског народа у нашој народној жалости.

Г. Казимир-Перије одговорио је младом Цару овим депешом:

Високочасна ме о жалосном губитку, што сте подијелили, Ваше Величанство приређивањем народа у нашој народној жалости руској. (На велика народа свијета, да је Високо Величанство Цар Александар III преставио. Јучер го управо годину завршила том догађају, предсједнику Карноту депешу, која је још живо утврдила слике, које нашу себе дружаје. Ја сам увјерен, да говорим од стране Француске, изражавајући осјећаје жалости и туге, које су потресли сва срца. Ја ваше високе изјавити још једном Вашему Величанству и Царској Породици увјерење о топлом учешћу наше у жалости, која Вас је постигла.

Предсједник министарског савјета г. Дини управио је г. Гаросу ову депешу:

У име владе француске републике молим Ваше Превосходитељство да буде пред Високијем Царским Величанством В. К. Наслиједником и Царском Породицом тумач дубоке жалости, што јој нашоше тако прерана смрт Високог Величанства Цара Александра III. Француска слијеђајући се са Русијом кроз у радости тако у жалости, нашла ће изображати Монарха, који јој је посвједочио у свијетлијем прилјежним трајањем сјајности.

Г. Гаро одговорио је г. Диниу овим депешом:

Подијелићу одма Пару доносим саопштења владе француске републике, које сте ми изразили, а које ће, увјерен сам, јако тронути Високо Величанство.

Министар спољашњих послова г. Хано то управио је француском посланику у Петрограду слијеђу депешу:

Извјештај бих одлагао неко вријеме г. Гаросу и изразит му дубоку жалост, што је произвела влада француске републике смрт Ј. В. Цара. Молим вас у исто доба да замолите г. Гаро, да подијели високој мајки на жалости Ј. В. Царици, Ј. В. Ц. В. Великом Кнезу Владимиру и члановима царске куће.

Ратни министар генерал Мерсје, послао је Цару Николи ову депешу:

Величанство, сва француска војска подијелила с осјећања Вашег Величанства и Ваше Уважене Фамилије осјећаје своје дубоке жалости и изразе оштрог неизгладивог сажаљења, чим сам ја пошао уговорио Вашега Високога Родитеља. Народ се ваше дружаје дуго вјерно, на високоме свјетлости Вашу. Ког се увјерен у тако високе прилјежања, а Ког ће увјерити високима осјећаји чистих у нашим срцима.

Министар ратне морнарице г. Фуре послао је Ј. В. Ц. В. Великом Кнезу Алексеју, главном заповједнику руске флоте, слијеђу депешу:

Француска флота дијели данас жалости Русије. Изражавам Вам наше и моје искрене бесједе поводу утешному. Ја сам ја, Ваше Величанство, ја ја изразити Великој Мајкој, чију скрушеност, и моје В. Ц. В. да подијелим и отсјајем Царске Породице високе туге моје сјаје учешће у жалости Високе Породице. Молим такође да изјавите руској флоти заједнице француске флоте.

Ј. В. Цар Никола одговорио је г. Мерсјеру овом депешом:

Изванредним мојој дубоку благодарност француској војсци на сјаје учешће у несрећи, која нас је снашла.

Многство другијех депеша из свијета Француске ограничена простор нашег листа не може понудити, него доносимо још слијеђе значајне одговора Ј. В Цара Николе:

Мару града Кане.

Искрено благодарим граду Кане за учешће у несрећи, што је постигла мене и моју Русију. Благодарим му на изјављивањем ми осјећаја, у којима ми у свијетлијем часу Француској, која је наслијеђе од Марије Анјелинијем Родитеља, прије времена отјаснутога љубави његове народа.

Сенату марсиљских журналиста.

Искрено благодарим на управљањем ми изјаве сјајне сјајности. Слиједи покојног Мога Родитеља дјеф на Француској, коју ћу се старати да слиједим.

Колико сажаљења одговора тужне вијести Његовог Величанства, да лично одговори у овако чемернијем часовима, побуђује у француском мјешаретству велике симпатије према младоме Цару, и у исто доба патриотскоу радост.

Француска Академија предсједник је адресу саучешћа у жалости, управљену Цару Николи, руском посланику у Паризу.

* * *

Француска заступничка кућа и обје вијећа су се састали, да изјаве саучешће у великој жалости.

Кућа заступничка је била пуна, у ред мртве тишине устао је предсједник Бердо, те прочита ово саопштење министру предсједнику:

„Влада француске републике ова дубоко пуна бола, да изјави високоме сјајности сјаје В. Ц. Цара Александра III. Русија је Цар I пов. (на в. в.) изванредно сјајне бесједе, чије је разбиоје Француска забрануте прочула. На први глас ужасне је народ изразио своју дубоку и јединствену жалост сјајности високом Цару Русије. Са своју страну Француска стигло су изјаве саучешћа, потпомагане изјавама драгодјежјех сјајности, што је Цар Александар у знаменитијем часовима показао француском народу. Ова ће успомена остати у памћењу обоју великих народа као залог слоге и пријатељства. Француска Цара Николе сјаје саучешћа пуно бола и своје високе жалости, владе дрма да је сјајно проузрокала сјајности Француске и француског народа."

Г. Бердо за тијем је наставио:

Удараћ, моја је тада тешко задовољ прекинула наш народ, сјетиће моја моја тада дубоко одјекна наше у свом обиру, гдје се сјајна сјајна наше сјајбине. На душе обоју народа сјајно сјајности, чије је објединјавала већ сјајна сјајна сјајност. Успомена Цара Александра, што је с нама сјајна сјајна сјајности упознавала, живјеће у срцу Француске, као и у срцу Русије. Она ће бити једна од најчвршћих веза у братској вези, што стежа у једно оба народа за сјајне добре и за сјајни мир.

Живо одобравање попратило је ову сјајну и одбиљну изјаву предсједнику, на је одма закључена сједница у сјајности.

У сенату је предсједник Шалмел Дивур прочитао исто саопштење владе, на је наставио:

У тему сјајног дана, што је Европа — сјајно сјајности у историји — прежала на сјајни Цара, изјавјујући сјајном, на јаки жалости и сјајбјеног на сјајна, у изјављивању и предсједнику чврсто и Цара, нашто моја бити радости, што на би изјавјујући сјајности и сјајности сјајности сјајности, сјајном сјајности, сјајној дедедјеној, сјајности сјајна сјајна, моја је сјајно сјајно и сјајности, и сјајности Русије сјајним мира, и сјајности и сјајности моја да сјајна сјајна сјајна сјајна сјајна, у коме се сјајно не предсједу, сјајно сјајности сјајна сјајна сјајна сјајна сјајна Цара, чије је дрвене једна од сјајних сјајних држава, сјајно су изнад сјајности. И на то је сјајно сјајно сјајно на уважене и дивљења људи; то су прилјежјем сјајности и држанјем и предјем историје.

Али не, али Француска, објешава сјајно сјајно сјајно. Када је она сјајности сјајности сјајности, сјајно да објави сјајно сјајну, да Француска, без објира на раз, моја је сјајно сјајна у сјајности, моја је сјајна једна од сјајних сјајна, сјајно сјајности на сјајна.

У тој тачу, можо бити, прва сјајности сјајности Француска са сјајности сјајности сјајности: у сјајном сјајну се је објединио сјајјеном, да на страни сјајности и сјајна једна или друга народ, моја сјајна Европа; и је објединјавала сјајјеном, на говорећи сјајно о сјајним и сјајна сјајним сјајна сјајности, да с сјајно сјајности и сјајности Француску и у исто доба сјајности сјајну Европу.

Та је сјајна сјајности сјајности уважена и сјајна дивљења. То сјајјеном и чини га за сјајности.

Ми сјајни сјајним сјајним Предсједнику, Ј. В. Николе II, моја је сјајна да сјајна сјајна сјајности, сјајно сјајна, да се сјајна сјајности и да буде сјајно сјајна у сјајну достојну сјајна моја се сјајна у сјајности сјајна.

Говор предсједников био је непрекидно опћим тешким одобравањем, на се сједница одма наставила у знак жалости.

* * *

И католичка француска црква учествовала је у овој жалости и у одавању почасти Великом Пријатељу Француске.

Доносимо поздравну једног свештеника, што је разаслано по својој епархији:

Александар III примиује се, или ће скоро примити душе наших лобити наших у братствима народа. Русија и француска свештена, за дуго ће се звати, сједињују се у једно, за сваку Лијепо.

К овој жалосној жалости, и свијем интересима надања, присједимо, пожурасмо браћо, на гаме руке. Свијем сузама се моју се радосним молитвама, чија се ријеч уздиже и Онамо, који влада над пространства и над вјерама.

Мислим се! Нека се не чиниме дана спасиоца Високе уздиже и небу свиђа благодарности према Цјет, или сте објелили свеобјемнијем добротворством мира, и молитве за мирољубивога Монарха, који нек толико праћа на Божје милосрђе, и даје да ће се он високо родити, са његовом мирном славом и пријатељством према нама, у његовом уважаном сину.

У Француској у катедралној цркви архијепископ нарицаше држао је свечане задушнице, и разаслао је окружницу по свој Француској, да се држе задушнице Великоме Цару.

* * *

Ми ако већ данијели у наводу најјаче јединодушног посјетилаштва на гробу Александра III, француске штампе, а у идућем броју треба да их опширније и опсјежитије дамо, нашо би наши читаоци добили прави појам о француско-руским најјачим односима, које је смрт Великога Цара још боље учврстила и објединила.

Све то, разумије се, није шкодило Њемачке. Њемачки штампа већ даје израз тој својој сјетности; и „Новости," један од најјачих петроградских листова, већ је одговара умјеђу остадоста:

„Они не хоћу разумјети, да један народ могу руководити узвишеније мисли, а не сами политички рачуни. Данас француски народ не штеди доказе пријатељства према Русији. Њемачки листови нису у тијем шкмјестанијама ударајте своје срете пред Русијом. Али би жешће било, да су то осуђивали остали, јер данас не треба осуђивати интрио.сан појаве једног великог народа. Француски народ није имао бугарске, тек ослобођени из туђег јарма. Он умије осјећати, умије и изражавати своје осјећаје на узвишени и племенити начин. Шта се ту може замјерити? Француска одаје дуг благодарности Монарху, који је сам подржао у тешким часовима. Ово ријечи понављају се по свијем француским листовима, и идеја вјерно изражавају; јавно мјеше француске народа. И сами с најлистичнијим листовима у Француској не улажу се од осталих, и „Petite République" отворено каже, да Француска не мисли, да не мјеша спасиоца према Русији. Јер је француски народ убјеђен, да га је Русија избавила од другог народа Њемаца.... Француска је увијек поштовала своју душност пред отаџбином, уважила мјере да изрази од стране државе сјучешћа Русији. Али саме мјере владине у овом случају не би биле довољне. Требало је да се изјасни и сами парламенат. И то се збило на најсјајнијем начину. Сенат и законодавна кућа историјски су своје сједнице у знак жалости. Предсједник парламента г. Вирдо и г. Шаламел-Лакур ријечима најуваженијем дали су израз осјећања свиђу чланова парламента. Све странке, иако да су заборавиле међусобе распре, сјединиле су се у осјећању патриотске туге. Та једнодушност је за нас важна. За исто изражавање у Русији та изјештујућа једнодушност и слога свијех француских партија јест залог најбољих односа у будућности, и сједочанство, да је политика минулога времена једнако Француске уродила добрим плодом.... Ми можемо од чести разумјети незадовољство њемачких листова. Они су се надали да ће Французи у овом случају учинити какајјех политичких погрешака (промада). Сједињене и наде њихове нису се обистиниле. Француска је с чашћу остала на позицијама, што је изазвала, чему се ми можемо само радовати. Али занимљиво, француска је народ радио у овом случају по дубоким душевним осјећају а не по рачуну. И тијем је он задобио срце Русије."

НА ГРОБУ ЦАРА СЛОВЕНСКОГА.

Београдско „Вијеће" пише:

Кад ово пише пишем, Александар III, цар руски, налази се на мртвачкоме одру. Пространу Русу Царевину, читав свијет, потресе дубока туга за узвишеним и племенитим господаром.

Цар руски, цар од наше православне вјере, преминуо је овај свијет бољим. Стрепиша најјачег народа словенског поврат је Богу на натраг.

Сви народи православни, сви народи словенски чинио Русије, прво међу осталима, одаје се руском народу у сваком свјетовној жалости за господаром руским, уважају учешће у жалости земље руске.

У пространоме свијету српском, који у данашњем прогласеном времену све више личи на једну велику народну, одјекује ова жалост руска дубоким сјучешћем.

С престола једне од најмоћнијих свјетских царевина нестаде је човјека блага, мирољубива, одана реду и спокојству, окренута домаћим народним и народним интересима. Између великих царева нестало је једнога који је човјекољубиве душности владаоца иако свога сјајнога.

И опити одана сјучешћа сусреше се над мртвим тијелом његовим из свега свијета, са свих страна.

Томе опитем одаваћу придружимо и ми овај српски одаје из средине наше.

Нека ти је вјечна памет и блажена покој, нека Ти је лака Твоја света руска земљо, царе руски, царе православни! Бог да ти душу прости.

* * *

Београд. „Вечерње Новине" пишу:

Телеграфска жица проносила је на све стране земаљског шара тужан глас да је велики цар моћне Русије, Александар Александровић III, осмутио своју племениту душу. И ко се могао слутити, да велики покојник тако дуго гледати овај свијет, иако је свакога пријашња нада, да ће Бог дати Промисао одржати у животу овога великога и моћног владаоца, племенитог оца свога народа, и вјежног родитеља своје уваженог дјеце. Али нам грдна јава казује, да он почива на свемогућој постељи смртном сном. И најтарђе срце морало осјетити дубоку жалост за овим човјеком, јер је у Александру III руски народ изгубио племенитог владаоца, Европа моћну залогу европског мира. Словенство своје јаког заштитника а ми Срби губимо у њему дичнога помагача и пријатеља Српскога народа.

Није лако исказати губитак, који се осјећа смрћу Александра III. Није потребно нагласити ово његово владалачке и породичне особине и врлине. Повјесница свјетска записаће у својим листовима сјајна дјела једнога човјека, који потпуно заслужује назив Великог.

Колико је он био драгоцјен за Русе, толико исто и за цијело човјечанство, па и за нас Србе. И овај сиромашни му жиг руски тужно ће запамтити, јер је Александар III поправио бједно стање његово и овај богати великан, и занатлија и трговац и чиновник и војник — сви ће дубоко жалити Александра III.

И ако је Русија већ била моћна држава, иза је Александар III ступио на престо послије трагичне смрти Александра II, опет је он учинио за Русију ако ријетко који владалац руски. Он је поправио стање седачке у Русији, он је потврдио туђинске а нарочито њемачки елемент и утицај на двору руском и у већем дијелу политичког приморја. Он је сходно политици Русије дао одређени правац. Александар је III ојачао моћ руске имена, културе и цивилизације у већем дијелу и Европи и Азије. И код свих народа гдје је до тада владала тама и незнање, он је распростро руску мисао и просвјетио ум њихов. Русија моћ само је увећана, да је избјегла непријатеља тротиј а пространој житијској царевини. Александар је III поправио финансије руске, тако да Русија данас прија као моћна финансијска држава. Тако исто је он учинио, да је Русија данас најјача убојна сила и на суву и на мору. А просвјету толико је уздигао, да Русија данас стоји упоредо са осталим великим државама европским. На свима пољима државног живота и благостања он је учинио велике напретке.

Његова је велика заслуга, што је тадашњу пространу царевину умио одржати у тако компактности да је она изгледала као тачан машински механизам. Али највећа је заслуга његова, што је у цијелом пространству његове царевине владао потпуни мир и што је он био пријатељ мира у цијелој Европи и тако је одржавао европску равнотежу. Састанак у Кремштату и Тулону свједочиће о великом пријатељству руском и француском, што су учинили Александар III и Сади Карно. И судбина је баш хтјела да ова два стуба тога пријатељства оду прије промене са овог свијета.

За Словене у опште, а нарочито за нас Србе, његова је смрт велика губитак. Он је искрено волио српски народ и у наше времена га истиче. О тога ће тај губитак осјетити сваки који српске мисли и осјећа. Али надајмо се, да ће узвишени наследник његов, Никола II, поћи путем свога великога оца. Придружујући се општој жалости цијелог руског народа и свих поштовалаца Александра III, и ми Срби помињемо се Богу за душу узвишеног покојника и уваженог: Бог да му душу прости!

* * *

Новосадска „Стража" пише:

Но да се сјетимо опет високом цару. Он је у свом прогласу своме народу при ступању на престо одлучно нагласио, да се не мисли отрести своје самодржавствo, те је отсутство тадашњег министра грофа Лорис-Меликова, и на његово мјесто постављен грофа Игњатијева, за којега је држао да је сверјачнији. Нихилисте су гонили, али им није помагало. Нијесу могли успјети.

16 (27) маја г. 1883. дао се је крунисати у Москви, са свим сјајем, који је при таквим приликама уобичајен. Настојао је да уведе ред у унутрашњој управи, да уклони злоупотребе и да упрости чиновничку самовољу и корупцију, од које је прост народ много патио, на настојао је, да се у државном газдинству штеди што се је било могло, без штете за увећање цијели и потребе царстве.

Породични ред, који је установио Павле I за царску кућу, примјењено је у толико, што је учинио неку разлику између великих војвода, и приход, т. ј. плате, свих чланова царске куће снизио.

У спољашњој политици пошао је био на поља путем свог пок. оца. 28 августа г. 1881. свршио се је у Гдањском (Данциг) са царом њемачким Вилијемом I., по тај састанак није ни мало утицајан на руску политику, и пријатељски односаји између руског и царских двора у Бечу и Берлину постали су нешто топлији, иза је отишао у мир држ. канцелар кнез Горчаков и отступио грофа Игњатијева, те је постао правим савјетником царским г. Гирс.

Увиђа тога дошло је до састанка у Скиерниевицама између цара Александра те царева Франц Јосифа и Вилијема I. дана 3 септембра 1884. — а 13 августа 1886. посјетио је цар Александар цара Франц Јосифа у мираваској варошици Кромјерицу (Кремсир), на је изгледало, да ће се Русија, Аустрија и Њемачка спорازумјети у погледу политике према балканским државама.

Но иза је кнез Александар Батенберг без сагласности цара Александра, на своју руку, Бугарској присјединио Источну Румелију био је цар силно увређен, те је принудио кнеза на оставку, који је овај 26 августа 1886. и дао — а иза је цар послао у Бугарску ђенерала Каулбарса, да Бугаре упути и досједе до намјета, но кнез овај није успио, позвао је цар са свим своју руку од Бугарске и није хтио ништа за њу знати, остављајући је своју судбини.

Био је силно увређен због незахвалности Бугара, за којих слободу је и он ратовао у рату г. 1877—78 против Турака, као главно-командујући руске војске на линији на Јантри. У прво мах изгледао је, да ће да ратује. Иако је ратоборну кнез-војвода црноморској флоти (маја г. 1881.) и претворио је Батум у Малој Азији на слободног у ратно пристаниште (11 јуна), — но послије се ниже протомислио и ако реносио, остави Бугаре њихову судбини.

Кад је силовјем т. з. тројна свеза, односно кад је објелодањена, он је ту вијест примио са достојанственим миром, но стао је да се спрема, и сва Европа бјеше мистриула од страха. Цјелокупну за нуклеиним постаје се на свиђа пространства царства на границе Њемачке и Аустро-Угарске, на је за сарамјерно кратко вријеме прибрао тамо преко милијона свих родова своје војске и дао подићи снажне тарђаке те исградити шеденице; — иначе нико на пријатеља није га могао смести — а иза је сарчно, војску пјешачку, спремио и наоружао, иза је сво спокојно и чекао шта ће да предузму противници Русије — но нико није смио на да нијесе.

Како је уз то био силовито и свиђа са Французом, који се је манифестовао у величанству исказима у Кронштату (г. 1891.) па у Тулону и Паризу (г. 1893.), који су нам исказали још знака у сјећању памети, гдје је најприје француска армија посјетила Русију, па онда руска француску — постао је формално господарем положаја у Европи и од шта је зависило: ће ли бити рат или мир — но он, човјекољубив и благ, иако је жалче био, ријешио се је за овај потоњи, на чему му данас топло благодаре цио свијет и за њим искрено плаче.

* * *

Нишка „Слобода" пише:

Владалац најмоћнијег народа, цар руски и словенски, једини цар православни, најјача заштитника потиштених Словена, највећи пријатељ Србије и Српства, највећа уздања расељеног Српства и његов најпоузданији заштитник Александар III испустио је своју племениту душу.

Подигнута Русију у њеном унутрашњем животу на завидан положај у свима гранама њеног државног и народног живота, створио је у свијетли читавој Русији силном над силама, моћном над моћнима, тако да је у својој руци држао судбину европских држава и народа.

Спремом великом спремом државничком, одарен ријетким даром просвјетљеног самодржца, већом ријетком племенитошћу душе своје и искрено одан мирном развитку народа свога и држави своје, својом политичком мирољубивошћу сачувао је много живота, много синова мајкама, много родитеља ситној и најмлађој дјеци, много пријатељих руку радосних радника на њиву просвјетног и економског напретка човјечанског. Да, он је сачувао много наше крвнике на шта је Наполеон упрастао.

Мир нека је његову жалосном, слава нека је његову жалосном, Бог нека је милостив племенитој души његовој.

* * *

Београдска „Српска Застава" посвећује други подужи чланак великом покојнику, из кога доносимо слиједе мјесто:

У својој чисто словенској тенденцији Александар III није сметао и ума будућност и остали Словенства, и нашега Српскога Племена, и наше отаџбине Србије, о чему имамо аутентичног сјаћања. Он је у својој владалачкој радњи, као и свиђом приликом истицао своје словенске мисли и осјећаје, подчињавајући тим врлинским начелу државне повјерљивости и мирно у Русији. Но његови погледи нијесу били познати само за Русију, нетчна су отарала иза даље, допирала су и до нас Срба.

Године 1885. иза оно бјеше у погоду оружана сукоб између Русије и Енглеске, због њихових интереса у Азији, приликом особито благонаклоног пријема једног високо поштованог дјетића, за његова бављења у Петрограду, (о двадесетогодишњој прослави Слов. Доброта. Друш.) цар је, претресајући опасност тог сукоба, рекао том дјетићу ове значајне ријечи: „Ми имамо исход двојаком: или остајемо, па ћемо у нашој земљи доћи позити да дође у питање наша самосвојност Србије." Ријеч велика, врло значајна, јеваш још сада.

У овим ријечима дошла је на наша самосвојност Србије, несјајним гарантија, јер на ту ријеч стижу се у покрет мајмуни бајонета.

Дао би Бог, да и послије смрти свога пријатеља српског народа одјеку ове ријечи његове, и буду водиле политике руске, чему се ми тврдо надамо. Сазнаће свога фалта, и дали нам је повода те смо на другом мјесту, у овој години прегрешајући положај Србије на спрам министрам отаџ, иза се нијесмо надали, да ће се тако неочекивано брзо угасити племенити живот Александра III. — исписали ове ријечи: „Цара Александра III уздиже цио свијет, као сталнога чувара мира, а народи, који имају узрока да стрепе од врућих намјера, н. пр. тројанарског савеза, још саме сматрају одлучног Императора руског, као чувара свога у рату. Но ти узроци — говорисмо ми тада — сводимо ми и ту срећну околност, да се ни до данас не ријешава довољитивно положај српских окупираних земаља, као би желјели и жеље противници Српства и Словенства... Да, велико је било уважење.

Александра III није промјенио поста било у времена бурна и ратна, да ратовима и потресима обезбиди своју моћ и своју снагу. Али је [illegible] Александра III иза у [illegible] приједне, саме су претходиле чудне догађаји, и оставиле за собом низе нерјешених проблема, чије ријешење задржавају мјеру мјеритву опасност ратну, са непредвиђеним исходом, да ли ће тај неизбјежни рат донијети наше жеље и користи. Антија Александра III, као што саме рекли, судбина је рату азет и Он је замјенио оно остављено цио свијет у потпуном миру, на који њему припада, несомнено прва заслуга. Он је био давао, владалац мира у Европи, уздиже у Словенству и владалац унутрашњег напретка Русије.

* * *

Задарска „Српски Глас" пише:

Трагедија се свршила у Ливадији. Царевина Александра II била је трагедија, једнога великога човјека.

Александра II ранијела је нихилистичка бомба. Издахнуо је у мукама у зимском двору у Петрограду. Сви морао је стиснуо срце приликом се народу ако Александар III.

Ова се прва слика простирала на сву Русију.

Русија је била изнурена великим ратом. Земљорадници су по свој Русији повлачили. Земљорадник Рус Аксаков, пун сузе, грмио је на сав службени свијет, на штедњи на сваку сирушну главу. Дан су овим родољуби руски давали одушка своме јаду, ради политичких недаћа, а друге је страна бунтовнички елемент напао земље нашо и продирао у сам царски двор. Дан иза суђења и оборио самога цара, Александра II, главу све Русије.

Овамо је било у оно доба у Русији. Пред новим царом стала је стогодина земља.

На мјесту Александра III слабији би човјек био допустио струји, која је тражила промјену. На ту се страну цио свој приклон био упутио могао отац. Нешто више од тога, да своје бреме, или једно дио свога бремена, натрпа на друга леђа и преда мјесто ће бити. Надјачао је било забранити Русију уставом. Али Александар III одлучно се као самодржац.

Ми не можемо ни замислити, да је он тако поступао по мисли своја срца. Видјо се послије колико му је стало било до народа, истицања и наметања. Но будан и кроз свијет, он би био радо замијенио просто самодржца за демократским столицом предсједника једне републике.

Самовласт њему се наметнула, као нужда. Он јој се покорио као једном императивном налогу. Најсјајнија цар про-

био је на престолу тринаест година био неуморитељ једне душности, роб своје радње.

Колико је овај цар радио и урадио, то само ми летимице нагласи, за тешког му боловања у Ливадији. У томе је те прилике сва сујетна питомца и јавно мнијење свога свијета изображенога. Мало је било владаоца, који је био на једнога, чије су се прилике свако опћенито хвалиле, од свакога без разлике, и заслуге у знаједе исказе.

Овијем дјелима стекао је Александар III моћу дубаи и свако мјесто ове земаљске тјеснаде сво свога гроба. Но овијем дјелима његовијем данас влада спокојство у Европи на погребу најмоћнијег владаоца.

Словени мало мјешке и имају рашта. Али се Словени могу и поносом тјешити.

Александар III био је на руском престолу прави прави Рус, прави Словенин, од пете до главе. Уистјем је био у чистом народном духу. Његови учитељи и послије његови помоћници беше су на западу тешко оклеветани словенофили руски, или та тајанствени панслависти. С тога се од Александра III страховало. Његови свјетлости приближавали су мо пламенде свијета, бич на Европу и њемну културу.

Али су дјела другачија била. Словенин пар душом је живио са свијем народом. Он је у своме народу пробудио свијест и поносе, подигао му дух. Створио му је дјела, која ће за вјекове трајати. А пред културном Европом словенски цар стајао је као сунце пријатна свога домаћег и владалачког живота.

Данас ми у свијем новинама читамо хвале и мјене учешће. Али ми данас можемо казати, да је овај самодржац живио духом свога словенскога народа и по томе духу стварао је дјела, што је за собом остало. Словенски генај сијуо је прав пут на престолу руском.

С тога је овај губитак огромаи. Александар III умро је на недовршена свога мушкога радности свијеа, па на по пута. Тако су и његова дјела остала недовршена. Да је живјеио, он би их вјеста довршио. Он би био ријешио нерјешена питања на њиу корист, на њиу срећу, а да на свога вјеке оно не прокаже, по правди и божјој правди.

* * *

„Дубровник" пише:

Смрт, која се је звјала већ од неколико мјесеца око изнемоглог болесника, на крају га обиђе и прекину нити, које су га још за живота везивале, обиђе овај отуд, овај свијет су обиђрнули сви прије и пријости, који у срцу нас руски народ, уби у срце словенски свијет, ожалости цијелу Европу.

Руски народ плаче данас свога правога народног господара, свога непрезног и поштеног оца; словенство плаче руског Цара, дику и поиос словенства; Европа жали Цара мира и дубаи.

Црна је облаа застро руско небо и под њиме је руски народ руке склопио, на муку и нарече. Цијело словенство схваћа тај бол руског народа.

Особито ми Словени имамо рашта да тугујемо. Смрт његова за Словенство је велика несрећа.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(**Наш лист.**) Примили смо сљедећи позив на претплату:

Под именом **„СРПСКИ ПРЕГЛЕД"** намислио сам, у друштву с неколико пријатеља, покренути, од почетка идуће године, књижевни лист.

Лист би излазио два пут мјесечно, сво половине и крајем сваког мјесеца, на четиртини, у свескама од четири таблаа, а доносио би у сваком броју: На првом мјесту, уводни чланак; затим приповијетку; па све студије из књижевности; мјесту; чланке из науке или из друштва; књижевни преглед; преглед позоришта; хронику; и, на послетку, књижевне биљешке.

Уводни чланак, на челу сваког броја, износио би поједина важна питања српске књижевности, не толико да их расправи, колико да их покрене и упозне на потребу њихове расправе, на њиу, мислим, у нас још нико није обратио пажњу. Тада важна питања српске књижевности, која би Лист већ у првим својим бројевима покренуо, јесу, примјера ради, питање о нашем књижевном језику, о српском стилу, о правопису и интерпункцији, о писцима и о публици, о књижарској радњи, и многа друга.

Од приповијетке би се, на првом мјесту, и безусловно, тражило да буде одабрана. У питању о њеним правцима, Лист би био у толико толерантнији у колико би ваше од талената њених представника тражио. Самојако, он би се старао да постане зборно мјесто за све праве таленте, па ма они и припадали сви истој школи.

Студија из Књижевности расправљала би важне питање из књижевности, или би била посвећена којем писцу, српском, или страном, али, у правом реду, српском.

Чланак из Науке или из Друштва доносио би питања из савремене науке која могу имати интереса и за шири круг, а била би обрађена тако да томе кругу буду приступачна, или би се у њему претресало важно питање државног, друштвеног, и у опште културног живота српског. Строго научно, стручно радове Лист не би примио, као што су и из расправа друштвених питања искључени догађаји дневне политике.

У Књижевном Прегледу биле би критичке оцјене важнијех појава, на првом мјесту српске, а затим и страних књижевности, нарочито оних за које се могу везати наша опитања новости.

Мање важније појаве наше биле би мјеста у Библіографиа, у којима би се свагда по мјесуце и значајније појаве на пољу српске умјетности.

Све оцјене у Листу биле би свагда под потписом онога ко их буде писао.

У Позоришном Прегледу бриљало би се критике репертоар Народног Позоришта и цијенила игра глумачка, а нарочито би се прокрадала моје српске комаде на београдској позорници.

На послетку, у Хроници претресало би се у ланшој и пријатнијој форми разне појаве нашег друштвеног живота.

То би, отприлике, Лист доносио. Из тога се види, у главноме, и програм његов. Он хоће да допринесе пречишћењу многијех питања која се покретачу Листа и онима што су се с њиме опо њега сакупили чине да су животна питања свако, па и српске књижевности; хоће да шјутје праву књижевност, а не оно што је, поред ње, у нашим књижевним листовима, понадито, под тим именом пролазило; хоће да критичке прорађе све што се у српској књижевности буде јављало, савјесно, строго, и без икаквих обзира на личности и партије; хоће да упути српску књижевност да се креће путевима којима треба да иде, а не странпутицама, којима данас тумара, нешто несвјесно, а нешто намјерно на њих; хоће, ако се то мора и изразом казати, да изврши једну мисију у српској књижевности.

Тада је програм нашег Листа. Да у нас постоји потреба за таквим листом, на нас који га потребујемо одавно нема сумње. О чему двоумимо, то је, да ли ту потребу осјећа и публика која листове издржава. За то јој се, ево, и обраћамо сном објавом, да се о томе објасњујемо. Ми сами, дакле, молимо све оне који би били вољни потпомоћи наше предузеће претплатом, да то нашле најкасније недјеље до 1. Децембра о. г., тако би се могло, у случају повољног одзива, предузети све што је нужно да Лист почне излазити.

Шта за овај мах желимо, то је, да знамо на колико бисмо број претплатника могли рачунати; сама претплата полошила би се тек послије би се објавило да је Листу осигурана излазак.

Цијена је „Српском Прегледу" на годину 20 динара, на пола године 10 дин., на три мјесеца 5. динара.

Београд, 12 октобра 1894.

Др. Љубомир Недић

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 7 новембра.

(**На дан Царева погреба.**) Данас је био дан на скромном али старославном Цетињу тужне свечаности. На књажевском Двору, на Биљарди, и на цароко-руској легацији изјутра истакнуте заставе на по копља са црнијем флором навјештавале су дан велике жалости. Дућани су били сви затворени. Народ у свечанијем хаљинама, чиновништво у параду, суморно се крећало по улицама, по дјеоном јесењем дану. У 10 сати отпочела је задушна архијерејска служба у катедралној манастирској цркви. Црква је била сва црном чохом декорирана. Пред манастиром су војници стали упарађени са знаковима короте на оружју и на увијеној застави. Ђаци свију школа мушких и женских били су по авлијама око цркве; старији разреди дјевојачког института „Царице Марије" са наставницама у цркви. Мало по мало народ је испунио сво просторије около цркве као о храму приватном. Било је народа и из околнијех села. Њихова Високанства Кнегиња Милена и Престолонаслједник Кнез Данило са свијема члановима Владајуће Куће, у дубокој короти, у пратњи државнијех великодостојника, сви у великој параду дошли су на литургију. У 11 сати почели су звонити мртвачки звона на парастос. Дипломатско тијело дошло је цјелокупно у пуној параду. Парастос је отслужен био најсвечаније. Хор гимназиста под управом проф. Толингера пјевао је потаино. На „Со свјатими упокој" и на „Вјечнаја памјат" сви су клечали на кољена звона су звонило тужном мелодијом. Цијела црквена церемонија и војска парад: дјеле су највјешом тугом и свечаности.

(**У институту „Царице Марије".**) Прошле недјеље сваки дан се држао парастос у капели дјевојачког института. У понедјељак је служио Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан. Била је присутна Његовно Високанство Кнегиња Милена са Њеховијем Свјетлостима Кнегињицама Јеленом, Аном и Косијом. Њихове Свјетлости су присуствовале сваки дан на овијем парастосима; такође више госпођа и господе из мјеста. Хор питомица пјевао је потаино; особито су дирљиве руске композиције „Со свјатими упокој" и „Вјечнаја памјат", које би требало усвојити и по нашим црквама.

РАЗЛИЧИТО.

(**Отац Иван.**) По свој Русија чуди се под овијем именом познатијем кротко Иван, који је дошао у Ливадију на врвот цара Александра. Сад се његово име чуди по свому свијету и много заваде новине чудом пишу, што се овај „чудотворац" појавио и што народ у његова чудеса вјерује. У самој нек ствари, као што на Петроградској пишу, он не ствара чудеса и он сам у то не вјерује. Он је човјек кротко и благо људи, недрвијем приступом и одатном бесједом својом нек утјешити болесника. Тако се проносио глас по народу о његовијем чудесима и сад се на сва страна прима. Он се, колико може, одазивао свакоме, сиромаху и богатаху. Приступи болеснику, узме у своје његове руке, слуша његове жалбе, па га тјеша или му молитву чита. То дакле није нијетн необично и на западу има тога много више и у сваној форми. Тек од неколико година проглашен је извор госпе од Лурда у Француској, на који сад сваке године иде на стотине хиљада болесника. Исто је о томе надгрдио нашесо свој најновији роман „Лурд." У коме он приповиједа, да се једна жалостна појава, али то он не држи за чудо, него за нарадну појаву, која се научно може протумачити. Отац Иван не ради водама ни лијековима, него само бесједом. А како је он на гласу и сиуда тражен, до сад је могао бити страшно богат човјек. Али он сав отечени новац дијели задужбинама и сиротама. Једном та је жена некога трговца позвала, да јој муже утјеши и послије да му очита молитву у цркви. По молитви преда му један стотак. Отац Иван прими га и пружи га одма једној сироти до себе. Госпођа ће на то усплакнуто: „Шта радите? Не знате, да је ту зелена рубља?" А он ће њој: „Зар не оно нијесте хтјели даровати? Госпођа се застидјела и умукла. Протојница, жена оца Ивана, обратила се на конзисторију молбом, да се плаћа мјесечна муже њој предаје, јер он и своју плаћу раздаје сиротама, док су жена и дјеца у осуданци. Тако видимо, да се на свијету може наћи прави отац Ђерило Обреновићевски, како га је описао Потанисно. А над се то у нашим чита („Истинска служба," б књига „Српске Књижевне Задруге".) мисли се, да је то тек тако написано за углед свијету.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

СПРОВОД ЦАРЕВ.

МОСКВА, 1 новембра. — Неизбројне депутације приступају мртвом Цару у Архангелској цркви. Мртвачка сарина отворена је. Лице Царево мало се измијенило; пумо је мраза савршене мирноће. Сваки целива Цара у чело.

ПЕТРОГРАД, 1 новембра. — Окружница Гирсова на спољашње послаништва увјерава, да је Цар Никола тврдо одлучио, да слиједи путом свог Оца у политици миролубивој, лојалној и постојаној и у пријатељским односима са свијем државама.

БЕЧ, 1 новембра. — Црногорски Кнез Никола стигао је јучер о Ријеке. Сјутра путује даље пут Петрограда. Данас је отпутовао пут Петрограда Велики Кнез Сергије.

ПЕТРОГРАД, 2 новембра. — Мртвачки спровод приспио је из Москве у 10 сати. Дочек и спровод у Петрограду по церемонијалу. Мноштво је народа немјерено.

Окружница Гирсова не требује никакког коментара; говор је врло јасан.

ПЕТРОГРАД, 3 новембра. — Парастоси се служе два пут на дан над покојницом Царем у присуству Царевом и Царске фаминије.

Цар је управио рескрипт Великом Кнезу Сергију, московском гувернеру, у ком захваљује Москви најтоплијем ријечима на доказане болиповодом смрти Царева.

БЕЧ, 4 новембра. — Јучер је кренуо црногорски Кнез Никола пут Петрограда, данас Надвојвода Карло Лудвиг.

БЕЧ, 5 новембра. — Српски Краљ Александар кренуо је пут Петрограда. У господској кући предсједник је споменуо смрт Цара Александра, хвалећи Владара мира, уз опће одобравање.

ПЕТРОГРАД, 5 новембра. — Погреб Царев биће у понедјељник, 7 новембра.

ПЕТРОГРАД, 6 новембра. — Приспјели су јучер Црногорски Кнез Никола и данас аустријски Надвојвода Карло Лудвиг, пруски Принц Хајнрих, и војничке депутације њемачка и аустро-угарска.

ПЕТРОГРАД, 7 новембра. — Приспјели су јучер Краљ Александар и Престолонаслједник румуњски; прога је дочекао Велики Кнез Владимир, а другога Велики Кнез Павле, и одведени су у зимски Двораи.

ПАРИЗ, 2 новембра. — Влада тражи кредит од 65 милиона да успостави протекторат на Мадагаскару. Камара је изабрала комисију да проучи кредит.

БЕЧ, 3 новембра. — Јучер је посјетио грофа Калноки Кнез Црногорски.

СОФИЈА, 3 новембра. — Принц Фердинанд примио велику депутацију народнијех заступника; која му је подијела адресу. Принц је изјавио да потпуно одобрава владину политику унутрашњу и спољашњу.

МАСИНА, 6 новембра. — Велики потрес био је по свој Сицилији и Калабрији. Била је велика штета и много рањених.

РИМ, 7 новембра. — Потрес је учинио огромне штете. Опћина Сан-проконио скоро је сасвијем разрушена; 60 рањенијех и 21 мртви. По остатијем опћинама 19 мртвијех, много рањенијех.

ЈАПОНСКО-КИТАЈСКИ РАТ.

ЛОНДОН, 1 новембра. — Јапонци су ушли Порт Артур. Китајци су се предали и оружје положили.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Господин Марко Андрић, кметар помоћни у Трсту, даровао је „Матичном Дому" на Цетињу окор. а. пр. подвоет, на чему се племенитом дародавцу овијем јавно захваљује.

Цетиње, 20 октобра 1894 год.

а. Одбор.

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао пронаћи или доказати, даћу му **25** талијера сувоћине.

Цетиње, 16 октобра 1894.

Шпиро Милић Бјелица.

Уредник: **Др. А. Томановић** Издавалац: **Државна Штампарија.** У њој. срп. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у понедјељник 14 новембра 1894. БРОЈ 49.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ у АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у шкољкама писмима непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетиње, или отправницама новаца на коју драго пошту; а наше је најрођеније мјесто се претплатити преко г. Пера Рамадановића, кн. срп. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузиму из петита, 7 новчића од реда на први пут, а за сваки даљи пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме погодбе се.

ЦАР НИКОЛА II.

„Овај је губитак страшан, неизмјерни за сваког, али не треба ни сјенке зебње да нам навуче за добро Русије и наше. Бог, који даје Цареве и Круне, увјенчава данас главу дјечну младога Цара, Николу Александровића, круном Праотаца...“ Тако је Његово Височанство Господар, оне прве ноћи, кад је у свом никшићком конаку писао Манифест, којим је објавио смрт Александра III Свом народу, прозрио у будућност и народ свој тјешио и храбрио доласком на Царски Престо Његовог Величанства Цара Николе, „достојног Сина, вјерног родитељским аманетима.“

Истог дана изашао је Највиши Манифест младог Цара, Његовог Царског Величанства Николе Александровића, у коме овако говори: „Ми пак у ови тужни по свечани час ступања Нашега на Прародитељски Престо имамо на уму завјете покојног Родитеља Нашега, и проникнути њима, полажемо свето обећање пред лицем Вишњега, да ће Нам вазда бити једина мисао мирни развитак, сила и слава драге Русије...“ Ово свечано обећање, ова отворена ријеч утјешила је руски народ и нас с њим, охрабрила је француски, и задовољила цијелу Јевропу.

Истина је, тешко, врло тешко бреме свалило се од једном на леђа младога Цара; али покојни Цар учинио је главно: припремио је Русију за сваки случај, и дао јој је правац, који се показао спасоносан за цијело човјечанство. Млади Цар је дошао на готово. Уз њега је сила, каква још није подизала на престо ниједнога Романова, — сила народне љубави, што је Александар III стекао и у насљеђе Сину своме оставио. Уз њега су мудри савјетници, који су били сарадници у великом дјелу, што је прославило Александра III, што је Русију подигло на висину данашњег њезиног међународног положаја.

Да је млади Цар тврдо одлучио, да иде путем, који му је блаженопочивши Отац означио, најбоље свједочи окружница од 28 октобра, коју је управио министар иностранијех дјела, г. Гирс царско рускијем дипломатским представницима у иностранству. Та окружница гласи:

„Наш узвишени Владалац, примајући најжалоснију вијест, коју му је предало Божје Провиђење, одушевљен је чврстом одлуком, да узме на себе и извршену задаћу у потпуној цјелини, коју је био себи одредио незаборављени љубљени његов Родитељ, Цар Александар III.

„Његово Величанство посветиће све своје бриге развитку унутрашњег благостања і уређе, и ни у колико неће одступити од мирољубиве, искрене и сталне политике, која је толико допринијела општему умирењу.

„Русија ће остати без промјене вјерна својим традицијама. Она ће се старати, да подржи пријатељске односе са свијем државама, и као и до сад гледаће у поштовању права и законитог поретка најбољи залог да сигурност држава.

„У почетку славног царевања, које сада припада историји, постављени циљеви сводили су се у идеалу, да Русија постане моћна и срећна на благо своје а не на уштрб ичије. Данас у зори новога царевања ми са непромјењеном искреношћу објављујемо, да ћемо слиједовати тијем истијем начелима, призивајући благослов Свевишњега на њихову плодотворну и трајну примјену у течају дуго година.“

Ова је окружница учинила такођер најбољи утисак у Јевропи. Особито је Француска задовољна.

Наше најтоплије желе пратиће стопе младог Цара, да успије у одлуци, коју је прихватио.

ЦЕТИЊЕ, 13 новембра.

Петроградски листови, што су нам стигли данашњом поштом, описују опширно дочек Његовог Височанства Господара у Петрограду. Ево о том дочеку што пишу „Новости,“ један од главнијех петроградскијех листова:

„Данас, 5 новембра, у 11 сати и 45 м. присјели су Њихова Височанства Кнез Никола Црногорски и Ерцерцог Аустријски Карл Лудвиг. На колодвору у супрет валазили су се: Министар Царског Двора генерал-адјутант гроф И. И. Воронцов-Дашков, помоћник министра Царског Двора, штаљмајстер Царског Двора генерал-лајтнант барон В. Б. Фредерикс, војени министар генерал-адјутант П. С. Вановски, управитељ поморског министарства ген. адј. Н. М. Чихачев, ген. адј. А. С. Костанда, грaф Л. Л. Гајден и Ф. Л. Гајден, грaф Н. П. Игњатијев, Глинка-Маврин, Семска, Отјурзор, генерал интефантерије Х. Х. Роон, дежурни при Његовом Величанству генер. адј. П. А. Черевин, начелник штаба гвардије и петроградског војеног округа ген. л. Н. И. Бобриков, командир кавалергарског пука Њезина Величанства генер. мајор Гриневал, петроградски градоначелник генерал-лајт. В. В. фон-Вал, петроградски командант генер. лајт. Адлерсон, начелник 1-ве гардијске кавалер. дивизије Н. Н. Шипов, побочни-адјутанти Његовог Величанства Кнез Кочубеј и грaф И. И. Воронцов-Дашков, петроградски гувернер грaф С. А. Тол.

„На перону био је упарађен ескадрон тјелесне гвардије кавалериског пука Њезиног Величанства.

„На колодвор дођоше: Његово Царско Величанство Господар Цар, Њихова Царска Височанства Велики Кнежеви Владимир Александровић, Алекса Александровић, Павао Александровић, Михајиз Николајевић, Никола Михајиловић, Срђ Михајиловић, Константин Константиновић, Димитрије Константиновић, Никола Николајевић, Њихова Царска Височанства Кнежеви Евгеније Максимилијановић и Ђорђе Максимилијановић са супругом Кнегињом Станом Николајевном Романовском, Војводе Лајхтембершки, Њихова Височанства Принцз Александар Петровић, Константин Петровић и Петар Александровић Олденбургски, Војводе Михајиз Георгијевић и Георгије Георгијевић Мекленбург-Стрелицки.

„Кад се влак приближио, ескадрон што је стојао на перону узео је на стражу. Музика није свирала. Из својих вагона изађоше Њихова Височанства Кнез Никола Црногорски и Ерцерцог аустријски Карл-Лудвиг. Господар Цар пољубио се с Његовијем Височанством Кнезом црногорским.

„За тијем Њихова Височанства у присуству Његовог Царског Величанства обишли су одјељење кавалергарде, па је слиједио разлазак. У пратњи колима отишли су Његово Царско Величанство Господар Цар с Његовијем Височанством Ерцерцогом Карл-Лудвигом, у другим Његово Царско Величанство Велики Кнез Владимир Александровић са Његовијем Височанством Кнезом Николом Црногорским.“

Његово Височанство Господар са пратњом одмах је у Зимњем Дворацу.

СПРОВОД ЦАРА АЛЕКСАНДРА.

У уторак, 25 октобра, у 7 сати у вечер изнијели су мртво тијело Великога Цара из Ливадијскога Дворца Његово Величанство Цар Никола са присутнијема у Ливадији Великијем Кнежевима и сроднијем странијем Принчевима; а Казаци прихватили су мртвачку скрињу па су је носили на рамена. Ливадски Дворац, који је кроз мјесец дана био приковао на себе пажњу цијелог свијета, сада остаје пуст.

Ноћ је била тиха, на небу су трептале звијезде, па је и мјесец изашао. Чује се душу потресајуће „Свјати Боже!“ малог хора дворскијех пјевача. За мртвачком скрињом иде Царица са осирећелом породицом. Уз пут пјевају „Свјати Боже“ и дјечица ливадијске школе. По крај пута стоје Казаци са зубљама у рукама, које расвјетљују туда доворике, ћепарисе и остали дворац. Звона тужно се разлијегају; музика ридајућа химну „Коњ Славен.“ Пред великом ливадијском црквом изашао је епископ Мартинијан у сусрет тужној пратњи са осталијем духовенством; у пратњи су кренули из Дворца само мјесни свештеник и архимандрит, па о. Иван кронштадски и духовник Царев прото Јанишев са иконом. Све свештенство је у бијелијем сребрнијем одеждама.

Цар Никола са Великим Кнежевима уносе мртвачку скрињу у цркву, и полаже је на катафалк, окружен великијем палмама. Архијереј са свијем свештенством отслужи је литургију; па на параклису пјева је сам Архијереј читати Јеванђелије. Пошто су се удаљили чланови Царске Куће, ноћио је приступати народ, и цијелу ноћ је приступао, а свештеници су настављали читати Јеванђелије. Народ се ту био сакупио из Јалте и цијелог Кримског приморја.

* * *

У четвртак, 27 октобра, рано јутром, на цијелом путу од ливадијске цркве до јалтског пристала стали су се уређивати шпалири представништва војске одеског војеног округа. У 8 сати, уз звоњење са свијех цркава, и свирање музике „Коњ Славен“ кренула се тужна пратња. Царица са свијема височанственијема особама ишла је пјешке за мртвачком скрињом; ту је била сестра покојникова Велика Кнегиња Марија, кобурска Војвоткиња, Краљица грчка Олга, Принц Уелски, енглески Престолонасљедник и т. д. Пут је сав био застрт говоричнијем листом. Народ је из цијелог приморја стојао са стране покрај пута као снимљен. Јужно сунце гријало је као усред љета, као да је желело, да увелича свечаност спровода Великога Монарха. Напријед се чује тужно пјевање „Свјати Боже,“ а назад грме мртвачки бубњи и ридајуће се музика „Коњ Славен,“ коју прате хорови војени из шпалира. Са оклопнице „Дванајест Апостола“ први мртвачки метак из топова стаде продрмати ваздух и потресати планине. Сваког минута слиједили су топовски хитци са осталијех ратнијех бродова из јалтске луке. Казаци и мриари носе тешки мртвачан сандук, али не уступају драговољно да их други измијене, цијенећи великом чашћу, што их је допало, да носе обожаваног Цара. Што ближе к Јалти, к мору, све више гомиле из ког мноштва се чује само по гдје-гдје плач.

Тек у 11 ½ сати мртвачки сандук укрцан је на крстарицу „Памјат Меркурија.“ За њом је у пратњи кренула мономентална оклопница „Дванајест Апостола.“ Кад су се на море спустили, војска и народ је заузео сву дугу обалу, пратећи погледима драгу руском срцу пратњу уздасима, плотунима из пушака, и топовским метцима.

Црно море је било тихо, и тек испод Херсонеке свјетиљке бродови су се мало љуљали, али су се брзо указале прве севастопољске тврђаве са коротнијем заставама. У Севастополу је дочекана тужна пратња мртвачком грмљавом топова са црноморске флоте, коју је покојни Цар ускрснуо. Ратно страшно бродовље стало је спуштањем застава, прекрштењем пенулама. Мноштво народа било је пре крилило сву обалу.

Ту је мјесно свештенство одпојало парастос под отворенијем небом над мртвачком скрињом, која је одпраћена на жељезничку станицу, одакле је одма кренула нерочитијем изванредним путем Москви. Растојање је било тешко од мора и од мриваца, која је обожавала свога Створитеља. Био је већ мрак кад се тужна пратња кренула пут Симферополя. Учевни завоци, разне депутације са вијенцима, и грађани са занаљенијем воштаницама испратили су за планија љубљеного Цара товлијем сузама и молитвама.

* * *

Тужна пратња заустављала се најприје у Павлоград, гдје су била окупљена представништва екатеринославске губерније, па у Спасов Снит и Харков, гдје су чекала представништва харковске губерније. Ово се је мјесто особито ближиде са Царском Породицом на 17 октобра 1888. Овдје су се подигле прве молитве Богу за велико чудо, којим је спасао Русију од велике несреће. Онда је одушевљени народ срећетао Цара са његовом фамилијом пјевајући „Боже Царја храни;“ а сада 28 октобра у вече, мноштво народа са вјенцима и сузама тихо дочека тужни спровод, уз мртвачко запијевање учеће се омладине. Послије парастоса отслуженог, млади Цар опростио се са народом, и повратио се са Великим Кнежевима у свој вагон.

Још се заустављало тужни влак у Курск, Орел и Тулу, и на друга мала мјеста, ради депутација, које су изашлиде, да се поклоне мртвом Цару и да положе вијенце. Свуда је и свештенство излазило, те парастосе држало. На овом путу толико је вијенаца положено на мртвачки сандук, да је требало за њих приредити особите вагоне.

По наредби младог Цара, по варошима гдје се заустављало царски спровод, по старом руском обичају, биле су приготовљене задушне трпезе, дјеце, на рачун Царев. Такве трпезе су биле приготовљене, у Севастополу за хиљаду и сто људи, у Симферополу за пет хиљада, у Харкову за осам хиљада, у Курску за двије хиљаде, у Орелу за двије хиљаде и пет стотина, а у Тули за три хиљаде сиромаха. Ова Царева пажња и поштовање народног обичаја плијенила је свуда руски народ.

* * *

Требало би нам читав простор овога листа да опишемо дане жалости у Москви. Колико би само требало, да се опише облачење Москве у црном памету, на коју је сврху сама општина московска одма одредила 50,000 рубаља? А гдје су накити државнијех зграда и приватнијех домова? Морамо се ограничити на главније црте. И сами дописници великих листова, као што је „Новоје Времја“ не могу да одоле, него траже да опише шиљу у што сажетијем стилу. Ево како се изражавају о дочеку царскога спровода у Москви:

„Сва је Москва на пјацама, што су на путу у Кремљ, уздрмана звоњењем хиљаде звона, топовским метцима, турбном јеком бубања. О спроводу ћу рећи у кратко: Москва још није видјела ништа слично овом спроводу по строгој красоти и по тужно-свечаном изразу. Као да је скупила у себи сву жалост Русије, која је у особи стотине хиљада московскога становништва, ишла за свијем златнијем катафалком, који се ваљао изнад глава овог људског мравињака са златном круном на балдахину, — сва са свијема својима племенима, узрастима, сталежима. Ја сам посматрао поход са позорнице пјаце, која се више пије познавала у њезиној новој црној хаљини: огромни црни штити, епископска палата застрта црнијем заслонима, фонтан декориран црнијем крепом, сводови црни, велика црна застава над улазом великог позоришта — све је то чинило силан утисак. Људи су били свуда: по прозорима, по крововима, по фењерима, по вратима, по сводовима. Доносили су издалека столове, столице, скамије, даске, и заузимали мјеста, па ту стали по четрнајест-петнајест сати и чекали тужни спровод.“

Други московски дописник пише:

„Моства се моли. Нечујне су прве пуне. Не тиђаде мало милиони свијећа горе по вама за душу Цара-Миротворца. Да, и руска и страна домисмисли вијде, да је Москва срце Русије, која мјтвачко, срдито, тешко жали свога Цара. И та се жалост види у јој неизмјерној расколности водоте, у унутрашњем осјећању, које се може читати на лицу свакога Московљанина. Ја сам гледао на парастосима мушке и женске главе плачу при „Нјечаје Пјанјат." А парастоси се служе по свијем црквама по наредби свијех завода, друштава и приватних особа."

„Главне улице пуне су цвијећа, и црно-бијелијех застава. Исе се провозе од петокатница досједу до тротуара. Колиједа на вјешалима уште су вјешанијем вијенцима и црно-бијелом чохом. Цркве и пирамиде и обелиски подигнути су по свијем вјенцима."

Кад је мртвачки сандук изнесен из двора-бјеле је 10½ сата. Пошто је московски митрополит учинио помен, спровод се кренуо кроз Москву. Најчешће је звоно Иванове Великога, па се одјекивало звоно по свој Москви. Процесија је била дуга на двије врсте; мислио се 40 хиљада, иђаше у све 350 свештеника, у том броју 22 архимандрита, осим предсједника свештенства, начелника синодина, под начелством московског Митрополита Сергија. У свијем црквама излазе на сусрет духовништво и служе помен. За спроводом иђаше су двије ноћи само са сробјавањем вјенцима. Спровод је стигао у Архиђаконски сабор послије ура по подне. Послије одслужене парастоса Царске Двор се ужурбао, а почео је приступити на покопавање свјечних свијет и учени завода; тек у 10 сата ноћи почео је приступати остали народ, што је цијеле ноћи трајало.

Сјутра дан у јутро, 31 октобра, истијем церемонијалом спроведе се Москва са обожавањем Царем, испративши га звоњењем хиљаде својијех звона и грмљавом топовијем.

Као по осталијем градовима и у Москви су биле приређене задушне трисе дана за спомен. По мушким манастирима било је приређено — у Донском за 7,000 душа, у Новоспасовском за 6,000, у Симоновском за 1,000, у Данилоспаском 200, у Воскресенском подмоју Новојерусалимске манастира за 2,000, у Покровском за 1,000, у Спасо-Андроњијевском 500, у Новодјевичјем 50, у Златоустовском 50, у Даниловском 500, у Богојавленском 700, у Високопетровском 100, у Јелисијевичевском 300, и у Сретенском за 100 душа, а то исто се дан дјелаше тако и дан послије из Москве мртвог тијела Царева.

За мјесто је било приређено на свим свим манастирима — у Александровском за 300, у Новодјевичјем за 300, у Чудовском 50, у Малом 100, у Јединовјерском 25, у Никитском 30, у Рождественском 40, у Покровској пустињи 20, у Отрјетном манастиру за 100 обе дана.

Даље је још било готовјено по манастирима и народнијем кућама за 600 до 1000 душа.

Прије поласка из Москве, иђаше Цар заиђе је примити у Кремљу у Георгијевској сали московском племство, московске трисе и представнике московских државних и свештенских завода, на броју преко 1000 душа, и изговорио им је ове ријечи:

„Тешко ме и горко наћи сада у Москви, коју је тако искрено дубио мој покојни бораватељ Отац, па Царица и ја иђаше

ДИЈЕТАК „ГЛАСА ПРИЈОГОРЈА."

КРАТКИ ОПИС ГЛУХОГ-ДОЛА

(С географског и историјског гледишта.)

Написао Лука Іванић

(Наставак и свршетак)

Поједини свјет назива дубоке зарезе стрм је у по уре дијелне објеран од камена и штетну до самог воде, отворен доњој Цијетини, а увари погјет преко блата Кучине до Кома, и пјешачки арбана преко Шекуле и мостом, а Доњи сало, ко је прије, равно је и натопрсно. Остали простор испјеван је пушјаком, ко се час сјеки, час сјеки налазе мјеђине увале које су обрађене. Равнице налазе се под само кланом, увари мало камадни дио примјечног поља приходе овим племену. Ријеке су три од Мала ово, и ово небесне своје мало лијеве и Кома, које иду средином поља до блата спадерске, на подобају виђе, а под ово ном примјечне ријеке. Вода воће се свиђа само тешко слободно отиче. Језера: Поља и Мало ово (и обе су мале 10 и 30 м. у пречнику.) Потоци: Кисјеља Бурјашка, Јаворски и Доњи потоп, које у врјеме јаких пјева шестоко ова племе сјечу. На Доњем потоку саграђено је пет мјелина, у којима се мјеле жене, а на ријеци Кому три на дато. Од живих извјеђа воде племјешуно, а то врло здравих племенских вода: Доња точак, Дробница, Мали Поповац, Велик Поповац, Долови, Бриста, Јасен, Шајторка .Бе-

---

средјачно утјеше у молитвама и у суза, што сва Русија продиђеше у свијем данима искушења. Нека ми Господ помоћи да слушам свјеж ратрсим душевној отадбини онако, како јој је служио мој покојни Отац, и да је водим по свијетломе путу, који је Он показао."

Из Петрограда је Цар Никола упрао рескрипт на Н. К. Сергија, генерала московског, којим изражава свјетлијем ријечима захвалност Москви на величан отпоран изјаве жалости при доласку мртвијех остатака Дубљеног Цара.

Петроградски „Прав. Вјесник" пише:

„Бјелјеки миротворци, јер ће они бити названи синовима Божјијем. Овај свјетјелски текст, који су изабрали врх многи инострани представници западно-европских и америчких вјера, произвеђајући своје наставе о значају живота и рат сирти гасвијем од њих удјелиоц, да опет тако блиског им Цара Александра III. С молитвама прима данас наша престоница тијела у Бозу почившег Цара, које је дошло с далеких (уста, где су се пресјекли свјетли дни мјесеца — прима дата захвала у сарадњи самодржавнијех владара наших. Тужно свједочанство о путовању тијела Царева с југа на сјевер носи на себи све карактеристичне црте најјачих шенијеног доба, које не могу потпуно оцјенити савремени људи, још свјежа близина му по времену, да достојно сваке сву мјеру строгу величаност, сву његову сјајну мишљу. Неће никад потамнити сјајне слике безбројних дочека по успутним градовима. Јучер је јављено, да многи инјенера, доведено на мртвачки сандук, са сузама и молитвама, још прије долазе у Москву, биће да довољно, да се подиже ово споменик; још на ово ниво на граница и из цијеле Русије, и приготовљено је у Петрограду. Одјекнуо у крио улице наше престонице чекаје су непознато дана долазак тијела Царева. Цркве наше пренуше су свијех, који се моле; и пренуло је много, много тешкијех суза, упућених Богу, које се не виде, али које ће оцјенити помјени Цар из загробног свјетлости своје бића. Многиме људи моли за новој снази, што је отишао у вјечност, и на ублажење туге и удјељење свијех могућих дарова Божјих младоме Цару и цјелој матери, удови Царици, и свој царској Кући. И нашто сва ова душа ово безмртна рјеча свјетјелова: Блажени који плачу, јер ће се они утјешити."

* * *

Ако је у Москви мртвачки спровод чинио снажан утисак свијем — то у Петрограду марши је просто поражавати гледаоце. Ако је у Москви присуствовао духовништво и литије баде, у Петрограду је биле многиме депутације, многиме свјетла и грбови, сва иностранска ордена пок. Цара, 57 на броју, и 18 ругвих, 11 царских регалија са крунама, сва војна подостојанства државна, што је сва учествовала процесију. За тијело је долазило духовништво: литије, свјетла, дјеца, свештенства са свијећама у руци, сви у бијелијем одјеждама; на архимандрити, начелници синодини Никанор и Назарије, предсједник вјечнога завода, предсједник чина, предсједник протодијакона и протопрезвитера и а шина о. Иван Кронштатски. Чланови Св. Синода Никанор, синодни свјетјелник, и Антоније архијепископ волинијски шли су на чело духовништва, а на шина петроградски митрополит Палладије, иза чега пред свијем мртвачким колима шао је шину духовник пок. Цара, протопрезвитер Ја-

---

ванка, горња и доња. У пантровској клисури, или како је друго имено Илино брдо, има више од 20 извора који се уступају на Мајковијем коритима у Лешћеву. У Сопоћу нема никаква мјеста воде, него се исти служи са камењацима природним, окрајцима, и цјемјентним урођеним. У Кусовину налази се Крсто Бушјанчић, а Сврдеж, по којој плијеву честице гвоздја, а у Просјеки налази се минерална вода од гвожђа. Брда су најчешћи: Врхуте (1145 м.) Плешивица, Дин врх, Расјепетак и Илино брдо, одакле се види Црна Гора до Плешивице и Кома, Бјелсе, скоро дио Арбанија и Јадранско море. Отуђено изворске воде, уздигнуте мјесте, заводе, које се сачуваје преко Просјеке од мора, а друге од Кома," чине ово мјесто врло здравом, а и мјешане врсте цијеле моје племе, те воду непјестоћу дјеце разгони.

Путева нема без мјешчаних и шљунка, који чине комуникацију са сусједним племенима. Поједа брда и стрме, једна подјешена обрисала је висјеном гором, као јасеном, јавором, дрвом, грабом, а Солина кантаном. Остало — друга поља — је голи голцати камен — бедутак. Од животиња живе у: коњ, овце, говеда, коњи (осе бети мало и магарца,) свиње, од порода ноћни, и мачке слабо се држе. Од дивљачи по шумама налазе се: вукови, јелени, лисице, лешеви. Особитих животиња, птица или инсеката, који у другим племенима нема нема, нема ни сјенки, а тако и лиија отровница без обична камендарка, само жабе корјача има чудо.

Навод је најјачи: у воду, отоци,

дуже воће, шљиве, сир, рум, бухарица, лимо, сладка буба; уши: со, гвожђе, постаје, гас, риба, свиње, обуће, „тавда, штиче (од свора,) мунар, кава, орма, дуже јоси сит мјеја ушки и бесмислене тромисли, које су већ прутоле мах, те добивени новац, за своје производе не може да убије расход: те тијем начином би требало још једно или прво проширење, по свијем тога само ко бити, те воћа моја стоји и даје по Цариграду, малој Азији и Македонији.

Куће су грађене јаким зидовима, на по два боја, без прагрда сјекиром, на на лим прозорима, а испрвијем тјеглама, које се у примјетном моду мјешају. Већини су куће на спратове, те у једном дијелу волти станују живо, а у другом бурад од воћа; и тијем начином је здраво становање, јер начисте воћ немоћно дође. Уздаје таванар преко кућама је свјетлом, на по плочама, које зовемо тарацу, на којима се зима над је дијеном прјеме, дјеца вечера, а воћу сједи, у прјеме свјетлијем пјева, а у прјеме прилиде прави и суши жито. Осим тога на свако готовог двадјет кућа постоји гувано од фини отесаног камена по 7—8 м. у пречнику, са дијелом уздигнутим поријеном, које домаћи настављају. Основних арсјаних гувана има у племе 18, осим горе поменутих служе за јавне скупове и народне игре. Цијеле ово грађе зидовим сјекиром мали мајстори, и то је једина занат кога наши знаду.

Ношња људи је: гуњ од сукна, опар плавим прним свјетом, гаће сукнене, доњи „ћемше и чарапе плетарене, отруља, капа прногорска, шарени ојас и опанци; а већ је

Обједу се имало рабе, пирога, кољено чаша пива и медовине и по добар комад прног хљеба.

Да се себи може представити, колико је многиме било народа, и какве су приправе биле за спровод у Москви, довољно је знати, да се плаћало од 50 до 500 рубаља за прозор, куда је спровод пролазио.

Као царског резидента московском гувернеру, који сво на ваше спомињу:

Ваше Царско Високочанство!

Приприсјелим преставницима, којима чувајући историјске свијеће вјернооданости руским Самодршцима, у свијем тужнијем данима преноса остатака богопочившег Цара Александра III и мог високог свјетјелства, посвједочила је вјерни одаје тешкој жалости, што је постигла мене и сву Русију.

Пријем у довољним затворе дубоки а незаборављеном мом Родитељу и искрене жалости од рано његове смрти себи дјецу утјеху, осјећам душевну потребу изразити у лице В. Ц. Високочанства свијема жетељима искрено мном дубљене Москве моју искрену благодарност за њихово осјећање.

Искрено благодарим и дубоко вас уважавам

Никола

ПАРИШКА ШТАМПА НА ГРОБУ АЛЕКСАНДРА III.

Као што смо већ казали сви листови француски сјају партија једнодушно су дали израза великој жалости и неограниченој поштији на гробу Цара Александра.

Таква величанствена манифестација народа француског, француске републике према словенском Цару и словенској Русији, велика нам је утјеха у овијема тужнијем часовима, и заслужује да је бар у неколико овдје забиљежимо.

* * *

Официјални „Temps" пише:

Он је био пријатељ Француске, и ми имамо особите узроке да оплакујемо његову смрт, и да слиједимо нашу жалост са жалошћу све Русије. Ми не можемо забравити, да је он први, — он првиц судаба Европе — пружио своју руку у руку Француске, да је био узрок прве патриотске француске радости послије г. 1871., и да смо, благодарећи њему, на стази вјерности и усмјерности и гледати с поузданом у будућност. Ове снаге неће се прекинути, и исто је француско руско пријатељство основано само на узајамности интереса, тако на узајамним симпатијама, ми смо убијеђени, да у политичким односима између Француске и Русије неће бити измјенијех промјена.

Но да би с успјехом подносио главе у мир и у корист мира, Александа III расположено је особитијем ауторитетом. Етова што усред свијеће смрти појављује се у свијету Јевропе велики правилна. То, што је изгубила Русија и Француска, изгубила је цијело човјечанство. Покојни Цар је био велики карактер. Овај владар над толиким народима хотио је владати и над собом. Он је себи поставио за циљ славу, која стоји изнад славе, свијетла са побједом. Руководећи високо човјечанством толико хришћанским славом, он је тражио доказе, што се добивају по бојиштима. Он је хтио

у велико чудо гаће свјетле, гуњ или доламе, самадија или све од свите, свијетла пасова, а то ми је народно одијело: мене, женској од бијелог постава, са свијетлим или златним шимицама, зубуе од постава, свите или сукна, раму од шареног постава а тако и јакету. зуву рачву од истог постава. Жене много више расјешају у одјелу него мушки, јер хоће да има што у нас кажу: по наше врсте руде, од свиле врсте шаренила.

Цркве има 9, саборна у Гљуха-До посвећена рођ. св. Гјоргија и саборна у Вуковској посвећена св. Вазнесенију, у осталим служе се само по један пут у годину.

Школа је једна на врх Гљухог дола, која три године ради, а друге три преносе се у оближње селе. Од листова доносе: „Гл. Приморја," „Срп. Глас," „Добровољац" „Босанска Вила," „Учитељ" и „Омладина." Међу тим има их који су чланови и у читаоницама на Виру.

Народ изјарује највише с Виром, уру и по дјелине, или иду и у Бар, на магазе и на Кастио. Народ се служи са мјешавином варјечјем, који је много неваљаре барбаризмом и провинцијализмом. Суђењерице по селима је нечесто. Народ је учинио свијеће врло бистар, може врло добро да чита свјета, или ако чита у нас нему може да му посјечено намет. Тако сваки врло много знаду јуначких пјесама те уз гусле пјевају, и женска посјечица, које у воду свијеће пјевају.

Који мјешаје једу кукурузовину дијело печену, варено сочиво или пошрће на

бити и био је у истини Цар Мира, што му је дао могућност, да се свима унутрашњим реформама, да побољша финансије, и да прокрчи путе у шедре Азије и на обале Беринговa тјеснаца, и да подигне значај Русије на міру.

Народне масе инстинктивно алажају се пред овијем великим пријатељем мира и праведе. Жалост, у којој је погрушена народна душа не само у Русији и у Француској, но свуда у образованом свијету, неће буде златном утјехом, ономе но га оплакује, и најславнијим вијенцем што је икад положен на гроб окрунсане главе.

* * *

„Journal des Debats," констатирајући једнодушност свијех Француза у жалости на руским Царем, наставља:

Осјећање признања према Александру III мора да је ухватило у истим дубоки корјен у свијем срцима, јер иначе тешко да би партије превиниуле своје распре пред његовом мртвачком сјенком. Сва листови, не изузимајући ни најстрастиије, ни најмањије, показују се с поштом пред Монархом, који је понио у вјечност. Не чује се ни једне дисонанце. Над Француском у истим простиру се мајмунска жалост, и много јаче од свенародних изјава, патриотско убјеђење, које стеже сва срца, сјећајући, шта је велика наша онита жалост. Француска је инстинктивно вјеровала у Александра III. Његово име и његове мјере постале су популарне. Милиони његовијех слика распрострти су по свуда, и по будуарима, и по свијема основнијем тјеловима најудаљенијех опитина у дубови Пиринејскијех гора на руским наставама биле су исцијеле рјечи: „Да живи Цар!" Може се рећи, да је сва француска омладина васпитана у дубоком према Русији и њеном Цару. Тијем се и објашњава ово узнемирење, којим је Француска пратила страшне перипетије Царске болјести.

У тим овог дана ова интимност осјећања и мисли у питањи у желјама блиску горчину изјаве: свучешћа. Утјешно је, што усиреде нашим унутрашњим раздорима и партијској мржњи, сви Французи могу слити се уједно, и осјећати једно осјећање. Наши представници части и промислено објављивали су, да су ноћ мини увеличаја над нас почели бесно вратно, и да политички раздори владају пред свијем: садашњи фактори опровргавају најбоље ово гласите.

* * *

„Figaro" са потписом главног уредника Мајарја доноси чланак, из кога видимо слиједеће:

Осим често човјечанског и дубоког свучешћа, на глас смрти онијех, ког су признавали справедлива и добра, који се дрјаницом усрдијем старао да чини добра народима — сва Европа је поражена једном истом мисли: вода, која је задржавала бич рата, вијчала је, великим Судија умро је.

У положају ствари неће бити промјене, али прох годину, прох двије, Бог сам зна шта, могу нинути јевропски заплети, особито на Истоку, и узети на себе опстри карактер. У таквом случају Александар III изразио би се одлучно, и његов глас послушала би сва Европа. Сада је пред нама непријатност, и ето с тога смрт Царева превазилази обични значај догађаја такве врсте. Кто с чега неволно тужном симпатијом подржавамо промјену на руском престолу. Нека му Бог помоћи носити тешко бреме царевања. Он може рачунати на симпатије Француске, која знаде, да је сан онога, који је био у

сјанисно мисо, дође сиром, млијеком и т. д. Једу умјерено, веома су гостопримни. Трпеза им је богата. У пријему свадаба чине велике трошкове односно јела. У пићу су прекјерано умјерени. Иначе пјена чојеза пићети пићем, тим мање жену. Шала је тако развијена, да би човјек, који од мјерности болује прије пријабио слушати њих на: се ухвате него многе свјетске забаве, реченице су им пуне философије и пренесеног смисла.

Због варвара, те једну двије од ових, са честим судовима, путницима, трошковима и дугубама доћерају на 50 опор.; са великим и прекјерним трошковима; са модерном техником; са држањем мало отоке; са купоцом земље на вересију, на несе удаве интерес, не имајући да плати, прох неколико година, дође врати купоцу, и своје земље још онолико — народ се удружује и упрошћује, те је готово свим душама.

Кто оволико мајох за нужно да опишем у Глухом-Долу; а кад би свали учитељ о опитним у којој се налази и по оволико написао, и приједи и заслужни „Глас Црногорца" у свом подлиску приказ, онда прох годину дана бисмо добили нашу — такву основне Црне Горе, а по готову и историју, те то прикрјепио и за школе доћерано и уређено бисмо добили као уџбеник у нашим основним школама доста вадану књигу.

душе шаљи саврешна и занититна пред Јевропом.

* * *

„Gaulois" пише:

Русија и Француска данас су више него икад рођене сестре, јер нас спајају једног истог оца, и трде се пред једнијем потајем гробом, и једна се уз другу стисне у једнодушном осјећају.

Цар Николаи II мјаћ ће у наслеђству, што му је Отац оставио, француско-руски споразум, који је сама Русија шеговала као залог своје величине. Он ће остати вјерна мисли и политици свог Оца и дубиће Французу, јако је дуби Русија, која је у њему одличена.

Из „Republique Française" ћемо сасвитити чланак у цјелини.

ГРЧКИ НАРОД У ЖАЛОСТИ.

Из Атина пишу „Варшавском Дневнику":

Страшни удар, што је поразио Русију, нанијо је тако дубоку тугу у грчком народу, као чисту националну грчку тугу. Сва Грчка листом у жеравоју је жалости за великим православнијем Монархом.

Вијест о великој несрећи распростриа се у Атини мјешовитом бјелином, и грчки народ најватренија је примио и срцу тешки удар, који је поразио цијели православни свијет. Исту вечер сви театри одма су се затворили, не очекујући полицајске наредбе. Тако исто сви клубови и концертне вечере одма су на затворенијем вратима истакле натпис: „затворено због народне жалости."

Сјутрадан је била заупокојна служба у руској цркви св. Николаја. Није само црква била пуна народа него и сва широка улица „Филелина," у којој се црква налази. Преко варастоса је сав народ плачио и чуо се ридање.

Св. Синод одма је издао наредбу, те су се 23 октобра већ по свој Грчкој држала свечане задушнице. Овдје, у Атинама у катедралној цркви чинодјејствовао је сам предсједник св. Синода, атински Митрополит, г. Герман. Присуствовао је Краљ са свом краљевском фамилијом, војска и грађанска великодостојници, руски официри предоче флоте, дипломатско тијело, и много штво народа. Сви су били потрошени тужном свечаношћу. Кад је Митрополит пред царскијем дверима узносио молитву за покој душе „Великога Покровитеља васионог православља" као је на редови, прах и престолонаслједници нијесу могли задржати суве и суте посљедње опште.

Исто дан, као у Атинама, тако по свој предјелима земља су мртвачка звона. У Русији је одправдана хиљада телеграма са свијех општина предјелима, изражавајући народну жалост грчку. Тако исто сиђешке руско посланство примало је десетке на све Грчке.

Сви овдјашњи листови донијели су дирљиве чланке. Сведоци кратки наводи из листова, даће на којим о великој овдјешњој тузи. „Еферис" пише: „Грчка силно и дубоко тугује за великодушнијем Монархом, кога она није била срећна да види у својој средини. Пред гробом најсјајнијега Цара, прије најбољега Оца исгоа Владара својих поданика, неодмјенног Покровитеља Православија, и Господара народа, с којим је везују на овдје традиције и свједничке жеље, цијела Грчка плачући поклања се и поклања вијенак, сплетени од јевротске доворне и атичке маслинове, вијенац тако простог од многогланчаја, одговарајући животу покојног Цара."

„А проноја" пише: „Смрћу Царевом не остаје земљу само прах Отац 120 милиона руског народа, него и поклон, који је држао у својим рукама свјетски мир. Један мир на новојност Монарха довољан је био, да се сав свијет осјећа у у праз. Како је често у међународнијем односима било несода, да су сви са страхом гледали на сјајну царевину! Бугарска, то дјело руске великодушности, била је трајном горчином за Русију, која је гледала прекоре противу себе тако гдје јој је требало подјелити отпор. Али мјесто рата, са сјајера је дошло само дах мира. Свемогући Цар прекрио је неблагодарност, и пружио је мир свому свијету."

* * *

Из Цариграда пишу књижевној „Жиши и искуству":

Овдје се грозничавијем нестрпљењем очекивала свака вијест о тому болјесту Царево. Кад су ове вијести почеле објављивати дјелити, општа брига и немир се увелича. Учашће је било у истим велико. По свијем муслиманскијем мјетјешима, по свијем православнијем храмима, по свијем јеврејскијем синагогама — држали су се молепствија.

По томе се може судити колико је утјеха учинио глас о његовој смрти у становништву, кои је скоро послао у помоћ 20,000 рубаља, послије страшног оног потреса.

Вселенски Патријарх Неофит VIII одма је у суботу сазвао Св. Синод, који је наредио свијема православнијем храмима да доме задушнице покојном Цару. Исто дан је Патријарх телеграфирао Цару Николи II, изражавајући дубоку жалост константинопољске цркве за толиким губитком.

Такође је био отслужен парастос и у овдјашњој грчкој цркви Св. Николе. Архијереј ове цркве на парастосу је држао слово, у ком је међу осталијем споменуо несрећајне заслуге блаженопочившег Цара у православној цркви на истоку. Александар III био је не само миролубивијем, мудријем владарем свога народа, него и вјернијем, безпримјерно ревнивијем сином православне цркве. У свом су се духу држали недавно бесједе и по многијем другијем овдјешњим православнијем храмима, које су биле пуне народа.

Сва листови овдјешњи пишу с великијем саучешћем о великој несрећи. „Moniteur Oriental" између осталога пише: „Он је тражио мира не усред страха и слабости. То је био, по знаменитијем рјечима лорда Бенсфилда, м и р с ч а с т ь у, јер се није било бојати преноходног, увеличаног и реорганизованог руског војска од Јевропе!"

САУЧЕШЋЕ АУСТРО-УГАРСКЕ

Вијредно тоже и искрено изјаве саучешћа поводом смрти цара Александра II. из цијелог свијета учинили су, као што „Политичној Кореспонденцији" из Петрограда пишу, велики утисак на руске владајуће круговe и на јавно мњење у Русији. Дало се напред предвидјети, да ће у Француској смрт царева побудити најдубље саучешће. Ја није на мало изненадило, да је и у Њемачкој, чији владајући дом по дугогодишњем предлогу стоји тјесно везан са руским царским домом, изазвала догађај у Ливаадији нашег живог одјека. Али напредно су биле дирнуте се изјавама жалости у Аустро-Угарској, која се обично сматрала као руска политички такмац. С тога је и руска штампа пуна чеда о посљедњим изјавама у туги и жалости. Тако пише „Новоје Времја" о изјавама жалости у аустријском царевинском дјелу: „Говор предсједника барона Хајмерле и код нас тим већи учинити, што прије изјеу на од страна аустријског парламента чиниле на ниже изјаве, које би су оставу дешавајмеле. Као што је познато, бечко царевинско вијеће, у својој већини, не састоји се на осјећајним пријатеља руских, који нас штд је дјецнце, шиш само доста слабу словенску мањину. Али је барон Хајмерле говорио тако ако да сам припада тој мањини, и његове су рјечи саслушане од Пољака и њемачких либерала са симпатичним нашим гомтовањем Бутањ-м. Бечина царевинског вијећа убјутила је своје партизно осјећаје и пошкала се достојна своје улоге, као представника збор једно од оних држава, чија владалац са Русијом стоји у пријатељским односајима." — „Ст. Петербургске Вједомости" пише: „Са великим привлачењем вјеће се Русија симпатичних изјава у аустријском царевинском вијећу. Предсједник посланичког дома, барон Хајмерле нас штд је познато, несмјела у политичке пријатеље Русије и Словенства. Тим више су непартијанијеи и достојанственије његове правне рјечи „о губитку што га Јевропа оплакује". Барон Хајмерле је говорио и о „општем човјечанском осјећају и туги аустријског народа," а тиме је означио и дубоки значај болног губитка по Аустро-Угарску." Исти дост изражава се о изјавама жалости из Угарске овако: „На западу Европе немамо ми страшнијех противника и такмаца по што су Мађари, које је, на пита да се рече, отуђила од Русије историјска стремка од године 1849. Али ова личност и мирољубивост Александра III. заслужила је све историјске и народне антипатије, те је његова смрт нашла у Угарској изазвала оштру тугу. Остављајући сву прошлост на страну, доживљује се на будимеште Мађарска народност дијела бол руског народа, јер и Мађари не стоје за сувом чашом над гробом великог покојника. „Ми безусловно прихватајемо политичку процјенат заступника мађарског народа, који су изустили те елементе рјечи."

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА

Београдски „Одјек" пише:

Већ посљедњи се на дневном истину води борба између Кине и Јапана. Узрок борби је Кореја, која лежи између Кине и Јапана. Ову борбу у Јевропи с пажњом пратиће свуда, али, нема сумње, највише у Англеској и Русији. Англеска је покушавала већ и да задобије остале јевропске силе заједно би посредовали ово заједнички да се дође до мира. Као што је познато Англеска је у томе претрпјела један мали — неуспјех. Она сада је покушала и Кину непосредно, да увуче јевропске силе у ти питање те да између ње и Јапана посредују, али је и она добила негативан одговор.

О притеску Русије у свом питању највише се чује, а међу тим, она је најинтересованија за судбину Кореје.

Један поглед на карту свакога ће уверити, да је судбина Кореје особито важна за Русију. И с тога она, нема сумње, бодрим оком прати тог догађаја и развој борбе између Кине и Јапана.

Према Јапону, на обали азијског континента је руско морско пристаниште Владивосток — најзначајнија тачка руска на овој страни. Између Кореје и Јапана је пут за Владивосток. То сам већ је довољно да покаже значај овога полуострва. Али Кореја је важна и позадинном својом за Русију, која је већ ту близу са својим областима.

За Енглеске, који притиске Русије веома живо прате, тиснуће је врло важна Кореја због Кине и енглеских насобина.

Кад те односе, с погледом на карту, добро уочимо, онда ће се лако видјети, да у кинеско-јапанском рату имамо и двије веома заинтересоване јевропске велесиле — Енглеску и Русију.

Поломај Русије према Кореји давно је још утврђен многим уговорима и Енглеска је, без сумње, рада, да тај поломај мало затресе и поремети.

Као што се види политички значај овога рата између Кине и Јапана јесте у важности и географском положају Кореје према Русији.

Није искључено да једнога дана и Кина и Јапан дођу са свим на друго мјесто, а да на видик изађу Русија и Енглеска.

На сваки начин тих дан се ово све има у виду моћи ће да се разуме како треба најновији говор Лорда Розберија, који изазива да се доста о њему мисли. Ту предсједник министарства енглеског уверава, како никад није су били пријатељскији односаји између Русије и Енглеске, и како су већ скоро сва спорна питања између њих у Азији расриђена, те је то још један неће јемство за мир. Тако лако замрсено питање приведено је већ крају, каже рече Розберијем, али руска дипломатија мисли да је ту најбоље само modus vivendi, или да питање неће коначно расриђено. Свакојаки говор Розберијев показује, да Енглеска врло озбиљно приступа Русији, јер очевидно осјећа да Кореја једнога дана може дати много посла, па је рада да ублажава отпор.

Такав глас, на сваки начин, биће ресуштат и других размишљања и других односа енглеских.

Није непознато да је посљедњих дана много говорено и о тако звонком мадагаскарском питању. То је једно грдно велико острво у индијском океану, на ком Французи имају протекторат, који је новим уговорима прихват и од стране Енглеске. Хованска Краљица неће тај француски протекторат да признаје, и, како се чини, у томе као за има подршку и од стране Енглеске, која на Сајам, сигурно јеси није забранила, гдје су Французи недавно одмјели побједу.

Услед тога су приличне хладније односи настали између Енглеске и Француске. Једно врјеме, истина кратко, пошло ће чак и прилично узнемирајући гласови о могућном сукобу.

Отпор је сада у том стадијуму: да су Хованским Французи поставили ултиматум, и како они нијесу одговарали захтјевима Француске, Француска је влада већ недјељама Сенатским предлог којим тражи кредит на 60,000.000 за експедицију Мадагаскару: да принуди Хованску владу на оно што хтјела није лијепо примити. За експедицију се већ у највећој мјери чини припреме, а извјесна појачања су већ одређена.

За сада је сјајор походу француском, нема сумње, да се сјајом изиуди прихваћа протектората, а више ништа; али је врло сумњиво да ће отпор на том остати. Морају се послије свакојаки тешкоће већ јемства, а одатле до окупације — није далеко.

Говор француског министра спољних послова Ханото-а врло је карактеристичан и важан. Он с великим сигурношћу говори о том, да Француска према Мадагаскару има одређене руке и да је искључена свака интервенција; да је стање у Јевропи мирно и да смрћу цара руског није у односима јевропским никаква промјена настала!

И ова мадагаскарска отпор без сумње је морала од утицаја бити на држање и говор Розберијев.

Поломај Мадагаскара и величина његова чине га врло важним и за Француске и за — Енглеске.

И у Мадагаскару и у Кореји су, дакле, у питању велики интереси три јевропске велесиле, и отуда је и оно важност и значај који се догађајима на овим далеким странама мјерају прикладно и опрезјати. Оне се ту сукобљају и борбу воде, и нема сумње од значаја су не мало на односе и стање у Јевропи.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Јубилеум митрополита Михаила.) По редовном бољешењу, на смрћу Цара Александра ми тек сада бележимо овај значајни јубилеум преносећи из задарског „Гласника срп. дал. прав." ово ретко посвећење сједном српском Јерарху: „Високопреосвештени архијепископ београдски и митрополит вијеле Србије, госп. Михаило, навршио је лани на св. Петру четрдесет година тешке архипастирске службе своје. Ко је и колико је митрополит Михаило, налазе дјела његова, која су симу српском свијету позната. У историји српске цркве има је своје правилно достојанственим забиљежено златним словима, које ће се вјеновима свјетлости и величати као једног од најдостојнијих српских архијереја: мудрог и дубовног оца клира и пастве своје, поштованог родољуба и неуморног књижевника. Сви пријатељи а благочестивијех родитеља доспио је до највише славе, али се није поносио, није заборавио назад, да је омрзнуо слуга божијег и народњег олтара, те да мора и душу своју полагати за добро стада свога. И збиља, од прво дана, кад је завјет Богу положио, па прво дуга и тешка на година, увијек је вјерно Богу и народу своме служио, и на то га је увијек и пратио благослов Божији, при свему Владара и дубов народа. И ако је, примора околностима, морао неколико пута да пређе чемернијех дана и ноћи, ако је морао и испити чашу горког искушења, опет зато није изгубио високу духом. Промисао небо храбрио га и одушевљавао тако, да је он испијајући чашу горког искушења, по примјеру божанственог учитеља свога, у самоћи и тихој молитви заборављао патње своје и моли се за непријатеље правећајући им увриједе, што је само злоба и наопет душа починити могла. На то се највише данас слави и велича овај поборник светога православља, овај велики архијереј српски.

„Приликом знаменитог свога догађаја за живота високопреосвештеног митрополита српског Михаила, српски па и страни листови прогговорили су о животу и раду његовом, а „Мир," орган српске православне српске цркве, изнијо је у свечаном руху са сликом митрополитовом слављенца, сав посвећен њему, те ћемо и ми забиљежити по истоме изнијало податке о заслужном сједоћу поглавару српске цркве.

„Милоје, син Миловаа Јевросимића и супруге му Марије, а сада прослављени архијепископ и митрополит српски, госп. Михаило, рођен се у варошици Сопо Ђаја и Србији, дана 19 августа 1826 године. У родном мјесту научио је основну школу, а гимназију у Бијечару и Котору, на чијем је богословију у Београду свршио 1849 г. За све врјеме свога школовања одликовао се бљеском, марном, особитим даром и најпримјернијим владањем.

„Свршивши богословију Милоје, по препоруци владе и на изумљивању митрополита Петра, буде у јулу 1846 г. примљен у вијесову духовну семинарију, те послије три године ступи у највиши духовни завод — у Кијевску духовну Академију, коју свршивши 1853 г. одличјем ученјем и са степеном „магистра," добивши уз то као одличје златни крст. Прави за тијем одмах монашки чин у вијесно-печерској лаври од чувеног митрополита кијевског пос. Филарета, добивши име Михаила. Исте године 12 апр. би рукоположен за ђакона, а 16 в. м. за јеромонаха.

„Г. 1854 врати се о. Михаило у Србију, нашу своју отаџбину, да послужи српској цркви и српском народу. Јуна мјесеца исте године постављен буде за професора богословије београдске. Послије непуних пет мјесеца професорисања, 11 октобра буде произведен за архимандрита Студенице манастира, а послије три дана, 14 октобра 1854., буде посвећен за епископа шабачког. Тада му је било 28 година.

„Као епископ шабачки управљао је епархијом до 1859., кад је архијерејски сабор у Крагујевцу, дана 25. јуна, изабрао јеванђелским епископа шабачког Михаила Митрополитом, у мјесто митрополита Петра Јовановића, који је напустио Србију и постављен бе за горњо-карловачког епископа у Хрватској.

„И тако изуза престо српске цркве један од најсмиренијих и од најученијих архијерејских поглавара, који су иначе то мјесто заузимали, руководећи мудро и свесовесно свети посао у винограду Господњем и одушевљено служећи српској цркви, српском народу, по примјеру свога светог претходника и Просвјетитеља Саве. Али ипак, поред свега свога рада и труда, морао је још и да страда 1863. и 1873, а особито 1883. г. кад се пробијао по туђини, гдје је провео пет година. Посјетио је у 1883. г. света мјеста, поклонио се Христову гробу и за њему за народ свој српски Богу се помолио, пратећи уједно са свога свето мјеста упућене овијем, који му отргаше много дана у животу. На Спасовдан 1889 г. опет се врати у Београд и заузе своју столицу.

„Високопреосвештени митрополит г. Михаило много је радио и урадио у организацији српске цркве, проповједао се мно говорним јерјесима, а написао је четрдесет радова по разнијем струкама богословског знања. Стекао је себе заслуге вијенац добровољства као предсједника главног врста за пошљедњег српско-турског рата, гдје је благотворну дјелатност до највећег ступња развио био.

„Дошао је велику славу. Може се поносити данас са двадесет добровољних одличја, а са тридесет именовања предсједништва и чланства разнијех друштава и хуманитарнијех установа.

„Али најдрагоцјенија и најмилији дар примио је високопреосвештени Митрополит госп. Михаило у дванаје прошле, што су му свештенство и паства поклонили, а то су љубав и одјекот, којом су спремили славу и прославили његова знаменита дјела: овим пут, 14 октобра 1879, кад је прославио 25-годишњицу благочестиво свештенске службе, а сада, 14 октобра 1894, кад је навршио четрдесет година тешке а тешке ове службе своје.

„А да је збиља високопреосвештени госп. Митрополит заслужан својијем задужио на овану и сиоману љубав српску цркву и српски народ, служе најчетнијем доказом и два видљива ријетка одликовања, којијех је он удостојан био приликом ове ријетке прославе. Његово Величанство, натежни Господар Србије, краљ Александар I. наиволио је лично изјавити Његовом Високопреосвештенству, да је у знак Његовог Краљевског признања на дугој служби Престолу и Цркви, наредио, да се за Његово Високопреосвештенство изреди знак „Бијелог Орла" у бриљантима, који ће Његово Величанство предати му у знаменито дана с тим, да га као одличје носи на врсима. А Сабор отачествених Архијереја одликовао је високопреосв. госп. Митрополита за четрдесетогодишњицу ваздотворну архипастирску службу Његову „бијелом камилавком и панагијом са крстом на потој" уз одјеску грамату.

„Преосвјашћенајшему господину Михаилу, православном архиепископу београдскому и свеј Србији митрополиту многаја лета!"

(Православна црква у Јапану) има тамошњег добру и чврсту ограничавајућу и с године у годину бројно напредује 1 јан. 1894 у јапанској православној цркви било је 220 домаћијех општина и у њима 21.260 православнијех, са 27 свештенослужитеља, од којијех су 1 епископ (Руе.) 20 свештеника (1 Руе.) и 6 ђакона (1 Руе.). Осим свештенослужитеља биле су још 17 учитеља јапанског језика и 159 проповједника. Течајем 1893 г. примили су у православље и крстили се 1.183 јапанца. Сви се они држе чврсто православља, и живе строго хришћанско. У руској духовној мисији у Токију постоје четри завода за наставу: катихизаторска школа са 16 ученика, семинарија са 45 питомаца, средње послуж. школа са 5 и у женској школа са 86 ученица. У све ученике у православним заводу у Токију има 154, а наставника 26 (8 с академијским образовањем.) Осим Токија постоји још православна школа у Хакодату за мушку и женску дјецу (112 ученика) и у Осаки — катихизаторско училиште (8 ученика.) При женском училишту постоји радионица за шивање, која снабдијева епископа све јапанске цркве. При мисији у Токију налазе се удружења за превод на јапански језик свих богословских садржина (8 преводилаца). Течајем 1893. год. преведено је тамнијех књига 11. Органима православља служе три јапанска журнала: „Сеикио-Сеимо" (Православни Вјесник,) „Уранисиин" (Сарајевет) — журнал православнијех женскиња, који излазе од друге половине 1893 г. Главни сарадници журнала јесу чланови мисије, који су добили своје духовно образовање у руским академијама. А главни противници хришћанства и православља у Јапану јављају се фанатици будисти, за тијем иностранци атеисти, и мали јапанци који су се образовали изван отаџбине.

Из „Гласника Српског ист. прав."

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 13 новембра.

(**Благодарење.**) На Арханђеловдан послије Архијерејске службе било је благодарење у катедралној цркви за уходак на руски Престо Његовог Величанства Цара Николе II Александровића. Свечаном богослужењу су присуствовали Њихова Величанства Краљица Милена и Краљ Престолонаслједник са свијем члановима Владајуће Куће, дипломатско тијело, дружина великодостојника, и чиновништво, сви у великој пароди, без знакова колоте, и мноштво грађанства. Послије „Тебе Бога хвалимо" пуцали су топови са Табје. На Кнежевском Двору, на Биљарди, и на царско-руској легацији, тај дан су биле истакнуте заставе на све куће.

(**Из Београда.**) Нови кабинет који је саставио г. Никола Христић, саопштио је врло пријатељском нотом влади Н. В. Господара свој долазак на владу братске нам Србије; и влади Н. В. Господара одговорила је братски влади Н. В. Краља Александра.

(**Одликовања.**) Његово Височанство изволјело је одликовати: Госп. Грујо Кнежевића, тајног савјетника и помјесника Доње Аустрије I-мјем степеном Данилова реда; Г. Виктора Витеза Фермана од Ајхтала, ц. кр. подпресједника земаљског вијећа у Доњој Аустрији II-мјем степеном; госп. Емила витеза од Планкер Клиса, ц. кр. главног инспекционог повјереника III-мјем степеном; госп. Вилхелма Барона Марко Марисберга, ц. кр. савјетника намјесништва IV-мјем степеном; и г. Василија Бимовског, живописца у Погдорици V-јем степеном Данилова реда.

(**Лична вијести.**) Г. В. вл. Будисављевић повратио се са свога отсуства на Цетиње.

(**Први снијег.**) Послије прелијепијех јесењијех дана јучер у јутро освануо нам је први снијег; дану се опет било сунце указало, и снијег се поче топити, али се и вечеру опет наблачило; данас по мало роси, — по планинама снијежи, по свој прилици. Послије дивне јесени, пријеме је већ и снијегу.

РАЗЛИЧИТО.

(**Побједоносцев у опасности живота.**) Код станице Семерјана на Николајевској жељезници, близу Москве, сударили су се два жељезничка влака 26 октобра у 7½ сати у вечер. Кад је ово био посред ничег влака курско-московске жељезнице, као обично било је мало путника. Међу њима се налазио обер-прокурор св. Синода К. П. Побједоносцев у једном вагону, а Велики Кнез Никола Михајловић у другоме. Влак се био задоцнио 25 минута У то је надошао из Петрограда други влак, на опасним сиглале затрене, са свом снагом сударио се са правим влаком, чим се сломи вагон, у ком је био претјег, вагон треће класе, и још су пострадала два вагона од друге класе. Вагони прве класе нијесу имали пострадали. Остао је мртав кондуктор, и неколицина тешко и лако рањени. Г. Побједоносцев је путовао у царочатом вагону Лозово-Севастопољске жељезнице, у ком је здраво стигао у Петроград. Велики Кнез био се исеркао на једној станици прије.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

ДАРМШТАДТ, 9 новембра. — Официјално се потврђује да ће вјенчање Царево бити у Петрограду 14 новембра.

БУДАПЕШТ, 10 новембра. — На интерпелацију односно скандалозног инцидента на банкету у част Франца Кошута у Дебресину, министри Хајерваги и Силађи су одговорили, да је влада одлучила, да строгошћу закоме примјењује; да је наредила властима, да констатира факт, а не држи опортуно, да предузме особите мјере против Францу Кошуту. Живо одобравање особито са врјеме десне. Говорници су констатирали да је инцидент изазвао рђавим одјеком, и изјављују страхопоштовање Краљу; одушевљено клицање: живио Краљ!

ПАРИЗ, 11 новембра. — Отпочета је расправа о мадагаскарском кредиту.

АТИНА, 12 новембра. — У камари је Трикупис подио буџет за 1895, који износи прихода 91,333,118, а трошака 90,150,380.

ПАРИЗ, 12 новембра. — На конференцији лиге за одбрану балканске конфедерације било је 300 присутнијех, међу њима многи чланови лиге за интернационални мир. Усвојен је дневни ред у корист балканске конфедерације, ослобођења народа испод Турске и противу варварства турског у Армениј.

ПАРИЗ, 13 новембра. — Камара је одлучила пошто је Дини питао питање повјерења, са 390 против 112, да пређе на сљедећу расправу мадагаскарског кредита.

ЦАРЕВ ПОГРЕБ.

ПЕТРОГРАД, 8 новембра. — Јучер је сарањено тијело Цара Александра најсвечаније уз грување топова и звоњење звона са свијех цркава.

ПЕТРОГРАД, 9 новембра. — Надвојвода Карло-Лудвиг, као и остали Кнежеви, који су били при погребу, већ данас остављају Петроград.

ПЕТРОГРАД, 11 новембра. — Јучер је био обед у Зимном Двору. Присутни Цар са вјереницом, иностранни Кнежеви, Велики Кнежеви. По обеду се Цар разговарао са свијема иностранијем преставницима.

БЕЧ, 13 новембра. — Присуствовао је Краљ Србијски Александар.

ВЕРЛИН, 13 новембра. — Присуствовао је Принц напуљски, и остаће овдје до сјутра.

ПАРИЗ, 13 новембра. — По вјерској жељи Царевој генерал Бондефер остаће у Петрограду до Царева вјенчања.

ЈАПОНСКО-КИНАЈСКИ РАТ.

ВАШИНГТОН, 10 новембра. — Одговор јапонски на америкинску ноту, која је нудила медијацију, вели, да је успјех оружја јапонског такав, да Јапон сматра, да Кинеј мора непосредно предлоге чинити.

ЈАКОХЕЛМА, 11 новембра. — Очајна битка код Портартура између кинајске и јапонске флоте. Успјех не познат.

ОБЈАВА.

Потписати стаља овијем на опште знање и препоручује П. П. публици своју

ГОСТИОНИЦУ ГРАД ТРСТ

(HÔTEL—STADT TRIEST.)

Који се налази одмах до пјаце од марине.

Кујна је талијанска и њемачка.

Издају се сасвијем удобне собе под најам. Ред тачан. Послуга брза. Цијене умјерене.

Молим за посјету.

Котор, 11 новембра 1894.

ХЕРМАН ЛЕОН
власник.

На знање.

10 октобра ове године нестало ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми хоте револвер могао пронаћи или доћачати, даћу му **25** талијера сообиме.

Цетиње, 16 октобра 1894.

(4) **Шпиро Милић Бјелица.**

САМО ЗА ОСАМДЕСЕТ НОВЧИЋА.

може се добити шкатуља са јастучићем и бочица мастила за печате. Држим такође проба од обичних печата, и од печата на бројеве од ченика; које сам под мене поручити може.

Цетиње. **Карло Бијелић.**

Уредник: Др. Л. Томановић — Издавалац: Државна Штампарија. — У књиж. срп. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 19 новембра 1894. БРОЈ 50.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 40 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ у АМЕРИЦИ, на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Приплате шаље се у главној књижници непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетиње, или отправницима новца на коју драго пошту; а може је и поручије; може се претплатити преко г. *Пера Ромадановића*, кн. пр. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузму не потпуна, 7 новчића од реда на први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже времене попусти се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 18 новембра.

Болијест и смрт Александра III биле су привукле на себе главну пажњу [illegible]; сад је друга [illegible] при томе догађају у политичком свијету. Заборавио се и јапанско-кинески рат; није се обраћала никакова пажња на предстојећу француску експедицију на Мадагаскар, и т. д. И ка то вријеме појавило се једно крупно ново питање, које сада, послије смрти Великог Цара, заузимље прво мјесто.

Лорд Розбери, предсједник и наслједник Гладстонов у либералном кабинету енглеском, држао је један говор, који је дисао симпатијама према Русији и Француској, дочим није ни споменуо ни Њемачку ни тројни савез. То је био као знак, једна чисто[illegible] како од органа либералне, тако консервативне странке. Енглеска штампа једнодушно тражи споразум и приближење са Русијом и Француском. Просто, говори се о новом тројном савезу.

Што више, „Standard“ некадашњи велики пријатељ тројног савеза, хладнокрвно доноси, да су дни тројног савеза набројени, и да се Њемачка налази сада у истом положају, који је недавно заузимала Француска, т. ј. засвијем усамљена у Јевропи, јер не само Италија, него и Аустро-Угарска, да траже нове политичке путеве.

Лондонски лист основа тај свој нови поглед на извјештајима, што прима из Бечa од свога дописника, који тврди, да су политички кругови у Бечу врло узнемирени положајем, што је заузео садашњи енглески премијер. лорд Розбери, према Русији и Француској, и да горко жале, што ће држање Њемачке према Енглеској принудити, може бити, ову, послиједњу, да наговори Италију, да изађе из тројног савеза. Само уредништво „Standarda“ иде даље још од свога дописника, и прорече излазак из тројног савеза не само Италије нego и Аустро-Угарске.

Наводећи ово, „Н. Времја“ мисли, да нема ничега невјероватног у томе, да у Бечу као и у Риму помишљају о повратку себи слободе радње и међународнијем односима. По нашим мисмисотичким гласовима из Њемачке, рекло би се, да [illegible] царевини унутра пријети врло блиска опасност, ако не распад!

Догађаји ће показати — наставља петроградски лист — у колико су основани немир и жалбе бечких политичких кругова. До данас је познато само, да је лорд Розбери држао бесједу у Гајдгоју веома пријатељску Русији и Француској. Као симптом, ово има довољно важан значај, али догађаји још нијесу показали, како су се одазвали тој бесједи у Паризу и у Петрограду. Истина може се одма тврдити, да су рјечи младога енглеског примјера произвеле најпријатнији утисак у обијем пријестоницама, али „рјечи“ у подобнијем случајевима нијесу довољне, потребито је, да иза њих слиједи и „дјело.“

И само тада, кад не остане ни мало сумње у искрености лондонског кабинета, настаће вријеме, да се просуђује питање о изгледима даљег постојања тројног савеза. Ми држимо, — завршује „Н. Времја“ — да то још није дошло, и да аустријски политички кругови мало хитају заборавити познату причу о мишима, које су покушали [illegible] на лађе, којој пријети пропаст. Тројни савез још постоји, ако ће и на артији, и разлагати о усамљености Њемачке још је рано.

Тако се сваку из Петрограда лондонским листовима.

ПОГРЕБ ЦАРА АЛЕКСАНДРА.

Иностране високе особе. Петроградски листови доносе списак владајућих и краљевских особа, које су стигле на иностранства на погреб блаженопочившем Цару; тај списак по избученом реду гласи:

1. Крајцарог Аустријски Карл-Лудвиг.
2. Принц Алберт Алтенбургски.
3. Престолонаслједник Енглеске Краљевић лорд Керингтон.
4. Принц Лудвиг Баварски.
5. Принц и Принцеса Баденски.
6. Престолонаслједник Принца Алберта Прусијски, регентска војводства Брунштајнског, адјутант фељ. Кренгел.
7. [illegible] и Принцеса Валијски, Енглеска престолонаслједник пар.
8. [illegible] новна, Војвотиња Виртембершка.
9. Војвода Алберт Виртембершки, престолонаслједник Краља Виртембершког.
10. Престолонаслједник Великог Хесенског-Дармштадски грчко Отрад.
11. Велики Војвода Хесен-Дармштадски.
12. Краљ и Краљица Грчка с Принцом Ђорђом.
13. Краљ Данске с Принцом Валдемаром.
14. Престолонаслједник Краљевске Шпањске — Војвода Алба.
15. Наслједни Принц Италијанске Виктор-Емануил.
16. Војвода Јоркски, син Енглеског Престолонаслједника.
17. Престолонаслједник Војводе Кумберландског, високорођени грчо Грете.
18. Наслједни Принц Луксембуршки.
19. Војвода Мекленбург-Шверинске.
20. Престолонаслједник Великог Војводе Мекленбург-Стрелицког.
21. Наслједни Принц Олденбуршки Фридрих Август.
22. Престолонаслједник Краљевске-регентинске Надерландске генерал грчо Дјумонт.
23. Принц Хенрих и Принцеса Ирена Пруска.
24. Наслједни Принц Румуњски Фердинанд.
25. Војвода и Војвотиња Саксен-Кобург-Готска.
26. Принц Фридрих-Август Саксонски.
27. Краљ Александар Српски.
28. Престолонаслједник Краља Српског Принц Савести (Краљев брат.).
29. Престолонаслједник Франц. Републике (нијесу на свијет).
30. Краљ Никола Црногорски.
31. Принц Карол Шведски.

Нијесу Принц се очекује.

Белгијски, Бразилски, Кинески, Португалски, Сјеверо-Амерички, Турска и Јапанска влада именовале су своје сталне посланике у Петрограду за своје изванредне посланике при погребу.

Представништво Француске. Изванредно представништво Француске Републике састављено је из сљедећих особа:

1. Начелник главног штаба француске војске генерал де Вуадефр.
2. Вице-адмирал Жерве.
3. Генерал Борјуе, начелник главне свите Предсједника републике.
4. Генерал барон Сорме, командир артилерије 4-га корпуса.
5. Контра-адмирал Салвадуг-де-Ламорне.
6. Капетан 1-га ранга Жордје.
7. Пуковник де-Торен, командир 11-га пјешачког пука.
8. Пуковник [illegible] кирасирског пука.
9. Капетан 2-га ранга Жермени.
10. Потпуковник Анер.
11. Капетан Пчеен-де С. Морал.
12. Лајтнант Бетје.
13. Капетан де-Шетеле.

Војске иностране депутације.

1. Аустријска.
2. Баварска.
3. Белгијска.
4. Германска.
5. Данска.
6. Пруска.

* * *

Француски вијенац. Француска је послала на гроб Александра III много вијенаца. Та су вијенци били изложени у француском посланству у Петрограду. Од јутра до ноћи најотмјенија особа одиле су да прегледају ту случајну залеђу. Ту је било од сребрнијех вијенаца до вијенаца од најотмјенијех цвијећа, послијеих почињуће од предсједника Републике до лица непознатијех у Русији, које су баш дјела полажити свој прилог љубави и поштовања на гроб руског Цара. Вијенци Великог-Војводе Владимира-Петровича одликују се богатством, величином, лепотом и простотом. У свијетла француска вијенца одликују се елегантнијом и укусом.

Осим драгоцјенијех и дивнијех вијенаца из Париза, има их још врло прекрасних и значајнијех из осталијех градова Француске, по департаментима и појединијех особа. Петроградски листови потпуно их описују.

Има их толико, да се не могу ни набројати, и они су толико величине, што се објашњава тијем, што на захвалу вијенце носе у процесији.

Вијенац француске штампе био је одношен у Петропавловску цркву свечано у 10 сати ноћу, особитом помпом, — у су састављали уредници првијех петроградских листова, г. г. Суворин („Н. Времја“), Нотович („Новости“), др. Гемалијус („Хералд“) и Комаров („Свјет“), уз пратњу дописника француских листова и представника осталијех руских листова, а положен је на десном стубу, до данског вијенца Предсједника француске Републике.

Петроградски сабор био је заузет вијенцима, који у неколико редова носе о решетки испред иконостаса, о унутрашњем

турском, и проздрла живјет српских витезова.

То је било обичај између 25 и 26 септембра године 1371, а бојиште оно и данас Турци зову: „Срб-сандаги“ (Српска погибија).

У боју на Марици погибе и сам краљ Вукашин и брат му Угљеша, а Турци за тим подјарствише све јужно источне земље српске.

Кад погибе краљ српски Вукашин Мрњавчић, наслиједи га син му, дотадашњи Краљевић, Марко Мрњавчић са својим браћом Дмитром и Андријом. Та с тога, што је Марко Мрњавчић у истину био краљевић, краљевски син, остаде он у народу дјечјем само — Краљевић Марко. Али у науци историјској Марко је, по смрти очевој, познат само као „краљ Марко“ а тако се и он сам звао и потписивао.

Марко се закрали одма послије боја на Марици, нити године. Но истом што ће се краљевић Марко закрали, господари западних српских земаља, три брата Балшића, оцијенише од Маркова очевина Призрен и Хвосно (приморско-шпањску област). А над године 1379 умрије Ђурађ Балшић, тада сјеверни српски господари изиђе Лазар Гојбљановић и зет му Вук Бранковић, оцијеше Призрен и Хвосно са својом, правом Србијом. Годину касније (1380) Балшићи престоше од Марка и вас турску област. Над остатком Вукашинова краљевства краљевише краљ Марко све до своје смрти, а престоница му бјеше град Прилип у Мађедонији.

Погибијом на Марици сва јужна српска господари, па и саме царске грчке и бугарске, потпадоше под врховну власт турског султана и објеснише се, да ће Турцима давати неки мали данак, а у рату и нешто војске, или сва унутрашња управа земље остаде им слободна. Да ли је и краљ Марко одмах потпао под турску врховну власт, или је од ода неизвјесно слободну земљу — то се не зна. Но зна се, да је и Марко касније био турски витешке (васал).

Отуда народни предања називају Марка „турским удворицом.“

Али, у истину, од свих турских васала, једини Краљевић Марко није стварно признавао туђину и моћ, него је сваку силу силом суђбином и краљевско готовом посједовао. Ту нам на сваком кораку свједочи баш исто народно предање, а још јасније то свједочи — историја. Јер: главни је услов свакој државној самосталности — финансијска независност. А кад се поуздано, да је Краљевић Марко сваки свој издатак новцем са натписом: „По милости бога благовјерни краљ Марко.“ А као турски васал Марко не само да не би смио носити свог новца, без изричног турског одобрења, него би још и војском својом морао помагати Турцима у свим бојевима њиховим. Међу тим данас већ нико не сумња, да Марко није помагао Турцима ни у једном њиховом рату против Срба и српских земаља: ни год. 1380 у боју на Дубрачници, ни год. 1385 на Савру, ни год. 1387 на Плочнику, ни год. 1389 на Косову, па ни у каснијим турским нападајима на Србију год. 1391 и 1392. Својим краљевским положајем и својим личним јунаштвом Марко је био задао Турцима толико страх, да нијесу смјели ни помислити, да употребе силу Маркову против његове браће Срба.

Ето зашто не бјеше Марка на Косову.

Али за то бјеше Марка свуда и на сваком мјесту, гдје је требало бранити нејаке од силних, гдје год је требало рећи истину и правду, гдје год је требало сазвјетити српски збрег на могилу и пожарат Лазу и Косово. За свих времена и заслуга својих Марко је толико омиле народу, да су о њему још за живота пјесме и причали читави чуда од јунаштва. А у тому од пет столјећа српски народ је у Краљевићу Марку одлично себе самог, са свим врлинама и манама својим. И од свих је Срба и Христа нити је било, нити има Србина, који би у народним животу остављо тако силну, непогрешиву успомену и кога би народ тако памтио и славио, као што памти и слави Краљевића Марка.

Слава Марковa пронесе се и данас широм свега свијета. Марка хвале и славе све земље и сви народи. За Марка се отимају и својатају га шест сусједних народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Бугара, Румуна и Арбанаса, па чак и Турци пјевају да га потурче! Али несумњиво је и доказано је јасно као сунце, да је Марко био — Србин од Србина. И, заиста, као што је св. Сава Немањић најсјајнији Србин, тако је Краљевић Марко најомиљенији — најсјајнији Србин.

* * *

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

500 ГОДИШЊИЦА МАРКА КРАЉЕВИЋА.

Кад ово године 1355 пресиђу српски цар Душан Силни, разуздане непријатељи српски разграбише и међу се распарчаше царство Душаново. Од тада владаху југоисточним дијелом српског царства неколико самосталних господара. Но над свима уздиже се краљ Вукашин Мрњавчић, отац српскога јунака над јунацима — Краљевића Марка. Ови јунаци господари мишљаху у заједи и спрали са господарима сјеверних и западних земаља српских. Али и тако усамљени они непрестано пута нападаше Турке. Осиромашени и окрабрени тим ранијим побједама, сви јунаци господари српски, а на челу им краљ Вукашин и брат му, деспот Јован Угљеша, прегоше да суђају силном турску војску, и утаборише се при ријеци Марици, код Чрмјенских Лугова, дан хода испод Дрјеновиђом (Једреном). И ако то бјеше само јунска српска војска, опет је она била много јача и одабранија од турске војске. И Турци већ поручише краљу Вукашину, да ће му се повјерити и да ће му пријати данак, само ако их остави с миром. Али, док се вијећаху ти преговори, Турци обиђе пријеваром непријатељске српску војску, те у ноћи забуни и помрчини погибоше силни Срби, нијесу од турског мача, али много више, што се сами међу се поклаше. Порез је био тако страшан, да се још и данас помиње „мутна Марица,“ која се тад замутила краљу српском и

личним јунаштвом Марко је био задао Турцима толико страх, да нијесу смјели ни помислити, да употребе силу Маркову против његове браће Срба.

Ето зашто не бјеше Марка на Косову.

Али за то бјеше Марка свуда и на сваком мјесту, гдје је требало бранити нејаке од силних, гдје год је требало рећи истину и правду, гдје год је требало сазвјетити српски збрег на могилу и пожарат Лазу и Косово. За свих времена и заслуга својих Марко је толико омиле народу, да су о њему још за живота пјесме и причали читави чуда од јунаштва. А у тому од пет столјећа српски народ је у Краљевићу Марку одлично себе самог, са свим врлинама и манама својим. И од свих је Срба и Христа нити је било, нити има Србина, који би у народним животу остављо тако силну, непогрешиву успомену и кога би народ тако памтио и славио, као што памти и слави Краљевића Марка.

Слава Марковa пронесе се и данас широм свега свијета. Марка хвале и славе све земље и сви народи. За Марка се отимају и својатају га шест сусједних народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Бугара, Румуна и Арбанаса, па чак и Турци пјевају да га потурче! Али несумњиво је и доказано је јасно као сунце, да је Марко био — Србин од Србина. И, заиста, као што је св. Сава Немањић најсјајнији Србин, тако је Краљевић Марко најомиљенији — најсјајнији Србин.

* * *

колонама по поретањем им дешавањима, и по видовима цвеће између прозора!

Број вијенаца је огромни.

Гроб блаженопочившег Цара приуготљен је у средњем дијелу цркве, редом с гробовима блаженопочивше Царице Марије Александровне и Цара Александра Николајевића, његовијех родитеља.

* * *

Петропавловска Црква. У Петропавловској цркви сахрањују се чланови Царске Куће од како је основан Петроград. Основао је цркву Петар Велики, и прва камен основни положен је 30 маја 1714, на дан његова рођења. Архитектор је био Трезини. У 8 година се црква отворила. Г. 1723 био је довршен звоник. Мозаичко је накитио Баружев, а довршили су га по његовијем цртежима Московски умјетници Трифон Малков и Иван Тељега. Иконе су сликали Московски живописци Андрија Маркуљев са друговрсним. Иностранци умјетници наслиједили су видове и сводове цркве. Из нутра је црква била готова 1733, а те године је била освећена на дан крста у присуству Цариће Ане Јановне. Црква је тада била највеличанственија у Петрограду; са звоником у висини 56 хвата, а по тој висини звуномље седмо мјесто међу највисочијим грађевинама у свијету. У звоник је три пута гром ударио, 1735, 1745 и 1756, без штете у унутрашњости цркве.

Црква је врло богата; особито ризница драгоцијех одежда. Зидови су цркве застрти ратнијем трофејима из времена ратовања са Турском и са Пољском. Црква је била реставрирана 1848 г. под управом архитекта Монферана. У њој су сахрањене све царске особе, осим Петра II, који је сахрањен у Архангеловској цркви у Москви. Има више од двадесет мраморнијех гробница, а у цркви је сахрањено у све 55 особа. Иначе се налазе у видовима бронзане плоче са натписима. Прва је била сахрањена малолетна кћерка Петра Великог, Јелисавета Катерина.

* * *

Чин погреба Царева. На дан укопа у великодушној цркви изутра владала је тишина, само се чуо глас свештеника, који је читао поврх главе Великога Цара. Читаво море пресвијетлости талазило се по свом великом простору, те се страном разлијевало по цијелом застрту црном задњаком, а страном одсијевало од сјајног натфалта. Над посљедњијем сан дувом дизало се небо од сребрног бровата, које велике одсијевајући, као да је била земља сва брилијанта. А свуда тих одсијевају сви носити дијаманти, рубини и сафири са царевијех регалија и многобројнијех одличја страних и домаћијех, што све бијаше пословно ово мртвачко сврше!

До 10 ура су били већ на окупу у цркви високи предворци чинови, чланови државног савјета, министри, сенатори, генерал-гувернери, гувернери, предводници племства, војска начелство и по три официра од сваког пука. У том броју присутнијех били су и римско-католички митрополит Казловски, високи-суфраган Семјон и представник англиканске цркве.

Пред црквом је била почасна страна хусарског пука. Војска, што је имала одати посљедњу почаст мртвацу, била је по тврђави, на Тројицкој пјаци и на обалама Неве.

У 10½ сати ушао је Цар и Царица са свијем странијем Владарима и Краљевима, са Великим Кнежевима и В. Кнежевима, Краљ дански, Краљ грчки, Престолонасљедник Енглеске и Кнез Црногорски, као власници руских пукова, били су у руским мундирима. Митрополит Палладије са свештенством изашао је из олтара с крстом на сусрет Цару и Царици. На је одма одпочела литургија. По литургији је слиједио опијело, на ком су учествовали уз Митрополита Палладија архијепископ Финландски Антоније, епископ Кишињевски Викентије, епископи Г'ерман и Марсел и јеромонах епископ Никандар и Новгорски. Овај сабор архијерејах и преко двоје архимандрита и протојереја у матрици свијем су опијело. Пуни тужне хармоније мијеси, по дубине душе дирајући, проносили су силан, јаносан ужас. Дубоки басови пресе прос' јечјеј сводове и јечаја гласови, чисти као сребрни ходају се у висину и тамо нестају. „Вјечнаја памјат" разлијеше се чин потпуно, час тужно лагано, доа ојечаше по пуноме, а побожни присутни настојаше шапћуће „Вјечнаја памјат." „На посљедње мјесто мје" при приступу Царице мртвачком сандуку шаоте, с ким је она тако срећна била; али је у њој нешто умрло, нешто преорећено, нешто нови свијет, који Цар, који се мјестом и чином побјеђа ко, по иностранијем шлемови и сва царска опијелија. Генерали дигоше са сандука покров, и понијеше га у олтар; на доношење покојника. Царица је још једином проговорила себи пут до свог супруга, горко плачући. Цар је такођер отирао нешто пута суза. Побожна тишина владала је, а пута суза на очи многоме. Митрополит обиђе око главе упокојеног Цара посвећено каменом са Тројице; а млади Цар га покри царским порфиром. Из нова поче пјевање. Хор пјевача иде испа и пјева „Свјети Боже," па архимандрити и Архијереји с Митрополитом. Цар са Великијем Кнежевима подигао је мртвачки сандук и понијеше га на гробу, покрај споменутијех родитеља. У гроб, застрт пријеђом, дворски гренадири спустише сандук. Митрополит свршио је посљедњи обред над њим и посуо га земљом, па Цар; то исто учинише и сви присутни Краљеви и Кнежеви. На овог пријеђом покрише сандук. Још се једном чуло тужно „Вјечнаја памјат" мало сводова пјевачијех. На пријеђе укопа пјева прво на свој престоници разлијегала су се звона са свијех цркава а грмљава топова, и опраштајна салутиња гроктала су јаки послије тужне свечаности. По ово је поче Цар пјевао на пјесме вјечнога мужа поздравила га је народним химном „Боже Царје Храни." На тврђави опустише поретку заставу и истакнуше обичну на сво поноћ. Војска се отуда разилазила својим кваририма уз свирале музике.

Свечаност се завршила у 4 сат.

* * *

У Паризу. На дан погреба и у Паризу је била велика свечаност. Као из Париза јављају из улице од Залесијевог Двора до руске цркве стајала је огромна маса свијета. Велико одјељење војске свију редова оружја, а највише пријеђе пјешадије, маширало је са заставама свијем у цркву. Дан је војска марширала на пјаци Јенијеве био је силан свијет. Били су шутки облаци на небу; и почетак мртвачко пуцање из топова, од којих се натра свјетлуцала а дим небу дечао и чуло слику правно. — Пресједник републике међу тим био је отишао у руску цркву. С ким је у колима сједио предсједник сената и један представник предсједништва комора. Уз кола је била народа. Пред пријеђем је дочекао предсједника републике руски отправник послова. Дипломатски кор, у ком су били високи пјемци, њемачко, аустријско, румунско, српско и а др. посланства, сви министри, генерали и адмирали, многобројни високи свију виших власти међ' ко' су били присутни и у потпуној свој. Послије парастоса, Казимир Перије у пратњи свију великодостојника и страних представника пође на гробље и поче се дешавати пјеваше. Десно од предсједника стајао је руски отправник послова Г'рс. Комаданти су пролазили с обореном главом, а мијеша с обореним сабљама и заставама поред предсједника. Свијет је виђао: „Живјела Русија! Живјела Француска!" Звона су звонила: топови пуцали; војска бијаше, пролазећи поред предсједника републике свирала је најмилијеме марсељезу и руску химну. — Улице су биле оивичене јаким заставама; на многим кућама видјело су се руске и француске заставе у знаку: сенат, вијећнице и касарнице, друге судови, оперу, позоришта — све је то било затворено.

* * *

Из Београда су отиравали на дан Царева погреба сљедећа телеграми у Петроград:

1. Од Српског Новинарског Удружења г. Г'рву министру спољашњијех послова.

„У часу, кад се тијело Великога Цара Миротворца предаје матери земљи, српско новинарско удружење изражује своју дубоку тугу и заједно с цијелијем руским народом прелива тонде суза бола на великим губитком свенародног Словенства."

2. Од одбора босанско-херцеговачких емигранта Ц. В. Цару Николи II.

„Одбор босанско-херцеговачких емигранта у име цијелог народа Босне и Херцеговине, на данашњи тужни дан, подноси Његовом Величанству изјављања своје велике жалости за блаженопочившим Великим Александром III, најјачим заштитником Срба Босне и Херцеговине."

3. Од Српске Уједињене омладине Ц. В. Цару Николи II:

„Над отворенијем гробом племенитог Цара Александра III уједињена српска омладина приноси горке суза и моли Свемогућег, да дух увијешеног Миротворца окријепи и даље чини пријатеља српског народа."

У унутрашњости Краљевине по свијем варошима држани су парастоси на дан Царева погреба и грађанство је слало телеграме сучешћа са мноштво потписа.

У нашој „Слободи" читамо:

„На дан сахране пок. Цара руског Александра III [illegible] и грађанства држали су свечани помени на архијерејском служби у сад саборној цркви.

На сва пријеђе службе од 4 јутру до подне били су сва радња затворена, главне улице варошке биле су оивичене јаким заставама.

Службе и опијелу присуствовало је многобројно грађанство свију редова и свију вјерозакона, високи-чиновници и официри. Цркве су биле пуне свијета. Послије архијерејске службе наставио је опијело а по свршетку истога, држао је владика нишки г. Иносентије прикладан говор у коме је нашао заслуге пок. Цара за свој народ, за словенство и човјечанство.

Нишка пјешачка дружина „Пирана" пјевала је на служби и опијелу."

У самом Београду на дан погреба Царева слиједе је парастос високо руско посланство. „Дневн. Лист" пише: „На служби и парастосу учествовао је митрополит Михаило уз асистенцију владике Мелетија, архимандрита, протојереја и многобројног свештенства. На хору је пјевало пјевачко друштво Корнелија Станковића. Црква је била дупком пуна свијета из свију редова грађанства. Осим грађанства присуствовали су парастосу Краљ Отац, министри, дипломатски кор, и остали великодостојници војни и цивилни. На пријеђе службе и парастоса биле су сва дућани затворени, а пјеше заставе бјеху истурене високо на свима кућама. Нарочиту пажњу привлачио је на се вијог трговине г. Марко М. Марковића. У надгоду бјеше мноштво мртвачке одар, по врх свега дна блаженопокојног цара Александра, поврх одра дође вијенаце у знак изражаја и сва простор бјеше у цвијећу. На подножју слике бјеху мирсалим отвореним сјајним Његоша:

„Благо оном по девијем мјесу,
Ко се рађа и радује."

О БОЛЕСТИ ПОКОЈНОГ ЦАРА.

Писмо проф. Захарина. О тому болјести блаженопочившег Цара „Московске Новости" донесе сљедеће писмо проф. Захарина:

„Јануарска шетња без сумње ослабила је здравље Царево, али ово неће није било потпуно: Цар је силно ослабио од велике зиме на крс у августу 1893 год., а за тијем све јесени је страдао од грозничавог бронхита, час слабијег, час јачег; јануарска шетња била је трећим наступом ове болјести; а не говорим ни о томе, што су постојано напрезање у занимању и отуда слиједећи недостатак сна постепено нитиснили здравље Царево.

„У почетку јануарске шетње, кад сам ја прво био позван, да лијечим Његово Величанство, сваки дан, разумије се, чекали су ме мијеша и микроскопска испитивања. Прва 3—4 дана примјетила се незнатна колчина бјелањчевине, као што обично бива код оштрим грозничавим болјестима, али није било тако знатијех цилиндара (и цилиндри и бјелањчевина прво су знаци запаљења бубрега, неорита;) за тијем је бјелањчевина нестала, за пријеме ниже од недјеље дана није се појављивала, исто тако и цилиндри. Осим лица, која су потписивали свакодневне булетине, т. ј. ја ја, тјелесног хирурга Гирша и дра Вјелминовића, констатирали су помоћника професора Вјелајева и Трубачева. Срце је било нормално, и његова радња, као што се види из булетина свакодневних, на ово пријеђе била је задовољавајућа.

„Од мјесца јануара до 9 августа, кад сам ја опет био позван, Цар се није налазио под мојом лијечијем. За ово ово пријеђе ја сам само један пут имао срећу видјети Цара 2 јуна, кад ме удостоји аудијенце, да саслуша мојешће о болјести Великог Кнеза Ђорђа. Пре сарастку аудијенце Цар, ком су уопште тешка била дисајна мишићења, дао ми је неколико минута времена, да се упознам са његовим здрављем, и да му пред саслушам. Показало се сљедеће: апетит добар, варење хране не сасвијем правилно (а сам показао нужне мјере, и тога је нестало, као што сам казао, у августу, довео ј пред здравље, срце нормално и радња му задовољавајућа, мала кашаљ вјеро од пеницилног катара, обичног при пушењу; Цар је сврнуо (имена оном, навео је био у Москви у јануару 1893), само велико је било жеља; сан добар, глава га не боли,

---

Кад се родио Краљевић Марко, ту се не зна. Али се зна, кад и гдје је погинуо Марко.

Прије равних 500 година румунски војвода Марко разби турског султана у боју на Ровинама. Уз Бајазита, а против Марка, борили се тада и српски вјесали Бајазитови: српски деспот, Високи Стефан Лазаревић; браћа Дејановићи, Константин Жегљановац и Драгиш, господари јужне Македоније, и — Краљевић Марко. Дуго времена неки вјешали је ово српске витезе, да бјежаху против крста. Марков савременик, живописац Високи Стефана, каже: „Сви су они с Мусулмани били, не по својој вољи, него по невољи, као што и говоре о блаженом Марку, да је казао Константину: „Ја желим и Бога молим, да пријеђа нама буде помоћник, па макар ја при погинуо у овом боју."

И, збиља, жеља му се испунила: у боју на Ровинама међу јачим погибе Краљевић Марко. Касније летописац*) прича: „И ту погибе Марко Краљевић, уби га Новак Доњановић, и ту погибе Костадин Жегљановац и Драгиш, су сами тијуђа војска и три војводе."

А тај бој на Ровинама био је 10 (22) октобра 1394 године.

Так погибе јунак над јунацима, најславнији Србин — Краљевићу Марко. Тад погибе, да доњијем живи, јер остави три камара блага:

*) В. Ст. Нов. „Срби и Турци", стр. 180. Исти летописац, мјесто Новаковић по имену, пише да је то било 10 (22) октобра 1394.

„Камо блага? сви жуте дукати,
„Један ђу ми ђевер дијелити,
„Што ће моје тијело умјешати,
„Други ђевер мој се жени брати,
„Трећи ђевер мајку и сестру,
„Мој слијепи по манастиру годе,
„Мој вјерној и сиромаху Марко."

И, ено, данас истиче петстогодишња година, нико слијепи гуслари српски пјева и помиње смрт Марков. И данас исто, нико не зна гроба Марковог. Нико, осим Бога и свога „игумана Светогорца Наса," који:

„О мртвом Марку сједи на Косову,
„Одјекне се прави Свјети Гори,
„Шкоро се под Вјелмидар крсту —
„Онђе сторе Марко умјешо,
„Пјесме му пјевају по крају,
„Да се Марку не гроб не разноси,
„Да се њему душмани не свете."

А над живим душама не могаше ни мртву Марку да се освети, ниче се он светити свему народу српском. Српски народ у Македонији са Краљевићем Марком изгуби посљедњу заштиту и сву слободу своју, а браћа Маркова, Дмитар и Андрија, изгубише сву очинску свој. Јер чим погибе Краљевић Марко и Константин Жегљановац, Турци са свим притисоше све земље михајлске, а Дмитар и Андрија, који дотле краљевали упоред с Марком, сад морадоше бјежати са отимати своја отаца, те Бог зна гдје ли у туђем свијету нести останише. Краљевићев Марков шири крај мрак петстогодишњег ропства, па исто тада — тако и данас.

Тим гробним, непробојним мраком одијељени су од нас она јунаја браћа наша и у самом овоме часу, кад биємо требали сви заједничи да одслужимо литургију свога Сретија и да учинимо петстогодишњи помен на новој души и у славу најславнијег Србина.

С. Лунин Лазић.

ЦЕТИЊСКО ЉЕТО.

Слике из црногорске престонице

од **М Ђурашића.**

Лета горе и планине пишу. Ма великих варошки све замиру и хите тамо на летовалиште. Чиновници добију одсуства, оставе утрубене поре, да се гуше у повареном канцеларијском ваздуху, а они хитају, да се надишу свјежег и чистог планинског ваздуха. Сирме се вјенчи, те се на чуја весеље бачко пјесме — и они отпутују својим кућама. Професори, предавачи и друго настојници заштеде много мало нешто новаца, па лета отпутују: неки по унутрашњости, а неки на страни, да прибирају грађу за мајесне студије. Тако ти је то по великим варошима. Тада обично Цетиње има доста гостију. Ту има: доктора, професора, разних стручњака и гимназиста са свијем страна, — има Срба, Чеха, Руса, Француза, Њемаца, Енглеза — па чак људи из далеке Америке. Чули људи за ово — за нашу сиромну престоницу и слободну земљу — за дивано цетињско љето — на нас обиђу. Има су сво то мила гости, а и они се хвале нашим гостопримством. По неки пожеле да се довољно надишу дивног цетињског љета, а особито цетињских љетних ноћију. — „Ту" — вели — „једини човјек осјећа, да дише, јесам на ногу и на сву ношу." Само, да сте чули једног професора — Чеха. То вели, да просто хвалише, него у знаједе новаше цетињско лето, а особито цетињске љетне ноћи. Прича нам човјек о ономе, што ми сами знамо, а нама то ново. Бијаше му ово четрдест година. Човјек омалеш, широких плећа и прсију, а прав као свијећа. Лице му бијаше пуно и сауда споро подлијевано крвљу. Очи мале і плаве, али необично живе. Чело наше широко, него високо, а коса, брчови и брада, коју често зачешљаше, густа и жута. Говораше српски, као Шумадинац, а и био је неколико година професор у београдској реалци. Осјећаше и мислише српски, а и небијаше мало Србин, него да је са срца Црне Горе или Србије. Као добар и свестрани посматрач, а дубоки мислилац пажљиво суђаше о свему. — Једним рјечи тјелесно и душевно потпуно здрав и правилно васпитан човјек. — Владимир Тителбах — тако му бијаше име и презиме. Бијаше човјек дружевна и прави весељак. Мој друг упознао ме је с њим на неколико дана пошто је дошао. Читаво лето провео је на Цетињу, и од зад смо се упознали више пута смо се састајали: — прије вечерје обично на Романовини, а иногда вечера у гостионици „Лијепи."

Романовина — то је до скора била дивада, а сад је општински парк. Није још подигнут, али ипак у сунчаном залеђу вије пуст. Овуда, овуда по двоје, по троје шетају. Клупа нема — мах замјеђује

дршање и апетит, глас и рјечи добри. Питао, као у јануару, обратио сам пажњу Цареву на врлину потребу не умарати се занимањем, радити више сједећи и чувати се од прехладе — па сам и овому томе писао Шевкином Величанству, по његовој наредби, која се тада налазила у Абистуману.

„У почетку августа је сам био позван у Петерхоф, деветога, и тада сам примио писмо тјелесног хирурга Гирша, да се здравље Цареви јако погоршало, и да је у туђу констатирано присуство бјелањчевине. Дошао у Петерхоф, најприје сам у тому неволном дану волио потиуну пажњу и потребите исљедјења помоћу дошавшег са мном професора Голубова. Показало се: постојано присуство бјелањчевине и цилиндара, т. ј. знакова апетита и цилиндара, т. ј. знакова апетита, као увеличана лијева желудац срца при слабом и честом пулсу, т. ј. знакова порока срца, и уремичесе појаве несвјесне, постојана слаб апетит, непријетно гритање. По томе је биле констатирана дијагноза, којој се кашље придружио прос. Лајден, и која се потпуно потврдила сва мојом. Надостављам, да је посљедња показала и релативно не дуго существовање болјести: „сапула бубрежна јако се одваја" и „једрина бубрега није знатна;" при дугом хроничном интерстицијалном апетиту сапула бубрежна одваја се трудно, једрина бубрега се увеличана, бубрези постају тврди.

„У писменом закључу о болјести, што смо поднијели Цару ја и дајб-хирург Гирш, биде је назначила болјест бубрежна, а отуда слиједеће учешће срца, и које сарнисе, а као омекшани на пометних јех уврова, значај болјести: тако је речено, да „болјест некад пролази, али у свим случаја урођено," (а као у отвори није било већ нијанше нада, да ће одрасти,) речено је, да је могуће поправљање здравља и продужење живота, ако само при најстрожијем врежму најзгоднијех услова и начина живљења (што као што смо били прописали послије јануарске инфлуенце ја и дајб-хирург Гирш); у противном случају казало се, да се неће моћи избјећи „врлоо посљедице опасности," особито кобег развића уремичесих појава и опасног ослабљења радње срца (и отуда растројство претварања срца и развића отока.)

„Погодба и начин живљења Цареви од августа јануарске болјести били су свагдашњи, т. ј. сасвијем противположни оному, што је требало његовом здрављу, и што су доктори препоручали: постојан труд умнијем занимањем, а често и тјелесним, постојан пушењем сна, честе шетње на ваздуху са свијем времену одсудни улаз на развиће и брзи тој болјести имало је хладно и влажно прошло љето, и још више влажна и хладна јесен (овако Цареви пробивши у Александрији (около Петерхофа), особито сивајка одаја у том сирату, најхладнија и у најнижем степену влажна. Цар није подносио врућину и хладу је тражио хладовину. Тек у августу је сам имао могућности да проучим ово прибивалиште (аудијенца 2 јуна била је у најбољој соби горњег сирата, куд је Цар и пристао у августу да се пресели четврта одаја за спавање), гдје је Цар провео пријеме од почетка маја до 18 августа.

„На несрећу и лошије услови и начин живљења Цареви мало су се измијенили на боље; одласак из Александрије у Бјеловеж није се могао извршити прије 18 августа, кад је у Бјеловежу било прије јесе влажно и хладно а у Спали и ако суво, али иначе сијено и хладно. А у Бјеловежу и у Спали Цар, по навици на ваздух и кретање, нехотице заборављајући препоруке доктореке, проводио је недуго у дому, па то се умарао, остајући на влажном или ако је био сух, на хладном ваздуху.

„Лијечење је биде погдавити противу уреничних наступа и против слабе радње срца; ниже, над с развићем отока уреничне појаве стадоше падати (појавио се већи апетит и сан се побољшао), лијечење се управљало искључиво на регулирање и уређивање радње срца. Али су сва средства слабо помагала и не за дуго.

„Расиретрти глас, да је Цару при посљедњој болјести била пуштена крв, а у јануарској инфлуенци, да се правио шпањски пластер, што је изазивало раздражење бубрега и помогло развићу несвјесности, лажан је: није се ни крв пуштавала, нити се пластер правио, нити у јануарској тако ни у посљедњој болјести."

* * *

Доносимо ову учешћа послије сахрањ тијела почившега Императора 22 октобра у 7½ сати у вече: „Ми, нижепотписани, нашли смо, при балсамирању тијела почившега Императора, знатан отов подкожног целуларног ткива у доњим екстремитетима и јетности крви на лијевој голњени; у лијевој дупљи клеере 200 кубичних центиметара сурутасте течности, обојене крвавим бојом; у десној дупљи клеере 50 кубичних центиметара тако исте течности; стари фиброзни оклаци у врху десног плућа; отекло ткиво десног плућа; у лијевом плућу отов горњег дијела и крвави инфаркт, у доњем дијелу тога истога плућа, усто овај доњи дијел врло је супрван и садржи у себи мало ваздуха; крвави инфаркт налази се у горњега крајо доњег дијела плућа и у разрезу има троугласту форму — један и по центиметар у уздужном разрезу и један центиметар у попречном; у срцу 30 кубичних центиметара крвавасте сурутасте течности, срце знатно увећано у обиму: уздужни разрез 17 центим., попречни 18 цент.; под серозним целуларним ткањем срца велика количина лојног ткива — срце се слабо отресуло; лијева шупљина срца увеличана и дувар лијеве коморице срца дебео 2½ цент.; мишић лијеве коморице бљедо, лабав и жућкасте боје, у десној коморици мишићни дувар танак 6 милиметара и тако исте жућкасте боје; инфаркт — преградница (valvulae) са свим је нормалан; у трбушној дупљи: около 200 кубичних центим. сурутасте течности у стомаку, и велика количина у цријевима; јетра мало увеличана, однос мускулатура; бубрези имају слиједеће разлике: лијеви — 16 цент. у дужину, 7. цент. у ширину и 4 цент. у дебљину, десни — 15 цент. у дужину, 6·5 цен. у ширину, и 4 цент. у дебљину, капсула бубрега обично дебљине и одваја се лако; површина површина бубрега сиваоразмрасте тамнокрвене боје; чврстоћа с бубрега неватна, корисна супстанција бубрега умањена од 6 до 7 милиметара, жућкасто боје, медуларна или супстанција тамнокрвене боје. Сарх тога, у лијевом бубрегу серозни мјешчић — 3 милиметра у пречнику. На основу више изложеного, ми држимо, да је Император Александр примиио од парализе срца при декорацији у мишићним хипертрофираном срца и интерстицијалном апетиту — присјетоји атрофија бубрега." Потписали професори Московског Универзитета Клеје, Зорнов; професор Харковског Универзитета Попов; професор московског Универзитета Алтухов, Харковског — Бјелоусов. Притврдио Министар Двора.

„Зборна главица." — То је један мали брежуљак при крају сјеверо-источног дијела парка. На њему се на њему по више мах сјуне и посједају, да се од шетње одморе — ту и разговарају. — Четвеса омладина с тога и назове тај брежуљак „Зборна главица."

Парк има врло лијеп павиљон, гдје дети врло често свира прегорска војна музика. Ми тројица често бе сјели на Зборној главици и ту пушили и разговарали се. Говор нам обично бе приносила њој, а пријатну вечару данској четвеској детској ноћи. — „Од вад сам сиђе" — рекао би г. професор — „не питам гостионичара, нити ми се јело? — а све поједем, што ми се пред ручку, или при вечери донесе." — Чист и свјеж четвеси ваздух и наша „Обновица" узроо су апетита, којим се сви страшно хвале на Четињу." Тако г. професору пријаше детски четвеси ваздух. Тако хваљаше четвеси дето и четвеси детске ноћи — он бијаше очарат њима, па смо много њих заједно провели у шетњи, разговору и весељу — и све посветили четвеском дету и четвеским детским ноћима.

Послије једне такве ноћи нас тројица састанемо се у парку — Романовски — Сунце залазаше на Лењевском Капом. Небо ведро, а ваздух чист. — Ладовина ка' но те на пламену. Парк пун свијета. Војска мулиа свира на павиљону. — Бијаше недјеља. Овамо, онамо, овдје, ондје по двоје, по троје, па и по четворо шетају по парку, или стоје и слушају музику. Канелини пливало и помадуја помад за помадом. Муслиманти свирају и не осјећају умора колико им је мило, што их школски свијет слуша. На зборној главици нема нико. У четвеском детском ваздуху може се дуго издржати, а да се не сједе. Сједа се обично пред сами одласак. Сада јем стоји, или шета. Све чило, свјеже и лако. И ми тројица, па да бијасмо прошли ноћ врло мало спавали, иако бијасмо наногама — не осјећасмо умора. Стојасмо и слушасмо музику. Муслиманти отиочину. Они, који стојаху и слушаху сад продуже шетњу. Дан је мунгла свирала г. професор је стојао и најмање слушао. — Није био занесен, али је нама био заинтересован. Ми двојица чисмо му друштво, па кад је музика престала и ми продужимо.

— „И сувише вјештине" — рекне ће госп. професор — „од младића, од којих већина вијеку свршили на основну школу."

— „И сувише" — рекне ће мој друг — „у вратом и неватном времену малоног занимања тим." —

— „Замета и сувише" — ухватим — „кад се уме у обзир и то, да се врло рјетко практикују и да им је то споредно занимање."

— „Како споредно?!" — Изненађено упита г. професор и нестрпљиво чекнуваше одговор. Жестоко — и готов бијаше ступити у препирку — но бјеше ме разумио па брже боље —

(Настављ. се.)

Књижевност, уједетност и просвјета.

(Претплатни позив.) Примили смо овај позив: За које дан улази у штампу друга моја српска књига за народ:

КРАТКА ПОВЈЕСНИЦА СРБА

Књига ова обухвата сву прошлост Србиству од постања Сриства па до данашњег дана — до ове 1894 год. Цијела повјесница Срба од њених 10 хиљада година обнавља је у овој књизи у облику приче, па је писано без нијанших учешћачких назарлама; кратко и јасно, свесна прегледно и разговјетно, тако, да сву књигу и сваки бунвара може лако разумјети и упамтити. То, што стоји, да је народна повјесница најпрво и најпорисније штиво за народ и за подмладак народни: онда би и ова моја „Кратка повјесница Срба" била најпоучнија, најпорисније и најјеснија б о ж а ј а и с в е т о с а в н а д а р за школску Срчад, а у истој мјери била би ова порисна и за све одрасле Србе и Сриства, који имају срце за свој род и народ. С тога молим све српске основе, друштва и поједине имуће Србе родољубе, нека овом „Кратком повјесницом Срба" снабдију нарочито школску подмладак свој, на овда дана се не боје, да ће нам се народ одродити.

„Кратка повјесница Срба" имајаће око 10—12 штампа, табака исте величине као моја „Срба у Данској," а цијена ће јој бити само 35 новчића в. пр. или у српском новцу само 80 пара дин.

Поштарину ја не плаћам из ма кога, али сваком без разлике, ко узме бар 10 примјерака, дајем 50 на сто попуста (рабата). Испод 10 примјерака не дајем се рабат. Ко наручи само један или два три примјерака треба да приложи за сваки примјерак јен по 5 новчића (по 10 пара дин.) на поштарину.

„Кратка повјесница Срба" излаћи ће из штампе најдаље до Новодјева српског, ако сваким и раније. То значи једино од — Претплатника. А претплата је само ово, што стиже прије излаза књиге.

Имена претплатника штампаћу се у књизи. За то Вас лијепо молим, браћо Срби и Сриства, да се живо лагите скупљања претплате и да ми прије пошаљете књиге послије претплату и имена претплатника.

Ко ми јим шта хоћу да „Срби у Данској," молим га, нека што прије измири.

Све поруке нека слате само на моју адресу: Сима Лукин Лазић, Загреб, Хрватска, Гундулићева улица бр. 16. Што год ми се шаље и поручује мимо моје адресе на то ја не одговарам.

Загреб, у очи Метрова дне 1894.

Сима Лукин Лазић.

Србе Родољуби!

Са задовољством Срисва Загребачка академска омладина јавља свима српским родољубима један мог случајан добитак, који ми да послужи као знатан прилог за најлакше материјалних прилика. Висока вр. зем. влада у Загребу одобрила је правила „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у праву, свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу" и тим је у мјесту омладине учешћа један велики обрт на боље и задовољена она потреба, која се врло толико ми година у редовима српске загребачке свеучилиштне омладине осјећала. Сад у овај мах стојимо пред тим значајним добитак, који још не можа да послужи овом својом правом задатку све доде, док тијеса народног одушевљења не доведу развитак његов на овај степен, с којега ће моћи у достатној мјери својом циљу одговарати. Овдје у погану имамо опет трепутак, који је достојан друг свима оним трепуцима, у којима се манифестирала толика дарежљивост и милосрђе реда српског. Резултат тих трепутака увјерићемо нас о овом мојем успјеху, који ће наше хуманитарно друштво одјеком српских родољуба постићи. Не можемо се с тога ни помислити, да би ово друштво, које је за насјељи народ наш мали управо инкаки терет, нашем неуспјеху подлегло.

Срби родољуби! Морална душност била би нам по самој истинитости стварне имајати овдје у своју потпуности праву слику колонија и стада толиких српских овдашњих омладинаца, ал' нам је то и при набољој вољи малој управо немогуће, а с друге стране држимо, да није ни потребно, пошто је то сваком Србину, који пажљиво прати српске прилике довољно познато. С тога ћемо само поновити снима српским родољубима познату живу потребу ово решења, да је српска загребачка академска омладина од свих омладина најсиромашнија. Сваки, који боље осјећа свој бољи материјални положај влини се ово позиција, а врлина сиротиња долази овамо у пади, да ће овдје на лаким начин себи егзистенцију створити.

Број таких прелазимо је ове године седамдесет готово све опаног материјалног стања, па ако у напријед остаосмо. Пошто је ово истакнуто стање сваком Србину познато, надамо се да ће се и овога вардашња љубав народа српскога на сјајни начин манифестовати. Та познате карактерне црте народа нашег не дају нам, да овдје у многим и дугим редовима чекамо ангел на српска родољубе, пошто смо ваше не увјерени, да ће сваки српски родољуб слиједити глас своје племедите свијести и одазвати се на овакав начин, као што је он то увијек обичавао.

Према правилима нашега друштва називи чланови могу бити основачи или помагачи. Основачом по § 8. постаје свако, ко плати најмање 30 фор. сребром тридесет фор. а. пр. у једанпут или у десет мјесечних оброка по 3 фор. Помагачем постаје по § 10. свако, ко плати годишње 5 фор. а. пр. одједном, а тако исто и они, који су мањи, иако дар било колико или колико колеђених хиљ. свом хуманитарном друштву приложити.

Новци ће примити се захвалношћу сама управа „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у пр. свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу" (Университет).

Из извредне сједнице управљачког одбора „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у пр. Свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу, држане дне 1. (13) новембра 1894.

У Загребу, дне 1. (13.) новембра 1894.

Предсједник
Ђура Адлеш
предсјед.

Тајник
Глиша Н. Гојковић
предсјед.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

За шуме. *)

(Из београдског „Тежака.")

Чувај бијеле вожде за кише дане.

Нар. Пословица.

Ако добре и савремене шумарство мора — погледом на потребности своје земље — отајати увјет за основно стопеми, па и човјечјих дјелова и стожића није тако исто добро, тако исто савремено подјело привреде: онда, ка шумарство могу важати и и врло нужно бити много друштвене установе, над којима се пошска привреда већ одавно увеличала.

Тако видимо да се приватна сопственост у општо много јачи развила под земаља, него под капитала: али од свију земаља најпозније под оних, које се најмање могу опојати се радњом и капиталом, т. ј. под шуме.

У државама, које су наше по прије једно столјеће биле у шумарству на овом степену развитка, на коме ми још и данас стојимо једна се народ сјећа времена, кад се дрво на шуми добијало бадава и кад се мислило: да дрво расте само себе.

Оне су мисли и тврдње почеле већ одавна у селима па и у најнижем степену културног развића стојећим државама, само још у нашој напредној Србији влада опште мишљење да: „дрво и сорго расте сваки дан" и да шуме нијесу вјечно да траје. Наш сељак не држи још ни дан данас шумски простор за праћу и то све због грубог народно-привредног анахронизма, а на штету наших шума.

Нарочито у ово посљедњих неколико година, од кад се почеше — или само почеше — наше шуме отрачавати, или као што то наш сељак каже: „од кад нам се поче шуме на руку отимати," од тог времена постала је ова стара изреченица пословица: „мрчевина тесовина" свакидашња узречица. И заиста, погледајмо од окрута до окрута, од среза до среза, и од сеоштина до сеоштина, на шта залазе? Видимо сами шумске пустолинам. Нарочито у т. зв. поштенским шумама и приватним завјетина „забранама" обично се шуме дан и ноћ, посо у близина мјеста и вароша гдје се на богатству продаје. Ово се ипак рјеђе на очигред и полицијских и шумских власти и шумара. Ово је права: „српска шумска политика," која ће нас довести до скоро просјака.

Дом се свакако са нашим шумама газдује, наши пољопривредници неумјерно раде, што по њиму: увели се на четвеј шиле, па се утрајују који ће прије и боље да примјене који интензивнији и практичнији начин рада и газдовања, да тако увећа приход од свога имања.

Већина шума у свакој држави на и под нас својина су државе, а далеко мањи дио јесу: општинске, селске, црквене и манастирске и приватне шуме. На под једних па под других, нема ни спомена о какву рационалном раду.

До сад су наше шуме биле правО

*) Који год чланак о шумама нађемо особито у врлодном „Тежаку" ми га доносимо нашим читаоцима намјером да у њима побудимо пажњу на наше шуме. И овај чланак може нас побудити, да размишљамо о стању наших шума, и ако говори о шумама у Србији. У.

насторче у стаду свију трава народне привреде, а нарочито државне. Наше су се шуме почеле да сатиру већ одавно, што се махова напретна тиче, и овдје можемо слободно да тврдимо: да се напретном политиком (унутарњом) упоредо напредује и сатирање наших шума. Општинске и сеоске шуме, које су за тавнице у нашим „новоослобођеним крајевима" државе, почео је народ од неколико година на овамо рекидно да сатире, и то због тога, што држе да ће им те све шуме држава одузети приликом: „ограничавања шума," и што у новом закону о шумама, и у упутствима на подјелу и ограничавање шума стоји: да су у овим новоослобођеним крајевима све шуме државне.

Чл. 9. „Упутства за подјелу и ограничавање шума државних, општинских итд." каже: у ослобођеним крајевима по чл. 1 (алинеја 3) зак. о шумама, све су шуме до сада биле општенародне, а по чл. 38 закона о уређењу аграрних односа за вријеме турског господарства, које им било приватних шума.

Поште у ослобођеним крајевима које скоро све на својој земљи одгајамо гору од времена кад је тамо завладала српска држава, које неби могле бити добиле од 10 год. па старије од 16 година; и поште рјетко по моме доказати право својине највјешког дјела шуме, судећи потврђеним таванјом; то се одиста по том закону у ослобођеним крајевима сматрају све шуме државне (прије опште народне.)

Зашто бих у ослобођеним крајевима да су све шуме само државне дов се у осталим дјеловима наше земље узима држава шума и дијели народу? Да ваљ и овдје прва шумска политика?!

Прво и прво требало је овдје наћи неког шумара, па у упутствима за шумску економију тачно означити: какве и колике дио шуме треба да остане комисији појединих општинама, селима итд.; а друго, требало је одмах у почетку објаснити народу, да комисија односно држава не отима шуме за себе, но их узима само под свој надзор, да се неби нерасложно сатирале те да их тако сачува и колико, не за себе, већ опет за народ јер ће он у првом реду на тих шума за себе највећу корист добијати. Оставити шуме сваком стању у селу се данас свакако, значило би им више но мање, до: „натјерати вуку цигарицу на врат на овдје кнеј." Сеоска би се братија врломе напромишљено шуме растрабио и сатро, па би остала пуста брда и голети, које би произвјеле сваке године хиљаду несрећа у првом реду сељаку а непосредно и држави, и осим свега тога, сеоска би морао отрошити данас да плаћа на огољена и неплодна брда.

Овакав народ особљајостима, боји се, да ће му држава све одузети на вели: дај дај нијемо да сјечемо и продајемо буд за шта, јер боље пита него пита. Да ако су нам доцна спасоносјелне мјере на самим већим варошима и мјестима, гдје су ниједе простране са стотинама кола сирове шкоде растјерана и др. дрвета, које сеоске за богатоју даје. Овако се јавно ради по цијелој Србији на очиглед полицијских и општинских власти и са знањем т. зв. шумара.

Држава као највјешта надзорна власт над шумама мало државним, тако и општинским, сеоским итд. даје овима малу слободу располагања у земљама, које стоје на нашем степену културе. Чим је строжија мјера и општенитости, тим је већа слобода располагања. Та је слобода за сваку грану привреде тим нужнија, чим се брже та грана мора рачунати на промјену околности. Али шума са својим спорим растењем, које врло мало ускорити може и најдаровитија шумар са својом уско ограниченом производњом, мала на свакуладију, само у толико, у колико њена шетна бива ранија и трошку сталног приноса. С тога се мјеновима могла мијешати полицијска власт у шумарству у толико, у колико те земљене привреде одиста неби могла подносјети.

Шта је узрок тога мијешања државне полиције и шала је утицај имала на наше шуме?

Одговор чист и јасан дају: политика с једне стране, и огољена брда по Србији с друге стране.

Ја ћоћу доћи и објаснити овога онај један драстичан или потпунити примјер на шумске и полицијске прилике ових:

„Један бивши чувар државних шума пријавио је полицијској власти на пријеме од све посљедње три године преко 600 шумских преступника. Шта је било са тим шумарским пријавама? Јели који од толиких шумских преступника казнен, бар на одговор зван? Боже сачувај! Парница се вршила најмирнијим и најтајнијим путем. Отпушени сељак отишао је право у кућу (односу канцеларију.) на дан пративаму за ову ствар и пријаву је нојела поврчини, и тиме је парница свршена." И вук сит и овце цијеле!

Шумска управа и уређено шумарство, треба у првом реду да се стара и води бригу о шумама, а то у цијелом свијету биће, а не полиција. Полиција нема други задатак у погледу шума. Она води бригу о шумама само са пријекор и тргнаћнот гледишта, и притече у помоћ у сваком другом случају, на захтјев државних шумарских власти.

У економском погледу, нема држава поред полиције друге утјеке на шо радној и рад на пољу земљорадње, сточарства и т. д. Ту су произвели друге власти и са другом тенденцијом.

Чим је привредимну слабија и народ сиј гаћина, тим је више он и цио његов економски живот на шуму упућен. Поред огрева, дасина, поваше дота и шина, употребе дрва за алате и разне друге грађевине и циљеве, као и поред стотину других користи, које из шуме добија не може подупривреднна без шуме живјети, а тога треба свим подупривреднне да свом снагом настане, да шуму чим више може штеди, а што је напјаннијо, нема на захтјева, да се шуме нису за политику, ни политика за шуме!

Ко је увукао наше шуме у ту мјере, ћу политику? Увукао ко је шуме домоћица на већ одавно приближавамо, а пре плеће то и цио народ, кад протре очи на види, јасно је грдно благо поновала и нашу је огромну штету нанијела Србији, фиолосера наших шума — политика.

Ко, које се бринете о срећи и напретку свога народа и отаџбине; ви, учени и зрели мислиоци, које чули народ тако мјерно слуша и слиједи, недајте народу да упропашћује шуме, то највеће благо Србије и њених житеља: не дајте да опусте и подивља ова благословена житна земља, за коју је толика српска крв проливена; већ настојте, да се ширење једни непремостиви јаз између политике и наших шума, јаз, који иначе наше постати неће, па ће вас благословити и она будућа жетва што се нашим шумама шета. Недајте јер је пропаст близу.

А ти дивљачари народе, помотри мало ту кобну сјекиру, ту злосретну кудељицу; које куца дан и ноћ шкрам наших шума. Помотрати мало на сред шуме на послушај оно мајушно зелено лишће, па ћеш чути како ти молећи шапће, како ти пјева тужну пјесму, коју завршује тајанствено на' нчајно: „Срби браћо и Богу је жао!"

(Дух и његова практична употреба.) С југа, гдје му је постојбина, распростро се данас дух по свом дому.

Духа имо наше врста. Најјаче га разликујемо по изгледу, боји, мјесто у доба, у коме зри.

Дух заузиса земљу чисту, јаку, лише сушу, но влажну, а, што је најјачије, неспутну са изоштреном влажношу. И само у таком положају дух израста чврст, постаје трајан и упуклан.

Дух не воли земљу своје најубреку, већ стару земљину снагу. С тога воли земљиште, гдје смо ради дух сијати, на годину раније пољубрити а то ђубретом свињским или овчим. Осим тога добро је и ђубре коњетије и голубије, као и мало од дрвета и дрвеног угља.

Сјеме од духа мора се, данас је у земљи још доста влаге, густо сијати — ако хоћемо да добијемо читав дух, а рјетко — ако хоћемо да имамо крупне главице.

О томе доба, како се дух сије, како се дође за шеста гроа, како се оцјеђује, плеви, задиса — изванно је напомињати.

Ако смо ради да нам дух и прво зиме траје, то га морамо у времену врста главом покрити и у опште чувати га на згодном мјесту, да се не би смрзнуо. Буде ли то, онда га треба правити по на тиха, како неби сасвим пропао. Осим тога, треба га прво зиме часто надгледати и прибирати. Главице које су већ озиру подлегле, треба одмах уклањати.

Дух остављен за сјеме треба држати на суном мјесту и на промаји. Пошто сјеме од духа само за двије године одржава клијавост, то сваке године треба прово водити ново сјеме.

Дух служи за храну сирова и приправљен на разне начине. У медицини и лијечиштву игра јаку улогу. Мокрачен „облаже се на чирева и разне убоје. Кувам у сирћету и разије, облаже се на неимотине. Осим тога што дух благотворно дјелује на лијеп дудима, он се још, од незнаћених времена, употребљава као изврсно средство против многих и разних болести под отоке и шкрке. Земљодјелне грађане, очију и главе успјешно дух лијечи, над се на ситне дјелове сјече с брашном помијеша и загиљеви, па се тиме болесни дјелови облажу.

Дух се може давати живини у таној форми, као добро средство за лијечење, и преко цијеле године и то једном или два пута у седмици.

Најзад дух се употребљава и за прављење и разликавање печурака: које су отровне, а које су опет за јело. За тај случај треба печурке сушити с додатком духа, па ако дух измјени своју боју, онда су печурке отровне, иначе не.

(Десет заповједи за заштиту шума у стајама: „Пријатељ Народа" доноси:

1. Буди животињама пријатељ, а немој је злостављати.

2. Сарби за топлу и пространу стају; нека буде у њој мир, ред и чистоћа. Стаја нека буде свјетла и зрачна. Поји марва добре и суве стоје, да може слатко спавати и почивати, тако ће се опрљенити, па ће моја опет тим више и лакше радити.

3. Давај марви у редовите времене доста правилне и здраве хране, навиђај је особито у спарно доба и на сјеву чистом и на прохладном водом; чим напорније ти марва ради, тим врједнију јој давај храну. Не мијењај промјеле храну, већ пређаи постепено од једне врсте хране на другу, тако ћеш очувати марву од многих болести.

4. Држи јасле, воћаке, чабре и све сараке за стају, као што и мајчино посуђе у најчистом реду и чистоћи, да се не квари храна, напој и мљеко, и да ти марва не оболи.

5. Нек радне чисти помиљано марву од прашине и гамади, не штеди чешаља, јер је чистоћа пола хране. Чим боље марву чистиш и редиш, тим боље ће те уносјевати и тим више ће јој цијена расти.

6. Пази да те марва можда не трпи, нада је хранити, навиђати, упрезати дотиш или подвинати; мотри јој наметање. Она ваш је на мој закону неуредност, болест или рану, позива с мјеста извуче мишмаре на помоћ. Не пази на савјете врачарица и надриљечитеља, јер ти такови људи често марву упропасте.

7. Осигурај своје стаје и марву од штете, које би могла настати од ватре или пожасти, на ћеш се тако обранити од великих губитака.

8. Пази да тегљећ марви орма водно пристоји, и да ју се муди. Немој мучити коњ мољу им на очи тако силно пасјене (шаховице.) то нијемо врло смета вида реде, а мијете не користи. Уже (тренин,) које много употребљавају да тобом коњ поносити главе дижу, муче је те чине опорнима и непослушним.

9. Марву клати бичем само у случају необходне потребе, при том поступај умјерено те сваки срдитост; тиме ћеш постићи, да си разумно биће, а марве ће бити привршено, па ће на рјеч послушати.

10. Буди вала стриљне са животињом особито с младом, бојажљивом и плашљивом. На мајар баш и злочеста била, помисли, да је свако злостављање и грутност на врема животиња Богу мрска, па ко тога могла би злостављена марва губити на својој приједности, а на штету окрутна властника.

Само доброчинство, које изванно нас остаје, неки добро плодоно; најмирнија та доказа Божје и пријатеља добрих људи.

„Чист је душа, Богу драго —
Нијем мучит мјеном благо."

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 18 новембра.

(Благодарење.) У понедјељак, 14 новембра, поводом срећног вјенчања Њиховијех Величанства Цара Николе II и Царице Александре Феодоровне, које је ово са православном вјером добила Хесен дармштадтска Принцеса Алиса, било је благодарење у дворској капели у присуству цијелог Високочастивог Двора, државнијех великодостојника, царског-руског отправника послова г. Вурцеља. Начелнице дјевојачког института гђице Мртвог, и г. пуковника Сумарокова са госпођом.

(Из дјевојачког Института Царице Марије.) Прослава двадесетогодишњице овога завода, која је имала бити на Ваведеније (21 новембра) о. г. одложе се због смрти у Богу почивулога Императора Александра III. и короте која је услијед тога настала. Тако исто одложе се и све остале свечаности, које су са тијем даном, као институтским крсним именом, скопчане. Биће само у институтској капели служба Божија о благодарењем, а послије овога раздаће се награде оним ученицама, којима су исто досуђене за њихово одлично владање и учење у прошлој, 1893—4. школској години.

Сјутра, т. ј. у недјељу 20 новембра, држаће се заупокојна служба Божија о парастосом за покој душе блажене успомене достојне Царице Марије Александровне, оснивачице овога Института.

Извјештај који је ове године имао изаћи и у ком би и сама прослава имала бити описана, — одложе се такође за идућу годину.

(Српска земљорадничка задруга.) Већ је отпочето уписивање у чланство „Српске земљорадничке задруге" и за ову — трећу годину. Надати је се: да ће сви досадњи уписници обновити уплату, и да ће их се још и приновити, пошто су досадњи задруге такви, да потпуно задовољавају циљ, који се намјерују и ради чије је „Задруга" установљена. — За Црну Гору главна је повјерена другу г. проф. Павла Поповић, коме се треба што прије обратити с уплатом, јер је већ на измаку ова година.

РАЗЛИЧИТО.

(Земљотреси у Сицилији и Калабрији.) Поближе вијести о земљотресима, које су се дана 17. о. мј. осјетали у Сицилији и Калабрији описују догађаје пуно горе, него да се мислило. У Регио (Калабрија) тресло је више пута у шестоно. У Стромболи ударао је трајао преко десет секунда и рушила се куће, преко су оштећено. Мешини помјерилу се потресе цијелу већ уз недовољу тутњаву; тамо има и рањених и мртвих. Потресено подручје обухваћа цијелу Калабрију и сјеверну Сицилију. Свјет утаборио се под водрим небом. Из Месине и Катаније бјеже становници у толиком броју, да су оба града мало да не пусте. Најстарији људи не памте такво честих и жестоких потреса. У Калабрији руше се и повећа трговишта. Нелика је невоља. Области настоје, да помогну, но слабим успјехом. И овом се приходом показује, како је жалосна управа у јужној Италији. Уструјавају се одбори и отварају субвенције. Нападно јавља: У Ређу исјеред потреса порушено је много кућа и јавних зграда, међу њима пресјетура, градска вијећница, судбена зграда, пошта и бројне итд. Суд уређује у једној касарнској гомбоћници. Кашњеници пријеђутени су из тамнице на ратне бродове. — У Мешини у посљедња 24 сата осјетило се девет потреса. — У Палми осим шесторице, што су животом настрадали, имаде преко 300 рањених. Потпуност је кућа порушено, а 300 их се може скоро час срушити. Читава штета на покустим и зградама износи преко два милијона. — У Сан Продоному одговано је 48 мртвих исход рушевина куће, а 150 исход других приватних зграда. Број рањених не може се установити. — У Сан нари 8 мртвих и 300 рањених.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА".

ВЕРДИН, 14 новембра. — По вијестима из Петрограда Цар је примио све министре врло милостиво; и Гирсу је одговорио, који је образложио своју оставку болијешћу, да жели још унапријед с њим заједно радити.

ПЕТРОГРАД, 15 новембра. — Уз грмљаве топова јучер у подне обавило се свечано вјенчање Царево. Послије вјенчања царски пар примио је честитања.

ПАРИЗ, 15 новембра. — Камара је примила мадагаскарски кредит са 377 против 148 гласа.

БУКАРЕШТ, 16 новембра. — Парламенат је отворен престонијем говором. Краљ нагласује односе са свијем државама најпријатељскије. Финанце су у добром стању; буџет текући је без дефицита.

ВИОГРАД, 17 новембра. — Алимпије Васиљевић посланик у Петрограду пенсиониран је.

ВЕРДИН, 18 новембра. — „Тагблат" доноси из Одесе, да се стање здравља Царевића Георгија погоршало.

ЈАПОНСКО-КИТАЈСКИ РАТ.

ЛОНДОН, 18 новембра. — Јапонска је одбила 40 милиона ратног индемнитета, и тражи 50 милиона за ратне трошкове.

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао провући или доказати, даћу му **25** талијера сувоме.

Цетиње, 18 октобра 1894.

(5) **Шпиро Милић Бјелица.**

Уредник: Др. А. Темановић — Издавалац: Државна Штампарија. — У књиж. при. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 26 новембра 1894. БРОЈ 51.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ у АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата иде се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетињу, или отправницама новаца на коју друго пошту; а коме је најручније може се претплатити преко г. Пера Ранђеловића, књиг. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузиму не потпуна, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме попусти се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 25 новембра.

Зближење Инглеске са Русијом и Француском као да ће постати новом чињеницом, и одлучујућом на даљу међународне политике. Изгледа, да се о томе одавна почело радити. Љетошње бављење Царевића, данашњег Цара, у Инглеској, на инглеског Престолонаслједника у Ливадији, куд је хитно био позван, па и сама женидба младог Цара са милом унуком Инглеске Краљице Викторије — све се то доводи у свезу са говором лорда Розберија и једнодушности инглеске штампе према том зближењу са Русијом и Француском.

Значајно је, како се озиваје петроградско „Н. Времја“ у свом потоњем броју, које је позвато, да се не истрчава у изјавама политичкијем, него је на против и сувише уздржљив и смотрен. Ево шта пише о тој ствари полуофиционални петроградски лист:

„Између инглеске и њемачке штампе развила се живахна полемика услед зближења Инглеске са Русијом. Скорашњи пријатељи биједи један другога, да не схваћају праве своје интересе. Што се тиче Инглеске, то се може битн увјереннијем, да она изврсно схваћа све користи пријатељскијех односа са Русијом све до тридесетијех година овога вијека, скоро непрекидно. Али за тијем, кроз последнијех педесет година, инглеска политика, подржавана страхом од напредовања Русије у Азији, враждом и силом оружја старала се, да заустави распростирање руске власти у Азији. Сви напори инглески нијесу могли успјети ни у чем; и при свршетку ми смо се с Инглезима срели на Памиру, а без сумње, предстоје нам и у будуће друга сриједања. Ми желимо, да се сриједамо као пријатељи, а у Азији има довољно простора за двије јевропске државе. У много мање пространој Африци инглеске колоније граниче с колонијама скоро свију јевропских држава, великих и малих, изузетком Аустро-Угарске, и ма да ударање граница тијех колонија не прелази без неспоразума, а каткад и дипломатских сукоба, ипак инглеска политика вазда је била и биће пријатељски расположена према западно-јевропским државама; само односно Русије непријатељство су сматрали Инглези најбољим средством, да сачувају инглеске интересе у Азији. Кримски рат, непријатељски наоружани неутралитет Инглеске у последњем турском рату, и тајни напори за ово последнијех 15 година, да вуку Русија у рат с Аустријом и с Њемачком због балканског полуострва — сто главнијех појава инглеске политике у течају најновијег периода, од ослобођења Грчке заједничким дјеловањем Русије и Инглеске до јучерашњега дана. Инглези су учинили Русији великих штета, а сами ништа нијесу добили, главну своју сврху нијесу постигли. У Азији Русија се приближила до самијех граница инглеске области, и сада је наступио моменат да разјаснимо узајамне наше односе. Узалуд се њемачка штампа чуди изненадном преокрету инглеске политике: преокрет нама не изгледа тако изненадан; он се спремао, како се руска војска приближавала границама Индије. У владинијем круговима, у парламенту, у штампи, на народнијем зборовима инглески политичари, који су даље видјели, кроз цијелијех двадесет година ревносно су проповједали, да Инглеска у сопственом интересу мора промијенити правац своје политике према Русији. Наша штампа је нашим слиједила за тијем све јачим покретом политичке мисли у Инглеској и ишла му је у сусрет. Ми искрено поздрављамо пријатељско обрћање Инглеске к Русији и можемо само толико жељети, да прећашњи квасац, чији трагови неће одједном ишчезнути из инглеске политике, не шкоди новом пријатељству.“

О БАВЉЕЊУ Њ. В. ГОСПОДАРА У ПЕТРОГРАДУ.

У Петроградском „Грађанину,“ познатом листу кнеза Мешчерског, находимо шљедеће биљешке о бављењу Њ. В. Господара у Петрограду:

„Код Његовог Високочанства Принца Александра Петровића Ојденбуршког у броју позванијех на обед 8 новембра били су: Кнез Никола Црногорски, Принц Сијамски Свасти и Принц Евген Шведски.“

*

Велики дворски обед био је 9 новембра у концертној сали Зимног Дворца. Његово Високочанство Господар у хотичном списку знаменитијех особа, на броју 57, које су били на обеду, наоди се између Велике Кнегиње Марије Александровне, Велике Војвоткиње Кобурушке (сестре пок. Цара) и инглеског Престолонаслједника, Принца Велешког.

*

„Исти дан, 9 новембра, Њ. В. Кнез Никола Црногорски, у пратњи генерал-мајора Пашкова, (који му је био ађутант), посјетио је гробове руског Царског Дома у Петропавловском сабору, гдје се дуго молио, послије чега позвонио се смртнијем остатцима блаженопочившег Александра II, Александра III и Царице Марије Александровне. На гробницу блаженопочившег Цара Александра III Његово Високочанство положио је раскошни сребрни вијенац са натписом: „Вјечно, вјечно благодарни Никола Кнез Црногорски.“

*

„Јучер, 10 новембра, Кнез Никола Црногорски у пратњи своје свите и генерала Пашкова походио је неке петроградске манастире. Исти дан је Његово Високочанство примило посјету Високопреосвештенијег Палладија митрополита петроградског и ладошког. Данас су Његовом Високочанству учинили посјете чланови државног савјета генерал-ађутант гроф Н. П. Игњатијев и главни заповједник војске варшавског војног округа и варшавски ген.-губернатор, генерал-ађутант Гурко.“

*

„Данас, 11 новембра, Кнез Никола Црногорски, посјетио је двор Великог Кнеза Михаила Николајевића, чиниво је опроштајне посјете и посјетио је обер-камерхера Наришкина, а на тијем је обишао неке трговине. У 7 сати и 45 мин. Кнез Никола је кренуо из Петрограда варшавском жељезницом за границу. Ради одласка Његовог Високочанства дворске просторије на колодвору су биле илуминиране. У 7 сати и 30 мин. присјели су Њихова Царска Високочанства Велики Кнез Никола Николајевић и Кнез Ђорђе Максимилијановић Романовски, Војвода Лајхтенбершки са супругом Кнегињом Станом Николајевном Романовском, Војвоткињом Лајхтенбершком. На колодвору су се били скупили: петроградски градоначелник генерал-лајт. фон Вал, петроградски гувернер граф Тол, генерал-мајор Роговски и друга високопостављена лица. Који имају црногорске ордене и ленте били су с њима. Ту су се били окупили универзитетска омладина и публика. Кнез Никола је био у руској униформи. Излазећи из царскијех просторија, Високи Гост је поша у приуготовљени за Његово Високочанство царски салон-вагон. За Његовијем Високочанством у салон су ушли г. Божо Петровић, генерал Пашков, који је Његово Високочанство пратити до границе, а остала свита црногорског Кнеза. Позвонили се усклици „Ура!“ и „Живио!“ и воз, испраћен добријем жељама, крену се.“

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Петроградске „Новости“ пишу:

Вас словенска свијет топло се озвао туђи, што је постигла руски народ. У руској престоници данас се налазе два представника српскога народа: Краљ Србијски и Кнез Црногорски.

Ми смо већ на страницама „Новости“ донијели краснорјечиви манифест Кнеза Црногорскога и становницима Црне Горе. Из њега се види, да је Црна Гора вазда била и да ће за вазда останути вјерна својим славнијем традицијама оданости Русији.

Но и у Србији нијест о смрти Цара Александра III произвела је не мањи утисак. Најбољи доказ искрености и силе тога утиска јесте долазак у Петроград младога српскога Краља Александра.

У почетку новог царевања у Русији веома је важно опредјелити односе к Русији младога српскога краљества, чији су синови још ту скоро проливали крв заједно са руским војницима за једно опште дјело.

Познато је, да је послије 1877—78 г. берлински конгрес, угађајући Аустрији, поставио Србију у веома трудан и неугодан положај. Иман је Србија остала вјерна Русији, и сви гласови о тијој конвенцији, што је она тобож закључила с Аустријом, није друго него клобук измишљотина.

Али сада наступа нова ера у историји Србије. Шта ће бити од ње сјутрашњи?

Ми смо се једном већ изјавили да је руска политика дијелио од мисли о каквом подчињењу балканскијех држава. Русија је тако велика и пространа, да ни о каквој политици присвајања на балканском полуострву с њезине стране не може бити ни рјечи. Наши односи к Србији имају су своје особитог својства. Они се оснивају на племенском и религиозном јединству. По томе, осим обичног пријатељства, што Русија показа свијем државама, она је везана са Србијом особитијем тијеснијем везама љубави и заједничкијех успомена. Од свијех словенскијех народа српски народ најближи нам је и дражи од свијех, јер је он остао вјеран Русији и у најтрудијема часовима свога живота. Но и независно од тијех виших нравственијех обзира, прости политички рачун захтјева, да Србија буде независна и снажна духом и поретном. У интересу само Русије, њом ослобођене словенске државе морају се развијати мирно и правилно, не стјешњавајући једна другу.

Србија као народ вазда је оставала вјерна Русији. Али политика српске владе имала је своје периоде колебања. Такав је био, на примјер, период почетном осамдесетијех година, кад се је Србија, скоро отргнута берлинским трактатом од Русије, хтјела не хтјела морала зближити с Аустријом. Познато је, да је то зближење довело Србију на крај пропасти и г. 1889 до промјене на престолу. Од тада је млада држава прихватила разумнију политику и прекидајући економско-политичке свезе са Аустријом, које зависе од непосредног сусједства са овом државом, Србија се постарала о успоставу прећашњих пријатељских и искреннијех односа са Русијом. Резултатом ове промјене било је трајно повјерење руске владе према Србији. Сви догађаји, што су се збили у Србији послиједнијех година, изгубили су свој узнемирајући карактер, поглавито, хвала руској политици немијешања. Док је аустријска штампа вапила о опасностима српскијех превирата, Русија се понашала мирно, признавајући њихову историјску нужду.

Тада су у Аустрији и у Њемачкој признали учињену погрешку и постарали су се, да је заглађе демонстративнијем дочеком Краља Александра у Берлину и Бечу. То путовање српскога Господара у престонице Њемачке и Аустро-Угарске дало је иностраној штампи повода, да нагађа, да се Србија опет удаљила од Русије и да се Аустрији приближује.

Али ево долазак српскога Краља у Петроград појављује се сјајнијем и одлучнијем опровргњењем тијех гласова. Дошав у руску престоницу, да непосредно изрази своје саучешће у великој жалости Царске Породице и свега руског народа, Српски Краљ у исто доба показао је, да је свему руско-српско пријатељство. Одсе се може посвјатити тврдо убјеђење, да ће Србија продужити своју политику тијесног јединства са Русијом, која јој је осигурала правилно и мирно рачунање у садашњости и у будућности.

Али ми овијем нећемо да кажемо, да се Србија мора иходити у недобрајем односима са државама тројнога савеза. Напротив, ми смо и прије говорили, да је Србији потребито поправити најбоље односе с Аустријом и с Њемачком. Сво питање сводило се само на то, да она у том правцу не пређе границе политичке мудрости. Наша се чини да је младо Краљ с чашћу изашао из тог искушења. Он је млад, но смотрен и умјешан. Он је већ показао своју енергију и усиво је довршит дјела, пред којим би устукнули и искуснија људи. Види се, да срећа прати младог Краља, и у руској престоници њему је учињен срдачан и услужљив дочек.

Ми се надамо, да ће Краљ Александар понијети собом најљепше успомене и виђе.

За Русију почиње нова историјска епоха. Ми се надамо у бољу будућност не само руску него и свијех осталијех словенскијех народа. Српски народ заслужио је ту бољу будућност више од других, и ми желећи младом Краљу срећан повратак са мајловиног и дражњивог сјевера у његову отаџбину пожелијемо сунчанијем врјемена, од душе још желимо, да млади српска Краљевина остане вјерна пријатељским постојанством и сврстоо пријатељске и јединствене са Русијом, на коју се може увијек може ослонити као на поуздано пријатељство у туђе као и у радости.

Виноградски „Одјек“ пише:

Смрт руског цара Александра III имала је, између свега осталог, и једно чудновато дјејство. У први мах као је свијет мислио, да ће царева смрт изазвати забуну и поремећај не само у Русији, него и у њеним односима према јевропским државама. Опште је мишљење било, да ће царевом смрћу Русија потресена бити изнутра и споља, да ће застати све што је заснивано, да ће ослабити сав што је постигнуто. Тако су мислили и пријатељи и противници великог словенског царства, и они који се у његову моћ уздају, као и они који се ње боје. Пријатељи су забринуто стрјепили, противници се злурадо осмјехивали.

Али се ово у брзо показаше и забља и злурадост као сасвим неосноване. За неколико дана послије цареве смрти Русија се пред свијетом истаче у толикој сили и моћи, њен утицај у толикој јачини, до које може се слободно рећи, никад прије није допрла била. У томе је најбољи доказ за мудрост и успјешност правца и рада Александра III. У културном и економном напредовању, у војном уређивању и јачању, у подешавању спољашњих односа рад Александра III одликовао се толико смишљеном одлучности и толико поштеном отворености, да је сад Русија постала привлачно средиште, које пресудно утиче на развијетај свих великих и малих чињеница у свијету.

Политика, коју је водио Александар III, и коју је на успјешно настављење оставио своме сину, преокренула је старе односе између јевропских држава. Добродушном стиринском политиком Русија је доведена била до тога, да спасава и уздиже оне, који ће јој сјутра бити најопаснији противници. Александар III прекинуо је све те традиционалне везе, које су побједоносно Русију довеле биле до унижења на берлинском конгресу, на ком је Русија изгодила скоро као кривац, ком суде они, које је она прије тога спасавала и подизала. Већ по досадашњем развоју догађаја с поуздањем се може прорећи, да ће историја обиљежити берлински конгрес као највећу Бисмаркову погрешку.

Русија, кад се увјерила, да је на Вилагошу, који је својом крвљу створила, и на Седану, који је својом политиком допустила, одњеговала своје најнезахвалније противнике, отргла се из немилосрдног

загрљаја предтворних пријатеља. Бисмарк, послије свих могућих понужаја да и даље сачувамо руско пријатељство, кад је видио, да му је мука узалудна, створио је тројни савез. Као чудо изиђе овај је савез од свога зачетка носио у себи клице болијести. Ниједан од та три савезника не може имати рачуна у уговору и које чему на и једног од друга двојице. Њемачкој су интересима противне тежње Аустро-Угарске и Италије; Аустро-Угарској тежње Њемачке и Италије; Италији исто тежње Њемачке и Аустро-Угарске.

Према том непријатељском тројном савезу, који је одржавао само страх од Русије и Француске, а нарочито га је несугласица међусобних интереса, политичке умјешност у Русији и Француској навела је сближење ових двеју држава, које носиоу заједничке интересе, а чврстоћу њихове заједнице не слаби никакво међусобна супротност.

Неодољива јачина ситуације, која је створена руско-француским пријатељством подјелјетворила је у брзо и на односе осталих европских држава. Ово је тим очитије наступило, што се тројни савез нашао сада у мени расположењу. Италија је у том савезу одузело свакі значај како материјално и морално банкротство, јер се она даде под теретом својих дугова и разорених финанција и под прљавштином, што је на свијет изнио процес против Римске Банке и против бившег предсједника министарства Џолитија, који сада иде пред суд за пљачку и утаји документата, чим је хтио прикрити потпуновласт своју и многих високих личности у држави. Аустро Угарска у тројном савезу већ је слаб чинилац због тога, што су све народности, осим Њемаца, Мађара и Пољака, оротиве тројственој политици. Осим тога сад су и у Аустрији и у Угарској наступили тако поремећаји и уутрашње борбе, да је скоро од свих европских савеза сваки тога конгломерата разнородних састојака, што се зове Аустро угарска монархија. Па и сами Њемачка у тројном савезу не представља онаку једнуствену, снагом безобзирно дисциплиноване унутрашњу јачину; но сопственом њемачком признању, њемачка држава болује сада од непоредљивости једне прекрасне воље, која лишава стабилности и повјерења и канцелере и министре и парламенте, а услед тога добија храме и маха партизударним појединих држава и племена њемачких, који се не могу ни овако замислити са пруском немилом.

Ово стање у Европи, које о једно страно представља необорива и свим непокољебна јачина руско-француског пријатељства, а с друге стране видљиво болујуће тројног савеза, изазвало је сада још једну врло занимљиву појаву, а то је сближење између Енглеске и Русије. Енглеским министар предсједник Розбери изјавио је на банкету код лорд-мајора лондонског, да је Енглеска са Русијом сагласна у свим питањима питањима. Тај Розберијев говор изазвао је читав урнебес коментара и новинарских разлагања. И збиља је од недогледне важности те објава сближења између те двије највеће сунарнице на свијету. Ми се не можемо сјетити, да је икада у Енглеској о Русији овако пријатељски говорено и писано, као што то сада бива.

Практичност енглеска дало је у мјеродавним круговима назнаке увјерљивост, да је паметније споразумјети се с једним великим сунарницом, него непрекидати мјесто трећег, као што је Њемачка отворено непријатељском политиком. Разумије се по себи, да ће мудрост руске политике имати да прецјени велико ново непријатељство у енглеском сближењу и да ли му је главна намјера ударити клин између Русије и Француске, а на пријатељско расположењем ренесанса. Да сада је извјесно, да ових неприлика сврт енглеске политике ремети на основу досадашње односе. Енглеску су силе тројног савеза до сада сматрале као четвртог прикривеног помоћника. Рачунаће на Енглеску у свеобјемном миру највише је повредио Италију да приступи и задржа до данас у тројном савезу. Сада је све те измјешано, те је врло вјероватно, да ће се у скоро појавити и друге промјене у размјештају европских држава и у међусобним односима.

С овим европским односима сви Словени имају разлога да буду задовољни. Српски народ и наша држава могли би и много више поуздања гледати у будућност, над небо беле ове наше помуђене задовољности. Патриотизму и идеалности увјерености требало би, да, осим свега осталог, и ово повјерење у европским односима, буде одбрана опомена за изнесјене Србије на магле државнога удара на чистину и свјетлост родоначног стања, учвршћеног народном вољом и слогом између браће и народа.

СА ПОГРЕБА ЦАРА АЛЕКСАНДРА

Јавили смо да је г. Арсо Пајевић пошао у Петроград на погреб Великога Цара, и пошто је нашим читаоцима г. Пајевић добро познат, а ово дописивање из намјет ратовања и са обдоне просјаке, и као добар Србин, ми ово уједрисмо, да ће радо читати вјешто дописе из Петрограда, које преносимо из „Бранка", тијем прије што је ово једина српска дописница са погреба цара Словенскога.

I.

Петроград, 6 нов. 1894. — Навршило се равно осамнаест дана како је издахнуо један од највећих до јако императора руских, Александар Александровић III., на ово још се нијесмо није народ руски довољно исплакао над отвореним јам гробом вјековим. Као дјеца туга руска суза за њим потекла, тако сиђо и непрестано по читавој пространој руској царевини и данас тече непрекидно дубока туга народна за дубоким царем миротворцем. Тако величанствено може само народ да оплакује своја чувена, као што руски народ оплакује душевни бол за својим бољушом. Томе увиђавном владару необичне тешке, мноштвено непрегне дубоке народне према владару своме мора се ако свијет чудити. У часу највеће оштре душевне погрешности са тешко моралне снаге, истрајног самопрегорјевања и највеће мјере трпљивости са пријешним уздањем у Бога и мегеве непознатне путе, надре је зар саме православна Русија да послуши другим државама као узор.

Нема тога пера у смртне фидјеке, којим би задар био и само приближно, искрено и вјерно за описе, шта је ово руски народ учинио да што сјајније ода почасти смртним остатцима својега великога императора, којега је за живота чистом душом својим до обожавања дубоко. То треба очима видјети, па се морате дивити и чудити као нечем нечувеном и невиђеном у данашњем свијету.

Ја сам био само два дана овдје, па не могу још да се прибјерем, да дођем к себи с непрестаног сна мислјет и вијеног размишљања при сваком кораку на њу се год страну окренеш, као да се читава голема Русија слегла у своју престоницу, па се свако питаче да видјанним лицима исказе своју тугу и да посљедњи пут види на мртвачком одру и да целива свога дубљеног цара.

Одавно су цара овамо из Миса довијезли, небо је непрестано натуштено и хладан сјеверан вјетар опитро душе, а над цијелом престоницом пустила се густа магла, па ти се чини као да сипе ситна киша из облака, јер осјећаш влагу на својим хаљинама; прије мјесец дана било је снијега и леда, којега ће још више бити чим ово магла нестане. Стотинама хиљада људи у свакој главној улици стајало је читав дан на овој ладноћи, па над се спроводи гдје пјешаци, све жиро, ботати и вирити падало је мичаве у блато на пољима и голедаво стајали доле се гиз спроводи дугано кроз њих мидо средином улице. То је трајало пуних седам часова одуђи најсвечанији кроз све главне улице у правцу најпрадније војске свију родова оружја и све велике господштине царске, војничке и грађанске. Ту је видио Русија показала своју сјај и сјају, какав се тек само овдје може видјети.

Царево тијело положено је у храму Петра Павловскоме, који је сред града истога имена на једном острву, окруженом рјеком Невом и каналима који су из ње изведени. На ту страну воде воде великих мостова, на којима непрестано стоје хиљадама по њима и народ одбија да не угуши мостове, него пропуштају само оне који имају билету за улаз у храму, а међу од 10 часова па до ујутру пуштају без разлике сваког да иде к цару целива. Ја сам добио такав билет као дописник да сам с њиме у свако доба отиђе могао, па баш јучер сам се пуна три часа пробијао кроз небројено многе војничке страже докле сам до древних врата дошао. И послије толике муке може се мислити, с каквим сам осјећањем у храму ушао.

Ову цркву зову Петропавловским сабор; што је у њој гробље царева, царица и других лица царске породице; има до 55 гробова. Ту је цркву основао и камен јој крај положио Петар Велики 30 маја 1714. Црква је врло мала према овим огромно великим размјерима, које су данашње подизане.

Према је високо засвођена на десет широких стубова. На сред среде између четири стуба уздиже се до горе балдахин са царском крунсом на врху. Балдахин је с горе од тешко бијеле свиле и златним рељефима цијо ситочен, а изнутра је оплетен царским порпуром. Под њим је уздигнут катафалк и високо златно постоље на којем лежи цар у отвореном сандуку, којем један по један приступамо крај шпалир од високих официра. Жмирци не прекидају над сим преко четири бијелмаке приступамо царевом одру, који окружавају високе

Високи и препуни чарнијех својстава,
Која му Господ у шедра слио....
Русија плачи!... Дајте цвијеће суве:
— Суза што тебе сва лице точи,
Плава је суза.... као и она,
Што-но Словјанству изиђе од очи;
Све друге суве суше се лако:
Као су дошле — бјежаху 'тако....

А ово двије — и Богу се вјану,
Ка' соко тица лака и сјана:
И дјечаој душа сваког Монарха,
Бог добар, праведан и штедар бива....
Тд суза повјеђ у златоносу
Од вјека и вјеку пренаша, шаље:
И оне стижу ук сномом Царев
До времените доби нададе;
Јер **АЛЕКСАНДРА** III-ћега ово
Остаје вјечно за вјечност с њиме. —

Четиње.

Из задушнице свечаности у православној цркви

Ј. Сундечић.

ЦЕТИЊСКО ЉЕТО.

Слика из црногорске престонице

од **М Ђурашића**

(Наставак и свршетак.)

— „Тако господине" — ућутим — „ово су данас мушканте, или боља да кажем — данас протима назоде воте, а сјутра и преко сјутра, па ако читав мјесец два дана су под пуће — тада су сјајни тамо чувају стену, воћају, орф, праше и загрљу. Тамо не виде ни нота ни музикантских инструмената — осим настарских свирала и наших народних гусала. Ја сам то примјетио не мисе ни се на руку сељачки злат: бито мотика, пуна, коса или рало." —

— „Исто тако" — настави мој друг — „као што је душевет сваког Црногорца — био сељак, занатлија, трговац или чиновник — да иде, кад народа воћна алает, на воћно вјешбање."

— „Мислим сте прилично, да видите, које вјешбе или приликом од вас сте овдје видјели се истинска војничка чета вјежбе." —

Господин професор окрене се на југоисточној страни Цетиња и показа руком поље под Заграбље:"

— „Баш на оном пољу дуго сам посматрао једну чету војника — и уколико сам могао оцјенити, узимајући у обзиру ова околности, та је чета добро извјежбана."

Најзад већ седам сати — крећемо вечере. У парку на бијаше мноштво. Свијет се бијаше разишао кућама. Музиканти одлазјели ноте и инструменте. На зборној главици омладина цетињска одмарала се, пушила и разговарала, па и отпутовала. Мрак се већ бијаше почео хватати и по гдјо које се звијезда помаљати на ведром небу — и ми се упутимо кућама.

— „Овако данас већ" — рекне ми г. професор, — а бијасмо већ на растанку — „и да нам се свиђа — грехота би било прележати и преспавати, јер је Бог нијо могао данашњу стварати за уживање, с тога ваома ми би било жао, кад бисмо и послије вечере чинили друштво."

— „Обећајете ли ми, да ћете дођи." —

— „Обећајемо" — и рукујемо се.

Господину професору приђаше цетињско дјете — мало му бијаху цетињске дјетње ноћи. Хвалиме се, да од кад је на Цетињу врло брзо нагледни и много више једе, него што је обично јео. Пијаше

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА."

СУЗЕ ЗА ЦАРЕМ

АЛЕКСАНДРОМ III.

26-ог ОКТОБРА 1894.

(Из „Просвјете".)

„Експлициту и мисли!.."
Данчићева

Словјенска Царе!... Велика Царе!...
Сјевере највједе словјенских земаља!...
Премилог Оца, обрати ниско,
И свог Словјанства утјеху вједа!...
Словјану свијем, који род дубе,
У срцу, Царе, ти си почива':
Свим је тебе, ка' свима шу,
Тврдо и здушно привезан бива;
Ка' на свог свијех гледа' је на-то,
Богу се марно утиша' за-то! —

Листом ти Свијет — највјеће' Европа —
Даваше пошту ук харнеет врху,
Као Владару човјечну, мудру,
Великодушну и неумрлу;
А понајвише — као од Бога
Посланом с неба генију мира;
Да свијет не лутру пијеше крви,
И јда не прождре бездановог мира,
И да с' претјеку — расјеш и бједа,
Којијех чељеђа још није гледа'.

А Црна Гора, попјесни стијене,
Теби се, Царе, клањала вјешно:
Њој си у свијеј потреби мајкој
Притјеча живо и великодушно;
А данас Кнеза — као највјешћег
Свог пријатеља и вјерног сина,

Свој си сјајнијем јасно уведа'
Ук пуном пјеру рујнога лица....
Ти Самодржац — нек ти је дика,
У сјајне бирам свог савјетника! —

Вај!... тамо Монарх и мјесе шуоти,
Под носом смрти данас је ако;
И у најјачој мушкиној снази
У руке Богу душу је дао:
Да прај-ког рајеву ужива радост,
За дјела правде, благости, суда,
Милости царске, домаћег склада,
И за мир опште подизиног труда,
Ка' и за ревност — достојну хвале —
За срећу Руске и Православља.

Русија света, царевог сјетна,
Ах! неизмјерна твоја је туга!...
Твоје су једи огромне, тешке,
И крик као морија пуна!...
Пуцају срца, која те мотре
Сву обавијену у ризе црне,
Гдје мјестом дуго, да сјајно ведро
Ук муку твоју — од муке трне....
Плачи?... јер плачат и имаш за шта,
За Царем дивним, даном сјајним!

Које то дјеца' с недрима неба;
О благостању твоме се стара';
Дубоко тебе — ка' мајка чеда
С' препуном грудо пресвјетла шара;
К небу и уму стало т' отвара;
На мору, копну — светом те шаље,
Да „на стражу прагамъ" својијем будеш,
Да стрјеле оне и од твог гласа:
Те наспрам твога срца бијела,
Пашћу је сарна свијета пјела. —

Као што отсјом — тако и душом,
Русија, твоји је „Катјушка" био

то примјетио не мисе ни се на руку сељачки злат: бито мотика, пуна, коса или рало." —

— „Исто тако" — настави мој друг — „као што је душевет сваког Црногорца — био сељак, занатлија, трговац или чиновник — да иде, кад народа воћна алает, на воћно вјешбање."

— „Мислим сте прилично, да видите, које вјешбе или приликом од вас сте овдје видјели се истинска војничка чета вјежбе." —

Господин професор окрене се на југоисточној страни Цетиња и показа руком поље под Заграбље:"

— „Баш на оном пољу дуго сам посматрао једну чету војника — и уколико сам могао оцјенити, узимајући у обзиру ова околности, та је чета добро извјежбана."

Најзад већ седам сати — крећемо вечере. У парку на бијаше мноштво. Свијет се бијаше разишао кућама. Музиканти одлазјели ноте и инструменте. На зборној главици омладина цетињска одмарала се, пушила и разговарала, па и отпутовала. Мрак се већ бијаше почео хватати и по гдјо које се звијезда помаљати на ведром небу — и ми се упутимо кућама.

— „Овако данас већ" — рекне ми г. професор, — а бијасмо већ на растанку — „и да нам се свиђа — грехота би било прележати и преспавати, јер је Бог нијо могао данашњу стварати за уживање, с тога ваома ми би било жао, кад бисмо и послије вечере чинили друштво."

— „Обећајете ли ми, да ћете дођи." —

— „Обећајемо" — и рукујемо се.

Господину професору приђаше цетињско дјете — мало му бијаху цетињске дјетње ноћи. Хвалиме се, да од кад је на Цетињу врло брзо нагледни и много више једе, него што је обично јео. Пијаше

ника, јер не саме Француске дошао је до сад читаву нагомилу вијенаца на гроб Александра III.

Још само мјесто биће изложени тијело царево, па можете мислити колико је сад тишина тамо, гдје од јутра пуних 10 и више часова на стотине хиљада мах чекају да приступе мјесмадју. Многи од жалости плачу у страху да неће доспјети тамо. Јуче и данас је приступало до 20.000 разних људи малих и великих са својим професорима. На сјелу мјесеца би на само 23 женске гимназије и других мањих и виших школа, као и многих вијничких учених завода!

Заморени силним утисцима не могу за овај мах описивати ништа од свега онога што означава видљиво тугу у цијој жалости утонуле цијеле престолнице руске, али Вам не могу прећутати ово:

Ово модне данас нашао сам се случајно на голомом правном простору пред зимским царским дворцом у које су одјели у посебним одјелцима брат Александар и жена Никола.

Наједаред чујем из далека тутањ ово наше гримљанске и на мало појавише се пред дворцом силни коњаници на високим коњанним и сви једнаке боје. То бијеху тешки оклопници царског гвардијског пука, обучени у свјетле оклопе од жуте меди (месинга,) које се сјајетле као од злата. На главама имају истим металом отточене високе каске, на којима се уздижу данска царска двоглави орлови са раширеним крилима као да ће са јуначких коњанних леђа летјети. На десној страни носе уздигнуте копља и мало бјеличе. Иду право и забијено као да се иза мене, а за њима у средини четири као гавранови црни коњи, са четири црна надфеља једнако одјевена коњника, којима за вођице воде коње као по два у цијо са сјајно обучена момка. То бјеху два дворска сенатора и високи два секретара, који на главама имађаху мало велико ритерско шешире са бијелим перјаницама. На прсима им сјајетјаше велики дугачки златни орлови, са крилима крилима. За њима је јахало као и напред много оклопника. Њих је као неки бујица у масама на хиљаде свјетла пратио и за час сам окружиде. У том на царском двору стаде избијати дванаест часова, и два трубача на високим као снијег бијелим коњима стадоше трубити неку жалопоју, на којом се све утиша, и један од сенатора гологлав са уздигнутом руком окрете се народу, који као један човјек посиђа наше и гологлав мирно стајаше. Онда сенатор уваженим гласом стаде на пергамент отточеног пергамента читати увиа новог цара, којим се народу јавља да ће сјутра у 10 часова бити погреб цара Александра III. Тако величанствено прикривање ово важно вијести потресе нам душу, јер чисто осјећате како је силан и моћан онај, који на тим начин своје увиа издаје. Цијело поднеје су данас овако вијести по главним улицама и народу објављивали сјутрашњи царев погреб.

ПОСЉЕДНИ ДАН ЦАРЕВ.

Уредништво „Приморских Вједомости," желећи свестрано тачно извјештај о послијелњем часовима покојног Цара, обратило се духовнику дворском проту Л. Јанишеву, који је овако одговорио:

О могућности близке своје смрти Цар је помишљао још 9-га октобра и сасвијем опредјелено говорио је о томе, иад ме тај дан примио послије литургије; нада сам ја узео себи слободу, да га замолим, да сасвијем остави државне послове и брине, и предлажи се воли Божјој, да се причести, он је радосно и на једном захвалујући прихватио предлог, само је жалио, што се није могао тако припремити овој великој тајни, као што је нада чинио, кад је био здрав, у мјесном посту. Прије молитве, којим сам ја одмах приступио, Цар обучен као увијек, кад је чарав био, клекнуо је и метанисао; у том положају остао је до свршетка исповијести. Причестио се у присуству Царице, која је самном помогла Цару да се подигне на диван, гдје је и примио свете причешће. Тај дан се на јутра осјећао боље него прошлијех дана; а сљедујућа два три дана још боље, док није наступио коначни повратак на срће оно 16—17 октобра. 20 Октобра рано јутром ја сам по обичају давао лекцију о закону Божјему В. К. Михаилу (најмлађем сину Цареву,) и доказивао, да је наш особито тешку провео Цар, мјесто да настави занимање и са В. К. Олгом (млађом њеним Царевом,) пошао сам у мали царски дворац, гдје је боловао Цар, и гдје је тек била пристјела нада границе Кобурушка Високошка Марија Александровна (сестра Царева.) Ту су се биле почеле мало по-мало окуђати чланови Царске Куће, који су се налазили у великом двору и уопште у Ливадији. Из себе, у коју су сви улазили и гдје се Цар находио, убрао мало Цане (сјајни Цар) и рекао ми, да се Цар жели Богу помолити. Прије молитве, које сам ја читао, стојећи с бока, мало прех Царем, према иконе, чујем довољно јак мојом глас: „желио бих се причестити." Тај час сам пошао у цркву великога двора, у којој су били готови Св. Дарови, и повратио сам се у колима, које су ту случајно стала готова. Благу Цара сам Царевић пригуговио је остадчаћ, на које сам поставио Св. Дарове, и почело се, у сред дубоког ћутања присутнијех, читаво обичајех молитве. Предпричесну молитву: „Вјерујем Господи" — Цар је од ријечи до ријечи поновио с јасним разумијевањем смисла сваког слова и срдачним — хиљадама. Кад сам ја, послије свршетка свештеног чина, хтио да се удалим, — да би Цар остао само са својом породицом, било му је угодно, да ме заустави, да ми се једном захвали и да ми на свом начин пољуби свештеничку руку, коју је он усиљавајући подигао до својих уста; тада сам се ја нарадо приклонио његовом уху, на ме душе казао сам му поновно признање не само од стране духовенства, него прије свега од стране св. правде, којој је он био вјеран сам и јаан заштитник, и од стране свијех сталежа руског народа, коме је он жртвовао све своје силе; а томе сам му изјавио тврду наду, да је на небу њему припремљено непроцјенено царство славе и блаженства са свијема Светијема. Почели се опраштати свијех присутнијех Високијех особа. Ја сам се удаљио у сусједну собу, у којој су се налазили доктори, и четаи сам ту дан није дошао час, да очитам молитву на исход душе. Не могу ништа рећи о томе, што је било у тему два сата по сред дубоког тишине у собе умирућег Цара до шестог послиједнег часа, пошто се опростио са својима. На сваки начин тај дан се он није по други пут причестио, и тајна јединствености се није над њим извршила.

•

Отац Јован Кронштатски, умољен телефонски од истих лица, нијесу допуђа овај извјештај против Јанишева:

По жељи Царевој, ја сам га 17 окт. причестио. Ја сам сваки дан служио литургију или у Ливадијској цркви, или у „Оранди," и споменутог дана, тек сам свршио литургију, ја сам с чашом живота похитао у уваженом Бошњу, који је побожно из мојих руку примио животворне тајне. Цар је телефонски пожелио, да ме види 20 октобра. Ја сам похитао одма по свршетку литургије, и остао сам уз Цара, дакле је надахнуо. По жељи Царевој ја сам очитао молитву за исцјелење Бошња и помазао ногу и друге части његова тијела уљем. Ово је уље било из ваздала чудотворне иконе, што ме је довео јалтијски свештеник о. Александар. Примивши исцјелном вјером ово благочестиво уздиже. Цар је изразио жељу, да поставим моје руке на његову главу, и држећи ја тако руке, Цар ми је рекао: „Нас дуби народ"; ја сам одговорио: „Да, Величанство, сви народ мене дуби." Онда је Цар недостојно: „Да, јер он зна, но ето ви и што ето ви." Из тога му је било врло тешко. С десне стране стала му је Царица, пред њим су стала два старија сина и вјеренница Царевићева, а десне најмлађи син и кћерка, а је иза главе. „Да ви ми је тешко, Величанство, што ви дрмим руке на глави" — упитах ја. „Не, мени је лакше, кад ми ви руке на глави држите — одговори Цар."

•

„Моск. Вједомости" допуђују против Јанишева и о. Јована овијем извјештајем:

Рано у јутро, раније него обично, Цар је пашло, да се обуче и молио ја, да га пошаљу у столицу. И у послиједњем часу хтио ја за ето да ради! Само најближима познато ја, да ја Цар на столом писао. Дизање ја било све трудније, и све чешће требало ја помагати инсомнивом. У седам сата Цар ја народно, да позову Царевића, а около сата с њим ја на само говорио; на ја позвао остаду дјецу и послао по о. Јована, који ја становао у Ливадији. Високи Бошњ остао ја около сата у другу своје породице, и држећи руку Царичину, срдачно ја говорио са сваким од своје дјеце, а над ја уђеста о. Јован благословио ја своју дјецу. Царица и дјеца сви сјајну напишаше Високоме. По жељи Царевој, у дворац су били позвани сви Велики Кнежови и Кнежгиње и скупили су се у сусједној соби. У 10 сати о. Јован ја отишао у Оранду да служи литургију. Послије шестог одлиса дошао ја у Дворац протојереј Јанишев, и Цар, који се находио свијестан у пуној свијести, причестио се. У 11 сати подоже Болесника постао ја врло тежак, и изгледало ја, да се приближује послиједњи час, ал' срдачним организмом Цара-Великана још ја једном побиједи ову болјест, и Његовом Величанству опет ја било лакше. Сјећајући своје силе удовољавајући инсомнивом, Цар се сјетио од присутнијех Великих Кнежева и Кнежгиња опростио и тјешио ја своје рођене. Силе су постепено слабиле, све чешће глава Царева наслањала се да се одмори на раме Царици, која ја сјећала на десну страну Цареву, подржавајући га дијеном. За столицом стојеће ја Царевић с вјереницом, умиљато остала чланови царске Куће. Скоро до послиједњег часа Цар ја био сав у пуној свијести, и све слабијим гласом разговарао се са присутнијема, иходећи за сваком ласкаву ријеч. Три минуте прије смрти, видјело се, да Цар жели још нешто рећи, и обративши се прво Лејдеку, која ја пазио бијеле пудра, рече му: „инсомниа!" Но прије него ја Лејдек успио, да испуни жељу умирућег, Цар,ога ја с плећи подржавао Царевић, спустио ја своју главу на десно раме Царичино и ускинуо ја.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Педесетогодишњица) јавног и књижевног рада В. Г. М. Медаковића — 4. новембра — прослављена ја у Бијелом граду.

Господин Медаковић, као поштен Србин, упорат родољуб и вриједан неуморан радник на пољу јавног живота и књижевности нашег, заслужује опште поштовање и признање, и као ветеран журналистички — заслужује, да га се ми млађи радници на томе пољу сјетимо на дан његова педесетогодишњица, да га искрено поздравимо и наш свијет упознамо мало ближе са радом и животом овог честитог старца, који може послужити као лијеп примјер како треба радити и живјети за опште добро и народ свој.

Г. В. М. Г. Медаковић родио се 1824. год. у Звонграду, на граници Хрватске и Далмације. Основне школе свршио ја у мјесту свога рођења, гимназију у Сремској Карловцима, а лицеј у Задру, у Далмацији. Медаковић ја био сиротиње стања, па ја учећи борио се, као и сви наши сиротани ђаци, са великим невољама. Лучани Латини који не пропуштају ни јеству прилику да удоме у своје јато православне Србе, видјели само млади Медаковић трпи одсуђу и сиромаштину, понуде му отмјенију као прими латинску вјеру, али буду одсуђено одбијени, јер би Медаковић прије и живот изгубио до што би промијенио својом православном вјером.

Први књижевни рад Медаковићев појавио се 1844. год. у „Далматинској Зори," коју ја издавао др. Ант Кушановић. У то вријеме није било нигдје у Далмацији српских народних школа, па саме тадајњи свијет. Као патриот свој Србин, Медаковић ја жељно и тешко да се оснују српске основне школе, те ја у поменутом листу писао чланке у томе погледу. Као су те чланци дисали чистим, српским, патриотским духом, наравно, да се нијесу могли допасти бечарској влади. И цензор позове уредника „Далматинске Зоре" ревашки му категорично, да му више не доноси на цензуру Медаковићеве чланке, јер ех никада неће пропустити.

Медаковић, пошто свршо науке на лицеју задарском, рођен се год. јесен 1844. године, те из Котара преко Будве, Мајна и Брајића дође на Цетиње. Владика Раде дочека га и примиа дубоко и одмах му да, да преписује мјесне приговоре, које

потпуно увјерен, да је то исто под сваког, који није тако болестан, да мора врло мјесец дана умријети.

Код „Ловћена" смо били само нас троје, а наша гостионица бијаше пуна. Немаше остала, који небијаше глувог. За нашим по тројица играху „преферанс" или „сенсатасонс," а за нашим опет по четворица „еврин." Онима нас још толико мих чиљаше друштво. На пољу бијаше мјесечина, нас дан, ваздух чист и пријатан, а ноћ тиха и мирна. Нема ово несносно велико-варошко зарке од кола и омнибуса, нити нек оне уредбене ноћњаке, бекрајаше и мишу-царске дерњаве. Од милине да човјек изађе на поље, да се надише чистог ваздуха, а наужива мира и тишине, па да имада и мирни сан. Из гостионичке наше изађе и нама у бакти наше српске момке, а на отворени пратима за нама покуда загрјан и освјежен планински ваздух. — „Литар вина!" — наручимо — а ближе и сама момак поће да донесе наруџбину. Како сад на-ванске врата бијаху отворена — тако допирасмо до наше наванске шагор. Чујаху се гласови дицитанта: „један" „два" „игра два" „добро" „идем" „иђу" „заједно заједно" „четрдесет" „двадесет" „игра два" „преферанс" „саме" измјешани са пре-мирама: „требало је одма адут" „Исто би ово" „имао је само двије форбе" „могао је мјесто за сјеча" „но има један нема два" и т. д.

Момак се врати, остави вино и чаше пред нама, па одма уђе у наванску — затвори наванска врата за собом — и шагора нестаде.

— „Овдје је наванска живот привлачан разнијем" — примјети г. професор.

„И сувише" — рекох ја мој друг.

— „Лети и зими подједнако" — уметнем ја.

— „То одма пади у очи" — рекох ја г. професор. — „Публика овдје само пред вечером шета, а послије вечере нема никога у планинским баштама. — Све се збиђе у наванама, као у сред зиме. Изгледа, да не знају колико пријеђи шетњом дјетета и како су данас четвоје дјетиће мјеће — иначе их не би пропуштали у загушљивим и поваренном наванском ваздуху." —

— „Извините!" примјети мој друг — „зими је по наванама много мање публике, него лети. Цетиње је у томе изузетан од других варошиа. Читаоница и приватне куће зими су дупном пуне, а наванске празне."

— „Одлета, овдје публика лети врло слабо посјећује читаоницу" — рекох ја г. професор — Одавде знам, да вечерас тамо нема никога.

— „Можете казати, да није на било" — рекох ја мој друг. Читаног дјета читаоница је скоро пуста — примјетио моју ноћ, да ми нога нема послушнијеа. Свега неколико особа, да је редовно посјећују. Колико јадног послушнијеа стане мало дан све чланове на састанак окупи. Мора да обиђе све наванске прагове по неколико пути.

— „Ко рано чита, рано и шета. Читањем се ум замори, а шетњом се одмара и пријеђи, тијело сакни, душа ведри, а воља постаје сталнија и издржљивија за сваки рад. У овако дивном ваздуху једном малом шетњом може се и најзаморенији ум одморити и пријеђити, а нада за сваки одмемити рад и подухвате повратити. Чистотина и наванска живот убија човјеку вољу за сваки рад и подухвате. — Жао ми је" — рекох ја мојој г. проф., — „што овдашња омладина нема ниђе воље за читањем, радом и удружењем. Тако млади људи, који потребују науке требало би, да раз-нијају своје младалачке умове читањем и заједничким радом — осниваћем разних удружења. Овдје би сама осјетила потребу подуже шетње и свјежег ваздуха; — знала би нада, да одјеним колико пријеђи дивно четвоје дјетиће и четвоје дјетиће моје то се не би збијала по наванама на овакви дивним мјесцима, већ би у шетњи под водним небом проводила пријеме у заједничком раду.

— „Можете" — рекох ја мој друг — „Дјети имамо по ниже одмора, — тада бисмо могли чиљети чешће друштвене састанке, а ово је сасвим на против". —

Бијаше већ касно. Мјесец бијаше високо одскочио, а на „нами-вули" избиде десет сахата. Г-ин. професор у сам доба обично зајечаше, а уставаше доста рано и шеташе бијо пут Виједа, било испод „Вијенац брда," а врло често и до на „Приђина." — Једног јутра, прије него ће отпутовати нас двојица затекли смо га ту са исполјем страница.

Бијаше то на измаку дјета, а крајем мјесеца Августа. — Тог јутра бијасмо пошли у дан на вуго пут Добровог села. Тек што бијаше зора сијнула, а небо почело бјеличјета — ми се бијасмо упутили. Небо бијаше ведро, а ваздух чист и свјеж. По улицама нигдје живе душе — свјема тишина — још све спаваше у мртвом сну. Све што смо се више одмицали од варошиа — ваздух је био све то више свјежији, а природа живља и веселија. Овуда овуде хоћаше пропјевати весели пас и не оставаше зачичиваћа, а овдје овдје наставаши непан весели свиницама. Они весели становници шумски бијаху будни и мислисмо да смо били ми први, који смо их тог јутра објавили. Сјетисмо на „Приђин" и ту видјесмо, да смо се преварили. Неколико страница, међу којима бијаше и г. професор Владимир, бијаху ту и посматраху чаробну панораму. Сунце још не бијаше истекло, а јутрње руменило радосилом страницама показиваше ијерну и јаку сјену чаробне околине. Ово бијаху једна, који бијаху овог јутра прије од нас обилазили ово весело шумске становнике. Поздравимо их. Ружимо се са господином професором, а он нас престави страницама. Ово страница бијаху Шиглови. — Не знадоху грисни, а г. професор говораше о њима нешто.

— „Мило ми је" — рекох ја г. професор — „што смо се овдје нашли, да нам кажем, да послије подне са овим господом одлазим" — И извади из доњег џепа мотес, на интересним гласом настави: — „Мило ће ми бити ради успомене, да ово год напишете у моме мотесу" — и пружи нам га. Дох ја примих мотес на руку г. професора — нас ово тројицу пруже страница бијаху радознали, а г. професор их извјести. Отворим мотес и на првом листу напишем:

— „Не заборавите данас четвоје дјетиће." — Потпишем под овим име, па пружим мотес моме другу, да и он што год напише г. професору за успомену. Дох опет предадем мотес — остали страница бијаху изваднили своје, да и њима што напишемо ради успомене. Исто сам написао и остали, па тако исто и мој друг. Овдје смо се с њима опростили и алмосали им срећан пут.

Послије подне страница су отпутовали. — Бијаше то крајем мјесеца Августа — и четвоје дјетиће нестаде.

је владика био свуда, а које су доцније печатане у Београду под насловом: „Огледало Српско."

Пошто је ово пријеме пробавио на Цетињу Медаковић замоли да иде у Гермању, а овдашњи то владичином секретару, Димитрију Медаковићу, молећи га, да му испоручује од владике путни лист, на што му овај одговори: „Вас владика неће пустити, јер вас је јако заволио, те хоће, да вас од њега и даље останете, на сам је већ и плату одредио. Владика ће у скоро да пође на пут и неће другог сем вас повести собом." У то пријеме владика Раде писао је: „Лучу Мавровићу" и „Горски Вијенац" и дао је Медаковићу и Медаковићу да исправе граматичке грешке и интерпункцију. 1846. године пође се Владика на пут у Беч и поведе собом Медаковића као свога ађутанта. У Бечу проведу пет мјесеца и ту је Владика штампао свој „Горски Вијенац" у штампарији јерменског манастира. Медаковић је држао корректуру, те и зна, да је владика Раде ово пунктирање у новијета сам стао, а није га цензура бранила, као што неки мисле.

Фебруара 1847. године пође владика на Бечу преко Трста на Млетачко. За пријемо бављења владичиног у Млетачкој, Медаковић је истраживао и прикупљао у млетачкој архиви податке о Црној Гори, који се налазе у мало спремљени за штампу. Априла исте године врати се владика са својим ађутантом на Цетиње. По повратку своме у Црну Гору са тога пута написао Медаковић „Повјесницу Црне Горе" или боље живот и рад светосачасног митрополита приморског Петра Првога.

Бурна 1848. година која је захватила и наш народ, изазвала је и у младоме Србину, Медаковићу, жељу, да и он учествује у догађајима и приликама, које су се дешавале у оно пријеме у народу нашем, те замоли владику да га ослободи од душевности и службе код њега. И тако Владика Раде отпусти Медаковића, издавши му свједочбу, у којој га као вјерна, честита, радољубива и пуна лијепих намјера младића препоручује свима и сваком, на кога би се он обратио. — Јула мјесеца 1848. године оде Медаковић из Црне Горе и дође своме брату Данилу у Сремске Карловце, средиште тадашњег српског покрета, па се послије неког времена поврати брату у Загреб, одакле је дописивао у разне новине.

Онда је у Загребу издавао барон Кушлан лист „Славенски Југ." Кушлан се разболи и замоли Медаковића, да у друштву са неким Шлајтером уређује тај лист препоручивши му, да нађе, да се држе репутације листу, пишући у духу народном. Загребачка господа нијеки су повод руке Медаковићу положиј и нијеки ниво да одустане од свог правца, али нијесу у томе успјели.

Медаковић је радио и на „Народним Новинама," под уредништвом Л. Гаја, доц оне нијесу постале званично. Гај га је умио заволјети начином придобити, издавајући се на непрекоснутог пријатеља српског.

Тако је то било да Гај не оде у Беч, те удвоји се Бачом, да његов лист буде званичан. Гај се из Беча врати са другим мислима и другим правцем. Једном у друштву ђака историје Хрвата рекне Гај Медаковићу: „Сви морају бити Илири; и ви сте господине, Илир." на што му Медаковић у најлакшем убјеђењу, одговори: „Ја сам Србин, а то ми рече да сам Илир, теме сам у стању да пролијем моје." Гај, и ако је био окружен историцом свијех Хрвата, а Медаковић сам Србин, ипак спусти тон, на изјављујући се рече: „Ја нијесам тако мислио, ни знате, да под Срба нема толико интелигенције водио под нас." — „А гдје вам је интелигенција" одговори Медаковић. „Зар у вашим новинама? Само срећа, да и вам немате; доцје годиње будете имали, ни нећете бити самостални. Ми Срби имамо два свија слободна огњишта — Србију и Црну Гору — а ви немате ништа и нећете ово дотле имати, докле вас ваши поносни буду руководили."

1850 год. остави Медаковић Загреб и дође у Београд. У времену том издао је Ђ. П. Несадовић, онда професор на гимназији београдској, књижевни лист „Шумадинац." Несадовић је намјеравао да иде у Француску, на понуди Медаковића, да прими на себе уређивање „Шумадинца." Медаковић се прими. Загушљива тадашња атмосфера у Београду угушила је на брзо „Шумадинац."

Из Београда пређе Медаковић у Земун и почне издавати лист „Војводину." У оадашњим приликама био је то лист тешко писати. „Војводина" не би дуго живјела, јер је послије мало година забранише аустријске власти, подозривајући да, као бајаги, у лист доносиоју руски емисари из Бугарске.

Из Земуна оде Медаковић у Беч, да затражи од министра Бала допуштење, да тамо издаје један српски лист. Бах га одбије, говорећи отворено, како су му он и његов брат добро познати још из 1848 год. У то пријеме бавио се у Бечу овдашњи војни губернатор српске војводине, грофа Кириња. Медаковић оде њему и понуди, не би ли преко њега могао добити дозволу за издавање српског листа у Бечу. — Кориња му одговори исто онако као и Бах, да то не може бити у Бечу, него само је он сад постављен за војног и грађанског (губернатор) војводине, то ће Медаковић доћи у Темишвар, и чинити програм, па ће му се дати дозвола за издавање српског листа. Медаковић тако и учини и почне у Темишвару издавати „Јужну Пчелу." Грофа Кориња мислио је да задобије Медаковића за себе, па му је поред осталих олакшица обећавао и давати у његов лист све званичне огласе. Ну Медаковић је избјегавао сво ово, јер ово добар патриота српски није хтио да улијеће у ово замах у које су у Бечу били уловили Л. Гаја, па је за то следио да се што прије опрости Темишвара, те се преселе у Н. Сад. Али „Јужну Пчелу" забране у Н. Саду аустријске власти послије пола године. Повод овој забрани био је врет цара Душана, који су дао дечанске калуђере посиђа и показивали по тамошњем народу нашем. Свештеник румски Маловић написао текст, одушевљен дјелом о овим старинама и састављена српска и послао Медаковићу, који га штампа у своме листу. Аустријске власти нашру и у Фоше боше и забране на свим „Јужну Пчелу," а дечанске калуђере протјерају. Послије овога Медаковић затражи путни лист за Гермању, али немоћа га добити. Међу тим је његов брат Данило добио концесију, да може издавати политички лист „Српски Дневник" и књижевни „Седмицу," па је ту са својим братом и он радио до 1854 год. Оба поменута листа излазили су за пријеме врлине воље. У њима се писало пријатељски према Русији, а то, наравно, није годило властима аустријским, те су чинили свакојаке листе и неприлике уредницу. Тешко су ово правило биле и кадуга је оба брата Медаковића, што су ови имали одважности да се у тако мучним околностима баре на опстану стану.

1854 год. позове Медаковића Кнез црногорски Данило, за дворског секретара, којем се позиву и одазове.

У Црној Гори Медаковић је и овај пут лијепо примљен и дочекан. 1856. уђутно је Кнез Данило меморандум свима европским великим силама у томе циљу, да се границе црногорске прошире, а нарочито да он добије приставиште Бар на Сјеверу, ако би Црна Гора имала излаз на море. Медаковић је имао задатак, да поврх меморандума, поради у Петрограду и на томе, да се признаности прими Црној Гори. Кад је Медаковић представио цару руском жеље и молбу Кнеза црногорског, цар је одговорио: „У данашње пријеме ми смо у такви положају да нијесмо у стању пошта учинити за вас, али ако се тиче ваше независности, ја вас примајем окјаљним, а не ћу никада допустити да будете турски."

По повратку поврх меморандума послије Кнез Данило одликовао га је чином војводским и медаљом „Милош Обилић."

1860. год. на позив свога брата Данила дошао је М. Медаковић у Београд, и ту се стално настанио. И овдје је г. Медаковић био од користи Србији и српском народу. И данас, гдје се год укаже прилика, Медаковић је готов, да своји, непреко подлуже овој земљи, њеном напретку и будућности.

До сад печатана књижевна радови г. Медаковића ово су: „Историја Црне Горе," печатана 1851. год. у Земуну; „Живот и обичаји Црногораца," печ. 1860. год. у Н. Саду; „Устанак Србије од 1806—1810. год. превод с руског, печ. 1866. г. у Н. Саду; „Црна Гора и нека објашњења о њој" печ. 1868. у Н. Саду; „Ко је пријатељ Србији," печ. 1882. у Београду; „П. П. Његош, последњи владајући владика Црногорски," печ. 1882. год. у Н. Саду; „Христијани на Балканском полуострву и њихова судбина" печ. 1885. у Београду; „Кајај на Мотову, одговори на његову књигу „Русија на Мотову, печатано 1887. год. у Београду; „Учествовање Срба на девететогодишњој борбама у Кијеву и новијесним податци о Србији и Црној Гори," печ. 1888. год. у Н. Саду; „Прва српска установа од 1813—1815. г. и његов жалосни сарштак" и „Цетиње," печ. 1894. год. у Н. Саду.

Г. Медаковић има ова одличја: Орден св. Ане III. степена, којим га је одликовао цар руски 1856. год.

Бриљијантски прстен, којим га је одликовао 17. јула 1857. год. цар Никола I., за „Историју Црне Горе."

„Обличја златну медаљу" коју му је дарио Кнез Данило уз чин војводски 25. августа 1856. год.

„Крст Кнеза Данила," добио га је 1858. год.

Руски орден св. Станислава II. степена добио га је 1886. год.

Персијски орден „Лава и Сунца." добио је 1888. год.

Црногорски Данилов орден III. степена 1893. год.

1867. год. изабран је за члана „друштва љубитеља руске словесности" у Москви. 1868. год. изабран је за члана „друштва српске словесности" а то је и почасни члан, јер се на редовног није прихваћа, „Српског ученог друштва," све до престанка те установе.

Г. Медаковићу ово дана навршило је се седамдесет година старости, али он је при свом томе, и физички и душевно, здрав, као и сејак. Он и сад ради исто по многи млађе. Тако је он већ спремио за штампу прерађену „Историју Црне Горе," и довршује једну јако интересну и важну историјску расправу: Биографију владике Данила оснивача владајуће династије приморске — Петровића—Његоша.

Ово податке вадимо из „Српске Заставе" са искреном жељом, да слављени јом много дета поживи на поврет уздигнутог Српства!

(**Претплата.**) Сима Лукин Лазић опуномоћио је овдје књижару г. Марка Ивановића примати претплату на његову књигу „Кратка повјесница Срба." Књига ће излазити ово 10 до 12 табака, а цијена јој је само 55 новчића. Излаће ће из штампе 6 децембра ове године — рок пратио — зато нека сваки одмах се претплати. Имена претплатника ће бити у књизи штампана.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 25 новембра.

(**Демонти.**) Његово Високочанство Господар кренуо је из Петрограда 11 новембра управо пут Нице, гдје се налазе Њихова Царска Високочанства Велики Кнез Петар Николајевић и Велика Кнегиња Милица Николајевна. Као што смо били јавили, Њихова Царска Високочанства била су кренула из Вијарица пут Ливадије, али здравље Ђ. Ц. В. Великог Кнеза Петра зауставило их је у Ници.

Његово Високочанство Господар похитао је за то у Ницу, а Његова пратња чека га на „Јарославу." Ово опровргава из основа вијест бечке „Пресе," да је Његово Високочанство пошло у Москву, са злобнијем и изоштренијем надовезивањем бечког листа, на што је овдје готов над год је рјеч о Црној Гори и њеном Господару.

(**Из дјевојачког института „Царице Марије.**") У недјељу је био у дјевојачком институту, послије литургије, парастос блаженопочившој Царици Марији, као основатељки овог института. Присутне су биле Њихова Свјетлости Кнегињице Јелена и Ана, и бивше ученице овога завода, што се овдје налазе. — У повједоници, на Вазнесење, послије литургије и благодарења, било је свечано раздавање награда питомицама, које су се прошле године одликовале. Биле су присутни Његово Високочанство Кнез Наслједник, Њихове Свјетлости Кнегињице Јелена и Ана, Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан, и више господе и господе из мјеста. Њезина Свјетлост Кнегињица Јелена раздавала је награде.

(**Личне вијести.**) Г. др. В. Богишић, наш министар правде, повратио се из Дубровника.

(**Кнеж. Црног. Управа Пошта и Телеграфа**) разаслала је расиле свијема поштанским уредима, којим уводи од 1 јануара 1895 „таксене бољег," којима ће се таксирати пресјајна неплаћена писма, или она која нијесу довољно плаћена, пријепљем дотичне бољег на дотично писмо. Писма, која се шаљу неплаћена или недовољно плаћена не могу бити препоручена, ако на противној страни адресе није написано ко и пријеме поштарина, да му се моје писмо исплати, и наравно од њега бољег наплатити, ако га адресант не уђе отпустити. На ову увјестну нову поштанску установу обраћамо пажњу наших читаоца, да се знаду од нове године владати.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА".

РИМ, 19 новембра. — Краљевски декрет модификира организацију војске и централну администрацију рата. Ова реформа доноси $7^1/_2$ милиона уштеде.

ПЕТРОГРАД, 19 новембра. — Вијест адмиралитета о стању здравља Великог Кнеза Наслједника Ђорђа није основана.

РИМ, 20 новембра. — Стејић нови српски министар изјавио је Влади жељу српске владе, да уздржи с Италијом пријатељске односе, што ће се посвједочити доласком новог италијанског министра у Београду.

АТИНА, 20 новембра. — Камара је потврдила повјерење влади са 99 против 76 гласова.

ПЕТРОГРАД, 21 новембра. — Грчки Краљевски пар отпутовао је.

РИМ, 22 новембра. — Парламент је отворио Краљ престонијем говором. Спомиње опћу жалост на смрт Цара Александра, што је доказ, да струја симпатија уједињала народе и владе и да нова владавина у Русији осигурава мир у дугој будућности.

БИОГРАД, 22 новембра. — На спроводу матере Гарашанинове Краља је заступао адјутант Вирић, а Краљ Милан је лично присуствовао.

РИМ, 23 новембра. — Бјанијери изабран за предсједника камаре. У Сенату предсједник Фарини истиче, да је мир осигуран, што јачи опћа бољ европска поводом смрти Карнота и Цара Александра.

БЕРЛИН, 24 новембра. — Рајхстаг отворен престонијем говором. Истиче да је мир осигуран, и пријатељске односе са свијем државама. Спомиње жалосни догађај сусједне државе, и жали у новојном Цару вјерног пријатеља и сарадника за уздржање мира.

РИМ, 25 новембра. — Услед изјаве Криспијеве, да не може примити интерпелацију о Истрији, Барцидај и Имбријани су је повукли натраг.

БИОГРАД, 25 новембра. — Краљ Милан је отпутовао у иностранство за пет недјеља.

ЦАРИГРАД, 25 новембра. — Мартин Индуд-паша камас креће пут Петрограда, да честита Цару доласак на престо и да му преда орден Имтијаза.

ОБЈАВА ПОМОРЦИМА.

Фењер пресвени на рту „Мендер" код Валдиноћа, који је био на поправци, поправљен је и постављен на своме мјесту. Може се видјети на 8 миља даљине.

Цетиње, 24 новембра 1894.

Број 1026.

КЊ. ЦРН. УПРАВА ПОМОРСТВА.

ОГЛАСИ.

EPILEPSIE,

[illegible]

Traitement par lettre après la réussie d'un [illegible]

Ne diriger s:

OFFICE SANITAS

37, Boulevard de Strasbourg

(18—26) PARIS

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао провући или докачити, даћу му **25** талијера сребрне.

Цетиње, 16 октобра 1894.

(4) **Шпиро Милић Бјелица.**

САМО ЗА ОСАМДЕСЕТ НОВЧИЋА,

може се добити шкатула са јастучићем и бочица мастила за печате. Држим такођер проба од обичних печата, и од печата за бројеве од челика; које свак мене поручити може.

Цетиње, **Карло Бијелић.**

Уредник: **Др. А. Томановић.** Издавалац: **Државна Штампарија.** У књаж. црн. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 5 децембра 1894. БРОЈ 52.

Излази суботом.

Цијена:

На ЦРНОЈ ГОРИ и АУСТРО-УГАРСКОЈ за годину 4 ф., на пол године 2 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

На ВОЈНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ у АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на пол године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се уislјепим писмима непосредно администрацији „Гл. Црногорца" на Цетиње, или отправницима новина на којој драго пошту; а неке је наручиоце може би претплатити преко г. *Ноте Рамадановића*, књиж. мачета у Новом. Доцније се шаље уредништву. Рукописи се не враћају.

На огласе плаћа се, по прегову који закону на читаву, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме погодити се.

ПОЛИТИЧКИ ПРИГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 2 децембра.

Односно руско-инглеског зближења, о ком инглеска листови умјерно са задовољством говоре, важно је знати, што руски листови одговарају. Замјењујући се тим новим струјом, „Варшавски Дневник" пише: „Историја послиједње десетине година јасно је доказала, да у политици нема ништа вјечнога и непромјенљивога, и да у тој области ријечи „вијека" и „никада" немају никаквог стварног значаја; на нашим очима свршило се много знатнијех промјена, које су имале одлучујући утицај на цијелу политичку констелацију јевропску, другим ријечима, на груписање држава и узајамне им односе. Нерадјучно узајамно пријатељство једнијех замјенило се хладном корективношћу односа, док други, заборавивши старе рачуне, стару мржњу и неповјерење, брацки пружише друг другу руку. Није чуда што и Инглеска, убјединши се у артеновијалност и никакву корист своје пређашње русофонске политике, хоће да новијем путем удари. Русија, по превасходству миролубива, која жели да са сваким живи у добром споразуму, само се може радовати томе душевноме освјешћењу, које се збива у одлучујућим круговима инглеским. Али говорећи о инглеској политици, треба увијек имати у виду, да је у тој одлучујућа чињеница не Краљица или особе владајуће куће, него сам народ, услед чега односи Инглеске према другим државама зависе од интереса самог народа, а до сада антагонизам руско-инглеских интереса био је политичком висиномом за огромну већину инглеских политичара. И збиља, Инглеска је била увијек најупорнијим нашим противником у најживотнијем за нас питању „о укључивању нашег сопственог дома." Ми смо њој дужни за римски рат са свијема његовијем рђавијем послиједицама, и с париским трактатом, који је био за дуго година зауставио наше поморско развиће; инглеска политика истакла је, само намјером да стане на пут усјешној Русији, начело „неприкосновености" отоманске царевине; она је била један од највећих наших противника на берлинском конгресу и главни пословач при измијењивању санстефанског трактата; инглеска политика је играла важну улогу у претварању Бугарске, коју смо ми ослободили, у „јевропску Авганистан," и она су скоро мијењали, да је на Инглеску питање живота и смрти, недопустити Русију да стане чвртом ногом на Источном Океану. Русија не може напустити ниједан од тијех за њу животнијех интереса, против којих је до сада Инглеска радила, и основом за ма какав споразум, а не само за свијет, може бити само пуни повратак Инглеске политике. Кад се по боље анализира све, што је у Лондону писано о руско-инглеском споразуму, видјеће се, да инглески публицисти и политичари не откривају нијмање готовости на ту уступку. Ми смо видјели чим инглески листови условљавају инглеско-руско споразуме, или, отворено говорећи, та, условља још нијесу довољна за зближење. Разграничење у Памиру и Авганистану сасвијем је повољно за Инглеску, за Русију има само негативни значај док Инглеска не да руском утицају мјеста, што га иде, у том предјелу. Што се тиче заједничког рада Русије и Инглеске у Источној Азији, тај је услов много важнији за Инглеску него за Русију, јер није нама потребита сарадња Инглеске, него на противу њој је потребна од наше помоћи, особито одјако се на доравоту појавиле у хеста опредјелјеној форми мијешање тако силног политичког фактора, као што су Сјеверо-Америкинске Сједињене Државе, које су се, како изгледа коначно одрекле од Монроијеве доктрине. Америкинска република може постати озбиљнијем такмацем Инглеске на Источном океану, и за то је сасвијем природно, што Инглеска тражи да осигура себи помоћ Русије. Али Русија нема никаквијех разлога да служи орудјем инглеске политике, него да Русија помаже Инглеској потребита су јој јемства, да ће њенини интереси бити потпуно осигурани. Крупном овога, што нам Инглеска предлаже, јесто отварање тјесница ратнијем бродовима свијех народа. Русији је потребито да у рукама има кључеве од своје куће, и да има слободни пролазак из Црнога у Средоземно море и обратно; ал та циљ неће бити постигнута, ако дозволи у Црно море буде отворен свијема бродовима. Тада Русија не би имала у својим рукама кључе, него напротив врата своје куће била би отворена свакоме, ко би желио да у њу уђе, то би било као нека неутрализација мора, које не може бити начиње него руско-турско. Једном ријечи, кад би Русија примила предлог инглеских публицисти, то она не би тијем ништа добила. Све, што је написано у инглеским листовима о руско-инглеском споразуму, не пружа чврсте основе на-е, и допушта подаривјевати какву надну мисао, коју надаје потсмјех „Стандарда" са „бударивијем политичарима.""

У истом смислу изражава се и петроградско „Н. Времја," бавећи се о истијем питањем. „Настаје приједме — пише овај озбиљни руски лист — кад би требало да се Инглеска не ограничавају само на користи и пријатности, што она очекују за себе од зближења са Русијом, него да такођер проговоре и о користима, што би то зближење нама Русима донијело. Ако на Памиру остане коначно територијални положај, који је повољан инглеској влади, она ће корист бити на њеној страни. Питање о Авганистану исто ће остати нерјешено и неће бити новијех доказа, који увјеравају, да област смира Абдурахмана неће прећи по мало у руке инглеске, што Русија никако не може жељети. У остатком, на ред долази и друго питање. Ма како се завршио јапанско-кинески рат, свршетак тај није далеко. „Небесна царевина" није у стању, да настави борбу, коју је почела тако пунијем испољавањем ратнијех средстава, којима располаже. Садашња Кина вјеројатно неће проћи и да се мир не закључи на основу озбиљнијех уступака, територијалнијех и другијех. Кинија Јапонији. Питање о будућој судбини Кореје њен ће у условља мирнога договора, а одма из почетка ратовања Русија је јасно изјавила, да она не може допустити и да неће допустити, да се Кореја претвори у кинеску или јапонску провинцију. За то је потребито знати, је ли британска влада расположена да стоји на страни овијех мизора руске владе, и да употреби сва усиља, да мир између Кинеје и Јапана не буде закључен на уштрб руских интереса на далеком Истоку. Напомињемо, да смо морали говорити на једном о разлагању инглеске [illegible] односно руско-инглеског зближења. Ово зближење у Русији [illegible] да буде корисно како за једну тако и за другу страну. Допустивши, да се оно тиче сопствено само Азије, остављајући на страну сва међународна питања, што се тичу политичког положаја у Јевропи, инак би чудно било претпостављати, да Инглеска, која сагласно с нама дјелствује у једној чести свијета и отуда вуче за себе обиљне користи, слободно држи страну наших противника и такмаца у другој. На такву дволичност Русија неће никада пристати."

Да чујемо, што ће на ову отворену поруку руских листова одговорити листови инглески.

У Берлину и у Риму отворени су парламенти престонијем говорима, самијем владарима, најсвечаније. Нама је „Кор. Виро" саопштио она мјеста, гдје се у овијем престонијем говорима спомиње смрт Цара Александра, или имајући их сва у цјелости, доносимо та мјеста од ријечи до ријечи. Цар Вилхелм је казао: „У тому послиједњијех мјесеца походили су потресајући догађаји двије сусједне нам државе. Нијемачка се непрекидно придружила оном [illegible] болу солидарности човјечанских осјећаја и миролубивијех жеља. У покојном руском Цару Александру III ми жалимо пријатеља и искушеног *сарадника на дјелу мира.*" Краљ Умберто рекао је: „Оне жалеће смрти једног узвишеног Суверена пружило је скоро доказа, да струја симпатија уједиње народе и владе, и да је нова владавина у моћној Русији потврдила оно сагласје свијех, које *за дуго времена* јамчи мир државама." О миру у оне Краљ Умберто се још јаче изразио овијем ријечима: „Све што се у Јевропи догађа показује мир, који нико не мисли рушити нити ће се ко одважити да га наруши." А Цар Вилхелм: „Послиједњијех година на моје живо задовољство *поуздане* у одржање јевропског мира добило је новог појачања." Инак има неке разлике у изразима двију „савјетника;" док Цар Вилхелм говори са *поуздањем* о миру, Краљ Умберто говори са *извјесношћу*. Краљево расположење према стању, у ком се Јевропа налази, још боље карактеришу оне ријечи у говору, којим је отворио предсједник Фарини сенат италијански: „Мир, које уживамо, допушће нам, да поједине питања без сметња проучите. За овај мир јамчи нам бод, који изјавама племенитог осјећања међународне правичности у два пута тијем мало мјесеца жалост двију народа учини жалошћу јевропском. Сенат је бол полине, Италија пријатељске државе подијелио и пожалио дубоком тугом смрт владара државе, којој народно усрдствује Италија наше пути доброхотни уплив и искрене симпатије има да захвали. Сенат одаје пошту успомени Монарха, који је употребио своју моћ за мир народа."

Ова струја која се тако јако опажа као из благог престоног говора, који је изашао из пера мекад оштрог г. Криспија, тако и овијех топлијех ријечи старог патриоте италијанског Фаринија, и нехотице напомиње нам ону нову струју у Инглеској, на коју се Италија ослањала у тројном савезу. С тијем се слаже и најјешћа реорганизација војске у Италији, која доноси $7^1/_2$ милиона уштеде државној каси. Отуда и она оштра критика, којој бјеше „Пресе" подвргнула италијанска престони говор и г. Криспија, кога је до сада хвалама обасипала.

МИЛОСТ РУСКОГ ЦАРА НИКОЛЕ II.

По старом обичају руских Царева на дан свога вјенчања, Цар Никола II. недавно је манифест, којим је опај дан хтио да „обиљежи дјелима милосрђа и љубави." Обилате и велике милости ту је млади цар учинио, да ће их осјетити сва стаклија велике руске царевине. Прије свега обратио је Цар пажњу економима и смањио је на $4^1/_2$ проц. камате узете на државне племићске земаљске банке, умањио је са $^1/_2$ и 1 проц. камате душевна нета банке, гдјекоје дугови тој банци опроштени су, гдјекојима исплате олакшане, поједине дугови учитељима ради заснивања и подизања; камате дугова сељачкој земаљској банци смањене су са 1 проц.; душевним нета банке учитељке су друге велике олакшице; закупницима државних имања и риболова смањен је закуп за 600 руб. на сваког, ако су закупници сељаци, онда за 500 руб. сваком домаћину; осим закупницима опроштене су све глобе, штете итд. 300 руб. на сваког, а ако су закупници сељаци по 50 руб. на сваког домаћина. Исте олакшице дате су закупницима царевих имања.

Онима, који због занимљивости свог због покретних околности, нијесу одговарали према својих самијем обавезама, опроштене су глобе и казне, такође за правдо трговина и индустрије до 50 руб.; опроштене су казне по такијем мјерама; занатлије су сељацима опроштене многе глобе, казне пиљмалне, занатлијама који раде у државним и царевим радионицама; опроштене су извјесним радницима дугови и предујма дати им на рачун зараде; исто тако опроштене су штете учитеља државној каси од стране нижих војничких чинова и виђених лица и удовица, ако и трошка за лијечење нијесе у државним болницама; опроштене су суме дужне од стране племића за издржавање малоје дјеце у државним школским заводима; извјесним чиновницима и служитељима опроштени су дугови одобрени им за побољшање домаћега стања, ако им плата не прелази 300 руб.; опроштени су заостатци извјесним чиновницима, ако ти заостатци нијесу учињени намјерно.

Даље су опроштене штете и трошкови извјесним рачунским чиновницима и виђеним помоћницима; исто тако све глобе и казне истим чиновницима. Даље су од суда и казне опроштене оне, који су учинили преступ, за који би имали платити глобе или казне до 300 руб.; који су шуму тамнили државну или царску, и др. ако против њих до сад није поведена кривична истрага; дотичним чиновницима да такође преступе не сматају у евиденцију и одговорност; а који би преступи прелазили казне од 300 руб. да се сведе на 300 руб. Иначе преступницима те категорије замјењује се казна на трећину. Који би пак на своје преступе били послани на заточење у Сибирију или далеке губерније, или су већ тамо заточени, ако су пак Сибирије већ провели 10 година, а у Сибирији 12 година, могу избрати мјесто за становање гдје хоће, осим престонице и престоничких губерније, нити им се повраћају права; иначе им се казна сведе на трећину. Исто тако дате су олакшице другим преступним, ако су се добро владали; робијашима, који су осуђени на вјечиту робију, смањена је она на 20 година, ако су се добро владали; такође су смањене и олакшане казне другим робијашима и заточеницима.

Исто су тако опроштене глобе и казне по административној струји.

Опроштени су од казне шумари државни и царски за кривице због недовољнога надзора у служби, ако није у томе било зле намјере.

Наслиједници погинулих лица ослобођени су од личне одговорности, ако је прошло 10 година од дана преступа.

Свитиње су помиловане, да се могу вратити у свој завичај.

Лица послана у Сибирију административним путем, ако су тамо провела три године, могу се вратити у европску Русију, осим губернија на које су искључена.

Урођеницима Кавказа, који су за извјесна дјела затворени у Сибирију или европску Русију, допуштено је да избору мјесто пребивања, али осим престонице и престоничких губернија и Кавказа ако су издржали 12 а односно 5 година.

Дати је помиловање извјесним преступницима ако су се добро владали и повијали. О томе ће Цару министар унутрашњих послова учинити предлог. За извјесне категорије државних преступа проглашен је наборан; министру унутраш. дјела оставља се, да Цару поднесе предлог за помиловање преступника извјесно категорије, који су побјегли преко границе, а желе да се врате у Русију и да вјероватну према Нару и држави заглади своју ранију кривицу.

Лица која су учествовала у побуни, буни 1863 г. ослобођавају се од полицијског надзора и могу изабрати себи мјесто пребивања; али у свакі случај министар унутрашњих дјела чинити изузетак у погледу на мјесто пребивања.

Дати су одлазнице за иностранство, који стоје под истрагом и судом.

Овај је милостиви царски манифест учинио најбољи утисак како у Русији тако и изван њенијех граница.

СА ПОГРЕБА ЦАРА АЛЕКСАНДРА

(Наставак и свршетак са „Правде")

II.

Петроград, 7 новембра ноћу. — На моје осамнаестогодишње искрене и дубоке жалости читавог народа огромне државе руске, одаје се данас последња почаст Цару-миротворцу тако сјајно и величанствено, како то само једнодушна, снажна и богата православна Русија може да учини.

Још прије зоре и бијелога дана све је живо устало на ногама према Петро-Павловској цркви да заузме мјесто у једној од оних улица, којима ће пролазити царска народица. Од царског Аничковог двора па до ближе саме цркве има читав сахат хода и цио тај голем простор с једне и друге стране пута испуњен је био силним свијетом, који овдје у сабијеном и живом ланцу стајаше.

Но пођимо прво у Петропавловску цркву, гдје у посљедњим часовима земне још земни остатци царски у отвореној златној скрињи посред цркве, коју ћемо прво разгледати, па онда пријећи на опис погреба како је редом текло.

На главном црквеном улазу с десне и лијеве стране стоје поређани гробови преминулих Царева, Царица и њихова дјеца. На сваком гробу горе свијеће по једанаес од златних жица начињених царским крунама, а на гробовима стоје поређани небројено многи сјуновјеци од чистога злата и сребра. Свуда су између гробова усмјерени прилази да сваком поједином преступнику можеш да га добро разгледаш. Гробови су покривени прима сунком и изнутра, а десет високих црквених стубова испуњени су овим драгоцјенима, поред којих стоје небројено многи златни царски гробови са монограмима Александра III. и разним лијепо у грудима сложеним мачевима. На крај цркве улазе се величанственим балдахином са огромном царском круном, која увиђе у високи свод цркве. Балдахин је својим четир краја наслоњен на четири крајева стуба и под њим стоји увијенов катафалк а на средини на златном постољу, на које се само царске скриње стављају, лежи цар Александар III, у отвореној скрињи, окружен највишим дворским и војничким високодостојницама, које овдје марно и непомично погружених лицем стоје окренути према олтару. На уздужним катафалка гору небројено многи поштенице свијеће на грдно великим и масивним сребрним свјетљацима, те цијелу читаву дуге мрачну призу лијепо осјетљавају.

Чело главе цркве мало ниже стоји малиш и на њему чита свештеника са свим тјелом, а два висока држе запаљене велике поштенице у рукама. Између њих и царске скриње чело главе и пред мегама на низом простору стоји низ столова на којима су поређени царски знакови, императорска круна, скипетар, сфера, бриљантна тијара, државни скипетар, шест царских круна, мач, штит, и небројено многи ордени. Царе, које све поређане ствари на златним јастуцима. Све ово у затвореним ковчезима од скупе свјетлосте Пантелејмонових поштенице, да чисто изгледа у себе гледати.

На десној страни катафалка велико је год прази мјеста у цркви биле, већ су заузели осим дежурних високих официра, десет иностранских депутација, наши и дворски грандетари, који су блистали красотом не само одјеће, него и увјерене и лица својега.

С десне и лијеве стране од главног улаза цјелокупног одређено је мјесто за разне дописнике и новинаре. До њих ближе катафалку десно стојаху наши придворсци, војничи и грађанскі чиновници, као што су: дворске господе, које бјеху све у муној прилици просто обучене са извјесним од високог крста на грлу, а на лијевој страни преко свега имађаше велики сребрни монограм царице Марије Феодоровне прикопчани на широкој плавој траци. Од главе до пете све се на њима циједи, само што имађаху на врату свуда широ тамну златасту обичну бијелу огрлицу. Међу њима бјеше лице и старих, сједих господа, а бјеше их и врло младих, које сјајно, тихо и непомично стојаху на својим мјестима. До њих стојаху са својим господама чланови држав. савјета, министри, сенатори, генерал-губернатори, губернатори, и разни други војнички високи чинови, који носаху лентe и небројено много и разне ордене на прсима.

Загрмјеше топови са тврђаве Петро Павловске у зиме да ноћнике свечаност. Бјеше прошло 10 часова иза је у цркву дошла митрополит Палладије, свјат онда почисте обучени, са сјајним митрама на главама очекиваху многе владике, архимандрити, протојереји, међу којима бјеше и онај чудотворац, који је пок. Цара причестио, са „многим" другим свим тајством, те стадоше митрополита обласчити пред олтаром. За тим митрополит се врати у руци, праћен свим свештенством, које у сусрет царској породици, која се овдје појавила равно у 10½ часова.

Напријед је изишао церемонијал мајстор князь А. Долгоруки, са знацима жалости: покривеним шеширом у руци, и за њим непосредно ступаше цар Николе II., са удовом царицом матером, те иза Дане Христијан са својим сином Валдемаром (отац и брат удове царице), краљица грчка Олга Константиновна са мужем својим краљем Георгом I. и сином престолонаслједником такођер Георгом, краљ српски Александар I., краљ црногорски Никола I., на којима нијесу сви велики знакови и велике свјетиљке, пошиљени а браћа пок. Цара, међу којима бјеше и мојега пок. Цара Николе, сви страни владатеља и принчеви, који су са свитама својима на погреб дошли. Сви стадоше на десну страну према катафалку. За њима стајаху дипломати свију држава са својим особљем, међу које и ја срећно доспијодох.

Прва се дуном кренуи, а све живо бјеше дворисано (осим моје малевности, која сам иначе морао бити удостојен као и остало дипломате у фраку и плаву). Много господе имађаху лентe и високе великих ордена на грудима, иначе све најчеће даме бјеху у муној прилици са свим просто обучене. Лепота и висина невјесте царске, која носаше прилику императорској ленту, упијаше сваком у очи.

Отпоче божанствена архијерејска служба, коју никад у своме вијеку ни у сну нијесам слушати могао. И кад се стадоше на свето богомоља разлијетати анђелски гласови небошке прилике праве славне пјесме наше, које се шиљаје на свијету у дивној хармонији чути не могу, а моја душа стаде да се тиме у необично топлом и високом осјећању, које нам суде на очи наговоре, кћјеле не дјеле. На крај пријеђе читање Апостола и Јеванђеља, које су два необично здрава, јаки и велика стара канона у наздубоком басу рјеч по рјеч изговарали, да ми се од страха божијег чисто коса јежити почеле, те на пору забрујаше „Вјерују вселенског" тим гласови као да их анђелске трубе неопходно с неба међу нас пуштају, које цијело животно биђо напајаше се овим златком, рајским миланом, без кога душевни живот и наша праве човјечанске вјежности.

На архијерејској служби при изгласима свегда су свештенци опоминали прво митрополита и св. синод са свештенством па Цара, удову Царицу, невјесту цареву и цио царски дом, па онда вјерну и цио народ.

Послије свршене литургије, која је сјајат и по трајала, на олтара изађоше у пуном орнату и чело главе умрлог цара стадоше митрополит Палладије, архијепископ финландски Антоније и цио сабор архијерејски у сјајним митрама са архимандритима и другим свештенством, да сви не могаху у прочеђе стати, него се мало одојише те у страну стадоше и отпоче најсвечанија парастос у повјеђ душе цара Александра III., којег су часто у вјеђласним сиоминали, шаљући топле молитве Богу за његову душу.

По пријеђ но што је парастос отпочео, митрополит Палладије скинуо је са катафалка по степеницама доље пред народу народну са немалим горућим малим поштених свијећа, које је дан по дану пред удовом Царицом, на Цару и другима, дошло је поносталo у руци му самјоћа, но у том обећанова још много занадоне малене свијеће доношаху и са митрополитом раздаваху осим царске породице и високог дворског особља заједно са дамама још само осим страних владаоцима и принчевима, који су нарочито на унош дошли.

Остали господе нијесу свијеће раздавали, а гашене су прије свршетка парастоса, одмах послије читања Јеванђеља. Од страних владаоца бјеху у руској униформи краљ дански, краљ грчки, принц Уелски, краљ црногорски и још неки други.

Кад се пјевало „Со святыми у покой" и „Вјечнаја памјат" свегда су на колјена падала цио царски двор и све остала руска господитка с Царем и Царицом заједно осим страних дипломата и депутација, које су друге вјере. Удова Царица стајаше уз мајдог Цара лада наслоњена са врлом тамним велом на лицу, да јој ни једне трте видјети не могосмо. Она је мала, танка госпођа. По томе је и Цар Никола доста на му налик, ако се доцније не развије.

За вријеме литургије, која је трајала више од једног сахата трајао, са владаоцима и осталим свештенством намјенице, пјао је на пору мјешовити збор наше дивне црквене пјесме за сву прилику тако мужно и жалостиво, да би и најтврђе срце морало омекшати од оних силних утисака, који те непрестано као неки пријетни таласи замјусеју. Нарочито женски гласови високи и меснати својом у ранутушена срца продираху тако, да су и они, који у другој вјери припадају, окретали главе и пажљиво слушали од куда долазе те божанствено-мелодичне пјесме, а трајали се од силног упијања громовитог баса и баритона, који се вар само у Русији чути могу, јер их најмање могу.

Послије свршеног литургија очитао је митрополит над царем још последњу молитву а онда је свакуо свијетлу круну са своје мршаве и сиједе главе, па је сишао доле да пошаље удову Цариду. Царица и сви царски дом да пређу последњим целивању, које вар само наша јединствена света православна мати црква допушта и на то нас овим својом државним пјесмом онако жалостиво позива.

И сад настаде најдирљивији призор ове тужне свечаности.

Сиротиња изнемогла од грдне жалости, удова Царица Марија Феодоровна клецајући нешто се пресо четири висока степена на катафалк уз припомоћ свога сина Цара Николе II. и чинеће иза на драгоцјенту и иначе заборављену мртву главу милог јој супруга, са којим је најсретније часове у свомо животу проживјела. Нијема тишина завлада цијелим тужним збором и сви погледи полеташе на Царицу, која је својим грудима и лицем покрила онај горњи дио мртвачке царске скриње, и не чујеш од туђе ни један гласак, само што велики само се на женској несретној глави сав тресе прикриј, као да је силан вјетар потресе. Ко је до сад тврда срца био, па од ока суву не пустио, тај је на овај призор морао дубоко уздахнути, жалећи од свог срца праве тако сретну, а данас тако несретну Царицу.

Послије неколико минута цар и наслиједник вел. кнез Михаило једва отргоше Царицу од мртвачке скриње и сами са сви уплакани. За тим је цар окренуо се са својим овим дубоким гласом пошљемо пута и клечећи у тихој молитви крај његове скриње, а плаче и глава сав му се тресу од горког плача. Тако су се опростили од ова бедна, вел. кнегиња Ксенија и друго двоје мале дјеце.

На њима су по старешинству приступили да целивају вел. кнегиње, вел. кнежеви, страни владаоци и цио царски двор са својим дамама, други низ.

И послије свију још једном последња приступи удова царица те грли и дубе оног, који јој на свијету најмилији бјеше.

Послије тога приступе генерали царској скрињи те са њега сваку сви од сувога злата мртвачки покрив, којим се само царска покривају, те га однесу у олтар. У том камеріјунери принесу ближе наслонац од мртвачке скриње.

Опет цијелим збором завлада тишина, коју прекидаху корани Цара, која ступа још отвореним ковчегу свога родитеља, у коју својеручно уђаше царску порфиру, утирући непрестано своје топле суза.

Са пора се стадоше разлијетати најтужнији звуци ове пјесме, која срце пара.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЕ."

О ПАДУ КИТАЈА

(Из Петроград. „Новости.")

.... Владар да буде отац и мајка народа.

Кунг фу-цзи

I.

Ми смо присутни једном од најјаче чудотворнијех и најтрагичнијех призора, што човјеча може видјети на земљи. Садашњи јапанско-кинески рат јесте симптом, ако не почетак пада, а ако у сваком случају дубоког преврата и болјести, која је захватила гигантско тијело, старо до 5,000 година. Није случајност, нити би се могло помислити на прво гледа, то, што се људи, којима се у Кинеји повјерава власт, одлучују малодушнишћу, која се не може ставити са јапанском гледишта; није случај мост неодољива одважност цијелог народа од рата, народа чудноста по трудољубљу, трпљењу, умјерености, неисцрпној животној бодрости. Овдје није ствар толико у храбрости Јапанаца, колико у слабости Кинеђана, која је постала изванредно велика историјска прича. Овај рат, који громи небесној Источној небесјем посљедицама, јесте спољашња појава великог у н у т р а ш њ е г процеса распада, који се тамо развија од вјекова.

Ето поучног примјера за народе, који страдају од неумјерене идеализације старине. То је историја не завојевања и политичке превласти, него мирног вјековима годишњег завладавања у нарочитом виду неизмјерно најстаријег наслијеђа, које потјечу из саме суштости, из законодавне дубине националног темперамента. Није ли у тијем карактерно-филозофским начелима прослављеног и умјереног односима која у самој ствари заслужује славу учења Кунг-фу-цзе-а (Конфуција,) или у томе, како су се они примјенили у дјелу, није ли у њима извор непомичног мира, расцвата и смрти?

II.

Учење Конфуцијево је часто практично, без мистичног елемента, својственог пробитнијем религијама других народа. Конфуцијанизам, који пажаља семите, расходе, појетске митологије зрјеса не иде се у строго рационалној, утилитарној мудрости Кинеђана. К о р и с т, човјечија корист у најтјешњем смислу рјеч, то је врта, која ограничава његов ум. Све што није корисно њему је туђе и у умјетности, и у науци, и у религији. Наравствено учење свуда се, мијешајући, у учење о држави, која сво обухваћа, којом влада врховна владика на основу фамилијарно патријархалних принципа. Породица је начело и обрнуо државе. Особити дубоко и пуно поштовања показује дјеца према родитељима, које се изражава рјечју Х и а о, коју трудно европејци могу схватити — јесте велика жилетна свеза, која уједињава људе с државом. Власт очева у породици је тако безграничка, као власт царева у држави. Смрт је не уништава него на противе испаштава. Претци су богови, који дају тугу и радост, славу и бесчаст потомцима, обиром на њихове заслуге, по степену синовљег поштовања — Хао. Успомени умрлог родитеља посвећује се пажња, обреди и церемоније, које траају за три године послије његове смрти. Дјеца увијек остају дјецом у сваком узрасту непунољетни према родитељима, па с тога ступају у брак само по њиховом наговору, па и с њим они оу да их друже. „Ра зни степени дубови, — говори Карер — изражени су јасном и мјере се видљивим чинима: син или кћи оца, а млађи брат за старијим један корак назад." Бодљјост родитеља приморала сина на исто ред церемонија, које симболизују тугу и дубе. Цар прво је душан да показује примјер синовљег поштовања матери. Он, син неба, тајанствен и непостижан народу, као сами Бог, у неким свечаним обредима клечи пред својом матером, као пред нашим божанством. Сви закони теже, да увеличају власт оца или дјецом, и нијанси законе на штите дјецу од родитеља. То је безгранична дубов, или безгранично ропство.

III.

„Поданиј земље, — вели Карер — затворен са чанада, југа и сјевера нијанси сами врховима, а с истока морем потпуно одвојена затворености народног карактера; ту природа даје човјеку све што му треба за живот, све то питајући малим дома. Необиде ријечитијех вода, као за тоже не воде тако и за комуникацијона средства, до тог је степена раширено, да се већи дио становања прави на бродовима и многи се Кинеђа рађају и умиру на водама. Правилност у провођењу закона одговара народном бићу, и извршавању тијех радње претходиле чврсту унутрашњу свезу у народу и потпуну послушност старијој се власти. Ти је власт Монарха, главе народа, главе породице, која се састоји на 400 милиона послушне, безбројне, безимитне, равне између себе, непунољетне дјеце. Ти је власт безграничка, начелна, о којој ми немамо никаквог појма, чије небесно прикривање није се одржавало на најмањој сумњи у тому 5,000 година! Као у другу породице гдје строга дисциплина крутом дјецу против, тако у Кинеји бамбуковим тревама дјелује, не пријећајући тијем ни осјећај части, ни лично достојанство, доног, у остатком, није ни дирнуо свјесно старога дјетета-народа." Треба примјетити, да у кинеском језику и нема ријечи, која одговара нашему појму „слободе." Дочим има у изобиљу ријечи, које изражавају „поштовање," „послушност," „покорност." Не отстрањујући ни једа од породичног начела, равно се у Кинеји све државни механизам. Само велика количина знања отвара доступ широм кругу радње. Само учено Цар поставља за управитеље и судије. Постоје три државна испита, три степена учености, кроз која мора проћи сваки, који тежи на ниже службе државне. Од стотине хиљада, које се подвргавају испитима, само неко

„Сјајни Боже“ прикаћиваше и сами Архијереји са цијелим свештенством, те се пренуђо за мосе сандук ближе гробници. Сам Цар Никола са свима крупнијим главама и вел. књажевима руским носесоше сирмњу гробници у средини између новијих родитеља пок. Цара. Ту су сандук прихватили дворски гренадири и спустили доле у гробницу, која је доприсана цијелом, затим је митрополит бацио груду земље на царску сирмњу, послије чета детиња је у гробницу најмирнијој свијећи, којим је свечаност завршена.

Но чим су поједини пара гробници, изгуљене силне топовске пјотуне са тврђаве Петро-Павловске, којих ранија није представљао доклле год нијесу Цара у гроб спустили, а за сво то времено прогласио се надуо Петропавловске пјотне од пјотне „Сјајни Боже.“

За тим се свештенство почело растајати остару да се склачи, а царска породица одо на гл. царска врата на цркву. Послијетна дежурна генерали потрудоше крај царске гробнице све доле до сви се сами не затворе. Сва остала публика отишла је на друга врата на право.

На пољу пред цркном дочекало је Цара Николу есадрон хусара и друго војске, коју је прегледао и с њоме се поздравио, на што му је она громовито узвикнула: „Желимо здравља Нашом Императорском Величанству“ и затим музика отаде свирати: „Боже царја храни.“ У томе са Петропавловске тврђаве са мјесто бацијерје паде пуна, а мјесто ме подиже се обично војничка царска застава. Тако је равно 2 сах. послије подне над је она свечаност завршена.

Силна дворска кола са царским породицом и свјетлим гостима јурила су кроз силан народ, што на улици непрестано чекаше у шпалиру стојећи и слушајући дочекивање и пратећи редом сву процесију.

Тако је одана послијетна почаст руском императору, који је достојан великога Цара-миротворца Александра III.

С КАТЕДРЕ О ПОКОЈНОМ ЦАРУ.

Чувени писац и професор међународног права на петроградском универзитету, Ф. Мартенс, у мјесто лекције, изговорио је 27. пр. м. ову бесједу својим слушаоцима:

„Данас је деветн дан од смрти цара Александра III, и ерно по сата ми ћемо сви моћи у пуном да се помолимо за спасе душе у Богу почившега Господара. Допустите ми да недјељом с вама мисли о тужном за сву Русију догађају. Допустите ми да у неколико ријечи, окарактеришем личност пок. нашег Господара, како се она појављивала у области међународне политике Русије, и тада ће сам, господо, сасвим разумљиво бити, зашто ми нијемо лишавати свијет дијела о нама нашу оцјену туђу, и зашто сви народи и владе, једнодушно признају Њему часну и јединству титулу великог миротворца.

Мало вас је, који знате потпуног сазнања о догађају од 1 Марта 1881. год.

Постојана унутрашња смутња и злочинчка атентата, који су се завршили злочином од 1 марта 1881. морали су послужити за основа међународно значење и величину наше отаџбине. Ти основи биће су опет утврђени, а међународна важност Русије доведена је до максимум од времена Александра I. односно, карактером цара Александра III. У оцјени и признању те велике заслуге сусрећемо се данас руски дипломати, који су у свим важним питањима међународних односа, у свим тим важним питањима, у свим тим важним питањима, у свим тим важним питањима

дови налазе већ код Одбора, готови за штампу. То су: Бан Матија, Бешевић Ст., Бјелановић Сава, Брзак Драгомир, Весјиновић Јанко, Весјић Миленко, Вукићевић Илија, Давичо Хајим, Дучић Јован, Живковић Мита, Жуборић Раушар, Змај Јовановић Јован, Илијћ Драгутин, Јанковић Т. Милован, Јовановић Владимир, Јовановић др. Милан Батут, Јовичић Таса, Крстић Васа, Матавуљ Сима, Мијатовић Чедо, Миленковић Таса, Милићевић Милан, Митровић Милорад, Ненадовић П. Љуба, Нушић Бранислав, Одавић Ј. Риста, Рачета Сава, Савић Јован редит. минхен. позоришта, Савић Милан, Сокоћанац, Стојановић дум Иво, Сундечић Јован, Томановић Лаза, Ђоровић Светозар, Цар Марко, Цветић Милош, Шантић Алекса и Шапчанин Милорад. Одбору су пак обећали још и ови књижевници: Глишић Милован, Ђорђевић Призренац Манојло, Јовановић Милан др., Комарчић Лаза, Мијаиловић Саво, Недић др. Љубомир, Павловић Милорад, Сремац Стева и др.

Ред је сада на српску омладину, на нашу младу браћу и сестре, на оне за које пјесници на овом мјесту живе и за које је живио наш Војислав. Од српске омладине ми не тражимо много. Жељни да јој дамо удјела у једном племенитом и патриотском послу, ми јој нудимо бисер-грану из српскога духовнога врта, нудимо јој књигу, какву Српство до данас не познаје, и молимо је да она сад нађе, да та књига уђе свуда, у сваку кућу, гдје год се зна за Краљевића Марка и гусле јаворове. Ал за овако племенит и патриотски посао потребан је омладини осим нашег и подстицај њених најближих пријатеља: родитеља и наставника. И ми апелујемо на ове и молимо их, да савјетом и дјелом буду на руци нашој младој браћи и сестрама, те да скупе што више претплатника на Војислављеву споменицу.

Књига ће изнијети двадесет табака велике осмине. Штампаће се на лијепој хартији. Претплатна јој је цијена три динара; продајна биће најмање четири. На крају књиге штампаће се имена скупљача претплате а по могућству и претплатника, те да остане забиљежено, који су највише допринијели подизању Војислављева споменика.

Претплата нека се са списком претплатника шаље госп. Мирошу Валожићу, благајнику Одбора, који ће одмах извјештаити пошиљача о пријему послате суме.

На посао, дакле, омладино српска!

Покажимо, да и ми умијемо очувати спомен наших великана!

На Митров-дан 1894 год.

У Београду.

Одбор за подизање споменика Војиславу Илићу:

Благајник, **Милош Валожић.** Предсједник, **Д-р Ј. Јовановић-„Змај."**

Секретари, **Риста Ј. Одавић.** Потпредсједник, **Д-р Миленко Р. Весјић.** **Живојин Ј. Протић.**

Чланови одбора:

Арсенијевић Коста, новинар; Весјиновић М. Јанко, књижевник; Глушчевић Оница, уред. „Одјека"; Гођевац Драгутин, адвокат; Давичо С. Хајим, начелник министарства пар. привреде; Ђорђевић С. Ђорђе, др. професор; Живаљевић Данило, секретар министарства финансија; Јовић Михајло, учитељ; Комарчић Лаза, уредник „Видјела"; Матавуљ Сима, тек пресбироа; Павловић Милорад, професор; Тодоровић Перa, уредник „М. Новина"; Тодоровић Стева, проф. у пенсији; Убиваћ Петар, скулптор.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 2 децембра.

(**Његово Височанство Господар**) приспио је јутрос са Сењске Ријеке на свом параброду „Јарославу" здраво у Бар, куда је пошао још у понедјељник Његово Височанство Књаз Наслједник, да срете Свог Узвишеног Оца. — Са пута Његовог Височанства Господара примили смо сљедеће телеграфске вијести од бечког „Кор. Бира":

БЕЧ, 28 новембра. — Приспио је Књаз Црногорски из Нице преко Италије.

БЕЧ, 29 новембра. — Књаз Црногорски оставио је своје посјетнице министрима Калнокију и Кајају и руском посланику Лобанову, и прије подна примио је Лобанова.

БЕЧ, 30 новембра. — Цесар је јучер примио Црногорског Књаза у приватној аудијенцији, која је трајала 10 минута, и повратно му је посјету, која је трајала четврт сата, у хотелу. Књаз је синоћ отпутовао.

(**Свечана четрдесница.**) У понедјељник у катедралној цркви била је свечана четрдесница блаженопочившем Цару Александру III. Св. литургију је служио Високопреосвештени Митрополит Митрофан са мјеснијем свештенством. Послије св. литургије сљедило је парастос. Присутни су били Његово Височанство Књагиња Милена, Њихове Свјетлости Књагињице Јелена, Ана и Ксенија и Књажевић Мирко, државни великодостојници, царско-руски отправник послова, начелница дјевојачког института гђица Мертваго, госп. пуковник Сумароков са госпођом, чиновништво, ђаци средњих школа, и грађанство. На хору су пјевали нотално ђаци под управом г. проф. Толингера. Господа су били у пуној пароди, и у коротн, а госпође у дубоком прилу.

(**Личне вијести.**) Конте Саминиатели, италијски министар-резидент при нашем Двору банио се два дана овдје и отпутовао је у Дубровник.

(**Из Књ. срн. земљодјелске школе у Подгорици.**) Дана 26 и 27 новембра о. г. одржавани су у присуству одасланика Књ. срн. Министарства Просвјете г. проф. Ж. Драговића и одличнијех грађана годишњи испити ученика земљодјелске школе, а 27 новембра о г. закључена је друга школска година у овом заводу благодарењем, читањем класификација и дијељењем наградних књига и школских свједочаба. Успјех науковања био је ове године бољи но прошле, јер од 16 ученика те школе свршило је други разред њих десет са одликовањем, а остала шесторица добила су добар први ред. Првог разреда у овој школи ове године није било, јер одма при оснивању овог завода усвојено је као за наше прилике умјесније, да се нови ученици у ту школу не примају, док ови први, који се у њој сада налазе, своје науке потпуно ту не доврше. Науковање то било је с почетка одређено на двије године, но течајем овог времена што школа постоји, показало се је, да је за потпуно усавршење ученика наше земљодјелске школе потребита још и трећа година, што је наша Влада такођер и одобрила, те тако ће и до године у тој школи са истим ученицима постојати само трећи разред, с којим ће се и завршити науковање првих за наше прилике потпуно спремних земљодјелаца.

По довршеним испитима разишли су се ученици за два мјесеца својим кућама, а идућа школска година започеће на 1 фебруара 1895 године.

(**Потрес.**) На освијет понедјељника, 28 нов., у 4½ сата, овдје се чуо јак потрес, који је трајао до два секунда. Из Никшића смо добили брзојав, да се тамо чуо у 4 сата и 28 м. и да је трајао 3 секунда. Потрес се чуо у правцу од сјевера-запада к југоистоку.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

ПАРИЗ, 26 новембра. — Лесепс је умро.

РИМ, 26 новембра. — Кајајани интерпелирао је владу у ствари Болитија односно документата скривенијех банке римске. Криспије одговорио да припада суду, да тражи те документе.

БИОГРАД, 26 новембра. — Милан Михајиловић, српски агент у Софији, наименован је за министра у Петрограду на мјесто Васиљевића.

ВУДАПЕШТА, 27 новембра. — Векерле је изјавио либералној странци, да је Цесар обећао, да ће санкционирати црквене законе.

БЕРЛИН, 28 новембра. — Шувалов предао је Цару потофикацију Николе II, и акредитивна писма.

БУДАПЕШТА, 28 новембра. — Векерле је саопштио камари да је Цесар санкционирао три закона црквена.

БИОГРАД, 29 новембра. — Започела је расправа противу Чебинца и дружине. Оптужба гласи за покушај свргнућа владајуће династије.

ДЕРЛИН, 30 новембра. — Хохенлое изјавио је улазећи у службу, да се не тиче промене системе; неће сљедити свуда трагове претходника, него ће рачунати са постојећим фактима. Радиће да уздржи мир у држави и у цркви.

РИМ, 30 новембра. — Болити предао је документе предсједнику односно римске банке. Послије узбуркане расправе, камара је изабрала одбор, који ће прегледати документе.

ПАРИЗ, 1 децембра. — Предсједник камаре Бирдо умро.

РИМ, 2 децембра. — Камара је усвојила предлог одборов, да се објелодане сви документи и писма Болитијева, осим искључиво приватнијех писама.

ЈАПОНСКО-КИНАЈСКИ РАТ.

ВАШИНГТОН, 27 новембра. — Кинаји је наименовао пуномоћнике, који ће започети преговоре с Јапоном о миру.

ОБЈАВА.

Умољавају се поштована г. г. из мјеста, околине и унутрашњости, који би имали за поправку џепних и зидних сатова да се изволе обратити доњепотписатом. Јамчим за добар, тачан и уредан рад и умјерену цијену. За продају нових џепних сатова од никла и сребра са ланцем и без ланца — зидних већих и мањих разне врсте, са умјереном цијеном. — А дајем купцу гаранцију на опредјељено вријеме.

Пристан-Барски,
23 новембра 1894 године.

С поштовањем
Анђео Шнорати.

ОГЛАСИ.

Maladies secrètes

impotence, sont guéries avec sûreté. Traitement par lettre après l'envoi d'informations spéciales qui soient accompagnées de timbres-poste pour la réponse. Se diriger à l'adresse:

OFFICE SANITAS
57, Boulevard de Strasbourg
(11-26) PARIS

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао пронаћи или докачати, даћу му **25** талијера соћбине.

Цетиње, 16 октобра 1894.

(7) **Шпиро Милић Бјелица.**

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„СРПСКО ОГЛЕДАЛО"

Ушло је у штампу.

Изнијеће 32 табака обичне осмине.

ЦИЈЕНА А. ВР. ФИОРИН I.

Претплату прима Управа Књ. Црногорске Државне Штампарије Цетиње (Cettigne, Montenegro), и јемчи за уредно попиљање наруџбина.

Број 531.

Цетиње, 1 Децемра 1894 год.

УПРАВА
ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ.

ЛАЗА МИОДРАГОВИЋ овлашћени продавац крал. срп. државне класне лутрије у Крагујевцу, одпочео је продају за 9-то коло.

Цијене: цијела срећка 24 динара, половина 12 динара. — Извјешћа сваком бесплатно. (1-2)

Уредник: **Др. А. Томановић.** Издавалац: **Државна Штампарија.** У књаж. срн. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 10 декембри 1894. БРОЈ 53.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 60 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у главном уредништву односнога одјељења „Гл. Црногорца“ на Цетињу, а за остранство на посиљке на моју дворску пошту; а коме је најгодније може се претплатити преко г. Шера Рамадановића, кн. срп. агента у Котору. Донеси се шаљу Уредништву. Рукописи се не враћају.

На гласе шаље се, по правилу, оно што нису на плати, 7 новчића од реда за један пут, а за сваки даљи пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме попуста се...

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 9 декембра.

Ниједан ће се читаоци сјећати армениске навјеје, због које су наскоро скоро године дана биле осуђене у Цариграду многе Армени због [illegible] даје, па послије од Султана помиловане. Тада је изгледало на вијеђе, да су ту биле умјешане неке посланичке протестантске државе из Инглеске и Американских Сједињених Држава. Сада је опет било неког покрета и — крвопролића. Инглески листови подигли су глас противу „зајерства“ турског, као оно на Бугарску. И преко атлантика у Сједињеним Државама чуо се глас и у самом вашингтонском сенату. Поднесен је предлог, да се прими одлука, која тражи од владе највјешће односно догађаја у Арменији. Други је предлог тражио, да се протестира противу „зајерства“ и да се учини преставка Порти. У Лондону је министар спољашњих послова, лорд Кимберлеј примио депутацију инглеско-армениског друштва, која га је молила, да се без одлагања дати мјера, да се уведе реформа у управи Арменије. У Атинама мјестна армениска колонија предала је преставницима великих меморандум, којим протестира против гасунских догађаја, и на основу 61 тачке берлинског уговора тражи интервенцију њихову. Париски министеријални „Тан“ пише односно овог новог међународног питања: „Познато је, да је Инглеска закључила с Портом тако називану ципарску конвенцију, силом које она не заузимље само Ципар, него има право, и што више је дужна, да надгледа дјеловање турске управе у Арменији. Такођер је познато да 61 тачка берлинског трактата оставља силама потписницама право надзора у Арменији. Ништа не би било тако жалосно са сваког гледишта — и за Порту, за саме Армене, и за остале државе, као усамљено дјеловање на било које државе на основу начела другога, а не берлинског трактата, који је хартија Истока. Јевропа не може Султана уништивати. Њему је познато, да је ово огромно тијело доста тешко да се подиже и да не може тежити на дјела, што се противе међународном праву и уговорима. Будући потпуно миран односно мотива интервенције, коју предвиђа 61 тачка берлинског трактата, Абдул Хамид не може имати никаква узрока, да одрече својим армениским поданицима безусловно непристрасно испитивање догађаја, изведено мјешовитом комисијом, која може прекратити жалбе многомилионог трудољубивог народа, који само жели користовати се елементарнијем гаранцијама живота и лично својине под скиптром његовијем.“

Међу тијем је петроградско „Н. Времја“ донијело сљедеће саопштење турскога посланства: „Постоје данас вијести о догађајима по неким мјестима бити,скога вилајета. По армениској вијести, које се држе нашим дијелом јевропски листови, посијечено је хиљада људи и попаљено 25 села. Ова је вијести не само преувеличана, него већ су грунирану факата изгледа невјероватна, и фантастична. Цариградска је вијести много простија. По овој вијести назад године дана почеле су смутње у сасунском округу, што су потакли тајни агитатори. Ствар је дошла и до барикада, али је ред у брзо успостављен. Мир се за дуго није рушио, него назад неколико мјесеца у Талиру се појавио неки Хамбартцум, који је послије дворе Кум Каму, у којој је он био компромитован, утекао на границу и живио то у Атинама то у Женеви. Дошао је сада преобучен и [illegible] на руком да подигне около 5000 Армена, који су се повукли у планине, да желећи подићи буну међу муслуманским становништвом, и распростријети страх, агитатори до тога су довели Армене, да изврше ужасна дјела. О гроотама, што су Армени починили, прије него што су утекли у планине било је већ саопштено овијех дана. Обиром на то заповједнику 4-га корпуса маршалу Зеки-паши наређено је било да Цариграда да пође у Сасун. Овом се мјером желело предупредити рђаво тумачење, које се већ било тада предвиђело. Маршал је пошао на мјесто побуне са три батаљона регуларнијех пјешака, а не мустехафиза или башибузука. Пошто се Армени не хтјадоше предати, војска је била принуђена да испуни своју дужност, изгубивши у том сукобу около 20 официра и нижих чинова. Ствар умирена се извршила под личнијем надзором Зеки-паше. Предвиђени оружје, отиравши су на своја огњишта, и за неколико дана мир је био успостављен. Ово је у кратко отоманска вијести, коју потврђују сама криза и мноштво доказа, који се не могу оспоравати. Ова се вијести одликује тијем исправношћу, да је једна инглески лист, који је испочетка преувеличавао ствар, био принуђен да порече своје рјечи. Из овога се може видити, да покрет у Талиру није био самопромисао, него дјело агитатора, који су радили по упуству особа, које су се хтјеле користовати овом смутњом. Још раније су се чинили подобни покушаји, између осталијех, неким анархистом Шемјаном и другим агитаторима. Но како сваки пут, благодарећи на пријеме увјетијем мјерама, побуне нијесу успијевале, агитатори су хтјели овога пута покушати далеко од столице, у нади, да ће растојање ослабити енергију отоманске власти. Кад ни овај рачун није пошао за руком тада су лондонски Армени, и њихови другови подигли вику, која још није престала. Но и ова кампања нема изгледа, да ће сврху постигнути.“

Мјешовита комисија, о којој је ријеч по листовима, скоро ће проучити ствар на лицу мјеста, и вјерује ће бити кажњени, чим ће се ова ствар завршити. Бечка „Н. Ф. Пресе“ оптужује инглеску штампу, да она подиже гарму у корист Армена, да тијем угоди Русији; међу тијем не изгледа да руски листови секундирају инглескима; што више, ово донесе горње званично саопштење из Цариграда, које побија инглеске листове. И тим, којим „Тан“ пише о овом питању, не открива рђаво расположење француске владе према Турској.

По једном бројеву, Њемачка и Аустро-Угарска нијесу хтјеле учествовати у овој међународној комисији, коју је Инглеска предложила и Порта драговољно прихватила. Русија и Француска учествоваће. Комисија је већ на путу у Арменију.

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Занимајући се престоном бесједом њемачког Цара Вилхелма, **Варшавски Дневник**, односно овог мјеста што смо у прошлом броју донијели, и управо односно ријечи „сатрудника“, што [illegible]

Иако што је можда, у неустатуционијем државама (а и њима припада и Њемачка, без обзира на аутократске тежње Цара Вилхелма), престону бесједу саставља министар-предсједник или канцлер, на коју пада и одговорност за сваку погрешку у тој бесједи. У овом случају ми ћемо при мјетити, да ријечи у престоној бесједи, аутором које мора се сматрати нови канцлер, књаз Хохенлое, о Цару Миротворцу Александру III не одговарају сасвијем истини. Својим „окушаним сатрудником“ ма у ном послу Вилхелм II може називати своје сјећање Цара Фрања-Јосифа и Краља Умберта; сатрудништво (сарадњу) претпостављ извјесне степен почињености; а пошто Аустро-Угарска и Италија играју у тројственом савезу другостепену улогу сапутника, који се окреће у другу мјачке сјајности, то називат „сатрудника“ могао би се потпуно примјенити, кад би тројни савез у истина био посвећен великој стварној сачувању мира. Велика бесмртна заслуга нашега незаборавног покојног Господара, састоји се у томе, што је он својом чврстом и мудром, у истини миротворном политиком осујетио јачи замисли тројног савеза, пруживши отворено своју руку Француској. Руско-француско зближење, које је била посљедица у мјесности извјесних покојног Цара, успостављо је релативно мјесто Јевропских сила, што је била [illegible] политици, у истини је учвршћ мир, који сада сачуваћ само од даље руског Цара. Монарх, који је извршио радикални преврат у јевропској политици, промијенивши велико тежиште из Берлина у Петроград и спојивши надмоћ Њемачке мирним средствима, не може бити назван „сатрудником“ њемачког Цара, и овај називат у престоној бесједи, што је саставио Књаз Хохенлое јесте чудновата іарма Цариде. Ми потпуно вјерујемо у миротворност њемачке политике, — јер је то миротворност резултат великог и плодоносног дјела Цара Александра III....

Поводом оставке Цариградског Патријарха Неофита VIII, о којој на другоме мјесту, београдски „Видело“ између осталога пише:

Као по осталим мјестима Македоније тако и у Скопљу нијесу сви Срби пристали уз агитаторе бугарске. Цијела св. Сава одржала се била под влашћу Васиљевске Патријаршије, иако мјешовитог епархија, она је прије четири године, у вријеме, од старих времена, одржало и слушкиње на словенском језику. Али се, на јесењуту, прије четири године међу у Скопљу два три предводитељ грчки, који успију да наговоре скопљанског митрополита (који, Грци народности, бјеше заборавио да је митрополит Васиљевске Патријаршије) да српске поме и словенски језик са те прве литије и да га замјене грчким. И то се одвија мирним. И сва настојавања и ове молбе' православних Срба у Скопљу, да им се врати од вјекова насљеђено право словенске службе у храму св. Саве, осташе до данашњега дана неуслишане под Васиљевском Патријаршијом у Цариграду. Васиљевска Патријаршија, још никако не може да се увјери да у Скопљу не Грци, и грчке молитвене нема. Васиљевска Патријаршија не могаше још да да право Србима скопљанским. И још више, права православна Срба у Скопљу не одричу ни Патријаршија ни Висока Порта. Одобрили су им, иако чујемо, већ дају основне школе. Али се ти људи што имају дати основне школе немају гдје да моле Богу на свом језику. Бугарски читају, истина, словенски, али су мјешовитим, грчки поп и два три Грка скопљанска нијесу симпатија; али су непријатељи. Стотине српских душа принуђују се да се Богу моле грчки, а оно грчки не рјечи не знају. О, Васиљевска, [illegible] се већ зовеш Патријаршије, гдје си да помогнеш, да обраниш те упрљане толике Србе од неколико Грка сновалаца! О Краљевићу Марко, гдје си да устанеш, да видиш шта се ради по некадашњој твојој Краљевини?!

Ето шта нама срце циједи над читамо о мукама фанарским у Цариграду: ми се, мислим, молимо Богу за Васиљевског Патријарха; а он нас да гони и мјесто на њега другог осим на Грка. Јадни Срби у Турској остаје се да бирају шта ће Грцима или мјешовитим Бугарима. Патријаршија би још и пристала да нас брани од Бугара — или да нас на Грке сачува! О тога се ми молимо свакоме коме се може, најприје Светом Синоду и Савјету цариградском, па онда свима духовним поглаварима православља, да промијеђу и насе стане границу између Грчке и Васиљеве, да дају Грцима што год треба и и што је право, али да не грешну Васиљеву, и у њој српске намучене народ не забораве. У то име хоћемо и сабор и аналовање на прије православне; у то име молимо и да се нови патријарх бира!

Књижевност, умјетност и просвјета.

КЊИЖЕВНА ОБЈАВА.

Не толико мојијех готово седамдесет годиње, колико у задње вријеме моје неповољно стање здравља: принудише ме да одустанем од даљега уређивања „ПРИ СВЈЕТЕ,“ које је на Цетињу излазила у мјесечнијем свескама.

На растанку дадох се својима многобројнима, вјерним и вјеровјатним читаоцима, као и са својим жестокоћним противницима: свима) укупно изјављујем своју свесрдно жеђу благодарност: правим на труду и невољама, а другијем на саучешћу и потпори. Бог им свима дао вијесјешнијe здравље, срећу и весеље!

За дугијем још својима противницима „Гдје је истина“ за сву другу годину, од 1. новембра 1893. до 1. новембра 1894., па ћу им се, ако Бог да, што брже одушити; а г. г. противници опет мене дугују — моје цијену противу за свуколику спомену годину, а онда сам слуга дугују ми противу за 1. свеску III-ће године: и тѣ — они из Прве Горе по 20 новчића, а из иноземства — по 30 новчића; па их најљубазније понижам да ми тамо своје дугове у што краћем времену подмирити шаље: они из Прве Горе преко Високопречасне Митрополије на Цетињу; а они из иноземства — непосредно мени.

Ако би међутим које потпуне или дјелимичне претплате мене на руке дошле за годину 1894.—95. ја ћу — одбивши понајприје цијену за напоменуту новембарску свеску, па и за поштарину — поштено вратити сви преостатак онај Господи, од које ми рачуна нијесу дошли.

Најзад свесрдно благодарим још и свијем славнијем Редакцијама, које су ми, мене родољубиво, изволиле слати своје замјене (њих до 55) на „Просвјету,“ не гледајући на то, што су мени дневници и часописи од 5 до 6 пута скупља биле; а особито ни бројне нам Русије. Ти је домоћа преокидала патриотска солидарност.... И опет им, хвала! А сада ја још једно умољавам, да, од овога часа чак ми до знања стигне ова моја „Објава,“ иначе обуставити даље шиљање својијех замјенѣ, како на моју адресу, тако и на адресу „ПРОСВЈЕТЕ“ дотлем, доклем се они не би поновила под другијем Уредницом.

Молим на послетку, још како домаће тако и иностране словенске листове, да ову моју „Објаву“ браћи прихвати и на солидарности објелодане, рад часа ћу им остати у велике харам и обавезан.

Котор, 1. (13.) денембра 1894.

І. Сундечић.

(**Наша књига.**) Примили смо на приједа сљедеће наше књиге:

Учитељска забављања. Низ примјера из васпитачког рада. Од Сретена М. Адића, професора нашке учитељске школе. Наш, прва нашка штампарија Ж. Радовановића, 1894. Цијена 1.50 динара и друге.

Обраћамо нашу особите пажње учитеља на ову лијепу књигу, написану лаким стилом и чистим језиком.

—

Мијет Хајдук и Асан ага Кула, или српска осветница. Написао Никола Мусулин Гомрац. Београд, штампарија код „Просвете" — С. Хоровица, 1894. Цијена 50 пара дин.

—

Praktische Grammatik der Kroatischen Sprache für den Selbstunterricht. Theoretisch praktische Anleitung zur schnellen Erlernung durch Selbstunterricht von Emil Muka. Wien. Pest. Leipzig. A. Hartleben' s Verlag. Цијена 1 фор. и 10 новч.

(**Пољопривредни календар.**) Примили смо врло корисну књигу, коју се може назвати овај календар, што у Београду излази, као је XIII година. Пољопривредно Друштво Краљ. Србије. Послије радова, што се сваког мјесеца чине, долазе сљедећа чланци: 1. О правилном приређивању земље за сијање на њивама и о справама потребним за то; 2. Што се постиже укрштањем код стоке и како се овим начином до жељеног циља може доћи; 3. Мотив под сијалицу, предострожа и суђивање истог; 4. Подизање винограда помоћу пламењаче на сталном мјесту; 5. Опитни сад расадница и користи од њих; 6. Одређивање пораста путова; 7. И пољопривредници треба да воде рачунске књиге; 8. Којим би се занимати сами пољопривредници; 9. Мјерење стоке и Матијевићева пантљика за прикладнији „живе тежине" код говеда; 10. Мислите и на птице; 11. И горе има свога сајбију (причањетка.) За тијем дјелом пратио бивши врло научно и шаљиво; и при свршетку „Подлоге и таблице из свијех грана пољске привреде."

Ми овај календар најтоплије препоручујемо сваком пољопривреднику, а да се омогући распрострањење ове корисне књиге и по Црној Гори, требало би да је набави књижарница Манастирска на Цетињу, па да је продају чим боље: Мишићи и Подгорци по народу, чим би стекли признање од сваког пријатеља унапређења наше пољопривреде.

Књига је дебела 195 страница на великој осмини, а цијена јој је 25 новчића, врло незнатна, тек да се набавити може дјеца, рашта „Срп. пољопривредно друштво" заслужује признање и похвалу.

(**Прослава београдског народног позоришта.**) У Београду се на величанствени начин прославила 25-годишњица та моћног народног позоришта, које основа бесмртни књаз Михаило. 20 нов. с. г. бе је први дан прославе, која је трајала 5 дана. Послије службе божје, било је у свечаној пуној свечано благодарење, коме су присуствовали краљ Александар, краљ Милан, сви министри и многобројно одлично грађанство. Затим су се сви гости у групи пренули спомеонику књаза Михаила, гдје је управитељ позоришта г. др Вел. Ј. Петровић, држао пратећи говор и положио на споменик вијенац. Послије свога бала је закуска код Коларца, а у вече у дванаст осмијетљивом позоришту свечала представа „Ђурђа Бранковића." Прије представе говорио је управитељ позоришта о значају и развитку срп. народ. позоришта. Наслонивши улога Ђурђа Бранковића била је у мачким рукама госп. Мите Рушића, одличног глумца и првог родољуба српског народног новосадског позоришта. У дванаст тому прослави представљали је „Ђидо," „Отадбина," „Отаџбина" и „Суђаје."

У славу овога Михаила, оснивача бе оградског позоришта дванаестоцвјетна је умјетница гђа Наталија Негрешева прије дана позоришне прославе у позоришту ову пригоду пјесму Драгомира Брајовића:

У свом храму праве христе,
У цјесним дају правде, мјесте; —
У свом храму светиње увеса,
У бистром мору сладјених звукова; —
У свом храму пуном свјетости,
У дивној лучи вечне свјетлости; —
У свом храму вјечне Божице, —
Сви српски глумци и све глумице
Тебе, о Кнеже; — твоме спомеру,
И изумрлом твоме имену,
Подносе смирно дарје мјесни,
Дарје надсна... или искрени,...
Витешки Кнеже!... Пуни уздана,
Ми смо те дужни вјечног признања,
За твоје брига, твоја старања,
Јер храм си овај прво подиг'о
Умјетност српску у ово уздиг'о,
Просвјети српској крила створе,
Блистајући сунцем таму сјечиво,
Да лучом твојом свјетлости стане,
Пасјенком Српству, ч. се свјетлости! ...
Вечна је дубах моја ова мјеста,
За ово твоје мучеше Кнеже,
Твој дух вјечно све нас обасја,
„Твоја мас'о потекут неба!..."

Умјетница је онда полошила вијенац на постоље поприја тиме Михаила и позоришни хор отпјевао је пјесму „Прег је ово милог Христа."

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Значај пчларства и на који се начин може увећати производња меда код нас.

Из „Земаља."

Тешка је, али и по све благодарна и корисна посао пољопривредника.

Он дан и ноћ мора да размишља не само о томе само ће да збере вадину летњу, већ и да је свакі годину и у свим јачој мјери производи. А да те постигне, да на сво ова и довољно средстава, нужно је без сумње да сваког грана пољске привреде покаже што већу вадину, и да се њима у пуној мјери користи, јер је у скупу пчелском највећи мед о тим и највеће богатство.

Рачар збере овију летњу вадину сваки на гајеног слоја земље, па ма то се и труди да је свакі годину и 'ијто боље обрађује, али, пад је саме тај слој земље који му друга средства пар поља на таког рачунања није увијек рада и на мјестима гдје вриједи није тако повољна?

И у вјарачи је магацин многих наших измјерења, па зашто да се њиме не користимо? И зар вјеља није удесно растиње, да нам ову и богом дану готовину, сврашу у здравим учини приступном на поља и велики извор нашег богатства?

Одвета, вјеља је по сво корисно растиње а у нашој домовини вада у толико више да се сијеју, што су за њено усјевање по сво погодни климатски услови, тако да нам многе земље у томе правцу.

Користи које имамо од гајења вјеља, по себи су врло велике и врло различите. Тако:

1. Вјеља пушта своје жиле дубоко у земљу, чиме по и једна економска бедава, а обрађивањем земље на њих удобрава се земља и за остале усјеве.

2. Гдје има великих вјеља, боље је напредовање и усјева и осталог биља, јер је на оволиким земљама сваког мало влаге а и мало чешће пада;

3. Вјеља даје се користити и такве површине, гдје на једна друга економска биљка не може да успјева као што су утрине, брегови, потлине, обале ријека и потока.

4. Вјеља у великом броју посађена исправа знатну количину воде, која горњи ваздух у јулу или августу расхлађује а онет ваздух згушњава, то се тиме мразеви ослабе, а то је у корист усјева, те не страдају ни од жега ни од бива.

5. Вјеља даје јеноту свакој земљи а с тим и домовини, јер тамо гдје нема вјеља — вјеља и зеленила, нема ни оно мирне дражи, нема мирне доноте.

6. Вјеља својим крупним и зеленим лишћем, чисти ваздух од разних шкодљивих гасова, па за то се и сваки осјећа сјајнијим, пад је у непосредној близини лијепих вјеља.

7. Не мијенчим гајења вјеља мијења се и предмет и карактер становништва.

8. Гајење вјеља знатно и гајење пчела, јер без пчела не би било рода, а без гајења од вјеља пчеле не би имале храну нашу с прољеће.

9. Вјеља нам непрекидно даје користи а с тим и прилике и да зарадимо. У то данас мало ко сумња, а то се у осталом може да потврди и многобројним примјерима. Један такав примјер находимо и ми: Тако ако би који желио да засади мисовим јабукама и крушкама површину од 1 хектара, у троуглу онда му је потребно да учини ово трошкове:

а.) за једну вјеку: притну, копање рупа и сађење 1 динар.

За мјесу послије сађења у тому 60 год.
12 „
18 дин.

б.) Годишње просјечни издатак, према овоме, за цијелог вјеља, за 140 вјеља колико иде на хектар над се овдје на поменути начин, износи 28 динара. А од таког вјеља, уколико да ће отасити на рад, од 10 године добићемо:

1 од 10—20 год.	од	2—20	дин.
2 „ 20—30 „	„	10—100	„
3 „ 30—50 „	„	18—360	„
4 „ 50—60 „	„	15—150	„

Или укупно од једна вјеља: 630 дин. а од 140 вјеља колико их стаје на површини од 1 хектара, добија се за то приближно отна од 8000 динара!

Тако исто говори говори, пад се приход рачуна и само приближно, али у стварје је он још и већи, пад се вјеља на врјеме уклоне приступа мјеста.

Овдје је да сами увјерисо да вјеља приходе од вјеља у извјесним земљама које су од наше домовине вуд и само негдје није за гајење вјеља, то да се види, како се тиме колико пажње у истина на овај и велики извор народне привреде.

Тако н. пр. Америка добија годишње за извјесно вјеља 140 до 150 милиона долара а то је 700—750 милиона круна или динара.

Француска знатну количину вјеља потроши у земљи, а за извјесно вјеља добија сваке године (извјесне за крушке и шљиве) по 40—50 милиона форината, дакле 80—100 милиона круна или динара.

Вахтенберг мало пребацује на Французе и мислио да ће се с њом изравнити јер се и вјеља и сама средствима утиче на вјеру производњу вјеља и вјеља у свој земљи.

Интересантно је вјеларство у варошу „Монхајм." Гдје раније нијте знао на да чује за вјеларство. Земаљска влада да би достојника сваком вду била је примљена, да вада вародбу, да се вјеља посади поред путева и на утринама, па јој је то и за руком пошло. Већ послије 10 година приход од свога вјеља бјеше 8000 динара, послије 20 година попео се на 18000 дин. а 1885 год. нарасло је на 300.000 динара.

Наравно, да је овако очигледна корист од вјеља пробудила вољу и код појединаца, па и у утаницама између појединих села и градова.

Да се код нас вјеларство одомаћи у толикој мјери, да нам као и у другим земљама даје велике стаје и примјерно највеће дохотке, требало би час прије настати на томе:

1. Да се на на који начин пробуди дубоко на ову грану, и код старих и код младих.

2. Да се обрати пажња на избор сората и сађења, па тим на борбу и чување вјеља.

3. За потрицу вјеља одредити строго какво.

4. Ширити међу увиђавним приватним прераду вјеља и сва правна мјеста сасадити вјеља.

5. Установити нове и савршенија начина за прераду вјеља.

Љубав за производњу вјеља у јачој мјери може се пробудити код одраслих подизањем угледних вјеља од стране државе, парога и срезова итд. а нарочито у случају, ако је производња у вези с прерадом вјеља, затим поукама, раздавањем награда и премија, а код дјеце може се шаљати радом још из ране младости, ако се постигне давно истицана мисао, да се при свакој школи оснује школска башта, а да се учитељима да могућности, да се на тамо посао могу и својим алгиновати.

Приликом сађења вјеља, вада ученити избор у сортама вјеља према положају и земљи, јер од тога зависи родност а с тим и приход.

Да то свакі сама, нужно је да испред школских башта има свакі округ и врсо по једно угледно растило вјеља те да се на њима гаје ове сорте, које су и најудесније.

Тако би најприје могли пробити и очувати многе најбоље сорте, које нас што се нада с дана у дан нестаје све мање и мање.

На свакі начин велику пажњу обратити на борбу вјеља, т. ј. не вада га брати пад је зелено, јер такво вјеље убија цијеву и вадљиву вјеку, а нарочито ако се прерађује. На случај да се вјеља не може одмах продати, онда треба знати и начине, како се за што дуже доба може очувати, и наша су средства за то подесна.

Да се код нас могадне очувати вјеље поред путева, нужно је да се извјесно утврде правна односа о својини и да се вјеља заштити од крадљиваца нијеби при том, да и сорте које се за ово жеље употребити, буду извјесне описане за прераду, јер тако вјеље стасала скоро у једно исто доба, те га је с тога и лако очувати.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА."

О ПАДУ КИТАЈА.

(Из Посматрача „Новости.")

..... Нијадар да буде отац и мати народа.

Кунг-фу-цзи.

(Свршетак.)

Свака ситница у животу одређује се законом, установљеним из времена, која се не пошто. И Конфуцио не уклиди него потврђује китајске свјетске бесмисленог обичаја. У њега нема пророчког духа, духа слободе, нити онога негодовања, што је побудило пророка Исајију да ускликне: „Нему приношења жртве, него милосрђа!" Конфуцио хоће приношење жртвица и милосрђа. Он не проповиједа, да једно може стати на пут другоме, не раздјелује свакашње од унутрашњег, дух од пути. Дјетињством страхопоштовањем вјеже нас у „Луј-ју" о учитељу: „Меса не треба да прелазе на правилну парчад он иначе не једе. Ако једе оно мало уобичајеног приношења се није јео." Ми не знамо ниво је умро овај велики мудрац, но знамо ниво је био над хаљине носио по постојећем обичају, о чему говори с уваженом ако с несумњивијем знањем добродјетељи. Конфуцио у пјесним дворанама, гдје се по церемонијалу мора понашати, да не смијеш дисати, приповиједао је тако ниоле ствари: „Ово што Небо чује и види, није ништа друго него он, што народ чује и види. Оно, што народ сматра достојним награде и казне, то и Небо награђује и казни. Постоји унутрашње спојеве између Неба и народа. Ова, која управљају народима, нека буду пажљиви и опрезни!" Но ни је Конфуцио примјетио, да је слијепо вјерје измјештено неправилно, т. ј. не онако ако што захтјева обичај, он није на му сијелно. У свијем свештеним књигама обред, пристојност, церемоније начини се не раздвајају од добродјетеља. Познавање старијех обичаја јесте најјаче знање што човјек може допријети. Све је остало — ништаво. „Једном је Мег-Конг, краљ Веје, питао Кунг-цза, што он мисли о војној вјештини. Кунг-цза му је одговорио с нешто подсмјеха: зар би ти мене питао о церемонијама или о приношењу жртвама, ја бих ти могао одговорити. Што се тиче војне вјештине, ја је нијесам изучавао. И сљедећи дан он је пошао од краља." Он је пошао за то, што није знао што да чини тамо, гдје су се интересирали тако поједностраним занимањем, као што је војна вјештина. Човјек је дужан да цијелог свог живота буде пажљив да не наруши добродјетељ, т. ј. који од безбројних обичаја. Кинеска „Књига Отихода" учи чисто китајски правило, које чести особитом дубином пиљаља Конфуцио: „Будите опрезни, будите бојажљиви! као да увијек идете по рубу пропасти, као да идете по танкој леденој води." У свакој стаји народ с извјесном материјалном упијајући у себе овај вјечни, неодољиви страх живота, као врло правилно мудрости, није за јуначку борбу.

И тако ми видимо три лица, што оживљу народ за читаве вјекове: прво лице — поштовање родитеља (hiao), које се претворило у породичну робовину; друго лице — сиромашна орања, која се претворила у мртви обред; и треће лице — дубоко у прошлости, на старине, која се претворила у мрачно суђеђерје, у идолопоклоничко самообожавање народа. Он је тако заљубио у своје дјетињство, да, будући потпуно задовољан старим, једнако се претвара дјететом, и тврди своје дубоке, дјетиње мисли с старом здравом вјеком старијех Царева, Нен-Ванга и Ву-Ванга, који су установили на земљи међу „сто тину народица" т. ј. Китаја, такву правду, какве већ никад није било нити ће бити међу људима. Други народи живе, страдају, постижу величине, падају, изумиру: Китај представља вјечни непромјенљив, подмлађен историја, све су му мисли управљене назад, иза му је у прошлости, идеја му је у оном, што је било, а не у оном, што ће бити. Тако се окаменио, без нада, пуна успомена, лудо заљубљен у непокрет.

V.

Јачи им се састоји на одјеђенијем, непокретнијем елементу, не толико на ријечи колико на корјена, која су сачували свој стари непромјењени облик. Једна корјен, обиром на могућ положај у говору, служи именицом или глаголом. Ријечи се не развијају органски као у живијем језицима европским. Нема ни склањања, ни спрезања. Судба ријечи симболизира поносад судбу човјечије личности у историји дотичног народа. Китајци су и у томе велики консерватори. Они не дају, да им се ријечи развијају: значај ријечи зависи од мјесног положаја у говору, као што значај личности зависи не од саме ње, не од развића њенијех унутрашњих способности, него од положаја, што заузимаје у државној јерархији. „У четири стотине вијекнитијех звукова састоји се сво богатство кинеског језика. Обиром на брзину или отегнутост, на подизање или снуштавање тона, број звукова се учетвороструча, али и ту још нема од њих ниа разна значаја. Сама конструкција показује сваку представу или ствари: и ту опет онда цјелине се даје слободе дјеловања. Свуд ријечи чине реченицу не толико живим организмом, колико простолинијском низом." (Карер).

Такви су чувари грубе, дјетиње старе Китајци и у спомињајем знањима. Сунце н. пр. означава се другом, мјесец сјајом; а друг и мјесец заједно означавају сјај; воде и ово означава сјај.

И у архитектури се види та исто љубав према старини. Карактеристичан китајски двори зграда заклонивше шатор, под којим су људи живјели у непамћено доба. Угнути облик шатора сачувши је без равне сврхе, него само из љубави према старини.

У сликарству Китајци се држе условног, артификијалног, једним за њих установљеног. Пресјеку сјени, а љубе оштре, непокретне боје.

Особити значај код њих има музика, коју Конфуцио скоро у свакој вјери слави као најважнију државну установу. Цар Шун, са јединством мјера, увео је и једнаку музику за свијех, једне исте инструменте за цијелу државу. Музикални ритам прати ритам измјеренијех човјечијех покрета у игри на свијем свечанијем обредима и безбројнијем церемонијама. У књизи „Ли-Ки" речено је: главна је цијељ музике, да прота душевне страсти. Француски мисионер de Mailla приповиједа о китајским народима: „Ту је увијек по један особити послушетељ, који бије такт, као код нас у музици, да

Свакојако то је потребно да у нити лаком уђу и мушке одредбе о обавезном сађењу воћа.

Од мальане цијеле воће, малосе нема сушке и воћа производе, јер ако се воће троши само у сировом стању, онда је опасна сведена само на најужу околину, и у таком случају, нарочито кад је борба обилна, имати количина воће, и са сами пропаде. Да тога не би било, мали сами могућим средствима утицати да се у народ унесу сви савршенији начини прераде воће, и да се траже и проналаже нијанс за ко се тако имати воће не само преко цијеле године, већ се може сачинити и дан, кад се најсувље моје продати. То је у исто времене и једини пут да се воће може у у велико исплати, а с тим да гајење заузме воће неприлике.

Кто тако би могли настати сви, па да се код нас увеће производња воће, да и ми од воће имамо стално и велике доходе.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 9 децембра.

(Повратак Њ. В. Господара из Петрограда.) Као што смо јавили у прошлом броју, Његово Величанство Господар стигао је на свом параброду „Јарославу" у Бар 2 т. м., гдје га је дочекао Његово Величанство, Престонаслједник. Њихова Величанства присјјели су у своју престоницу сјутрадан, преко Вира и Рријеке. Како у Вару, тако по свијем варошима многобројни народ са својим главарима надлежно је, да поздрави Његово Величанство Господара, који је милостиво примао тај доказ народне љубави. На Цетињу је грађанство са предсједником опћинскијем дочекало Његово Величанство, на улазак у варош, одушевљенијем кликћањем „Живио!" — које га је пратило до Свјетлог Двора. Пред Двором су дочекали Његово Величанство великодостојници са Високопреосвештенијем г. Митрополитом Митрофаном на челу. У томе се згрануло ту и грађанство, које је испратило Њ. Величанство Господара у Двор бурнијем одушевљенијем кликћањем. — Као што смо већ јавили, Његово Величанство из Петрограда је украво у Ниц стигао, гдје је посјетио Свог лета Његово Царско Величанство Великог Краља Петра, којега је ту нешовољно стање здравља било задржало, да не присуствује тужној свечаности у Петрограду. Срећни смо што можемо јавити, да је Његово Величанство нашло и оставило Великог Краља Петра у повољном здрављу. — Његово Величанство Цар Никола II одликовао је пратњу Господареву: г. *Војводу Божа Петровића* врлијем степеном реда Александра Невског у *брилијантима*; госп. Славу Ђурковића орденом св. Ане II ог степена, и госп. командира Митра Б. Мартиновића орденом св. Ане III-ег степена.

(Имендан Њ. В. Господара.) У очи Никол-дана, имендана Његовог Величанства Господара, дигнута је корота, која је на блаженопочившим Царем Александром трајати до Божића. Зарана у вечер престоница се окитила заставама, а војска музика обишла је варош навјешћујући веселијем звуцима радосни и свечани дан. У први мрак варош је изгијала у освјетљењу. На Никол-дан рано музика је обишла варош свирајући весеље маршеве. По лијепом дану било су пуне улице народа у свечаном руху, међу којим се видјело доста главара из унутрашњости, који су дошли да честитају Господару свечани дан. У 10 сати започела се Архијерејска служба у катедралној цркви. Послије свете литургије слиједило је благодарење. На божанственој служби присуствовали су: Свјетли Двор, дипломатско тијело, државни великодостојници, сви у великој паради. Послије богослужења пуцали су топови, а пред Двором свирала је војска музика. Из цркве се кренуо у Свјетли Двор на честитање, које је Његово Величанство примало у великом салону. У вечер је у Свјетлом Двору био велики обед.

(Имендан Њ. В. Цара Николе.) Поводом имендана Његовог Величанства Цара Николе II., на Никольдан у 2 сата послије подне било је благодарење у дворској капели. Богослужење је извршио Високопреосвештени г. Митрополит Митрофан са мјесним свештенством у присуству свијех чланова Владајућег Дома, дворске свите, царско руског отправника послова, секретара легације г. Вурцеља, начелнице дјевојачког института гђице Мертвиго, и г. пуковника Сумарокова са госпођом, сви у пуној паради, са руским орденима. Честитања је примао г. Вурцељ. Многи су одили да честитају и код начелнице дјевојачког института и код г. пуковника Сумарокова. Ту су биле и Њихове Свјетлости Кнегињице Јелена и Ана, и Књажевић Марко, и Високопреосвештени г. Митрополит Митрофан.

(Свечана аудијенција.) На Никольдан, прије свете литургије, царско-отоманскиј посланик и опуномоћени министар при Књажевском Двору, г. пуковник Феми-бег, предао је у свечаној аудијенцији Његовој Свјетлости Књажевићу Мирку знакове царско-отоманског реда Османије, којим је Његово Величанство Султан Абдул-Хамид јесенас одликовао Његову Свјетлост. У 10 сати пошао г. Јанко Вукотић, перјанички командир, у дворски пиродијем колима да прихвати г. посланика; у другим колима је био секретар посланства. Послије аудијенције г. посланик је испраћен био истијем уобичајенијем почастима.

(Висока одликовања.) Његово Величанство Господар одликовао је *Његову Светост српског Патријарха Гаврила* и *Краљевско-грчког посланика у Бечу г. Ђорђа Симића* врлијем степеном Даниловa реда.

(Одликовања.) Његово Величан. Господар наложио је даље одликовати: г. Филипа Петровића, г. пуковника Сумарокова, наставника Њ. С. Кнежевића Мирка, г. Феудим-беги, врлог секретара царско-отоманског посланства на Цетињу, и г. И. А. Татаринова, државног савјетника, редактора „Правительств. Вјесника" у Петрограду — III-јем степеном Даниловa реда; г. А. Аст..шова, дјетића поморске царско-руске гарде, г. Јоста Петковића, секретара министр. унутрашњих дјела, и г. Вектора Ј. Леви, сарадника Агенције Хавас у Бечу IV степеном истог реда; г. Ђорђа Пешикова, дворског пажа у Петрограду, г. Сима Врбицу и г. Вожа Станкова Вукотића V-тијем степеном истога реда.

(Пријем.) На Никольдан је било тако лијепо времене, да најстарија људи не памте лепшег Никольдана. Јучер у јутро освануо је лепосов свијет, али времене јужно е нешом тоти га.

ЧИТУЉА.

Међу између 1-ог и 2-ог децембра преселио се у вјечност из Цетиња

ЈОВАН ТОМОВИЋ.

Покојник родио се је 1848 год. у Пиперима — селу Рријеки. Остао је без оца још дјететом, — мајка доведе га с осталом дјецом на Цетиње, ђе је сиромаштвом трудом и радом у сиромаштву подигла своју дјецу, а покојника научила нешто и оно, шкоде.

Пошто је покојник одрастао, трудио се и радио само да се ослободи сиромаштва, што му и пошло за руком.

Већ као чврсто био је: продуситиђа и учиљан; — особито је био наклоњен сиромасима. Упишите рећи: то је био човјек, који је имао срца, а као такови и саучешће у туђој срећи и несрећи, без обзира на стаји, вјеру и имање. Покојник дрило је као да је његово ј а у другога, те је са задовољством жертвовао своје личне интересе за интересе другог, — на ј е за то и примио радо у свако друштво. Као такви надобе је љубав и поштовање међу становима, те су га на данутра бирали за кмета, коју ј е дужност, мјерен свиј у његових радова, вршио на задовољство.

Његово Величанство Господар, видећи да је то поштен радник, повјеривао му ј е и државних отвари, којима ј е одговарао поштено, — за то ј е и био од Господара чешћа и награђиван материјално, а у питање вријеме и кротом Даниловом. —

Покојник могао ј е бити учитељ труда и рада. — то ј е онај који ј е на мало добиђа отварао мајке. — Хвала му.

Лака му прах земљи! —

Уч. Б.

РАЗЛИЧИТО.

(Неофит VIII.) Петроградски „Цркви Вјесник" мисли: „Блаженијенни Патријарх Неофит VIII помрло ј е у остаку. Отар ј е имао бити. 16 октобра послије вечерње, чланови св. Синода подијели су Патријарху да потпише молбу за оставку, и био ј е принуђен потписати ј е. Узрок наводе непуштањемет Патријарха само у питању бугарске цркве (веле, да се Патријарх неће довољно заузимати пред турском владом, да се сазове васељенски сабор, који би осудио шизму.) тако и у питању о уређењу турскога јеванђ у школу. Ово посљедње ј е турска власт одмах захтијевала, али ј е патријарх увијек одбијала. То ј е био узрок намјеру остаји и што ј е Патријарх Јоаким пошао у оставку. Неофит VIII показао се, да није на висини најнападнијих предања — и мјерио се уклонити. Султанским владом са свијем ј е незадовољна, што ј е Патријарх дао оставку, и особито изразила ово незадовољство Митрополиту Адријанопољском, као тамошњем високом достојанству.") Међу тијем јављено ј е из Цариграда да ј е Султан примио оставку Патријарха Неофита; тако сада предстоји избор новог Патријарха.

(† Антон Рубинштајн.) Музикални свијет има да жали смрт овога великог руског музичара, који ј е од јучер умро у Петерзбургу 8 новембра.

Антон Рубинштајн рођен ј е 14 новембра 1830 г. у мјесту Вехвотјецу, код Јаша. Још у најранијој младости јављао ј е његов велики музикални дар, и његова мати, која ј е сама одлично свирала на клавиру, почела ј е његовати његову симпатичну способност музике. На тај начин и Рубинштајн ј е био још у врло раној младости слављен као виртуоз, само што ј е то, благодарећи својој мудрој мајци, и пропао, као што обично пропадају дјеца виртуоза, него ј е и даље бриљантно васпитаван, те да постепено постане велики умјетник и можда тријумфе ријетко замјенио човјеку. Његов живот то ј е био непрекидни рад, и многи су готови, да том неуморном раду приписују сви успјех, јер се љубав и ночему брже гаси од сверговја на нешто.

Као композитор он ј е, тврђе, слављен; али у истој врсти поред он није сам; поред њега су и многи други, њему равни и од њега већи. Али као виртуоз он стоји сам за се, уздигнут над свима другима, без страха од замјене супарника. Зато су га и звали: титаном на клавиру.

Његови су као виртуоза одликовали двије стране: субјективним основама на његовом бујном темпераменту и невјероватној техници. Опијајући се увијек не могу сложити у томе: која страна његовог темперамента на клавиру више очарава, да ли она која слушаоца занесе над он свијет нашу Бетовенову сонату, или она, која слушаоца оставља над он репродуцира воју од Хајднових варијација. Тако ј е било о томе малдан говора, и над ј е Рубинштајн прошле зиме у берлинској Akademie-ја давао један концерат.

И као композитор био ј е јако неуморан, само што композицијама није умио дати оно дрим и заоке као репродукцијама. Изворни његовог стваралаштва били су инспирани, али властита критика није их заблиска била јака као снага стваралаштва. Њему ј е недостајало стрпљења да понови или поду мо одлјеши у артау његових производа, а ко то у његовим композицијама поред најљепших мјеста има дугачких и досадних ставова, у којима нема ничега новог.

Рубинштајн ј е радио у свим областима музике. Поред многобројних малих клавирских композиција и пјесама, он ј е композиционо пет клавирских и један виолинских концерат, најразличније врсте радова камерне музике, сонатине, духовне опере као што су: Мојсијев рај и Вавилонске куле; свјетовне опере као што су: Демон, Дјеца пустиње, Фарамор Мазепа; једну комичну оперу: Међу ривалима; балете, и ораторије као што су Мојсеј, Христос. Сви су ти радови примљени и наше или мање досадна; неке ће врло дуго трајати; а неки, као што су његови оваки клавирски комади и пјесме, вјечито.

За руску музику стекао ј е Рубинштајн безмртне заслуге. Пошто ј е у Берлину под Деом довршио теоријско образовање, он ј е 1848 год. отишао стално у Русију, где ј е с неуморним организаторским радом усиво 1862 г. основати Конзерваторијум за музику, којим ј е до 1867 г. управљао с најљепшим успјехом. Али, пошто није могао трајно остати у земљи, он се пренуо на путовања по Европи и Америци и очаравао свијет музиком. Он ј е стекао милијуне, али их није сачувао. Његови су обје руке биле вјечито отворене, и он ј е сваком притицао радо у помоћ. Он није остављао никакви имања. Посљедњих година није хтио никад свирати за новац. Његова дубав према пријатељима није имала граница, и зад га ј е пријатељ и тешки удар да изгуби сина, он се није повукао у тишину, већ ј е и даље служио храбро у служби умјетности и милосрђу.

Он ј е у пуној мјери заслужио, да му и он наших особина, очувамо трајан спомен.

„Видело."

(† Август Лоурент Кирдо.) Посљедњом бројном бројаница нам ј е нада на Парису тешку болјест, а 24 сата за тим смрт предсједника француске камере, Бордоа. Кирдо ј е био један од најзнатнијих француских држиваника, који се целиком бројном помоћу на најотјачнија мјеста у републици, поштено својим талентом, поштеном срећом а понајвише чистићом свога лјечја, поштењем и симпатичношћу своје особе. То му ј е тим лакше било, чим су те карактерне свих републиканских француза: Фресинет, Флоанет, Роувер, Клемансо и т. д., у познатој афери компромитирани. Кирдо се родио 10 септембра 1851 годе у Лиону и имао свршених филозофских наука посветио се професуру. Прије ј ем међутим бунуо ј е француско-њемачки рат, у ком ј е он судјеловао као добровољац у источној војсци, и пошто ј е био тешко рањен, као ј е у њемачко робство, на чог ј е имао шест мјесеци побјегао. Послије рата одмах као ј е почетком децембра, постао ј е професором у лицеју Louis le grand у Паризу, на коме ј е мјесту остао све до г. 1881., кад га ј е тадашњи министар народне Луи Барт именовао за свој лабинетским шефом. Течајем свог учитељовања Кирдо ј е мар много радио за „Revue Philosophique" и за „Revue des deux mondes," и моја

сви гости у исто вријеме узимају са бауда, на налагаје у исто вријеме стављају у уста, у исто вријеме узимају вилушке, и у исто вријеме их остављају. Свакоји су тог сјајног витајског поретка, те мртве правилности, која убија сваку личну слободу, тужни, просто звуци старог музикалног инструмента Кина."

Тај дух свакмешене симетрије убија и пријечи. Слободна стихотворна вјештина основана ј е старим предањима и новијем правилима, што су установили у самом вијеку наше ере пјесници Туфу и Летајде. Свакако сваке ерме мора завршити једном истом стиху, и увијек на „пролаз у друге", не сами да се завршава рима на крају свакога два стиха, него највјешти тиме мјерају се чути и у средини; увијек се понављају у обратном поретку; при томе стих и у свакашњем облику мора симетрично одговарати другоме. И овдје као свуда мртва правилност мјесто живе красоте слободне душе.

VI.

Ми смо видјели у умјетности, у религији, у правствености, у мишљењу, у политици — један исти архонски принцип витајског живота, — уништавање човјечје „Ја" — породицом, државом, обичајима, школством, религиозним обредима, ауторитетом древности. У суштности сви имају све исто и Азија, само немају нашега духа слободе, а без свога духа све се мијења, све остаје непокретно и неплодно...

Може бити, Кинез би постојао још коју хиљаду година у свом основном животу, главном смрти. Но данас своме огромном броју хиљадугодишњем тијелу пријети разарајућа сила запада. Приједи послије мораће се с њима разрачунати, оно ће га навести на задубљености у старину и на непомућеног покоја, оно ће принудити гиљеда дјете да се разбуди, но што ће кад се разбуди на оно вјековне летаргије: смрт или нов живот — то ј е питање. Кад читам нове изреке Конфуцијевијех књига и особито мало познатог Јевропејцима мистичара „Лео-цеа," који ј е учио још 500 г. прије Христа „повратак у природи," као Ж. Ж. Русо и Толстој), видим се да су и Кинези људи као и ми, исти дјеца 41; о метеја. У њиховом ј е срцу, или ј е негда била, исира огња, захваћена непокорним титаном. Но можда онет „вјештта та исира исход хиљадугодишњег народичког и државног ропства, исход шкловног свјетског обреда и церемонија, исход гомиле схоластичког пепела, — или се она ли вазда угасила?

Непокретност Кинеза, то прослављено „неизмјењивање у средини" — јест његов пад, јер иза тијела, овоме лег се све покрене умирјеђ, све се промјењује, упорно стоји у својој непокретности, оно тијем само иде у назад; иза све оно његга расте и подиже се, а оно остаје на прљавој уравни, тијем сјанијем прије времена иза.

Ако ј е витајцима суђено да нестану, то ј е само с тога, што су заборавили правила једног свог свјетлости. То вјечно, мудри правило било ј е нашрано златним писменима на иза јутрње вуначице древног витајског Цара. То правило гласи:

„Устајући свако јутро буди мени човјек. Духом се обнављај, и још, и још, и вјечно се обнављ!"

(Пријем.) На Никольдан ј е било тако лијепо времене, да најстарија људи не памте лепшег Никольдана. Јучер у јутро освануо ј е лепосов свијет, али времене јужно е нешом тоти га.

(Висока одликовања.) Његово Величанство Господар одликовао ј е *Његову Светост српског Патријарха Гаврила* и *Краљевско-грчког посланика у Бечу г. Ђорђа Симића* врлијем степеном Даниловa реда.

(Одликовања.) Његово Величан. Господар наложио ј е даље одликовати: г. Филипа Петровића, г. пуковника Сумарокова, наставника Њ. С. Кнежевића Мирка, г. Феудим-беги, врлог секретара царско-отоманског посланства на Цетињу, и г. И. А. Татаринова, државног савјетника, редактора „Правительств. Вјесника" у Петрограду — III-јем степеном Даниловa реда; г. А. Аст..шова, дјетића поморске царско-руске гарде, г. Јоста Петковића, секретара министр. унутрашњих дјела, и г. Вектора Ј. Леви, сарадника Агенције Хавас у Бечу IV степеном истог реда; г. Ђорђа Пешикова, дворског пажа у Петрограду, г. Сима Врбицу и г. Вожа Станкова Вукотића V-тијем степеном истога реда.

(Пријем.) На Никольдан ј е било тако лијепо времене, да најстарија људи не памте лепшег Никольдана. Јучер у јутро освануо ј е лепосов свијет, али времене јужно е нешом тоти га.

(Висока одликовања.) Његово Величанство Господар одликовао ј е *Његову Светост српског Патријарха Гаврила* и *Краљевско-грчког посланика у Бечу г. Ђорђа Симића* врлијем степеном Даниловa реда.

(Одликовања.) Његово Величан. Господар наложио ј е даље одликовати: г. Филипа Петровића, г. пуковника Сумарокова, наставника Њ. С. Кнежевића Мирка, г. Феудим-беги, врлог секретара царско-отоманског посланства на Цетињу, и г. И. А. Татаринова, државног савјетника, редактора „Правительств. Вјесника" у Петрограду — III-јем степеном Даниловa реда; г. А. Аст..шова, дјетића поморске царско-руске гарде, г. Јоста Петковића, секретара министр. унутрашњих дјела, и г. Вектора Ј. Леви, сарадника Агенције Хавас у Бечу IV степеном истог реда; г. Ђорђа Пешикова, дворског пажа у Петрограду, г. Сима Врбицу и г. Вожа Станкова Вукотића V-тијем степеном истога реда.

(Пријем.) На Никольдан ј е било тако лијепо времене, да најстарија људи не памте лепшег Никольдана. Јучер у јутро освануо ј е лепосов свијет, али времене јужно е нешом тоти га.

(Висока одликовања.) Његово Величанство Господар одликовао ј е *Његову Светост српског Патријарха Гаврила* и *Краљевско-грчког посланика у Бечу г. Ђорђа Симића* врлијем степеном Даниловa реда.

(Одликовања.) Његово Величан. Господар наложио ј е даље одликовати: г. Филипа Петровића, г. пуковника Сумарокова, наставника Њ. С. Кнежевића Мирка, г. Феудим-беги, врлог секретара царско-отоманског посланства на Цетињу, и г. И. А. Татаринова, државног савјетника, редактора „Правительств. Вјесника" у Петрограду — III-јем степеном Даниловa реда; г. А. Аст..шова, дјетића поморске царско-руске гарде, г. Јоста Петковића, секретара министр. унутрашњих дјела, и г. Вектора Ј. Леви, сарадника Агенције Хавас у Бечу IV степеном истог реда; г. Ђорђа Пешикова, дворског пажа у Петрограду, г. Сима Врбицу и г. Вожа Станкова Вукотића V-тијем степеном истога реда.

тета прешао иначе радио Спенсеровац и Шпенцеровац. У прави политички живот ушао је Бирдо тек г. 1885., кад је код оних избора на сарутању листова био у Ивону изабран као радикалац у комору, па је тај посао сас до своје смрти хвалио. У комори био је чланом разних одбора, па је 1886, 1887 и 1889 функционисао и као предсједатељ прорачунског одбора. У марту 1890 год. био је један од четворице делегата, који их је француска влада послала на конференцију о радничком питању, сазвану у Берлин. Пошто се је Бирдо у комори одликовао као изврстан говорник, изабрала га је она 7 марта 1892 подпредсједником. Кад је подвио комори своје мишљење о обнови привилегија француској банци, нашао га је у „Libre Parole“ Едуард Друмонд на најоштрија начина, па је Бирдо свог клеветника позвао на суд, а тај га је по заслузи осудио. Кратко времена за тим ступио је Бирдо 18 јула 1892 пред пут као министар поморства и под Работом. За његове управе приватним послом је за руски генералу Дајсу, да осиоа формалну прадавну Дахомеу. Кад је Казимир-Перијер по одступу Дини-јеву 3 децембра 1893 саставио свој кабинет, он је узео Бирдо-а, свог најбољег пријатеља за министра финанција — и на том се је мјесту Бирдо показао најсјајнијем, јер му је пошло за руком, да без помоћи банкиних завода сјајно произведе велику конверзију рента. Иза ужасне смрти Карнотове у јуну т. г. Перијер је изабран предсједником републике, а Бирдо је тада преузео предсједништво министарства на руке Дини-а, који је постао министром-предсједником. Бирдо је већ дуго био болестан на јетрима и на срцу па се је само од Перијера дао силовити, да прими предсједништво. Он је као заступник двојице био Карнотом у Ивону за примање његова умјерства, па је за његову смртну постељу донијеио надбискупу: „Кажите ли поуке за нас!“ Задњих дана при другима се је Бирдовој болести запажало слуђа, и он сам подијуо је увиђао опасност свог положаја, иако је попут филозофа подносио болове и пишо у сусрет смрти. На смртној постељи посјетио га је најбољи му пријатељ Перијер, који се је често дивио његовом духу и његовој чувствености. Бирдо је умро попут Гамбете на врхунцу своје славе, у зло доба, на истом мјесту. Био је човјек дубокога, слаба тијела, симпатична дуговаста лица, бујне постављене косе и пуне браде. Пошто је умро без имања сирома остаде предлог, да се његовој удовици и дјеци дадне годишња мировина од 10.000 франака.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА.“

БУКАРЕШТ, 4 децембра. — Комора је примила са 80 против 35 гласова да расправља предлог адресе услед говора министра предсједника Катарџија, тонко аплаудирала.

ПАРИЗ, 5 децембра. — Био је свечан сарвод Бирдо-а. Учествовао је предсједник републике, дипломатско тијело, министри, народни заступници.

СОФИЈА, 6 децембра. — Министарство Стојилова дало је оставку, пошто се довршила парламентарија заступника у новом сабрању.

РИМ, 6 децембра. — Рудини је упутио писмо својим изборицима, у ком протестира против одлагања садашњег засједања камере, о ком одлагању је изашао Краљев декрет на предлог Криспијев. Вели се, да ће се одложити засједање пошто се подноси адреса Краљу на престоно говор.

БЕЧ, 7 децембра. — Цесар је примио генерала Пушкина, који је предао потврдивању доласка на престо Цара Николе. На обједу је Цесар наздравио Цару.

ПАРИЗ, 7 децембра. — Камара је изабрала за предсједника Брисона са 249 гласова против 213, које је добио Мелин.

ПЕТРОГРАД, 7 децембра. — Присјело је изванредно посланство турско, које предводи маршал Фаудпаша. Поводом Царева именданна сјединио је много изасланика, адмирала и адмиралаа. Велики Кнез Сергије остаје за генералног гувернера у Москви и именован је чланом државног савјета. Генерал Гурко изаслан на фелдмаршала, и на његову молбу дигнут с варшавског гувернерства због здравља.

ПЕТРОГРАД, 8 децембра. — Министар пољопривреде поднио је Цару предлог о унапређењу пољопривреде.

ПЕТРОГРАД, 9 децембра. — Потврђује се да ће досадашњи посланик Шувалов у Берлину бити именован за генерал-гувернера у Варшави.

СОФИЈА, 9 децембра. — Принц је опуномоћио Радославова да састави нови кабинет, који га је саставио на Радославова и Заимовића-Рутин министар Петров није хтио улазити у кабинет са Заимовићима, на то се Радославов одрекао. Принц је поновио опет Стојилова да састави нови кабинет.

ЈОВАН ТОМОВИЋ

после дванаестогодишњег тешког боловања преселио се у вјечност 1 децембра ове године у 11 ура ноћу, те овим путем имамо бла годарити свима онима, који су учествовали у нашој великој несрећи почев од онога дана од кад се покојник разболио па до онога часа кад је положен у вјечну му кућу. Вјечита хвала г. г. докторима П. Мићановићу и К. Теодоридесу, који су се трудили и дању и ноћу на пружању његовог боловања па до посљедњег часа, да покојнику бол олакшају и за му здравља повратак. Особита хвала Ђ. Високопреосвештенству Господину Митрополиту Митровићу, који је са мјесним свештенством дочи само смрти покојникова наволио доћи и над њим вршити свој архијерејски благослов. Вјечита хвала г. г. грађанима, који су на жалост присуствовали и покојника до вјечне куће испратили. Даље хвала свим пријатељима, који телеграмима учествовали у нашој жалости и тијем ублажили нашу тугу.

Цетиње, 9 децембра 1894.

Ожалошћени:

Мара супруга; Мијо син; Мио шћер; Станко брат; Митар синовац; Стана и Мара сестре; Стана снаха, и остала родбина.

ОГЛАСИ.

Maladies secrètes

impotence, sont guéries avec succès. Traitement par lettre après l'envoi d'informations spéciales qui seront accompagnées de timbres-poste pour la réponse. Se diriger à l'adresse:

OFFICE SANITAS
67, Boulevard de Strasbourg
(15—20) PARIS

На знање.

10 октобра ове године, десило ми се је **црногорски „револвер“** на мога дућана **№ 97052**. Ко би ми хтио револвер могао пронаћи или доносити, даћу му **25** талијера награде.

Цетиње, 16 октобра 1894.

Шпиро Милић Бјелица.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

„ПРОСВЈЕТА,“

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

ИЗДАЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОДИНА VI-та.

Послије смрти покојног министра Ј. Пановића лист „ПРОСВЈЕТА“ био је уступљен пречасном господину Јову Суђеићу, који је уређивао пуне двије године споменути лист; али пошто се исти господин одрекао даљег уређивања због поремећеног здравља, канцеларија Министарства Просвјете и Црквених Послова прихваћа опет уређивање листа и то са правијем програмом, пошто данас по Цетињу покреће се други лист, а то је „ЛУЧА,“ у програм које међу осталијем засијена белетристика и народно благо, чему напријед није мјесто у „ПРОСВЈЕТИ.“

Лист ће излазити у пређашњем обиму и облику сваког мјесеца. Година почиње од Јануара 1895, до краја којега ће и прва свеска изаћи.

Надамо се, да пређашњи сурадници неће заборавити „ПРОСВЈЕТУ,“ но ће се и други још придружити.

Позивају се сви, који су ради држати овај лист у години 1895, нарочито наши свештеници и учитељи, да се за времена с претплатом пријаве.

Претплатна је цијена:

У Црној Гори на годину **2** фиорина.

Изван Црне Горе „ „ **3** „

Претплата се шаље: **Канцеларији Митрополије Цетињске**, која ће водити администрацију.

Листове у замјену, чланке и све друго треба слати **Уредништву „ПРОСВЈЕТЕ“ на Цетиње.**

Цетиње, 8. Децембра 1894.

Уредништво „ПРОСВЈЕТЕ.“

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„СРПСКО ОГЛЕДАЛО“

Ушло је у штампу.

Изиђе 32 табака обичне осмине.

Претплатна је цијена а. вр. фиор. 1.

Претплату прима Управа Кн. Црногорске Државне Штампарије Цетиње (Cettigne, Montenegro), и јемчи за уредно пошиљање наруџбина.

Број 531.

Цетиње, 1 Децембра 1894 год.

УПРАВА
ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ.

ЛАЗА МИОДРАГОВИЋ овлашћени продавац крљ. срп. државне класне лутрије у Крагујевцу, одпочео је продају за 9-то коло.

Цијене: цијели срећки 24 динара, половина 12 динара. — Извјештаји сваком бесплатно. (3—6)

Уредник: Др. А. Томановић. Издавалац: Државна Штампарија. У кнж. срп. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу [illegible] децембра 1894. БРОЈ 54.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ у АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у главни" [illegible] „Гл. Црногорца" на Цетињу" или отправницима [illegible] на коју друге [illegible] [illegible] г. Ђоре Рикадановићу, [illegible] у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За остали дио се, по простору који заузму на листу, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки даљи пут по 5 новчића. За огласе себе и на друге врјеме споразуће се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД

ЦЕТИЊЕ, 15 децембра.

Италија се налази у немилој парламентарној непријлици. Томе је узрок [illegible] которије провести Римске Банке, које [illegible] [illegible] Наши ће се читаоци у неколико сјећати те которије. Крипи са главнијем управитељом банке Танонгом дошли су пред суд; али пад је порота разумјела на расправи, да полиција није све снисе, што је код Танонга нашла, предала суду, ослободила је оптужене. То је учинило велики утисак, и јавно мнијење захтјевало је, да те скривене списе нађу на јавност. Онда је био министар-предсједник Болити, и од њега се захтјевало, да те списе објелодани, предпостављајући, да они компромитирају високе особе. Болити, да са себе digne одговорност, један дан је у пуном парламенту те списе ставио на сто предсједника камаре, које је одма намјерала један одбор, и предала му списе, да их проучи па да поднесе камари извјештај. Овај одбор није задовољно јавно мнијење и крајњу опозицију, јер је неки писма повратно дотичнијем лицима као сасвијем приватне природе. Међу тијем лицима је и садашњи министар предсједник Крипи. Да се избјегну бурни пријори у камари, камара је одложила своје изједначење прије промјене. Услед тога опозиција је држала заједничке скупе, на [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ту су били поље опозиције Рудини, Врин и Замардели, бивши министри, и Камилоти који прије дванаје. Ово груписање имена има значаја, јер се види из њиховијех је разноврсних елемената опозиција састављена.

Што ће даље бити, — вели „Н. Времја" — трудно је нагађати. Положај Крипијевог министарства очевидно се погоршао. Положај његов и без тога није био повољан, услед извјештаја министра финансија, који је отворено казао, да је могуће, да ће држава деветнаст милијона до сто милијона. Отуда се слути, да ће министарство морати камару распустити, па нове изборе расписати. Али се не зна, какво ће нови избори испасти. Италијанским изборницима — настала петроградска лист — мора већ бити јасно, да се ниједно министарство не може ослободити финансијских неприлика, док се овијем не одрече учешћа у тројном савезу. Равноје у буџету не може се постигнути већ скраћењем ратног буџета у много већем размјеру од онога, на које је пристало министарство Крипијево. Сјетимо и по милијона не помажу ништа. Ратни буџет треба свести на половину, што Италија не може учинити док је у тројном савезу. На изборима може лако већина бити противу данашње међународне политике владине. Болитијева списи оснажиће још више опозицију, почињући од консервативне групе маркиза де Рудинија до крајњих радикала, које предводе Камилоти и Имбријани.

Енглеска штампа наставља живо заузимати се не само за споразум и зближење енглеско-руско него и за енглеско-руско-француско. „Times" је донио о том новом тројном савезу дописе из Париза, па је само уредничким уводнијем чланком погледе свога дописника одобрило. На то париски министеријални „Temps" додаје до онога закључка: „Може се мирно спорити о неким тачкама, може се разлагати у мисао односно закости рјешавања питања, што изазивају разногласије, међу тијем државама, али [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

неки Хамиартцум с другоима, који су дошли са стране.

Они су људи организовали напружане чете у пламенима. Ово не побијају ни други турски извори. Настале су послије овога увијамне отужбе о свакојаким злочинима. Турци тврде да су бунтовници палили своју земљу на мусулуманско становништво, а по ријечима овдашњег турског посланства починили „ужасне злочине." Јермени опет оптужују редовну војску Зеки-паше, да је починила нечувена зјверства; по тврђењу Инглеса побијено је 15000 Јермена, и цијела варошица Хоцин од 1200 кућа предата мачу и пламену.

Инглеси су, као што се на телеграма види, дигли нечувену вику на турске послје. О њима говоре свештенике у цркванма, министри и посланици у клубовима, о њима су говорили мистини. Јермени из Варшавијемили су да пошаљу депутацију представницима свију великих држава, потписница берлинског уговора.

Инглески листови говоре, да су ове ужасне починиле радиоке војнике и не баш-башуке, и то по одобрењу Султановом, на шта прилично намјеђу и Гледстонове ријечи о нечовјечности Турака. Ибог тога ипак ранијих предлога један за другим. Тако између осталих предлога има и предлог, да Руси(?) и Инглеси у договору опуштају турску Јермениу, а ако то не изазиваје сумњање, што Русија не престаје на то.

По тврђењу Инглеса на мјесто пређе послије се мјешовита комисија, у којој ће, на поћи турске владе, бити и амерички конзул. Мишљења конзула и потраге, без сумње ће објавити право стање ствари. Нема никакве сумње, да ће Русија, која је отрешила не само из крвопијанског осјећања сажаљења него и зато, што међу нашим подјармљима има око милијун Јермена, али, разумије се, учешће Русије на у том случају не може се одмјерити с опуштањем послије с Инглесом. Инглеска влада има најјаче прста, да нађе и дарма избјегне своје потраје. Доста је споменути само Сиријо, које су ово увјерили нечувеном начовјечношћу. Прошлога рата, који је и објавио за ослобођење хришћана, Инглеска је ово пријем чувала страну да се одрши непристрасности Турске. Питање о присвајању Ерзерума и јошт дјела Вана Русији имало је у своје пријем на најоштар отпор Инглеске, а и у опште у нашој борби против угњетача хришћанских, Инглеска је скоро у пријем била на страни полумјесеца. Па опет због чега се она сад убјунила? Да то није само голо кушање, које се у пошаљеном пријем врло често употребљује од стране енглеске владе, опет да она изађе из неугодног положаја и да одвојене себи руке на дјелом потому. Чим се ово отворено рат због Кореје, Инглеска је прокинула да се сили, заједно под јаким вођством, умјешаају у тај рат; упоредо с тим распарила се ватра на Медитерану, а послије одједнаш ничег се говор о отјерању турских морских ратних бродовина с

обрађивати виногради засађени виновом лозом.

2. „Да ли би који пристао да у том погледу припомогне ширење и напредовање ове пољопривредне гране и

3. „Који би од њих пристао да иде на практични пољопривредни курс, који би се радио тога отворио у Топчиделу, Љубичеву, Добричеву или другом ком мјесту, које би се држао с усрдношћу и великом школском одмору....“

На ово имамо да напоменемо:

1. Зимска би требало отворити ове практичне курсове, али не само ради практичне обуке о гајењу винове лозе, но и о другим гранама пољске привреде (као: о пчеларству, у воћарству и воћарству и др.), али да ти курсови не буду само једне, но више године. И сумњам да се ко би за то пријавио велики број наших учитеља, нарочито зад ни се обећава плаћица у томе, што им се даје поред плате 3 до 5 динара дневнице.

2. У исто вријеме, зад се томе приступи, треба уредити да се ове школе, које имају свог земљишта, имаду за бар одређеним простором земљишта, на коме и са најнужнијим пољопривредним справама.

3. Престати са честим премјештањем учитеља, јер ако се тако буде и даље радило, неће су ове горње оствари, опет се не може постићи жељени корист и онда би сва тромаја била узалудна.

За остварење ових напоријеђе мојих напомена као и за нарефење министарства просвјете, треба новине материјалних средстава, које рачунаје се не треба мислити. Али, док се ово то не би могло остварити, нашто се не би могло приступити бар другом ком лакшем послу, а и за мање средстава, које је не мање важно а то је: унапређењу пчеларства. Познато је, да је и пчеларство важна грана у пољској привреди, а бар унапређењу пчеларства учитељи би могли најлакше и најјеиме допринијети. Ми са овим не истичемо вољу важност пчеларства од виногрдарства, нити напомињемо да је нужније прије приступити унапређењу пчеларства, но напомињемо да би требало што прије приступити и на унапређењу пчеларства, за које се од државе не тражује много материјалних средстава.

За унапређење пчеларства, које би учитељи могли предузети, треба, поред оне учитељице, и малих средстава, као што је већ на једном мјесту напомењуто. Та су средства: да свака школа има у почетку тог предузећа, бар 4—5 кошница бијелих или друге које врсте, које су најјеиме ако најбоље; даље: кошницу за најмање моћи, разне друге пчеларске справе и упутство за рационално гајење пчела. Учитељи то не могу набавити из два узрока: 1. Што немају материјалних средстава и 2 и ако би који и био у стању набавити их, не може, из тога узрока, што би морао да, свако годишњим премјештајем, вуче за собом и кошнице (као свијеће) с једног краја на други.

Да се народи свима школским општинама, да се тим своје школе снабду, — и с тим се не би могли учинити ништа, јер би то нарефење остали само нарефење и ништа више. Па који је онда за то најбољи и најсигурнији начин? — Овај је: да министарство просвјете преко Средњег пољопривредног добитка набави за ове основне школе бар по 5 најсвршенијих кошница, кошницу за пијеће меда и остале пчеларске справе, па да им то повјери, но што би ово за то новац послало, па онда, по што би ово за то новац послало, да тражи од школских општина да пошаље овдјеко новца, колико би била предност потих стварі. Тамо би се начинили одмах све основне школе снабдјеле са тим потребама и с прилом би се прије приступило, но зад би се прије тога за то прилог трошио важним расходом.

Кад би се већ школе снабдјеле са тим потребама, учитељи треба да буду обавезни да се рационално занимају с пчеларством и да у томе поучавају и ученике по најмањеј два разреда. У мјестима, гдје има више учитеља, повјерало би се гајење пчела онаме, који ће за то имати практичне и теоријске знања. Они би били дужни о дјелом раду, као и о приходу и приходу, сваке године извјештати министарство просвјете; а и годишњим извјештајима, надзорница основних школа дужни би били и на ово обраћати пажњу и нарочито се и шкјевом успјеху. Од извјесног прихода трећина би се давала учитељима, који се баве пчеларством, за њихов труд, а остале двије трећине употребљавале би се:

1. На умножавање савршенијех кошница и осталих пчеларских справа,

2. На куповање добрих пчеларских пчела и

3. На могућству сваке године, при свршетку четвртог разреда, награђивало би се неколико, у пчеларству најбољих ученика, са којим најбољом кошницом, популарним пчеларским сивгом и другим којом пчеларском справом.

Кад би се тако уредило, унапређење пчеларства убрзало би се двојаким начином:

1. Што би ученици још у школи добили најмужнија знања о гајењу пчеларства, па би у доцнијем животу с њиме примили рационално гајење пчела, а нарочито оне, који би при свршетку основног школовања добили као награду коју добру кошницу, које пчеларске справе и поучна пчеларска књига.

2. Што би школа давала даван углед околини, у којој би се пољопривредници за ту ствар интересовали. Школа би по будила пољопривреднике из околине да и сами отпочну рационално гајити пчеле.

Ето то је најбрже и најсигурније начин да учитеља потпомогну унапређење бар ове гране пољопривреде. Па ако нам на срцу лежи унапређење у нашем народу пољске привреде, не треба само дедевати и викати који би и како би томе могли најлакше помоћи, него треба одмах приступити самом раду.

(**Гајење малина.**) Малине захтијевају земљу дубоку, шумљевиту, богату материјама за храњење; при том, да су на мјесту сунцу окренутом и у колико је могуће у заклоњеним.

Разношењеје малине врше се дјелењем старијег растења и то годишњих изданака и корена, што се 70—90 сант. једно од другога у редовима сади, окопава и ђубри.

Расађивање малине врше се у јесен или врло рано с прољеће, при чему треба малине до посљедњег ока оранити, а то за то, да би се до свршетка прве године могле добро ојачати и да би могле остати здраве.

Ако малине достигну у висину 1—1·5 метар, онда их треба привезивати уза ред поноду. Треба орезати и оне лозе младе, које су већ биле родиле. То орезивање ими се врши у јесен.

Врло је корисно, да би се малине сваке шесте године ошлађивале и замјењивале новим, јер после шесте године малине губе своју родност.

(**Скупљање сјемена од краставаца.**) За добивање сјемена треба узимати оне краставаца, који су у рјетко посађени. На цијелој њијеви, за сјеме треба оставити само један краставац и то онај најразвијенији и најбољи. Ваше их не треба остављати на ту, да се небо развијали на штету осога, него само за сјеме одредити.

При обичном гајењу краставаца у дијама, под остављени краставац треба одмах метурити парче даске или тако што, да онда не натруне и не поквари се.

Када остављени конац од [illegible] је потпуно зрео и треба га остави[illegible]

Та се краставца мирају б[illegible] ути времена, па се онда остав[illegible] ајно мјесто и пусти сушу. Ту се [illegible] дитве, докле им пора не почне прелазити у труљеж, па се за тим пажљиво и брзо извадило, да сјеме не буде оштећено, пре сјече сваки краставац преко половине, а сјеме с месом мете у један суд. У том суду остаје за неко вријеме, само то не смије бити сувише, да сјеме не би нагњило моћ влажења. Сву ту масу треба за тим метути у једно рђаво сито и водом добро испотиђе прати, докле сјеме чисто не остане. Сјеме се одатле исвади и разлетује на мјесту, гдје може мјетар да дува. Ту се за тодино прерђе и мијеша, докле се сво сјеме потпуно не осуши.

(**Нова мала раја.**) Сваки рој за прених осам дана показује најразвијенија дјеловања. Према томе послијеном времену не треба рој пажњу остављају. Нарочито треба имати на уму могућа бјежања у времену жишитом или у оним, које за могући прибирање врло неподесно. У тим случајевима мора имати бодо, већ сваком року означити по један отворени сат ради похране. Када наступи тако критично вријеме за рој, свака штедња у храни од велике је штете и за рој и за пчелара. С тога не треба ништа пропустити чиме би рој помогли у времену, када се он, тако рећи, сав дан на посао, онда се свакако и спрема да у оном времену буде прави водио и заштитан. Нарочито се треба сво бити пажња посвјетити пороју који тражи за се матицу. Ваше се нуте дешава, да се млада матица при излету изгуби и рој онда дотле на гмиљује, док се опет не попуни изгубљено мјесто матице.

Помоћимо пчели, па ће и она имати помоћи.

(**Јагоде.**) Уберу се добро зреле и најљепше јагоде, на се на њих повеже сјеме, нијеро, осуши и на згодном мјесту држи до прилике.

У марту мају сјеме се посије у сандиће, покрије стаклетом и за три седмице ово никне. У мјесецу јулу јагоде се пресади поштто се земљиште у присоју сремни.

За ово пријеме оне се могу плаћати, окопавати, добро заливати и земљиште потпрљавати.

Концем септембра до октобра оне се онда и пресађују у редове, метар један од другог удаљене. Растојање им између једнога младица треба да је 50 с. м.

Идуће прољеће треба јагоде окопавати, плијевити, добре заливати и опет земљиште потпрљати.

Кад се јагоде тако могују, оне ће још те исте године пјетати и ти јуна до новог јесења род обилат донесити.

Осим сјемена, јагоде се могу размножавати још и пресађивањем младица.

Јагоде се најбоље пресађују у јесен, да би идуће године могле родити. Кад се пресађивање врши с прољеће, онда на ту годину нема рода.

(**Храна и напој за пчеле.**) Пчеле су врло осјетљиве животиње. Нарочито су осјетљиве према зими и студеном вјетру. С тога особито зад су мраваци, треба у свему нијанцим према зими поступати. На пољу треба се постарати да добију у мјесу сијеву воду, а зад су мраваци јачи, онда ту воду треба још и смјечити, јер стоје не би губила своју потребну јој топлоту тијела. Што се тиче хране, ове радије примају суху храну. Водениђа хране у опште им не иде.

Нарочити су према студени осјетљиве млада јајца. Млад се доза рано с прољеће овом, а јаје се одмах не зелени у топлоту, па дано утиче од прљетне зиме и студе.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 16 децембра.

(**С Двора.**) Њихове Свјетлости Кнегињице Јелене и Ане отпутовале су прошле суботе преко Котора и Грђешића у Ниду под Својих Високих Сестара, Њиховијех Царских Високочанстава, Велике Кнегиње Милице и Кнегиње Романовске Стане. Њихове Свјетлости прати г. Војвода Шако Петровић.

(**Личне вијести.**) Г. Др. В. Богишић, наш министар правде, отпутовао је у Париз, гдје ће зиму провести.

(**Свијет.**) Из Русије, која је доста свијета растопила, наступило је лијепо вријеме, мјесу студено, а дану топло, тако снијег све више нестајаше. Колеја пут преко Бјелопоља је опет отворен промету са Котором.

— Нишу пам на **Скадра**:

[illegible] 1. 6 децембра [illegible] у [illegible] се [illegible] сјеверству бо[illegible] је благода[illegible] Минера [illegible] величанства Цара Руског Николе Александровића и Његовог Величанства Краља Црногорског Николе Првог. При благодарењу у храму присуствовали су свјетлости представници обојице помињутих православних владаоца, конзули г. Крилов и г. Мијушковић; а на претходну објаву, да ће бити благодарење за ова два узвишена владара, окупи се у храму велики број православног народа скадарског, више него икада до сада, без обзира на међусобне досадашње партије; те су тако сви скупа ушкали родољубиву изјаву и једнодушно радосно прократили ову свечаност поменутих владаоца, а особито Његовог Величанства Краља Николе као при чему у овом мјесту свечаности. Пошто се свршило благодарење, сви су православни Скадрани заједно посјетили представника црногорског г. Мијушковића, честитајући му имендан Његовог Величанства Краља Николе. Такође су посјетили г. Мијушковића сви овдашњи конзули па и сами Видија. Г-ин. Мијушковић умно се у сваком погледу вјешто понашати према свакоме, а особито је био милостив према сиромасима, што је рђавост била код других. Дај Боже да се овакви родољуби множе, на утјеху свог рода, а потвалу Господару! Амин.

Један патриот.

РАЗЛИЧИТО.

(**Доласак млађег Цара и Патријарха.**) Петроград. „Правне Вједомости“ саопштавају сљедећу вијесту, што је Цариградски Патријарх Неофит упутио Цару Николи поводом смрти Цара Александра: „Велика Христова Константинополска Црква, имајући у виду губитак што је подијела Русија и цијело Православље, приноси Вам преко мене и свечајнијег Синода најдубљу своју жалост, и уз топлу најсрдачнију молитве за покој душе новог бесмртног миротворца Вашега Родитеља. У исто доба, из душе захвалан најјаче доласка на престо Вашега Најбољег Величанства и Богохраброг Величанства, молимо се Свемогућему да Вам наспосли дугодјетије и срећа благо.“ На ову дјецу млади Цар је одговорио Патријарху: „Дубока жалост, коју ми православна константинополска Црква преко Вашег Свјатејег шества и Светог Синода изражава у Мом тешком губитку, коју Ја и Русија данас подносимо, исцрпно Ме дира. Славни успомене Зубљевни Мој Родитељ биће мисао примјером вјерности Ја старати да сијеје дјела за срећу многа народа на славу Православне Цркве.“

(**Фердинанд Лесепс.**) преминуо је у једне старе француске племићске породице. Прошлог мјесеца навршио је своју осамдесет девету годину. Још 1825 год. бјеше ступио у дипломатску службу и бавио се у години 1832 до 1838 као француски конзул у Каиру, гдје му је при пут дошла замисао о прокопавању Суецког канала. У априлу 1847 био је намјесник за посланика француске републике у Мадриту, а почетком 1849 послат бјеше у извјесној мисији у Рим, гдје је покушао спорازум Француске са тадашњом привременом владом у Риму. Покушај му не исходе за руком и он буде одзванат натраг, и услед тога даде оставку.

На позив вице краља од Мисира, Сајд паше, отишао је Лесепс у години 1854 у Мисир и тамо је приступио обећаним приправама за остварење плана, са којим се одавно бавио, што су многи сумњали. Прокопавање Суеца! Каква силна замисао! Али Лесепс је успио да на ту мисао задобије не само вице краља, него и тежишне јевропске државе и економске другове Француске, Италије и Аустрије. Пошто је год. 1858 у Француској уписати било 200 милиона на то подузеће, почео бјеше Лесепс да ради на прокопу у год. 1859. Инглеска је од самог почетка гледала с неповјерењем на овај посао, па чак Ђа стављала и многе сметње. Али Лесепс је ипак у години 1869 срећно довршио диновено дјело! Са отварањем Суецког канала достигао бјеше Лесепс врхунац своје славе, и ако му се то цијелом свијету са поносом приносило. Свечаности приликом отварања канала било су јединствене!

Овај успјех толико га бјеше занио, да упркос свој своје старости имао је у себи осјећано снаге да предузме још неке дјела, прокопавање канала, који би спојио Атлантско море са Тихим океаном. Али ово посљедње предузеће, постаде судбоносно по њега. Лесепс је основао у години 1881 друштво Панамског канала са капиталом од 600 милиона франака. Но посао не пође, као што се Лесепс надао, јер се остатоме несавладане тешкоће. Лесепс није хтио дозволити да му слава остане, те упркос свој сумњичава да ће се ову неке мање сировости, Лесепс залоши свој ауторитет да ће до 1890 године привести дјело крају. Свијет је невјеровао мјесеној дјечи, а [illegible] [illegible] [illegible]

Најбоље је пријеме на пушење два сахата иза јела.

(Жена да се зими штитимо од наслеђе?) Са зимом долазе и наслеђе и разни катара. Најчешће наслеђе оправљају се на носу, ждријелу, душнику и плућима. Они органи и нису најмање од катара. Ако се за времена не прегледа, могу ове наслеђе знати и побијеле послиједице, а најбоље лијек против њима јест постепено отврдњавање тијела. Данас, да се с тим отврдњавањем почети истом тада, када је катар већ развит.

Зима и није право пријеме за то, да се слабији и осјетљивији људи почињају навикавати на друго обичаје и живот. Ипак је могуће, да се и зими заштитимо против наслеђа и уплива зле времена. Најбоље средство јест мрзла вода, од које се зими не може употребљавати много, већ само знати, како ју треба употребљавати.

Средства којима се можемо заштитити против наслеђа јесу: прање горњег тијела мрзлом водом у јутро или за вечер, али брже наводе: гашење мрзле воде, не дуже од 1 часа; прање врата; помоћи непредобном слојевима; врат нису да буде увијен; [illegible]; [illegible] мрзлом на велике топлоте на кладе; температура у соби не се удеси најмање на 20 ступњева те по мало снизи на 15.

(Гдје се не зна за пољубац.) У Јаману и у Кини пољубац су и награђ ако знаци наклоности нешто са свијем непознати. Јапанске дјевојке знад се међусобно не дуби, па и родитељи нити гуде своју дјецу чим проходају, и тог се правила држе све друштвени слојеви. Па и у знамениости јаванској нигдје се не знаде, да је та врста показивала милоште. У нас Европејаца не може се не замислити сасвим измјенивост, у којој се не би нашао пољубац, награђ или долар руке, напротив у Јапанаца је нешто тако необично отвар руковање као и дубљење.

(Италијанским посјетама.) Италијанско министарство пољодјелства јавља, да је ове године у Италији уродило и убрало 1,650.000 метри вагона. Рачуна ли се, да су половину тога природа потрошила сама становници, а само половину продали, на уме ли се, да је метар само по 5 фор. продаје, то је Италија само за приход вагона могла добити најмање 4,650.000 форината.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

СОФИЈА, 10 декембра. — Нови кабинет је састављен овако: Стојилов, Начевић, Гешов и Петров задржавају лисице, Величков шаљиву, Мичев правду, Мађаров, грађевине. Пројект оне вмјешнје за емигранте примљен у начелу и предан одбору, да га проучи.

ШАНГХАЈ, 11 декембра. — Започели су директни преговори мира између Пекина и Токио.

ПАРИЗ, 12 декембра. — Садјетник посланства г. Дешра именован је за министра на Цетињу на мјесто г. Дејота.

ПАРИЗ, 13 декембра. — Ратни министар поднио пројект закона, да се свим смрћу само издајство војничко. За хитност предлога гласовало је 542 против 3.

ПАРИЗ, 14 декембра. — Предсједник републике примио је генерала Чертана, који је донио потврдницу Цара Николе. Предсједник је рекао да су се искреном вјерношћу натрене жеље француске за Цара Николу.

ПЕТРОГРАД, 15 декембра. — Шувалов је именован за генералног гувернера у Варшави и војног заповједника.

БИОГРАД, 16 декембра. Склопљен је дефинитивно нов зајам у Паризу.

БУДАПЕШТА, 16 декембра. — Венерле је дао оставку, која је примљена.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

„ПРОСВЈЕТА,"

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

ИЗДАЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОДИНА VI-та.

Послије смрти покојног министра Ј. Павловића лист „ПРОСВЈЕТА" био је уступљен пречасном господину Јову Суђечићу, који је уређивао пуне двије године споменути лист; али пошто се исти господин одрекао даљег уређивања због поремећеног здравља, канцеларија Министарства Просвјете и Црквених Послова прихвати опет уређивање листа и то са правјом програмом, пошто данас на Цетињу покреће се други лист, а то је „ЛУЧА," у програм које међу осталијем засијева бележ[illegible] и народно благо, чему напрјед није мјесто у „ПРОСВЈЕТИ."

Лист ће излазити у пречишћеном обиму и облику сваког мјесеца. Година почиње од Јануара 18[illegible] [illegible] ће и прво сносе излаз.

Надамо се, да пријатељи сурадници неће заборавити „ПРОСВЈЕТУ," но ће се и други још придружити.

Понављају се сви, који су ради држати овај лист у години 1895, нарочити наши свештеници и учитељи, да се за времена с претплатом пријаве.

Претплата је цијена:

У Црној Гори на годину 2 форина.

Изван Црне Горе „ „ 3 „

Претплата се шаље: **Канцеларија Митрополије Цетињске**, која ће водити администрацију.

Листове у замјену, чланке и све друго треба слати **Уредништву „ПРОСВЈЕТЕ" на Цетиње.**

Цетиње, 8. Децембра 1894.

Уредништво „ПРОСВЈЕТЕ."

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„СРПСКО ОГЛЕДАЛО"

Ушло је у штампу.

Изниђеће 32 табака обичне осмине.

Претплатна је цијена а. пр. фор. 1.

Претплату прима Управа Кн. Црногорске Државне Штампарије Цетиње (Cettigne, Montenegro), и јемчи за уредно пошиљање наруџбина.

Број 531.

Цетиње, 1 Децембра 1894 год.

УПРАВА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ.

[redacted]

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Наш син, односно муж, брат и отац

ЈОКО В. ПОЧЕК

преселио се у вјечност 8 ов. м. послије дугог боловања у 43 години свога живота. Овим путем изјављујемо најтоплију благодарност г. г. докторима П. Мићановићу и К. Теодоридесу који се ово болесника својеки грудиме. — Исто тако благодаримо свима онима који су болесника дању и ноћу посјећивали и с тим му у невољно бол ублаживали. — Исто исто благодаримо поштованом грађанству који у великом броју при спроводу учествоваше и покојника до вјечне куће испратише. — А особита наша је благодарност нашој браћи Доњовојићима, који у великом броју дођоше, покојника браћа оплакише и у вјечној кући сахранише.

Цетиње, 15 децембра 1894.

Ожалошћени:

мајка Иванa, жена Мана, сестра Мана, синови Петар и Митар, кћери Стана, Ика и Милица са осталом родбином.

Свима познаницима и пријатељима јављам тужну вијест, да је моја мила не преминула кћер, односно сестра

СТАКЕ

у тешким мукама послије дугог боловања испустила свој младалачку душу у најлепшем цвјету младости у 17-тој својој години, нада се мајка радовала да ће и сватове видјети, пошто је већ била претпоката. Неумитна судбина моје сваког с овог свијета, али несретна смрт младе покојнице је тровна — жалосна. — Замислујући се правим рубља бијну огња, несретним случајем, на једанпут пође се она у пламеву — хламе је се запалио и не да ју се убрзо притекло у помоћ иначе је огањ остао на тијелу тешке трагове, да сва доторсна напрезања не баше видра отрђа покојници на наруча смрти. Тешки [illegible] притешиа биле срду матерњеном дубоко уздасе са свијетле постеље младог покојчети, доа смрт не забоде дубоку стрмљу у рамену душу родитељску, али иза братске свучешке цетињског грађанства наше при болесвику, тако и правилном саме смрти у великој су ублажили тугу нашу. — Овим приликом на правом мјесту изјављујемо топлу благодарност фамилији [illegible], Воје, Ђура Матановића, који дарежљивом руком олакшаваше покојници са свима потребама и жељама, а по смрти и њеном погребом при њеном сахрањивању. — Хвала нека буде г. г. докторима П. Мићановићу и К. Теодоридесу, који се својом науком, да нама мајку обрадују. — Исто исто благодаримо г. кроту К. Матановићу с свима онима, који мртво тијело прикратише у њеном родном мјесту. — Покојној хвала г. попу Илији Ђурановићу, г. Вуку Пејовићу, г. сенатору Васу П. Мартиновићу и свој браћи Цоловићима, који заједно с нама покојницу оплакиваше и у вјечну јој кућу сахранише.

Цетиње, 16 децембра 1894.

Ожалошћени:

мајка: Стана; браћа: Ирдум, Илија и Ристо Шкорпанци; сестра: Ика и Јока; братучеди: Видо и Јоко; ујаци: Лука Б. Јовићевић и Тимотије Гагановић; несуђена ја[illegible]: Мина Вуић.

[redacted]

ОГЛАСИ.

EPILEPSIE,

[illegible]

OFFICE SANITAS

67, Boulevard de Strasbourg

(14—52) PARIS

ОБЈАВА ПОМОРЦИМА.

Фењер црвени на рту „Мендер" код Валдиноћа, који је био на поправци, поправљен је и постављен на своме мјесту. Може се видјети на 8 миља даљине.

Цетиње, 24 новембра 1894.

Број 1026.

КЊ. ЦРН. УПРАВА ПОМОРСТВА.

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **амерички „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао пронаћи или доказати, даћу му **25** талијера соћбине.

Цетиње, 16 октобра 1894.

(9) **Шпиро Милић Бјелица.**

Уредник: Др. А. Томановић. Издавалац: Државна Штампарија. У истој, кн. државној штампарији.

ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 24 декембра 1894. БРОЈ 55.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4 ф., на по годину 2 ф., на четврт године 1 ф.

За АУСТРО-УГАРСКУ, БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на годину 6 ф., на по годину 3 ф. на четврт године 1 ф. 50 новч.

За све остале земље годишње 20 франк. у злату, на по године 10 франк., на четврт год. 5 франк.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетиње, или отправништвима новина, на који драго пошту; а коме је најручније, може се претплатити преко г. *Пера Рамадановића*, кн. Срп. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузиму на петита, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки један пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже вријеме погодити се!

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Отвара се претплата на *„Глас Црногорца“* за прву четврт 1895.

Глас Црногорца

За Црну Гору

На годину . . . . . ф. 4.
На по године . . . ф. 2.
На четврт године . . ф. 1.

За Аустро-Угарску Босну и Херцеговину:

На годину . . . . . ф. 6.
На по године . . . ф. 3.
На четврт године . . ф. 1. 50 нов.

За све остале земље:

На годину франака у злату 20.
На по године „ „ „ 10.
На четврт год. „ „ „ 5.

Претплату за унутрашњости Црне Горе прима непосредно Управа Кн. Црног. Држ. Штампарије на Цетињу.

За све остале земље претплату прима госп. *Петар Рамадановић, Кн. Срп. агент у Котору* (Cattaro—Dalmatien)

Коме је најручније може се претплатити код Кн. Црног. Отправништва новина на Цетињу.

Претплатитељима из Србије најбољ се претплатити на оне бечке новине.

Досадашњи се цјене спустиле на цијену за Црну Гору на ф. 4. (прије ф. 6.) а за Босну и Херцеговину на ф. 6 (прије 20 франака у злату.) и услед тога не ће се више лист шиљати, нити коме за пола цијене ни чинити друго олакшице као што се то радило до сада за унутрашњост Црне Горе и за Босну и Херцеговину.

Господа претплатници, који нам дугују 1894 годину, нека нипоље чим прије исплатити свој дуг, да им не бисмо обуставили лист.

Цетиње, 22 Децембра 1894.

Администрација „Гл. Црногорца.

БОЖИЋ.

Божић! Имају ли Срби ријечи, ко ја би им будила више домаћег веселя милоште и благости? Имају ли дана свечанијег и значајнијег?

Божић код Срба није само весели дан црквени, нада свето Православље слави рођење Бого-човјека, него је то и народни по превасходству специфично српски празник.

О, да хвијено ли нам је Пјесник, Геније српскога народа, овај дан протумачио, и за сва будућа покољења божићни обичај кодификовао!

Бадњак је вече; Владика Данило и Игуман Стефан, сиједи старац, сједе код огња, у манастиру цетињскоме, а ђаци весели играју по кући и надажу бадњаке. Игуман Стефан пита, јесу ли их наложили како треба у пријекрст; а ђаци му одговарају, да јесу, и пресули пшеницом, и залили вином. Тада Игуман заиска чашу вина, и наздрави бадњацима, па наставља:

Бог да прости, весела празника!
Донесите, ђецо, оне гусле,
Душа ми их, вјеститу, нијте,
Да пропојем, од давно ниијесам,
Не прими ми, Боже, за грјехоту,
Овако сам старац научио!

Па кад су донесене, пјева:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Ватра пламе боже него згда,
Просврта је сламе вешрех огња,
Прескрћени на огњу бадњаци,
Пукоше пучу, врте се пешчах,
Гуде гуде, а воде прелију,
С упрчају ђедови играју,
Не три часа врте се у воду,
Све би рекао' једнотодишњиа,
Сво радошћу дивном вјаскљено!
А што ми се највише допада,
Што свачему треба наздравити.

У овијем бесмртнијем стиховима бесмртне Пјесме, Господар Црногорски, дивно је нарадио на устима овијенат старца Игумана најчистијег народног осјећаја, што се у Христу давно буде; и за то ми понављамо ове стихове, и требало би да се на сваком српском огњишту понављају сваке године на данашњи дан, јер овај народни обичај лепа по крајевима нашим, нити [illegible] елементима, и што су [illegible] културе и обичаји [illegible] што Србина Србином чи[illegible]. Не само да још има Срба католика, који свето држе овај обичај, него је било и Срба мухамедалпаца до ту скоро, као на пр. Мркојевићко пленме у нашој приморској нахији, који су га по предању предака својих свето држали.

Дакле и овај обичај допомогао је, да српски народ, кроз прне вјекове робовања и свакојаких невоља, свој народни карактер сачува; па и [illegible] му је већ сигурнија потпуно сигурна, не бисмо имали разлога, напутимо овај лијепи обичај, који је тако значајан у нашој борби за опстанак, и који је толико вјекова наше претке у невоља бажно и весело.

Осим овога обичаја, који собом уноси по нашим кућама веселе, Божић нам доноси још *мирновоженье*. На Божић се мирбоже домаћа чељад између себе, па сви бадњаци, што се тај дан сретју код [illegible] у позајмице по кућама, и по путу. Ту се дубе [illegible] браћа, богати [illegible] сиромаси, старјешине са млађима. А коме је потребитији међусобни [illegible] Србина. Као што је домаћи мир први услов кућнога напретка, тако је међусобни мир први услов напретка и појединијех општина и покрајина.

За то поздрављамо све Србе у наоколо лијепијем српским поздравом: Мир Божиј! браћо Херцеговци и Босанци, Далматинци и Хрвећани, Славонци и Војвођани, Шумадинци и Македонци, Старо-Србијанци и Бокељи, мир Божиј!

Мир Божиј! браћо Црногорци у пакрст наше отаџбине, на домаку старословене Пећи и Дечани, и ви што сте на Тари и Лиму, на Пиви и Требишњици, и ви што нас сиње море [illegible]!

Мир Божиј и честит Вам Божић!

[illegible] 20 [illegible]

Скоро [illegible] Српских Пр[illegible] М. [illegible] [illegible] [illegible]

Давно мисао бјеше ријетачки рат дрмесе, пјесма се борба расширила, добра самостојалца, најјарија стубови престола бјеху увријеђени, конзервативни интереси по дуљани и претјерани елементи радовалку се.

Ту је стајао Вешерле са својим политиком. Наравно да се она сјала раздвојила од оне, коју је он прије напоено над је тражио предходну самицу за своје предлоге.

Него није само на томе остао. Отпор против владиних предлога бјеше много јачи, него што је Вешерле у рат мат себе замислио. Отпор је нашла у горњој кући и Вешерле није могао да себе помоне, а само је страсти расјалио.

У тој својој несрећној потреби он потиру у вруће, да помоћу мјеног задобије горњу кућу. Ово је биво неустрашно, јер круна стоји над партијама, а биво је од Вешерла и недосједно, јер ако би своје предлоге може да протуриа само помоћу круне, то је најбоља доказ, да потреба земље није изазвала то реформе, ако нити је Вешерле увјеравао круну. Та помоћ круновна могла би се само тако протумачити, да је Вешерле радио по наређењу круне.

Међутим у самој добити и владини предлоги мени министра ово Силађи и Хајдерванни заступали су тако теорије о државном праву Угарске, које су се истина доказале врлјеђе доказе, али које су на двору врло немило примљене.

Наступила је најгора забуна, и у том мутну Вешерле подносе оставку, да би само жудно помоћ предлоге. Да се крена у оном стању отиђе, треба по доброти круна свог круна своју помоћ, повјера Вешерлу свјетла нове владе, али стави услов, да над самом буде примљен, да Силађи мора заступити на забавити.

Све је ово морало подудати повјерење краљево према влади, која се само тако одржавала, нити се непрестано хватала за краљев плашт.

Предлоги бјеху примљени, али мирно расположење није се повратило. Вешерле се наносјетству толико заборавио, да је „увјерио" заједницу. Чина тражења предлога бјеше исх правуна, а над се посао сирнно, Вешерле је ово подиже оставку владину.

Ми не знамо, како ће се сирнити ова криза. Према горком искуству не ћемо да се упуштамо у нагађања, али вјеруј смо само да протумачимо, ако је нашла ова криза и какво је је нашла. Та криза се свим се природно развијала, морала је неминовно наступити. Вешерле је био, јер његов кабинет није имао услова за

Као нити сам другу телеграм гласи: Вешерле се вратио из Беча. То је добар знак, јер изгледа, да краљ нема с њиме намјеру ниже да преговара. Вјеровати сјајној вијести потребни.

У осталом ова непријесност не ће дуго трајати. Ако се и не ће одмах свести... нова влада, тешко ћемо имати видјети, да је сунце Вешерловог господства исх на залазу.

Надамо се, да ће Вешерлова напредна срећа свим прилјепим окренути му леђа.

ДИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЕ."

МУЦО-ХИТО, ЦАР ЈАПОНСКИ.

(По петрограду „Новости".)

II.

Усирнио свијема традицијама, прилике су владе Микадо одма напустиле из видика Кајсеског двора, и принудиле су га, да игра свагдјеје другачију него за прошлости уз помоћ се назад плантебних свиђелом и у обилјежјем пуштама пред њим. Главни радници преобраћенске прогресивне странке одмах га окружише. Унутрашњи преврат се свршивши, и у пилулу су се сијевали нове струје. Отпор, да се држава може раздробити, скупио је ово престола сва бодра грађане. Власт Микадова, која је тиме друго тијела у тиме, почивала се вјера, несмрљена. Њу су свечано мијенјали на свјежи ваздух на мјесниог вјеника ово ова.

Мацо-Хито је био окружен тако дјеловитим људима, као што су Окама, Ивакура, па Ито, Јамагата, свијем престаје називима јапанске аристократије, потомцима сјајнијег урођенијег племства. Али се не може сво примјенити савјетницима, нити на самоме Микаду. Да се свјеже реформатором, нијесу доводили биво сами савјетници, него је морао имати и велико самопоуздање. Нијесу га насиљно изводили из двора и народу показивали; он је сам одио у суспрет новинама, нити што ћемо слда видјети. Исх год. 1868. т. ј. друге године царовања, Мацо-Хито је излазио у улици необичној за Микада. Тада су се скупили у двору сви вјерни васали и чули су рјечи, које су слушали наступање нове историјске доба. Микадо је положио заклетву, да ће сазвати скупштину од најбољијех људи рада умјерене дјелове, и да ће скупштини ову воду поћи. У исто доба Цар је објавио, да ће тражити „знања и разума по свему свијету." Јапанија, која је до тада пренебрегала бјеле варваре и гаје мудрост примјене на непоратног Кинеза, још није слушала нашта невиђеније.

Невјешнио дуде карактерисане увијетно ријетко својство — умјети се измирити са свијем, што се не може избјећи, и отуда изазвати што лакше кретат. У свим случају није се могао избјећи збјежавање са Европејцима, и ма шта да се у души према њима односио Микадо, он се ријешио на тај корак. Али одјелом га учинити, мјесто бити одјећ дрсан, требало је на мога себе и народ на то припремити: 1. 1869 Мацо-Хито ријешио се да пренесе своју столицу из Кијота у Једу, које се брао назва Токио — т. ј. земаљска столица. Видјесмо, да је то имало добрјех посљедица. То је биво одобљавање царске власти од вјековијех предједа. Отара столица Кијото биво је исто свјето мјесто, са пространијем манастирима, гдје је становао земаљски Бог — Микадо. Личност Владарева, видио његовог двора, земље, по којој је одио, јутрења свиједа, којој се молио — све је биво свјешено. Придворници су биви свјешенници, па и само становништво подјеле сматрало је себе мјесто особени од осталог народа усиред близине к Микаду. У Кијоту владали су конзервативни обичаји, свиђа стара бих је спутала обредима, а становање Микада у Кијоту Јапанци су сматрали као свјетиње. Али је Мацо-Хито дрмуо, и ако, нарави, не бих противљења провјеривајем. Прича, да је царско могло назвати из срца старе столице, провјерјени Јапанци, на бројну наше земаља, мадоше пјесник на пут, и стадоше молити Микада, да се врати и да не оставља своју земљу предана. Ми је народ заповједио, и да ће посе д морале се то извршити на грбача остаљем удовица простријех по земље провјеривјех. У Једу, гдје су иностранци биви себи гнијездо свиједа, биво је мало слободе. Европски бродови, које су ту биви, самијем својим присуством квариво су нарушили очаравање старијех обичаја. Ту је биво и новорођајуће на јапанске бродовиде. Мацо-Хито не само да га је га обиле гледао, него је и на наребред сво и лично покидао бродове. Даво је предидјети што је биво даде. Шта је биво најтрудније, дарећи се бити истин, које је дужан бити непрадјена, и остајати свуда на истом мјесту — биво је исх учиљено.

Када је 1870 Виједа Комбриџским посјетио Једу — Микадо је замолио да се с њим састане. Разумије се, то је биво испуњено. С великом свитом, која је у оставом остала пред вратима, Виједа је пошао у двораз код Микада. По путу није на душе биво, сви пријеори су биви застрти свијесама, јер су Јапанци сматрали за грјех гледати човјека, кога Микадо уображава својим лицезрјењем. Напротив Микадо обходио се са својим гостом врло пристојно, дуго се с њим разговарао о Шекспиру, и што више, примио је од Виједа на дар табакеру у брилијантима. Прави вјерни Јапанци морали су мислити, да је Виједу сарпетна свијета, кад су чули за тај примјер.

III.

Још је требало емаципирати Цариду. До тада је Цариица пјесмјеле мало мјесто суруг. Ниједна мушка није је смјо видјети у лице. У њеним одаја могао је улазити сам Микадо. Служиле су је постаје дјевојчице, које су обећавале, да ће остати свијем свјетом. Ово ће се у свијем свјетом. Ово ће се у свијем свјетом. Ово ће се у

У оригиналу ова вјесма има 1226 стихова десетераца, а у преводу 1021 једанаестераца, по чему се види, да није вјесма мало трудна у стиху, те самсти дијели дар срећнијем младићима, посвећено. Т.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

(Десет правила за муку.) Поред хране, шта и добрих особина раса код хране, још је од велике важности и начин, на који се врши сама мука.

Главна правила за муку јесу ова:

1. Мука треба да је по могућству што бања: моћна или мала бранна или [illegible] о на водичну млијеко,

[illegible] муке нада краву добро [illegible] га, што је посљедње [illegible] јмасније, а друго, што [illegible] начина млијеко подаје [illegible] ке замјена и тај начин [illegible] продужује млијечно жљезде.

8. Вријеме муже треба да је увијек тачно и једновремено. Краве ће се тада навикнути да буде кротке и да се не мучи.

4. Краву треба мучити у накрст, то значи: да треба увијек мучити најприје једну предњу и једну задњу сису. На тај начин, биће ће бити вимена у равномјерном покрету, а то ће опет утицати да се млијеко још у вимену мијешајући.

5. Све су мешане на муку забрањене.

6. Послиједнјој крављу, којима се тиче мужу, треба да је тихо, да ни у ком случају не плаше краве болови. На обрати ли се довољна пажња на то, послиједице могу да буду веома штетне.

7. Краве, нарочито младе, које се тешко дају мучити, морају се дотјеривати само благим шибањем. Ни у ком случају не смију се викати и бијем дотјеривати.

8. Чистоте је при муži неопходна, како у погледу доброг и здравог млијека, тако и у погледу мисли, које се од њега гради.

9. Да ли је боље мучити краву два пута или три пута, зависи од околности, које владају у дотичном газдинству. Краве, које су на сувом теглу, разумије се, да треба мучити чешће.

10. За вријеме муже треба да влада тишина. Краве не смију бити тада увијек мирне.

(Пратиоци простачина у дрвету.) Познато је, како неки могу да нанесу велику штету дрвету и грађи дрвеној у шуми. Средство, које се као најбоље може препоручити против тих штеточина, јесте бензин, петролеум и терпентин. Него је тако за препоручу и смеша од пет грама карболне киселине и сто грама воде. Шкоду, тешку четинару нада у тај растовр умочите и руке, које је при мирисно, па мјесто замјенити.

(Да ли је нужно у јесен пустити стоку у шваду дјетелину?) Одговор на то питање гласио би различно, а погледом на остало дјетелине, земљишта и вријеме.

Не треба никад сметати с ума, да је шваја дјетелина врло осјетна и да јој вријеме не иде тако дубоки у земљу, па у неповољном добу. То нарочито треба да не

иде противно на једној од оних реформа, напротив, без сумње, иницијатива мојијех реформа приходи њему натом. Он се неодучно мјешом и злотом, и прегледа сав дрвени дјела. Својство, које та мијешане карактерише, јесте невјерење према своме народу, које граничи с мањом јевропског гледишта с неповјерењу. Дубоко је читати његове мистобрјене увиде. Ту он, титулирајући себе натомом матичних полубогова — отворено разјашњава своје намјере и пројекте, упућује их да се занимају с науком, да путују по иностранству, и уопће из матичне на јевропске начин живота, на говори најосјетије и о својим недостацима. Он на пари, да сакупљајући шиве, да оснивају читаоне, да оснивају листове, и не простије сакривати, да је његов надатак среће народа своме, а та се среће може постићи тек „знањем и разумом све земље." Обична врта дадиљиних реформатора — шестина — код њега се не опажа. Напротив он готово никад не потврђује вјерству просуду, и помиловао је, што ниже, Крајна, бившег шегрта, свог главног и грозног непријатеља. Када прима странце, он с њима говори читаве уре, и при учењу Јевропејца домаћи су у Јапану његовом иницијативом. Он носи европску униформу, па и по јевропски монарх, и што ниже, остаје народна јела као и остала његовијех подјанина. Кад доказа, да оно није мајмунисање, осим навоје то, што је пострес пројекта конституције трајао пијелијех 10 година, а што се отвори добри обичаји посматрају са високе реформаторског престола.

ниже земље. На такој дјетелини стока може причинити велико штете, јер би пасући, оју на корјијена мјечунавала.

Али, како је дјетелина знамнија, а земља доста чврста, што је тако штетно, зар се стока не пушта, да дјетелину пасе, јер она у том случају мало потрпи, у нас, но што се гриза и иде у ширину.

Она дјетелишта, гдје је стока о јесени пуштена да је опасе, у пролеће долази гушћа, тако, да ће сва рјиједа мјеста попунити. И не само то, већ и у оним мјестима, која су остала потпуно празна, не може се одомаћити коров и друге травушине, што се иначе врло често дешава.

Дакле, у првом је случају штетно, а у другом корисно пуштати с јесени стоку у дјетелишта.

(Кочи болести код стоке.) Нечистоће и други узроци утичу на развитак кожних болести код стоке. И на њих да се те болести не сматрају за обичне и опасне, оне имају јако уде развитку стоке а нису пута могу да проузрокују и саму смрт.

Болести кожних има различних. Сточна парасити нијесе себи стално мјесто за своје живљење у кожи овце, коња, говеда и свиња. То су обично разне животиње попреда, које нападају вуну и сераб. Та се паразити мало у крастама, поновици (синдермису), длаци и вуни, а не види се голим очима. Ако се против њихог утамањивања не предузму нужне санитарне мјере, дотично живинче нуди, слабо, једе, мршави, а највише ли се болест у јачем размјеру, може дати и да угине.

За увјерење тих паразита имају многобројни начини. Народна медицина служи разним средствима, али су сва, с малим изузетком, мало слаба, па и нада се понајмо помоћ, она дјелује врло споро.

Разновјетне алкалије и њихови карбонати, испирати сумпора и т. д. такође су добра средства, али нијесу тако јаки, да је у данашњем времену помоћ од њих несумњива.

Средства, која се, мало поуздана, могу препоручити, јесу ова.

Прије свега чистота као најбоља предохрана од кожних болести, а на тим надајмо болесних грла, да не би и здрава заразила.

Појави ли се код ма марвинчету тешка кожна болест, треба одмах краву одијелити, па болесно мјесто добро испирати топлом водом и меким сапуном или та добрим мијехом. Тако исправно мјесто треба сваки пати натрљати, јаким водом од чађи или одваром од дувана. Осим од тих средстава добро је. Не заборави да се болесна мјеста од једног мјеста, треба опет помазати.

Осим тога препоручљива је карболна киселина, бензин или креозот, али разблажен у размјеру 1 дио на 20—30 дијелова уља. Арсеник такође, али један дио арсеника иде у сто дијелова воде.

(Најсада млијечност краве.) Вријеме, у које пада најсада млијечност краве, јесте оно послије трећег тељења. Та млијечност мјесна продужава се све до осме или десете године. Тим навјеме знати, да крава послије тих година престаје бити млијечна, јер није рјадки случај, да је крава још и у петнајестој и шеснајестој години своју била још доста млијечна, па ће та млијечност мјесна, у напред означеним годинама, достићи најсадну тачку.

Млијеко је од старије краве, при једнаком храњењу, масније но оно од младе, а опет оно млијеко, које даје крава одмах по тељењу, садржи у себи, поред масти, знатне материје за сирење. Али се та особина његова у брзо губи и крава се на сталну мјеру сво до времена зачећа.

(Употребљавање краве на рад.) Да крава у многи случајева замјењује у привреди воле, није рјадкост примјер. И управо, данас је то по сва обична ствар видјети, гдје се мјесто волова употребљују краве за вучу и за све остало, разноврсне послове.

Сада, ми се нијесмо упустити у истраживање узрока томе ствару, већ само рада, да бацимо летимичан поглед на то: је ли употреба краве на рад корисна, и ако је корисна, и то у колико.

Мислимо, које владе међу земљопривредницима, који управљају читавом кравом на рад не само да није штетно, већ је, што више, по мјешаној здравља и народа од користи.

Али како?

Употребљавање краве на рад не смије бити протјерано, већ само за дане послова. То нарочито приходи за оне краве, које су кроз цијеле године на јасли привезане. Корист је од тога очигледна. На тај начин, када се крава, с времена на вријеме, почне употребљавати на лакши и умјерен рад, много ће прије тражити бика и прије остати отсона од оне краве, која се не штеди никуд не креће. Исто тако, када крава напушти штаду само за кратко вријеме водопоја и иначе је непрекидно на јаслама — врло често добија разне болести у ногама, нарочито запаљење, што је под краве, које се више користе у правој ријетност.

Па и у погледу опитог тјелесног развитка, бољег и здравијег млијека, јачег тијела — може се најбоље препоручити, као изврсно средство, употребљавање краве на рад.

Да тако употребљавање утиче и на саму краву стоке, то је вам свима сумње. Кроме, које су на нас дан на јасли привезане јесу чисте будјене, са рјавим силуетима и особинама и нерадо траже бика. Осим тога теле остају и стасе, те чешће повађају.

Вијемо, у које треба краве на рад употребљавати, јесте јутро и вече дати, а у вану саме сада, када није велика хладноћа.

На хладе и стасе краве треба нарочито пажњу обратити, јер би им свака претјерана од велико штете.

Дакле, за краве је добро, и корисно нарочито на оне које на иду на исмаскиште, употребљавати их на рад, али само на дан и умјерен.

(Трговина с јајцима у Русији.) У Петрограду се потроши знатно дана до 1,000,000, [illegible] 5,000,000. У 1898 год. извезено је из Русије 1,567,000,000 јаја, у суми 13,470,000 рубља. Највећим дијелом јаја се извозе у Инглеску, а нијеђе Инглеске, у том погледу долази на реду, Њемачка. На Инглеску пијају Руси највише и продају јаја два пута јевтиније од Француске и Италијанске, а знатно јевтиније и од Њемаца и Мађара.

(Лијечење реуматизма са копривом.) Бутарски часопис „Природа" донио ову интересантну бјешку:

Једна руска посјетилица имала и довијек мјесечно се је од реуматизма с копривама. Она је толико страшно патио од реуматизма да није могао без помоћи и помоћи слуге ни један корак учинити, а послије мјесеца дана, од како се је почело лијечити копривама, свршено је оздравио. Начин тога лијечења толико је прост, као год што је и сам лијек. У течају од 30 до 50 дана свако јутро болна мјеста треба истрти свјежом, зеленом копривом. С почетка је то доста непријатно, но мало по мало бићеш се се привикава на такво оригинално и јевтино лијечење. — Поменуте посјетилице, која је објавила то средство за лијечење реуматизма, између осталога, нарочито истиче:

„Као већ 15 година од ваш сам се ја копривом мјесечно, а реуматизам и бјешке нијесу ни опјетиле. С тим цјесним опште доступним и бесплатним средством ја сам излијечила многе од реуматизма. Да те средства ја сам посјетила и многим доктори; неки су од мене предузели ово лијечење од реуматизма по том начину и сјајно су задовољени."

Како су наши земљопривредници махом изложени болештву од реуматизма, које им тако јако сметају у раду, то смо за њих ову бјешку изнијели, да би они ово испробали и покушали ово и сами на себи употребили, тим прије, што не коста ништа, а при том је веома прост.

(Сирћет кромпир учинити добрим за јело.) Треба очистити кромпир од дувне, и метнути га у хладну воду, један дан прије кувања, вода ће извући оној шећер, које је постао од сиромпир сирћет. Затим се та вода, разумије се, просе а кромпир се пије свјежом водом и кува. Још једно средство: метне се кромпир, без воде у добро затворен суд и остави да се у сопственој пари кува.

(Трговина.) Ово су цијене на нашијем пазарима:

Подгорица, 19 децембра.

Волови сува од 120 пара 50 фор. — Крави чеки и млади сува 5 форина — Уриштени 1 пара 6 новчића. — Брашно уриштенско 1 пара 6½ новч. — Пшеница 1 пара 8 новчића. — Овас 1 пара 5 новчића. — Раж 1 пара 5 новчића. — Јечам 1 пара 5 новчића. — Пасуљ 1 пара 8 н. — Кромпир 1 пара 2 новч. — Масло 1 пара 70 новч. — Сир 1 пара 30 н. — Воска 1 пара 1 ф. и 20 новч. — Вуна 1 пара 50 новчића. — Дуван у листове 1 пара 40 новчића.

Шкодра, 20 децембра.

Волови од 120 пара 50 ф. — Крави чеки и млади сува 5 ф. — Пшеница 1 пара 8 новчића. — Уриштени 1 пара 6 новчића. — Јечам 1 пара 5 новчића. — Сувомица 1 пара 5 новч. — Масло 1 пара 70 новч. Сир млади 1 пара 30 новч. — Вуна 1 пара 50 новч. — Воска 1 пара 1 ф. и 20 н. Пасуљ 1 пара 8 нов. — Кртола 1 пара 2 новч. — Сирћет 1 пара 40 новч. Дуван у листове 40 новч. —

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 23 децембра.

(Царско-руско изванредно посланство.) У уторак вече стигао је на Цетиње, грф Голенишчев-Кутузов, генерал-мајор посвите Његовог Величанства руског Цара, са својим адјутантом пуковом Крапоткиним, поручником кавалеријске гарде Његовог Величанства Царице Марије Феодоровне, да преда Његовом Височанству Господару потврдницу Његовог Величанства Цара Николе о његовом доласку на просто. Дошли су из Котора по врло ружном времену у колима до Бајовића, гдје су имали велики сијер. Отолен су узјахали коње, а војници су пред нама пут пјешки. Од Његуша до Цетиња су уложили пет сати. Одсјели су у великој гостионици, гдје им је био стан припремљен. Г. генералу је аташиран г. Стево Бурковић, адјутант Нег. Вис. Господара. Сјутрн дан била је у Свјетлом Двору у 11 сати свечана аудијенција. Пред Свјетлијем Двором била је уприређена „Једна чета војника, а војска музика свирала је руску химну. Посланство се довезло у Свјетли Двор у дворским парадним колима; у пратњи је био г. генерал Кутузов у пратњи г. С. Бурковића, а у другим колима Крапоткин у пратњи г. Марка Вукановића. Његово Височанство Господар, окружен са Својима Узвишенијем Сиповима и свјетлим министрима, примио је посланство у великом салону. Г. генерал Кутузов предао је Царско писмо у руке Његовом Височанству Господару, којом приликом су били измијењени сходни говори. У писму Његовог Величанства Цар, изражава топлијема и врло значајнијема, увјерава Његово Височанство Господара, да ће сачувати пријатељско сјећање, које је тојно Његова блаженопочивши Отац према Његовом Височанству и Црној Гори. Послије аудијенције Посланство је отпраћено истијем почастима. У вечер је био велики објед у Свјетлом Двору у почаст посланства. Јучер су били у Свјетломе Двору на ексцелијарни доручку. Његово Високанство задржало је г. генерала, да Великим крајним проведе на Цетињу. Данас је Његово Високанство Кнез Наследник имао парабродом одличне госте на Скадарско језеро. — Г. Граф Кутузов већ је имао велики крст Данилова ордена. Кнез Крапоткин одликован је IV. степеном Данилова реда.

(Личне вијести.) Г. К. М. Артемјуво, царско-руски министар при нашем Свјетлом Двору присуствовао је из Петрограда заједно са царско-руским изванредним посланством.

(Из дипломатских кругова.) Госп. Дено, министар француске републике при нашем Свјетлом Двору, премјештен је у Луксембург, а на његово мјесто долази г. Депре.

(Свечаност у Бару.) У уторак на први дан године по новом календару, поводом прве старословенске мисе у барској Архибискупији, била је велика свечаност, на којој су учествовали представници из свијех католичких општина. Пошто на Цетињу нема католичких подјанина наших, општина цетињска изјавила је на свечаност два члана своје управе г. г. Јова Геруна и Мића Баровића; а г. Јако Дреча, који се сматра нашим подјанином, пошао је својевољно. Чекали смо и извјештај о овој свечаности, али та још нијесмо примили.

(Одликовања.) Његово Високанство Господар наводио је одликовати г. Сарко Вијијан Ефендију, турског конзула у Улцињу и г. Салих Сабри Бега, мајора генералног штаба и турског конзула у Подгорици III јем степеном Данилова реда.

(Сијер.) Послије јучерашње, која је сијер топила, настала је вријеме студеније, а сијер свијер не мало пада. Колеси еко-братија са Котором прекинуо. Бјелопаве преминуо је, тијесјер и са Пјешивијем преко Отубиша.

РАЗЛИЧИТО.

(† Никола Сумаров.) У Софији је умро одличан човјек и одличан пријатељ Срба и Словенства уопште Никола Сумаров, кратко вријеме члан насиђије, умро је послије кратког боловања у својој 47 година.

Сукнаров као дјеванник био је одличан патриота бугарски, који је у пријатељству и вјеленица са Србијом и у слоги највјешог Словенства гледао спас и срећу своје отаџбине. Неблагодарност његових суплеменика Русија божјега га је до дна душе. Као човјека Сукнарову је тешко наћи равна. Племенит, мио, предусретљив и искрен до краја према пријатељу. Строг и уочљив према дасканцима и притворним душама. Дарежљив до расипања према сиротиња. Његова је кућа отворена и дању и ноћу за све, који пате и који пријатељска заклона траже.

Његову и његове госпође племенитост умију најбоље причати Срби емигранти послије побуне 1883 године и Срби рањеници у бугарским болницама за вријеме несрећног српско-бугарског рата 1885, који су у њима нашли учешћа и издашне помоћи и његе, праћени симпатијама и болећивим срцем за несрећном у борбу ушли тај рат и бугарски и српски народ.

Сукнаров је рођен у Свиштову, учио је гимназију у Загребу и Карловцима а правни факултет свршио је у Београду 1874 год. гдје се и оженио. Са својим будућим другом у срећи и несрећи он је још за вријеме Турске управе отишао у Бугарску, и отпочео вјеровјеру као учитељ. По ослобођењу био је адвокат, предсједник Собранија, министар унутр. дјела, и у посљедње вријеме члан касације.

Он је премиро баш у времену кад је најпотребнији био Бугарској. Сукнаров је био најчистији и најискренији а можда и једини прави представник правца који се сада с патегом усваја, а тај је, пријатељство с Русијом и споразум са Србијом. Он је био једини Бугарин, који се одазвао на нашој ободској прослави. На путу да дође на Цетиње са госпођом, болијест их задржи у Београду, одакле нам је тонло телеграфирао.

Бугарска има рашта жалити над гробом Николе Сукнарова, а ми се одужујемо успомени нашег пријатеља, која ће свагдје остати драга у срцима свих Срба који су Сукнарова познавали — ријечима: Лака ти земља била, коју си тако топло љубио и искрено служио.

(Руска коњица.) Познато је већ, да је Русија врло богата са коњима и да у том погледу стоји далеко боље, но све остале државе. Осим тога, издржљивост им је врло великих тако, да се не умиђ пројури без одмора по 100 км. растојања. Добро исто прелази километар за минут и 37½ сек.

Цјелокупна Русија има око 40 милијона коња, док остале европске земље, па чак и Немачка имају само 16—18 милијона.

Ово се показало јасно кажу у томе да би у будућем рату коњица имала пресудан значај. Русија са својих 45 милијона људи и 40 милијона коња, најлакше би могла да образује добру и јаку коњаницу од 500000 људи, а то коњаницу, којој нема равне. Кад би само 300.000 коњаника ступили у акцију, опет би то било довољно више, но што има Немачка и Аустрија скупа!

(Издаја капетана Драјфуса.) У своје смо вријеме јавили, да је због издајства отаџбине затворен француски артиљеријски капетан Драјфус, који бјеше додјељен генералном штабу и као такав бјеше у ратном министарству а у секцији, у којој се чувају најважнији списи у погледу одбране граница и мобилизације француске војске. Један од најважнијих докумената продао је непоштени тај официр некој страној велесили, по свој прилици Њемачкој, те је с тога одмах стављен у притвор. Тоје издајице судио је онномад ратни суд под предсједништвом пуковника Мореля. Расправа бјеше тајна и то „из виших интереса," пошто главни аргумент за кривицу Драјфусову бјеше баш тај тајни документ, што га је Драјфус продао. Послије тродневне цјрмице изрекао је суд пресуду над капетаном Драјфусом, која гласи: Капетан Драјфус осуђује се на вјечити затвор у једном граду и на губитак капетановог чина. Можда би Драјфус био ослобођен и на смрт, али закон није одредио, да се овакви злочини у мирно доба смрћу казне. Драјфуса је бранио чувени париски адвокат Демаж, који је три сата говорио у одбрану Драјфусову. Тешка је осуда, која је изречена над Драјфусом, тежа је од смрти, али у Француској нико не жали Драјфуса (осим Драјфусових „изабраних" сународника), јер су Французи и 1870. год. много више препатили због Наполеонових генерала, који бјеху на све кадри, него од њемачке ратне вјештине. Овака пресуда, овака казна ће стати на пут томе,да издајство лакомислених француских официра створи Њемцима још које Мојтке. Капетан Драјфус је по рођењу Чивут из Елсаса, породица му је врло богата (с тога и јесто чудо, што је учинио тако гадно издајство за неколико хиљада франака); један је Драјфус главни рабинер у Паризу, а има иза.ан официра и посланика из те породице. Један извјештач „Фигара," који је у почетку био на сједници ратног суда, док се није проглашала расправа за тајну, овако описује личност Драјфусову: „Ко би вјеровао, да је Драјфусу 35 година! Несрећник, изгледа да има бар 50 година! Кратка и рјетка коса му пуна је већ сједих власи. Изгледа врло мирно, али као да је тај мир врло усиљен. Лице му је наборено и контуљавo. Чело му је несразмјерно. Уши му јако одстоје од главе. Мршав је, нервозан, подсјетоа је раста и носи наочаре на кукастом носу, који свједочи о порјеклу му. Читава појава Драјфусова чини неугодјестан, па чак и непријатан утисак."

(Грчке финансије.) Трикупис отварајући скупштину подне је буџет за 1895 годину и у једном доста дугачком говору изложио, у каквом се стању налазе грчке финансије. Одних је извјанио, да су све цифре у буџету потпуно вјеродостојне, да ће Грчка својим сопственим средствима, не правећи нове зајмове, одговорити државним дуговима, надајући се, е ће се на тај начин доћи по новце за [illegible] финансијског свј[illegible] тим, у моменту [illegible] грјеског [illegible] кама и конвен[illegible] владе обећавај[illegible] скупштини нуж[illegible] ванчано ревансање овога питања. Исто тако влада ће се постарати, колико до ње стоји, да учини нужне кораке за смањивање камата, која и сувише притискује новчани тр. Јакша за тим, да ће влада поднијети у својој сесији законски пројект, по коме ће се повећати царина на жито да 50%, какав би се заштитила производња жита у Тесалији; и још неколико законске пројекте, који се односе на буџет а имају мању важност. И јавна задужења, као што знамо већ, да ће децем. барске купон депозиран у народној банци у злату. Приходи у грчкоме буџету за 1895 годину фиксирани су на 91,333.118 драхми, а расходи на 90,150.380. То значи: да ће бити суфиција више од милиона драхми. Ми се радујемо овоме успјеху грчке владе и желели би, да он обрадује и грке повјериоце. Ну, питамо: како да објаснимо повишење њемачких банака, које се спремају да поднесу молбу новом канцелару и парламенту и да траже одређивање њемачке владе?

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

АРКО, 17 [illegible] Франо бивше Крал[illegible]

ПЕТРОГРАД, 17 [illegible] — Пут Царске [illegible] је, усљед побољшања здравља [illegible] Кнеза Наслједника [illegible]

СОФИЈА, 18 [illegible] — Сабрање је примило оставку министра. Амнестирани су Каравелов и Цанков.

БУДАПЕШТА, 19 [illegible] — Кесар је примио патријарха Бранковића и више посланика. Пах Кусехердевари сјутра креће у Беч.

РИМ, 20 [illegible] — Лобанов је предао Папи у свечаној аудијенцији нотификацију о доласку на престо Цара Николе. Папа је одликовао Лобанова великијем крстом реда Христова са бриљантима.

БИОГРАД, 20 [illegible] — На свечаној аудијенцији нови италијански посланик предао је акредитивна писма, којом приликом измијењено су жеље за развијање пријатељских односа између Србије и Италије.

ПЕТРОГРАД, 21 [illegible] — Министар комуникација Кривошеин дао је оставку, а његовом помоћнику Петрову повјерена је управа истог министарства.

ЦАРИГРАД, 21 [illegible] Бивши Кедив [illegible]

РИМ, 21 [illegible] — [illegible] примајући честитке [illegible] изразио је увје[illegible] пата и камаре, да ће Италија наћи из тешког положаја, и наду у трајну одност народа. Саглашје између Краља и народа биће и даље наша срећа Италије. При примању витеза реда Анунцијате, Кријспи је био високо одликован.

БЕРЛИН, 22 [illegible] Цар Вилхелм примајући [illegible] му годину није учинио [illegible] ју политичку.

ПЕТРОГРАД, [illegible] — Царски рескрипт на [illegible] че његове заслуге за у[illegible] ех односа између Русије [illegible] за одржање мира.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

„ПРОСВЈЕТА."

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

ИЗДАЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОДИНА VI-та.

Послије смрти покојног министра Ј. Павловића лист „ПРОСВЈЕТА" био је уступљен пречасном господину Јову Сундечићу, који је уређивао пуне двије године споменути лист; али пошто се исти господин одрекао даљег уређивања због поремећеног здравља, канцеларија Министарства Просвјете и Црквених Послова прихваћа опет уређивање листа и то са пријем програмом, пошто данас на Цетињу покреће се други лист, а то је „ЛУЧА," у програм које [illegible]таљем засвјеца белетристика и народно благо, чему напријед није [illegible] у „ПРОСВЈЕТИ."

[illegible]ст ће излазити у пређашњем обиму и облику сваког мјесеца. Година [illegible] од Јануара 1895, до краја којега ће и прва сеска изићи.

Надамо се, да пређашњи сурадници неће заборавити „ПРОСВЈЕТУ," но ће се и други још придружити.

Позивају се сви, који су ради држити овај лист у години 1895, нарочито наши свештеници и учитељи, да се за времена с претплатом пријаве.

Претплата је цијена:

У Црној Гори на годину 2 фиорина.

Изван Црне Горе „ „ 3 „

Претплата се шаље: **Канцеларији Митрополије Цетињске**, која ће водити администрацију.

Листове у замјену, чланке и све друго треба слати **Уредништву „ПРОСВЈЕТЕ" на Цетиње.**

Цетиње, 8. Децембра 1884.

Уредништво „ПРОСВЈЕТЕ."

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„СРПСКО ОГЛЕДАЛО"

Упло је у штампу.

Изиђеће 32 табака обичне осмине.

Претплатна је цијена а. вр. фиор. I.

Претплату прима Управа Кн. Црногорске Државне Штампарије Цетиње (Cettigne, Montenegro), и јемчи за уредно пошиљање наруџбина.

Број 531.

Цетиње, 1 Децембра 1894 год.

УПРАВА

ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ.

ОГЛАСИ.

Maladies secrètes

impotence, sont guéries avec sûreté. Traitement par lettre après l'envoi d'informations spéciales qui soient accompagnées de timbres-poste pour la réponse. Se diriger à l'adresse:

OFFICE SANITAS

57, Boulevard de Strasbourg

(16—20) PARIS

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао пронаћи или доказати, даћу му **25** талијера соћбине.

Цетиње, 16 октобра 1894.

(10) **Шпиро Милић Бјелица.**

Уредник: Др. А. Тешановић. [illegible] Штампарија. У књиж. [illegible] државној штампарији.